

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἔστι

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ Η'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΣΕΥΧΟΣ 92ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1959

ΙΑΙΟΥΚΤΗΤΑΙ <ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

Ἐπιτροπὴ Ἐπιμελείας ὅλης
ἈΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΟΥ
ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΕΩΡΓ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Ν

Ἑσωτερικοῦ : Ἑτησίᾳ Δραχ. 150 —
Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
Ἐξέμνητος κ.λ.π. ἀναλόγως
Ἑξωτερικοῦ : Ἑτησίᾳ Δολλ. 10—
ἢ Δίραι Ἀγγλίας 3 1/2
Τ.ΜΗ ΤΡΙΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12.50

Ἀντεπιστέλλοντα Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς :
Κ. Ω. Ν. Μ Ε Ρ Τ Ζ Ι Ο Σ (Βενετία)
ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
ΧΡΗΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΪΑ (Θεσ/νίκη)
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (Ἀθήναι)

Ἑμβλήματα : «ΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ἙΣΤΙΑΝ» Ὅτις 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κων. Δ. Μέρτζιου :	Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κόβηρα ἐκ τῶν Βηλγῶν :	σελ. 945
Βασιλείου Πυρρινέλλα :	Ἡ ἔξοδος τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ ὄνομασία αὐτῶν (ιστ. μελ.)	949
Κων. Α. Παπαγεωργίου :	Ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1854 (ιστ. μελ.),	» 955
ROBERT CURZON :	Τὰξιδις ἡν Ἡπειρὸς τὸ 1834 (μετάφρασις Ι.Ε.Α.),	» 962
Σταύρου Ι. Παπαδάτου :	Αἱ νομικαὶ βᾶσεις τῆς Ἀγιορείτικῆς πολιτείας (ιστ. μελ.)	» 977
Νικολάου Π. Ζυγούρη :	Ἡ παραγωγή καὶ ἡ ἐκμετάλλευσ. τοῦ γάλακτος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον (μελέτη)	» 978
Ἑπηρεσίας Ἀναπτύ-		
ξεως Ἡπείρου :	Τὸ Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου (μελέτη)	» 985
Χρυσάνθης Ζιτσαίας :	Τὸ τραγούδι τῆς Εἰρήνης (ποίημα)	» 994
Κώστα Τσέτη :	Χρειαζομθα αὐτοῦ αὐτὸς χέρι — Τώρα πλησίον (ποίημα)	» 995
Γκότφριντ Μπύρκερ :	Λεὼρα (εἰσαγωγή οἱ μεταφράσεις Α. Γερωντικού)	» 996
Μαρία Ἀγαθοπούλου :	Σήμερον (ποίημα)	» 1002
Σαράντου Παυλέα :	Τὸ λαβωμένο πουλὶ (συμβόλλη),	» 1003
Μιχ. Βαλκᾶκη :	Σκοπία 3—5 (ποίημα)	» 1010
Παν. Ν. Παναγιωτοῦνη :	Πέτρος Χάρης (κριτικὴ μελέτη)	» 1011

ΔΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ : Σημειώματα : Ἡ Δεσφὴκη (Ἀ Γερωντικού) — Συνέχεια τοῦ
ζήτημα Σαλαμάγκα — Τὸ Δόκιμον τοῦ Παγεπιστηρίου — Ἡ Ἐθνικὴ Ἐκθεσις Βιβλίου — Ἡ
παρεκτραπεῖσα νεαρά — Τὰ συμπεράσματα — Ἡ μεταφορὰ — Γιατί δὲν δημοσιεύθηκε; — Πα-
ραπληρωματικὴ γωνία — Ἡ Κρητικὴ Ἑστία — Ἐπιστολὴ δημοῖα — Ἡ « Ἡμέρα τοῦ Ἡπει-
ρώτου » (Συντάξεως) — Καὶ ἄλλοι διεκδικηταὶ (ΙΝΝ) — Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου :
Π. Σ. Σπανδωνίδη — Τὸ θέμα τῆς κριτικῆς — Οἱ σύγχρονοί μας — Ἰωάννου Ἀρχιμανδρι-
του : «Τί παρατηρεῖ, τί ἐλέγχει καὶ τί ἀξιολογεῖ ὁ Ἐπιθεωρητής» — Ἐφωφωτῶν : «Στὴν
ἄκρην τῆς θαλάσσης» (Ἰωάνν. Ν. Νικολαΐδου) — Γιάννη Μπελέκου : «Οἱ ἀληθινοὶ Σουλῶτες»
(Δ. Γερωντικού) — Κώστα Σίμου : «Σκληρὴ πορεία» (Δ. Σαλαμάγκα) — Κώστα Ἀγνατῆ : «Μα-
τωμένη Ἀνάστασις» (Γ. Ι. Παπαγεωργίου) — Νίκου Τουτιουντζάκη : «Ἡ πολιτεία τοῦ μό-
χθου» (Κώστα Ζηλεμένου) — Γ. Κ. Σταμπολῆ : «Υψηλὸς διάλογος» (Δ. Κόκκινου) — Γιάννη Γκι-
κα : «Ἡ ἄλωση τῆς Χαλκίδος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, στὰ 1470» (Δ. Σαλαμάγκα) — Ἐπιστο-
λὰι : Περὶ τὸν θάνατον τοῦ Τζώβητη Ζαχαράκη — Φράγκος Δικτάκης : «Πάλι ἡ Λομπρού-
σιω» — Περὶ τῆς Δέσπως Διακατᾶ — Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως «Ἰονόφια» — Νεκρολό-
για : Κατίνα Γ. Παπᾶ — Πύρρος Λεκάντας — Δημήτριος Εὐαγγελίδης — Πνευματικὴ
καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησις — Εἰδήσεις — Βιβλιογραφία — Οἱ
νεκροὶ τοῦ Ἡ' τόμου — Περιεχόμενα οὗ Ἡ' τόμου.

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Η'

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1959

ΤΕΥΧΟΣ 92ον

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἀ. μ. τῆς
Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΕΙΣ ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ Ο ΙΩΑΝ. ΒΗΛΑΡΑΣ;

Ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν 8ον Τόμον τοῦ «Νέου Ἑλληνομνήμονος» τοῦ ἀειμνήτου Σπύρου Λάμπρου ὅπου δημοσιεύονται αὐτοῦσα τὰ ἐγγράφα τῆς δικογραφίας Βηλαρά ἀπὸ τὴν Δέσμη 1252 τοῦ Ἀρχείου «Κρατικοὶ Ἀνακριταὶ Βενετίας», ἔχομεν ἰνὰ χεῖρας καὶ τὴν Δέσμην ταύτην καὶ τὸν Τόμον «ἅπαντα Ἰωάννου Βηλαρά» ἐπιμελεία Γ. Α. Βαβιρέτου, τοῦ καλοῦ μας φίλου (Ἀθήναι 1935) εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποίου παρατιθενταί, ἐν μετάφρασει ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ, τὰ κυριώτερα τῶν ἐγγράφων. Ἡ μετάφρασις ἐγένετο—ὄχι πάντοτε μὲ ἀκρίβειαν ὥς ὁρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. Ν. Τωμαδάκης εἰς τὸ πόνημά του «Ἰωάννης Βηλαράς—Ἀθήναι 1943»—ἀπὸ τὸν κ. Ἀλ. Μτάρδαν, καὶ τὸ διεπιστώσαμεν καὶ ἡμεῖς.

Πρὶν προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀπόψεών μας, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ διορθώσωμεν μερικὰ ἐπώνυμα τὰ ὁποῖα ἀντεγράφησαν ἐσφαλμένως.

Ὁ εἰς τὰ ἐγγράφα ἀναφερόμενος ὡς Γεροπάρος ἢ Γενοπάρος, εἶναι ὁ «Γεροπάρος Ἀλέξανδρος τοῦ Θεοδώρου ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ ὁποῖος ἐνυμφεύθη (βλ. Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ Τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑπειρωτικὸν Ἀρχεῖον σελ. 226) τὴν 26ην Ἰουνίου 1787 τὴν Ἰουστίναν Παπικινοῦ τοῦ Παπᾶ Κυρ Ἀντώνη. Παράνυμφοι Ἰωαννῖται Πᾶνος Θεοδοσίου καὶ Ἰωάννης Λαζάρου».

Ὁ Γέρο Πάρος ἀνακρινόμενος ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι 30 ἐτῶν. Ἀλλὰ τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ παρέλειψεν εἰς τὴν μετάφρασιν ὁ κ. Μτάρδας ἐνῶ ὁ Λάμπρος τὸ ἀναφέρει.

Ἐφόσον λοιπὸν ἔχομεν δύο αὐθεντικά δεδομένα ὅτι, δηλαδή, τὸ 1707 ποὺ ἐγένοντο αἱ ἀνακρίσεις, ὁ Γεροπάρος εἶχε τελέσει, μόλις πρὸ δεκαετίας, τοὺς γάμους του καὶ ἦτο τότε 30 ἐτῶν, δὲν ἤμποροῦσε φυσικῶς τῷ λόγῳ, νὰ ἔχη κόρην ἐνήλικον μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐρωτοτροποῦσεν ὁ Βηλαράς καὶ ὅτι, δῆθεν, δι' αὐτὴν ἔγραψε τὸ «Πουλάκι» τὸ χαριτωμένο καὶ γνωστότατον τραγουδάκι. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ πρώτη ἀναφορὰ τοῦ μεγάλου Καπιτάνου ἢ μεγάλου Μισσιέο ὡς ἐπωνομάζετο, Μποναρέτι, ἔκαμνε λόγον περὶ μιᾶς θυγατρὸς τοῦ ρηθέντος Γεροπάρου, τὴν ὁποίαν, δῆθεν εἶχε ζητήσῃ εἰς γάμον ὁ ποιητὴς μας. Πλὴν ἡ πληροφορία αὕτη τῷ ἐδόθη ἀπὸ κάποιον ἐπιπόλαιον, ἀπὸ τοὺς διαφόρους κατασκόπους του καί, ὡς ἀποδεικνύεται, ἦτο ἀνακριβής. Ὡστε δὲν ἔχουν καὶ τόσον ἄδικον οἱ βιογράφοι τοῦ ποῦ ἀνέφεραν αὐτὸν τὸν μῦθον.

Εὐρίσκομεν καὶ ἄλλα δύο ἐπώνυμα ὅχι ὁρθῶς ἀντιγραφέντα ἀπὸ τὸν Λάμ-

προν.

Καὶ εἶναι τὰ ἐπώνυμα τῶν δύο ἐν Βενετῖα ἀνταποκριτῶν ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Βηλαρᾶς ἐλάμβανε τὰ χρήματα ποὺ τοῦ ἔστειλεν ἀπὸ τὰ Γιάννινα ὁ πατέρας του.

Οὗτοι ἀναφέρονται ὡς Φρόσο Γεώργιος καὶ Φουρτούρι Γεώργιος, ἐῖ ᾧ εἶνε ὁ Ἰωαννίτης Δρόσος Γεώργιος καὶ ὁ ἐκ Καλαρρυτῶν Τουρτούρης Γεώργιος. Καὶ οἱ δύο ἀναφέρονται εἰς τὸ προαναφερθὲν Ἑπειρωτικὸν ἐν Βενετῖα Ἀρχεῖον σελ. 247.

Ἐρχόμεθα τώρα εἰς ἓνα ἄλλον Ἕλληνα, ἀχώριστον σύντροφον τοῦ ποιητοῦ μας, τὸν πολλάκις ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἐγγραφα ὡς φανατικὸν Γαλλόφιλον: τὸν Ἰωάννην Κρασσᾶν ἐκ Κεφαλληνίας. Ποῖος ὑπῆρξεν ὁ Κρασσᾶς μαθητὴν ἀπὸ τὸν φάκελλον 591 τοῦ αὐτοῦ Ἀρχείου.

Θὰ γεννηθῇ ἴσως τὸ ἐρώτημα: ποίαν σχέσιν μὲ τὸ θέμα μας ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ἡ βιογραφία, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ Ἰωάννου Κρασσᾶ; Καὶ ὅμως ἔχει καὶ μάλιστα ὀχι μικράν.

Ὁ Κρασσᾶς εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1796, δηλαδὴ ἐν ἔτος πρὶν γίνῃ ἡ καταγγελία κατὰ τοῦ ποιητοῦ μας, τὴν Γαλλόφιλον προπαγάνδαν καὶ εἶχε καταγγελθῇ παρὰ τοῦ ἰδίου μεγάλου Καπιτάνου Μποναρέτι εἰς τοὺς Κρατικούς Ἀνακριτάς.

Οἱ πληροφοριοδότηι ἐνταλθέντες διὰ τὴν παρακολούθησίν του καὶ ἰδίᾳ ὁ ἐξ αὐτῶν Γεώργιος Κολῶνα, ἀνέφερον τὴν 27 Ἰανουρίου 1796 ὅτι ὁ Κρασσᾶς εἶχε διαμείνει ἄρκετὰ ἔτη εἰς τὸ Παρίσι, ὡς πράκτωρ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Νεκέρ καὶ ὅτι ἀπὸ δεκαετίας ἠύρισκετο εἰς Βενετίαν. Ὁ πληροφοριοδότης ἠρώτησε συμπατριώτας τοῦ Κρασσᾶ ἵνα μάθῃ ἂν οὗτος ἀνῆκεν εἰς εὖπορον οἰκογένειαν τῆς Κεφαλληνίας καὶ ἂν ἐλάμβανεν ἐκεῖθεν χρήματα διὰ τὴν συντήρησίν του. Ἡ ἀπάντησις ἦτο ὅτι ἀνήκει εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν, πλὴν αὕτη ἦτο, μᾶλλον, ἀπορος. Ἐζήτησεν ὁ πληροφοριοδότης νὰ μάθῃ πόθεν ἐξοικονόμει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ὁ Κρασσᾶς, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. Ἐμαθεν ὅμως καὶ τὸ ἀνέφερον, ὅτι ὁ Κρασσᾶς εἶχε σχέσεις μὲ τὸν ἐν Βενετῖα Ρῶσσον ἐπιτετραμμένον κ. Μορδινόφ.

Ἀμα ὡς ὑπεβλήθη ἡ καταγγελία κατὰ τοῦ Κρασσᾶ, ἐκλήθη εἰς τὴν ἀνάκρισιν ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ Καφενεῖου *BUON GENIO* τῆς πλατείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου ὀνόματι Φραγκῖσκος Κουερίνι. Οὗτος κατέθεσεν ὅτι ὁ Κρασσᾶς ἐθορύβει εἰς τὸ Καφενεῖον καὶ ὠμίλει μεγαλοφώνως ὑπὲρ τῶν Γάλλων, ἐζήτησε τέλος ἵνα ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἐνοχλητικώτατον θαμῶνα.

Ἄλλος καφετζῆς τοῦ Καφενεῖου *ALLA SULTANA* κειμένου ἐν τῇ αὐτῇ πλατεῖᾳ, κατέθεσεν ὅτι ὁ Κρασσᾶς ἦτο πελάτης του. Ἐπειδὴ ὅμως ἠγόρευεν Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστί, ἐκθειάζων τοὺς Γάλλους παρεκάλεσε τὴν φρουρὰν νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ καὶ ἔκτοτε ἔπαυσε νὰ πλησιάζῃ.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς θαμῶνας τοῦ καφενεῖου τούτου ἦτο καὶ ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Ἰωάννης Ἱερομνήμων τοῦ Πάνου, ὁ ὁποῖος κατέθεσεν εἰς τὴν ἀνάκρισιν ὅτι ὁ Κρασσᾶς ἦτο ἐπικίνδυνος ἄνθρωπος καθὼ φανατικὸς Γαλλόφιλος καὶ τὸν ἀπέφυγεν.

Ἀφοῦ συνέλεξε καὶ ἄλλας πληροφορίες ὁ μέγας Καπιτάνος τῆς φρουρᾶς, Μποναρέτι, ὑπέβαλε τὴν 21 Ἰουνίου 1796 τὴν κάτωθι ἀναφορὰν εἰς τοὺς τρεῖς Κρατικούς Ἀνακριτάς:

«Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ὑμετέρων διαταγῶν... ἀναφέρω ὅτι ὁ Ἰωάννης Κρασσᾶς Ἕλληνα ἐκ Κεφαλληνίας δὲν παύει νὰ ἐκφωνῇ λόγους ὑπὲρ τῶν Γάλλων καὶ ἐγένεν ἀντιπαθητικὸς εἰς τοὺς θαμῶνας τοῦ Καφενεῖου *BUON GENIO*. Οὗτος εὐρίσκεται εἰς σχέσεις μὲ τὸν Γάλλον πρόξενον καὶ εἶναι πολὺ γνωστὸς εἰς τὴν ἐνταῦθα Γαλλικὴν πρεσβείαν...τὴν 14ην τρέχοντος ἐπρόκειτο νὰ φύγουν ἀπ' ἐδῶ διὰ τὴν πατρί-

δα των *Chiavenna* δύο ἔμποροι καὶ ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως καθ' ὁδὸν συναντήσουν τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα, προσεφέρθη ὁ Κρασσᾶς μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ τοῖς προμηθεύσῃ ἄδειαν ἐλευθέρως διαβάσεως παρὰ τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου. Τοῖς ἔδωκε πρὸς τοῦτο, ἓνα σημείωμα Γαλλιστὶ καὶ αὐτοὶ ἐπῆγαν καὶ ἔλυσαν ἀμέσως τὴν ἄδειαν... Χθὲς ὁ Κρασσᾶς ἀεχώρησε διὰ τὴν Πάδοβαν...».

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Κρασσᾶ, περὶ τῶν Γαλλοφίλων αἰσθημάτων του, περὶ τῆς θοουβώδους ἀνὰ τὰ καφενεῖα προπαγάνδας του κ.λ.π. Ἀλλά, τί ἀπέγινεν; Τίποτε ἀπολύτως. Ἐσχηματίσθη ἡ δικογραφία ἀλλὰ παρέμεινε νεκρὰ εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ἀνακριτῶν, ὁ δὲ Κρασσᾶς ἐξηκολούθει ἀνενόχλητος τὴν τακτικὴν του καὶ εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι αὐτὸς παρέσυρε, μαζί μὲ ἄλλους Ἕλληνας, καὶ τὸν Βηλαρᾶν εἰς τὰς προσδευτικὰς του ιδέας.

Καὶ ἐφόσον δὲν κατεδιώχθη, καίτοι αἱ καταγγεῖλαι ἦσαν συγκεκριμέναι καὶ ἐμμάρτυροι, συνάγομεν τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸν ἔσωσεν ἡ Βενετικὴ ὑψηλοῦς του.

Καὶ ἐσκέφθη ὁ Βηλαρᾶς ἅμα τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὴν ἀνάκρισιν: Ἐφόσον ὁ Κρασσᾶς τὴν ἐγλύτωσεν ὡς Κεφαλωνίτης, διατὶ ἐγὼ νὰ εἶπω πῶς εἶμαι Τουρκομερίτης;

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὴν ὑπόδειξιν αὐτὴν θὰ τοῦ τὴν ἔκαμεν ὁ πολὺ-πειρος Κρασσᾶς.

Καὶ ἔτσι εὗρηκε τὸ Τσερίγο, δηλαδὴ τὸ μακρυνώτερον νησί τῆς Ἑπτανήσου πού ἦτο καὶ αὐτὸ ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς καὶ ἤξευρεν ὅτι στὴν Βενετία τότε ἠδύοισκοντο Κεφαλῆνες, Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι, Ἰωαννῖται κ. ἄ., ὅλλ' ἀπὸ τὰ Κύθηρα κανεῖς. Ὡστε δὲν ἤμποροῦσαν οἱ ἀνακριταὶ νὰ ἐλέγξουν τὴν ἀκρίβειαν τῆς δηλώσεώς του.

Καίτοι ἔδωκε τὴν ἐντύπωσιν τοῦ κουτοῦ, τοῦ βλακὸς—διότι ἔτσι τὸν συνέφε-
ρεν—δὲν τῷ ἔλειπεν ὅμως ἡ πονηρία καὶ θὰ εἶχεν εἰσιμον τὴν ἀπάντησιν ὡς πρὸς τὴν ἐν Τσερίγῳ γέννησίν του ὁ τετραπέρατος Βηλαρᾶς..

* * *
Μόνον αὐτὸς ἀναφέρει εἰς τὴν ἀνάκρισιν ὅτι εἶναι *nativo di Cerigo*, ὅλοι οἱ ἄλλοι, οἱ ἀνακριθέντες, βεβαιώνουν ὅτι ἦτο Γαννιώτης. Καὶ ὡς Γιαννιώτην τὸν ἀναφέρει καὶ ὁ μέγας Καπιτάνος. Καὶ μήπως ὁ Γεροπάρος δὲν εἶπεν ὅτι: «τὸν γνωρίζω κάλλιστα διότι εἴμεθα συμπολίται»;

* * *
Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸν Γεώργιον Κολώνα ὁ ὁποῖος πολλάκις ἀναφέρεται εἰς τὰ ἔγγραφα. Οὗτος ἦτο Κρητικός. Εἰς ἓν ἔγγραφον τοῦ Φακέλλου 591 ἀναφέρει ὅτι εἶναι ἐκ γενετῆς ὑπήκοος Βενετὸς, ὅτι διέμενεν ἀρκετὰ χρόνια στὴν Σμύρνην, ὅτι ἐκεῖθεν ἐπῆγεν εἰς Τεργέστην ὅπου εἶχε συνάψει σχέσεις μὲ τὸν Λάμπρον Κατσώνην καὶ τέλος κατέληξεν εἰς Βενετίαν ὅπου προσελήφθη ὡς πληροφοριοδότης (*confidenti* πού ὠνόμαζον οἱ Βενετοὶ) ἀπὸ τὸν μέγαν Καπιτάνον καὶ τοῦ εἶχε ἀνατεθῇ ἡ παρακολούθησις τῶν Ἑλλήνων τῶν ὑπόπιων, διότι ἐγνώριζε τὰ Ἑλληνικά.

Εἰς τὸ σπῆτι αὐτοῦ τοῦ Κολώνα εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ καταλύσῃ ὁ ποιητὴς μας, χωρὶς βέβαια νὰ γνωρίζῃ τὶ μέρος τοῦ λόγου ἦτο ὁ σπιτονοικοκύρης του, ὁ ὁποῖος βέβαια τὸν «ἐψάρευεν» καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐξικριβώσῃ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ ὡς Γιαννιώτην τὸν ἀναφέρει εἰς τὰς ἐκθέσεις του.

* * *
Ἀλλά, ἔχομεν καὶ μίαν ἄλλην ταυόχρονον σχεδόν, μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου Βηλαρᾶ ὅτι τὸ Τσερίγο ἦτο ἓνα πρόσχημα, ἓνα ψέμμα, καὶ ἰδοὺ ποῖαν;

Τέσσαρας, μόλις, μῆνας μετὰ τὴν ἀνάκρισιν, εἶχεν ἐγκατασταθῇ παρὰ τῶν Γάλλων ἐν Βενετίᾳ μία προσωρινὴ Διοίκησις ἀπὸ ἐντοπίους καὶ οἱ 119 ὁμογενεῖς τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, συνελθόντες τὴν 29ην Ἰουνίου 1797 ἐξέλεξαν μίαν τε-

τραμελῇ Ἐπιτροπῇ, ἡ ὁποία ἐνετάλη νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ ὑποβίβη ἔντονον διαμαρτυρίαν διότι οἱ Λατῖνοι ἱερεῖς ἐπενέβαινον σκανδαλωδῶς εἰς τὰς κηδεῖας τῶν Ἑλληνορθοδόξων. Τὸ πρακτικὸν αὐτὸ τὸ ὑπέγραψαν *ιδιοχείρως* οἱ 119 ὁμογενεῖς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ποιητὴς μας ὁ ὁποῖος ὑπέγραψε φαρδεῖα—πλατεῖα: *GIOVANNI VELLARA DA GIANNINA* (Βλ. Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ—Θωμᾶς Φλαγγίνης καὶ ὁ Μικρὸς Ἑλληνομνήμων—Ἐκδοσις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1939 σελ. 222—228).

Θὰ ἠμπορούσαμε νὰ σταματήσωμεν τὰς ἀπόψεις μου εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, διότι τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ ἄνω ἐκτεθέντα εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης Βηλαρᾶς ἐγεννήθη ὄχι στὸ Τσερίγο, ἀλλὰ στὰ Γιάννινα.

Ἀλλὰ, τὴν ἔρευναν μας τὴν ἐπεξετείναμεν καὶ εἰς τὰ Κύθηρα καὶ εἶχομεν τὴν τύχην νὰ ἀνεύρωμεν εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα (Δέσμη 855 Γενικοῦ κατὰ θάλασσαν Προβλεπτοῦ) ἓνα κατάλογο περιέχοντα περὶ τὰ 100 ὀνόματα πολιτῶν καὶ ἀστῶν, τῆς 7 Ἰουνίου 1714. Τότε οἱ Κυθηριοὶ εἶχον ὑποβάλει εἰς τὸν Γενικὸν Προβλεπτὴν περὶ τὰ 23 διάφορα αἰτήματα ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν παρεχώρησεν αὐτοῦσια ὁ Γενικὸς καὶ ἄλλα μετέβαλεν. Ἐν ἐκ τῶν αἰτημάτων ἦτο νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ διάφοροι ἀστοὶ καὶ πολῖται νὰ ἀπασχολοῦν ἓνα ἢ δύο κατοίκους ὡς ὑπηρέτας, οἱ ὁποῖοι νὰ ἀπαλλάσσωνται πύσης δημοσίας ὑπηρεσίας.

Σημειωτέον—καὶ εἶναι τοῦτο καταπληκτικόν—ὅτι τὰ παιδιὰ ἄνω τῶν 12 ἐτῶν ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ παρέχουν τὰς ὑπηρεσίας των ὡς φύλακες τῶν ἐπικαίρων σημείων τῆς νήσου καὶ ἡ ὑπηρεσία ἐτελείωνε μὲ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος.

Καὶ ἔχομεν κατάλογον ἐκείνων τῶν κατοίκων εἰς οὓς παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν ὑπηρέτας.

Τὰ ἐπώνυμα αὐτῶν ἦσαν: Κασσιμάτη, Καλωνᾶ, Βενιέρ, Δαρμάρο, Καλούτση, Δεμέτσο, Σανιάνο, Μόρμορη, Μπαρμπάγιο, Καβάκη, Μπελέση, Λεβούνη, Δάνδολο, Βασμοῖλο, Στάη, Κάλβι, Παολίνι, Μαχαιριώτη Ρικάρδι, Καλλιᾶκη, Φανάρη, Δουράντε, Λατζαρέττο καὶ ἄλλα τινά.

Ἐκ τῶν ἄνω, τὰ ἐπώνυμα: Κασσιμάτη, Βενιέρ, Στάη, Καλούτση, Καλωνᾶ, Δαρμάρο, Μπελέση, Λεβούνη, Σανιάνο, ἐπαναλαμβάνονται δύο τρεῖς, καὶ τέσσαρας ἢ πέντε φορές. Οὐδαμοῦ εὑρίσκεται τὸ ἐπώνυμον ΒΗΛΑΡΑΣ. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον, ἦτοι τὸ 1780, ὅτε τὸ χωριὸ Ποταμὸς ἐπανεστάτησε καὶ συνεπεία τούτου διεξήχθησαν ἀνακρίσεις καὶ συλλήψεις—ὡς προκύπτει ἀπὸ μίαν ὀγκωδεστάτην δικογραφίαν—ἀναφέρονται πάλιν τὰ Ἐπώνυμα: Κασσιμάτη, Καλούτση, Λογοθέτη, Λεβούνη, Στάη, Πρινέα, Μόρμορη, Σαγιάνου, Δαρμάρο, Καλωνᾶ, Μουλό, Κατσούλη, Πασπαλᾶ, Παουλίνι, Πατρίκιο, Μανρομάτη, Κόμπη, Γερακίτη, Σούρη κ.ἄ., ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν δικογραφίαν ταύτην ἐμφανίζεται πούθεν τὸ ἐπώνυμον Βηλαρᾶς.

Ἀποκλείεται, ὅθεν νὰ ἐγεννήθη εἰς τὸ Τσερίγο ὁ ποιητὴς μας. Ἐφόσον ἄλλως τε, ὁ πατέρας του ἦτο στὰ Γιάννινα καὶ ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Ἱατροῦ, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γεννηθῇ ὁ υἱὸς του στὰ Κύθηρα;

Μήπως εἶχον τότε τὰς σημερινὰς συγκοινωνίας γιὰ νὰ πηγαινοέρχωνται; Τότε γιὰ πηγαίνη κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὸ Τσερίγο ἐχρειάζετο 4 ἢ 5 ἑβδομάδες, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ. Σήμερα ἓνα παιδί ἠμπορεῖ νὰ γεννηθῇ, κατὰ σύμπτωσιν, εἰς ξένην χώραν ἢ καὶ μέσα σὲ ἓνα βαπόρι ἢ τραῖνο ἢ ἀεροπλάνο. Ἀλλὰ τότε, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εἶνας ὁ πατέρας του στὰ Γιάννινα καὶ ἡ μητέρα του ἔγκυος στὰ Κύθηρα;

Εἶναι, λοιπὸν γέννημα καὶ θρέμμα τῶν Γιαννίνων ὁ Ἰωάννης Βηλαρᾶς. Ἐ-

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΥΡΣΙΝΕΛΛΑ

Πρώην Δημάρχου και Βουλευτού Ἰωαννίνων

Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΑΙ Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΥΤΩΝ*

(Ἱστορικὴ μελέτη)

Παραλαβὼν τὸ Δημαρχεῖον ὁ Γιαγιά μπης, κατώρθωσε νὰ ἐξαγάγῃ, τοῦτο ἐκ τῆς ἀνυπαρξίας, εἰς τὴν εὐρίσκετο, διὰ τῆς ὁργανώσεως δημοτικῶν τινων ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι, μολονότι ἦσαν μακρὰν τοῦ νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, οὐχ ἤττον ἀπετέλουν, ἐν σχέσει μετὰ τὴν τότε κρατοῦσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ποῖαν τινα πρόοδον. Οὕτω ἱδρύσας Γραφεῖον Σχεδίου Πόλεως, μὴ προβάς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὁλοκληροῦ τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως—ἢ ἀνάληψις τοιαύτης ἀνάγκης ἦτο ἀκόμη πρόωρος—ἀλλὰ ἰδιαιτέρως ἐκάστης ὁδοῦ τῶν Ἰωαννίνων, ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων ἀναγκῶν, ὑπεχρέωσε δὲ συγχρόνως τοὺς κατοίκους νὰ ζητοῦν διὰ πᾶσαν ἀνοικοδόμησιν ἢ ἐπισκευὴν οἰκίας τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Δημαρχείου. (¹)

Τοιαῦτα μονομερῆ σχέδια εἰς μεγάλην κλίμακα, φέροντα ἐκατέρωθεν τὰ δρία τῶν οἰκίων μετὰ τοῦ ἐνόμχτος τοῦ ἰδιοκτήτου, ὡς καὶ τὴν ἐγκριθεῖσαν ρυμοτομικὴν γραμμὴν, ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ Μινέϊκου, ἔχουν περισωθῇ πολλά. Ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Νομομηχανικοῦ παρὰ τοῦ Δημαρχείου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. Εὗρομεν δὲ καὶ ἀρκετὰς ἀποφάσεις ἐπιβαλλούσας πρόστιμον δι' αὐθαίρετον οἰκοδόμησιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὁδοποιεῖαν, περιωρίσθη αὕτη καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἰς ἀσημάντους ἐπισκευὰς τῶν γκαλντεριμίων, μὲ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐστρωμένῃ αἱ κυριώτεραι τῶν Ἰωαννίνων ὁδοί, ὡς καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ μικρῶν

(*) Συνέχεια καὶ τέλος ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 860

1. Ἀπόφ. Δημ. Συμβ. ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου 1294 (1878). Ἀπόφ. Δημ. Συμβ. 24 Φεβρουαρίου 1294—1878 περὶ ἐπισκευῆς γεφύρας καὶ ρεϊθρῶν εἰς Ἀτταζάρ. 6 Ἰουν. 1295—1879 περὶ ἐπισκευῆς καὶ κατασκευῆς λιθοστρώτων εἰς Πλατεῖαν, ὁδὸν 21 Φεβρουαρίου, ὁδὸν Σουλίου, Δωδώνης, Μαυωλιάσης, Μητροπόλεως.—Ἀπόφ. Δημ. Συμβουλίου 1ῃ Ὀκτωβρ. 1285—1879, κατασκευὴ ὑπονόμου εἰς Πλατεῖαν Γεωργίου Σταύρου. Ὁμοία (5 Φεβρ. 1295—1879), ὑπονόμου ἀπὸ Φυλάκιον Πλατείας Βενιζέλου μέχρι Γαλατᾶ.—Ὁμοία (29 Μαΐου 1295—1879) ἐπέκτασις ὑπονόμου Ἀρχιμανδρείου 20 μέτρα.

καὶ ἐγεννήθη καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τρυφερᾶς ἡλικίας ἔμαθε τὴν Γιαννιώτικη διάλεκτον καὶ γράφει: γλέπω, νογᾶμε, σαματί κρένουν, μολογᾶν, ὠφκολα, πασκάω, καένας, χαλεύω, πῆμμα, ἀναγούλια, μύξες καὶ σιᾶλια, μοῦτρο, ἄντα, κολνάω, ἐπειδῆς, σεργιανᾶω, μούτσουνο, πάτω, γιομῶσω, γκορδωμένο κ.ἄ. καθαρῶς ἰδιωματικά, τὰ ὁποῖα δὲν ἤμποροῦσε νὰ μάθῃ παρὰ ἓνα Γιαννιωτόπουλον καὶ ὄχι Τσεριγόπουλον.

Ἐγεννήθη στὰ Γιάννινα καὶ ἐμεγάλωσε ἐκεῖ καὶ ἔμαθε γράμματα ἀρκετὰ εἰς τὰ τότε σχολεῖα ὥστε νὰ γίνῃ δεκτὸς δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς εἰς τὰ ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστήμια. Ἄλλως τε, σχολεῖα ἰσοβάθμια τῶν Γιαννίνων δὲν ὑπῆρχον εἰς ἄλλας πλέον σημαντικὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὸ νησάκι τῶν Κυθῆρων.

Βενετία 7βριος 1958

τμημάτων υπονόμων, έργων μὴ συμβαλλόντων ποσῶς εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῆς προτέρας ἐλεεινῆς καταστάσεως. ὥστε δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐπὶ αὐτῆς τῆς σημαντικῆς διὰ μίαν πόλιν πλευρᾶς οὐδεμία πρόοδος ἐπετελέσθη.

Συνέστησε συνεργεῖον καθαριότητος ἐκ 4 κάρρων καὶ ὀλίγων ὀδοκαθαριστῶν τὰ ὁποῖα μόνον τὰ κεντρικὰ μέρη τῆς πόλεως ἐπῆρκουν νὰ τηρῶσι κάπως καθαρὰ.

Ἰδρυσε τὸ παλαιὸν σφαγεῖον, διατηρηθὲν μέχρι τὸ 1926, συνιστάμενον ἐκ ξυλίνου παραπήγματος στημένου ἐπὶ πασσάλων ἐντὸς τῆς Λίμνης, καὶ ἐπέβαλε προσιμον εἰς τοὺς δυστροποῦντας νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν τοῦτο κρεσπώλας. Ἰδρυσε παρὰ τὴν Σκιάλιν σειρὰν λχθυσωλεῶν διατηρηθέντων μέχρι τοῦ 1926.

Συνετήρει ἀποθήκας εὐπλέκτων ὑλῶν, ἐνοικιάσας πρὸς τοῦτο μεμονωμένον τι εἶκημα κατ'ὡθι τῶν Στρατῶνων.

Ἐγκατέστησε τὸν πρῶτον φωτισμὸν τῆς πόλεως ἐξ 130 πετρελαιοφανῶν κατὰ τὸ 1881. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο δὲν ἀπήλλαξε τοὺς κατοίκους, ὅταν ἐξήρχοντο τὴν νύκτα, νὰ φέρουν μαζί των φανάρια, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν συνήθως οἱ πορευόμενοι ὑπηρέται.

Διοργάνωσε Πυροσβεστικὴν Ὑπηρεσίαν, καὶ προέβη εἰς τὴν προμήθειαν μικρῶν χειροκινήτων ἀντλιῶν, μία τῶν ὁποίων διεσώθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας προσφέρουσα ἀκόμη τὰς ἀσθενεῖς ὑπηρεσίας τῆς.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1884 ὑπεδέχθη ἐκ μέρους τῆς πόλεως τὸν ἐπισκεφθέντα αὐτὴν Πρίγκιπα τοῦ Σάξ—Μαϊνεγκεν, εὐτρεπίσας κατὰ τὸ ἐνδὸν τὴν πόλιν.

Ἡ κατάστασις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Δήμου κατὰ τὴν ὁποχὴν τῆς παραδόσεως τοῦ Δημαρχείου εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Γιαγιάμπη, κατὰ τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ 1893, ἔχει ὥς ἐξῆς:

Ἀστυνομικοὶ κλητῆρες 5.—Πετρελαιοφανοὶ ἀνὰ τὴν πόλιν 233.—Φανόχοροι 6.—Κάρρα καθαρότητος 5.—Ὀδοκαθαρισταὶ 5.—Ἀντλῖαι Πυροσβεστικαὶ 5.—Πυροσβέσται ἀντλιῶν 7.—Ἀρπάγαι καὶ πελέκεις διὰ τὰς πυρκαϊὰς 20.—Κουβάδες διὰ τὴν αὐτὴν χρῆσιν 60.

Σημ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπεβλήθη ἡ ὑποχρέωσις δπως, διὰ νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμά των οἱ Ἱατροὶ καὶ οἱ Φαρμακοποιοὶ τῆς πόλεως, λαμβάνουν ἀδειαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ δὲ Δημαρχεῖον ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασιν ταύτην.

Μεχμέτ ἐφένδης

Γενομένων ἐκλογῶν κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους 1893, Δημοτικοὶ Σύμβουλοι ἐξελέγησαν οἱ Μεχμέτ ἐφένδης, Χαϊρὴ Πατσαντᾶς, Σασίκ Πασᾶς, Κ. Κούρσεντας, Κ. Περονᾶς, Μποχαράκης Χανέν, καὶ ἕτεροι δύο μουσουλμάνοι, οἱ Χουρσίτ Βέης καὶ Λουτφῆς.

Ἐκ τούτων ὁ Βαλῆς Φιβζῆ—Πασᾶς διώρισε Δήμαρχον τὸν Μεχμέτ ἐφένδην, τὸν πατέρα τῶν γνωστῶν στρατηγῶν Ἐρσὰτ Πασᾶ καὶ Βεήπ Πασᾶ.

Ὁ Μεχμέτ ἐφένδης, ἅμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του, ἐπιχειρεῖ ν' ἀλλάξῃ τὴν μέχρι τότε τηρηθεῖσαν κατάστασιν τῶν τοῦ Δημαρχείου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαμόρφωσιν τῆς πόλεως, καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν μέχρι τότε ἀδράνειαν δ' ἐφαρμογῆς ταχέων καὶ ριζικῶν ρυμοτομικῶν μέτρων καὶ ἔργων.

Ἄλλως τε, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ συγκοινωνία ἐν Ἡπείρῳ ἐγίνετο μὲ τὰ ζῶα. Οἱ ταξιδιώται μετέβαινον εἰς τὰ διάφορα μέρη ἐφιπποί, τὰ δὲ ἐμπορεύματα μετεκομίζοντο φορτωμένα ἐπὶ τῶν ὑπεζυγίων.

Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐτέθησαν ἐν χρήσει, ἡ κατάστασις ἥλλαξεν. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ἔδει νὰ εὐρυνοθοῦν εἰς ὅσα σημεῖα ἐδυσχέραινον τὴν δίοδον τῶν ἀμαξῶν καὶ κάρρων, τὸ σύστη-

μα τῆς διαμορφώσεως καὶ ἐπιστροφῆς αὐτῶν νὰ ἀλλαχθῇ καὶ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ νέον συγκοινωνιακὸν μέσον.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ Μπιζανίου, ἀπὸ τὴν παλαιὰν πλατεῖαν τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τῆς οἰκίας Κιούφα, ἦτο στενωπὸς, ἀνώμαλος, ἡ ὁποία κατήρχετο μέχρι τοῦ οἰκοπέδου τοῦ Γυμναστηρίου, καὶ ἀνέρχετο κατόπιν ἀποτόμως. Ἀμαξα ἦτο ἀδύνατον νὰ διέλθῃ ἐκεῖθεν εὐκόλως καὶ ἐπομένως ἡ κεντρικὴ πλατεῖα τῆς πόλεως δὲν συνεδέετο ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν ἀμαξιτὴν ἤδη ὁδὸν Ἰωαννίνων—Πρεδέζης. Ἔδει βεβαίως τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ Μπιζανίου νὰ διορθωθῇ καὶ ἡ ρυμοτομία ἐπεβάλλετο. Ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἦτο ἀνάγκη νὰ καταρριφθοῦν μερικαὶ οἰκίαι, κατοικούμεναι ὑπὸ πτωχῶν οἰκογενειῶν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ οἰκία τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. ὅπου ἐγίνετο καὶ πανήγυρις, πρὸς τούτοις δέ, νὰ ἀφαιρεθῇ καὶ τμήμα τοῦ μουσουλμανικοῦ Νεκροταφείου.

Ὅλα αὐτὰ παρουσίαζον δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε βεβαίως νὰ ἐξομαλυνθοῦν πρὸ τῆς ρυμοτομίας. Ὁ Μεχμέτ ἐφέντης οὐδὲν τούτων λαβὼν ὑπ' ὄψιν, κλείει μίαν ὥραϊαν πρῶταν τὸν δρόμον ἀπὸ τὰ δύο μέρη με ξύλινα παραπετάσματα, ἀπαγορεύει τὴν διόδον ἐκεῖθεν καὶ προβαίνει εἰς τὴν ρυμοτομίαν, καταρρίπτων τὰς οἰκίας καὶ διαρρυθμίζων τὸ Νεκροταφεῖον ὅπως αὐτὸς ἠθέλησε, διὰ τοῦ αὐθαίρετου τούτου τρόπου ρίπτει τοὺς ἐξωσθέντας εἰς ἀπόγνωσιν, δυσαρεστεῖ τοὺς Χριστιανούς· διὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ ἐξάπει τὸν φανατισμὸν τῶν μουσουλμάνων διότι ἐπείραξε τὸ Νεκροταφεῖον.

Προτοῦ δὲ τελειώσῃ τὴν ρυμοτομίαν ταύτην, προβαίνει εἰς νέαν, εἰς τὴν παρὰ τὸ Φρύριον τὴν ὁδὸν, ἀγούσαν πρὸς τὴν Σκάλαν, καταρρίπτων καὶ ἐκεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν αὐθαίρετον τρόπον σειρὰν καταστημάτων.

Εἰς τοὺς πρώτους δυσηρεστημένους προσετέθησαν καὶ ἕτεροι, ἀλλὰ πλέον αὐτῶν καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ φόβου μὴ ἐπεκταθῇ ἡ ρυμοτομικὴ αὕτη μανία τοῦ νέου Δημάρχου εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν, συνεγνωθέντες ὑπέβαλλον ἀναφορὰν εἰς τὸν Βαλὴν ζητοῦντες τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ Σέχης τῶν Ἰωαννίνων, διότι ὁ Δήμαρχος ἐδείχθη ἀσεβὴς πρὸς τὴν θρησκείαν ὡς θίξας τὸ Νεκροταφεῖον.

Ὁ Φιζζή πασᾶς κατ' ἀρχὰς ἀντέστη, διότι βεβαίως εἶχεν ἐγκρίνει τὰ σχέδια τοῦ τολμηροῦ Δημάρχου. Εὐρεθεὶς δὲ πρὸ τῆς πιέσεως τῶν δυσηρεστημένων, κυρίως μουσουλμάνων, οἵτινες τὰ κατὰ τοῦ Δημάρχου παράπονα ὑπέβαλλον καὶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ὑπεχώρησε, δεχθεὶς τὴν ἀπόλυσιν του.

Ἡ Δημαρχία τοῦ Μεχμέτ ἐφέντη διήρκεσεν ὀλίγους μόνον μῆνας, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησίς του παρέμεινεν ἀνεξάλειπτος εἰς τὸν λαόν, ὁ ὅποιος ἐπωνόμασεν αὐτὸν *χαλαστήν*.

Χαῖρῃ Παισαντᾶς

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Μεχμέτ ἐφέντη, ἡ δημαρχία ἀνετέθη εἰς τὸν Χαῖρῃ—Παισαντᾶν, μεγαλέμπορον ἐν Ἰωαννίνοις, δημαρχεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1896.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, Σύμβουλοι ἐχρημάτισαν οἱ Κ. Κούρεντας, Κ. Περονᾶς, Μποχαράκης Χανέν, Λιουτφῆς, ὅστις ὑπέγραφεν ἐλληνικὰ καὶ ἄλλοι τινὲς μουσουλμάνοι.

Εἰς τὸ Δήμαρχον τοῦτον ὀφείλονται σοβαρὰ δημοτικὰ ἔργα, ὡς ἡ ἀνέγερσις τοῦ Δημαρχείου, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ πρώτου σχεδίου πόλεως, καὶ ἡ ἀνέγερσις τῆς ἰδιοκτητοῦ τοῦ Δήμου ἀποθήκης εὐφλέκτων ὑλῶν.

Μετὰ τὸν ἐγεγερθέντα θόρυβον ἐκ τῶν αὐθαιρέτων ἐνεργειῶν τοῦ Μεχμέτ ἐφέντη, ὁ Χαῖρῃ Παισαντᾶς προέβη εἰς διορισμὸν ἐπιτροπῆς πρὸς καθορισμὸν τῆς

ἀποζημιώσεως τῶν ἀπαλλοτριωθέντων ἰδιοκτησιῶν, τὰς ὁποίας τὸ Δημαρχεῖον οὐδεποτε ἀπεζημίωσεν.

Ἦρχιζε νὰ κτίζῃ τὸν τοῖχον ὑποστηρίξεως τῆς ὑψωθείσης ὁδοῦ Μπιζανίου καὶ εἰς τὸν ἐκ δεξιῶν περισεύσαντα χώρον ἀποφάσισε τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Δημαρχείου, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο φερέοικον, στεγαζόμενον, ὡς εἶδομεν, εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ Δημαρχείου εἶναι ὄντως κατόρθωμα, δεδομένου ὅτι ὁ Τουρκικὸς Δῆμος, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἐστερεῖτο πόρων. Λέγεται ὅτι ἐκόστισε μόνον περὶ τὰς 400 λίρας καὶ ὅτι ὁ Χαΐρης μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα, τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον αὐθαίρετα, ὅπως προμηθευθῇ ξυλείαν καὶ λίθους δωρεάν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸ κτίριον εἶναι καλῶς ἐκτισμένον, ὡς παρετηρήσαμεν ὅταν προσέβημεν εἰς ἐπισκευάς, κατὰ τὸ 1928. Τὸ λυπηρὸν ὅμως εἶναι ὅτι ἐγένετο κακὴ ἐπιλογή τοῦ οἰκοπέδου, τὸ ἔδαφος τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι σταθερὸν, καὶ τὸ κτίριον ὑπέστη καθιζήσεις.

Ἐφοβοῦντο μάλιστα εἰ μηχανικοὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐχρησιμοποιήθη ὡς κατάστημα τῆς Γεν. Διοικήσεως, τὴν πτώσιν τοῦ κτιρίου καὶ ἔλαβον προφυλακτικὰ τινὰ μέτρα, ἀλλ' ὁ φόβος οὗτος ἀπεδείχθη, μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον, ὑπερβολικὸς. Οὐχ ἦτον ὅμως ὑπάρχει πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐν περιπτώσει ἰσχυροῦ σεισμοῦ, καταρρέοντος τυχὸν καὶ τοῦ τοίχου ὑποστηρίξεως τῆς ὁδοῦ Μπιζανίου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι καλῶς ἐκτισμένος, νὰ εὕρεθῇ ἡ πρόσοψις τοῦ κτιρίου, μετὰ μέρους τῶν πρὸς τὴν ὁδὸν δωματίων, εἰς τὴν κάτωθεν αὐτοῦ πλατεῖαν, καθόσον εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο οἱ τοῖχοι τοῦ κτιρίου ἔχουν ὑποστῇ διάρρηξιν, διήκουσιν ἀπὸ τῆς στέγης μέχρι τοῦ ἐδάφους, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς κατὰ τὸ 1928, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐφράξαμεν.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας τοῦ αὐτοῦ Δημάρχου ἐγένετο τὸ πρῶτον σ χ έ δ ι ο ν τῆς π ό λ ε ω ς.

Ἡ ἐκπόνησις αὐτοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰταλὸν μηχανικὸν Μ π ε ρ ὶ α σ κ ό ν η ν, ὅστις προσελήφθη ὡς Δημαρχηχανικός, ἀπὸχωρήσαντος τοῦ Ἰ. Σουλιέτη κατὰ τὸ 1843.

Ἡ τοπογραφικὴ ἀποτύπωσις τῆς πόλεως περιεῖχε μόνον τὰς γραμμὰς τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως μετὰ τῶν δημοσίων ἐν γένει κτιρίων, ἄνευ ἀπο ὑπώσεων τῶν οἰκιῶν, ἦτο δὲ ὑπὸ κλίμακα 1 : 2000. Εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἐξετελέσθη ἐπὶ τῇ βάσει τριγωνισμοῦ καὶ ἂν ἡ ὅλη ἐργασία δὲν εἶχε ἐκτελεσθῇ διὰ μόνον τοῦ ταχυμέτρου. Σταθερὰ σημεῖα δὲν ὑπῆρχον τεθειμένα εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, εἴτε ὑψομετρικὰ τοιαῦτα

Τὸ πρωτότυπον δὲν διεσώθη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, οὔτε ἄλλο τι στοιχεῖον τῆς ἐργασίας τοῦ σχεδίου, εἰμὴ μόνον ὀλίγα τετράδια, ἔχοντα ἀριθμοὺς ταχυμετρήσεως τῶν ὁδῶν. Ἐσώθη μόνον κεκυρωμένον ἀντίγραφον ἐπὶ διαφανοῦς ὀθόνης, τῆς αὐτῆς κλίμακας, μετὰ τῶν ἐρυθρῶν ρυμοτομικῶν γραμμῶν τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐγγραφένων.

Ἡ ἀποφασισθεῖσα ρυμοτομία ἦτο λίαν συντηρητικὴ, μηδεμίαν παρουσιάζουσα προσαρμογὴν πρὸς γενικὴν τινὰ κατεύθυνσιν τῆς πόλεως ἢ πρὸς τὰς νέας περὶ τῶν πόλεων προοπτικὰς. Ἦτο ὅμως ἐγγύησις κατὰ πάσης ἐν τῷ μέλλοντι ἐπαναλήψεως αὐθαιρέτων ρυμοτομικῶν ἐνεργειῶν νέου τινὸς Μεχμέτ ἐφέντη.

Ἡ ἀποθήκη τῶν εὐφλέκτων ὑλῶν ἐκτίσθη ἐπὶ δημοτικοῦ γηπέδου κάτωθεν τῶν στρατώνων, ὡς διεσώζεσθαι μέχρι σήμερον.

Ἐπὶ δημαρχίας τοῦ αὐτοῦ Δημάρχου γίνονται καὶ αἱ πρῶται σκυρρόστρωτοι ὁδοὶ τῆς πόλεως. Τοιαῦται ἐγένοντο ἡ ὁδὸς ΚΑ' Φεβρουαρίου καὶ ἡ περὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον.

Ὁ Χαΐρη Πατσαντὰς ἐπεχείρησεν ἐπίσης νὰ ἀναστήσῃ τὴν Ἐ μ π ο ρ ο π α.

ν ή γ υ ρ ι ν τών Ἰωαννίνων, ἀλλὰ ἀπέτυχεν. Ἡ παλαιὰ ἐμποροπανήγυρις τών Ἰωαννίνων, ἡ συσταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χρυσοβούλλου τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου κατὰ τὸ 1319, εἶναι ἄγνωστον πότε ἐπαυσε τελουμένη. Ἀπὸ τοῦ 17ου ὁμῶς αἰῶνος ἐτελεῖτο τοιαύτη, ὀνομαζομένη *Πωγωνιανή*, καθόσον εἶχε μεταφερθῇ εἰς Ἰωάννινα ἐκ τῆς πρωτευούσης τοῦ Πωγωνίου, Διπαλίτσας, ὅπου ἐτελεῖτο πρότερον, δταν ἐρημώθη συνεπεία τών ἀλλεπαλλήλων λεηλασιῶν τών πέριξ Ἀλβανῶν ἡ κωμόπολις αὕτη. Ἡ *Πωγωνιανή* ἐπαυσε τελουμένη μετὰ τὴν πυρκαϊάν τῆς πόλεως τών Ἰωαννίνων κατὰ τὸ 1820 καὶ τὴν ἐπὶ 10ετίαν σχετικὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς καὶ δὲν ἐπανελήφθη ἔκτοτε.

Ὁ Χαῖρη ἐφέντης προσεπάθησε τὸ 1893 νὰ τὴν ἀνασυστήσῃ, ἀνεγείρας παρὰ τὴν γῆν εἰς τὸν κάτωθεν τοῦ Δημαρχείου χώρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σήμερον τὸ Γυμναστήριον, καὶ προπαγανδίσας ὑπὲρ αὐτῆς, δὲν τὸ κατώρθωσε. Ἡ ἀπόπειρα ἐπανελήφθη καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1894 ἀνευ περισσοτέρας ἐπιτυχίας, μεταβληθείσης εἰς καθαρὰν Ζωαγοράν.

Σαστικ Πασᾶς

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1896, διορίσθη Δήμαρχος ὁ Σ ε σ τ ῖ κ Π α σ ᾶ ς, κτήματις.

Δημοτικοὶ σύμβουλοι ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ ἐ χρημάτισαν ὁ Νταβιτσιῶν Λεβῆς, Κ. Περονᾶς, Στέφανος Ἀράπης καὶ τινες μουσουλμάνοι, μεταξὺ τών ὁποίων καὶ ὁ Μεχμέτ ἐφέντης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, παρεμπεισόντος τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1897, τὸ Δημαρχεῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν δημοτικῶν ἔργων. Ἡ πόλις μάλιστα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου, εἶχε τρομοκρατηθῇ καὶ οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι εἶχον συγκεντρωθῇ περὶ τὰ Προξενεῖα, ἀποκλείσαντες δι' ὁδοφραγμάτων τὰς ὁδοὺς πέριξ αὐτῶν, φοβούμενοι ἄτακτον ὑποχώρησιν τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, διαίσιπραγίας, σύνηθες εἰς τοιαύτας περιστάσεις.

Μικρὰ τινα ἔργα μόνον, ὡς ἡ ἐπισκευὴ τοῦ πύργου τοῦ Ὁρολογίου τοῦ Φρουρίου, καὶ ἄλλαι τινὲς μικροεπισκευαὶ ὁδῶν καὶ ὑπονόμων.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπεβλήθη τὸ ρυμοτομικὸν σχέδιον πρὸς ἐπικύρωσιν εἰς τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ἐδέχετο τὰς ὑποβαλλομένας ἐνστάσεις.

Χαῖρὲ Πατσαντᾶς

(τὸ δεύτερον)

Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην δημαρχίαν τοῦ Χαῖρε Πατσαντᾶς προέβη εἰς μεταβολὴν εἰς σκυροστρώτους ὁδοὺς τῶν ὁδῶν τῶν σήμερον ὀνομαζομένων Σουλίου, Βαλαωρίτου, Φιλελλήνων, ἀπετελείωσε τὴν ὁδὸν Μπιζανίου καὶ 21 Φεβρουαρίου.

Χριστάκης Σακελλάριος

Κατὰ τὸ 1900, γενομένων δημοτικῶν ἐκλογῶν, ἐπιτυχάνουν ὁ Χριστάκης Σακελλάριος, Σελαχουντὶν Τελιάταγας ἐφένδης, Χαῖρὲ Πατσαντᾶς, Φερόντ μπέης, Ἀθανάσιος Στεῦπης, Γεώργ. Βοῦλας, Σωτήριος Λάμπας καὶ Χασὰν Καραμπέτ.

Ἐξ αὐτῶν διορίζεται παρὰ τοῦ Βαλῆ Ἰωαννίνων Ὁσμὰν πασᾶ ὁ Χ ρ ι σ τ ᾶ κ η ς Σ α κ ε λ λ ᾶ ρ ι ο ς, ὁ μόνος Χριστιανὸς χρηματίσας Δήμαρχος ἐπὶ

Τουρκοκρατίας εἰς τὰ Ἰωάννινα.⁽¹⁾

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ ἐσκυροστρώθη ἡ Ἀγαρά, κατασκευάσθη ἡ ὁδὸς ἢ καταλήγουσα εἰς τὸ τέλος τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων καὶ ἐγένοντο μικραὶ τινες ρυμοτομῆαι παρὰ τὴν Πλατεῖαν Γεωργίου Σταύρου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων.

Σελαχουδὶν Τελιάταγας

Παραιτηθέντος λόγῳ ἀσθενείας τοῦ Χρ. Σακελλαρίου, διωρίσθη δήμαρχος ὁ Σελαχουδὶν ἐφέντης Τελιάταγας. Οὗτος ἦτο κτηματίας, ἡ δὲ οἰκία αὐτοῦ κεῖται εἰς τὴν ὁδὸν Σουλίου καὶ παραπλευρῶς τῆς οἰκίας Ναφίζ Γκιάτα.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ἡ μεταβολὴ τῶν κεντρικῶν ὁδῶν εἰς σκυροστρώτους καὶ ἐστρώθησαν αἱ ὁδοὶ Ὀλγας, Κωλέττη, Ἀγίας Μαρίας, Μανωλιάσης, Κάνιγγος, Τσιριγώτη καὶ Ζαλοκώστα, ἡ Πλατεῖα Γ. Σταύρου.

Ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ ἐκηρύχθη ἐν Τουρκίᾳ τὸ Σύνταγμα, τοῦ Δημαρχεῖου διοργανώσαντος ἐορτὰς ἐπὶ τούτῳ.

Ὁ αὐτὸς Δήμαρχος ὑπεδέχθη τὸν ἀείμνηστον Δ. Ράλλην, ἐπισκεφθέντα κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1908 τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων. Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ἑλλήνος πολιτικοῦ κατεδείχθησαν πανηγυρικῶς τὰ ἐλληνικὰ αἰσθήματα τὰ πληροῦντα τὴν καρδίαν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Τὸν ὑπεδέχθησαν ἐν γενικῷ συναγερμῷ μετὰ ἐλληνικῶν σημαίων, ζητωκραυγῶν καὶ πυροβολισμῶν. Ὁ Σελαχουντὶν ἐξέστη παρευρεθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐξάλλου τούτου ἐλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ δημομηχανικοῦ κ. Π. Μελιρρύτου πελιδνὸς εἰς τὸ Δημαρχεῖον. Εἶδε καθαρὰ τὰς περὶ ἐνοποιήσεως τῆς Τουρκίας ἐναποτεθείσας, εἰς τὸ πρὸ ὀλίγου ἐορτασθὲν Τουρκικὸν Σύνταγμα, ἐλπίδας κατηγορηματικῶς διαψευδομένας.

Ὁ Σελαχουντὶν Τελιάραγας ἀπέθανε δημαρχῶν κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1910.

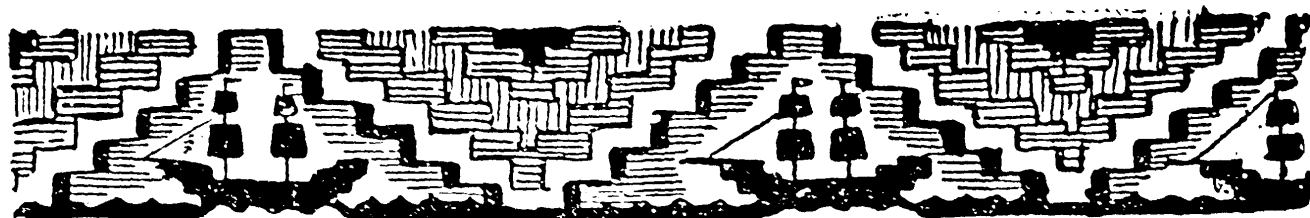
Γιαγιά μπης (τὸ δεῦτερον)

Γεγομένων ἐκλογῶν κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τοῦ ἔτους 1910, ἐξελέγησαν Σύμβουλοι οἱ Γιαγιά μπης, Περ. Κίγκος, Ἀθαν. Στούπης, Νικόλ. Καζαντζής, Δ. Κούτσικος, Ματαθιαοῦλης Λέβης καὶ Σέχης Ραζής.⁽²⁾ Ἐξ αὐτῶν διορίζεται Δήμαρχος ὁ Γιαγιά μπης. Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα ἐπῆλθε ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν Ἰωαννίνων.

1. Πάππος τοῦ γνωστοῦ θεατρικοῦ συγγραφέως Ἀλ. Σακελλαρίου.

2. Ἐφημερίς Ἡ π ε ι ρ ο ς, ὑπ' ἀριθ. φύλλου 39 καὶ ἀπὸ 28 Μαρτίου 1910.

ΚΑΣΤΑ ΑΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1854*

Αί πρώται μάχαι

Μόλις ἐπληροφορήθησαν οἱ Τοῦρκοι τὰ συμβάνια εἰς Μπότση, ἔστειλάν τὴν ἐπομένην 173 στρατιώτας νὰ κτυπήσουν τοὺς ἐπαναστάτας. Αὐτοὶ ὅμως εἶδον ποιηθέντες κατέλαβον ἐλικάιρους θέσεις καὶ τοὺς ἀνέμενον. Οἱ Τοῦρκοι πίπτουν εἰς τὴν ἐνέδραν τῶν ἀνταρτῶν καὶ φονεύονται περὶ τοὺς 83, αἰχμαλωτίζονται 10 καὶ οἱ ὑπόλοιποι τρέπονται εἰς φυγὴν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά, μὴ κρίνοντας οἱ Τοῦρκοι ἀσφαλῆ τὴν θέσιν τῶν εἰς τοὺς μεθοριακοὺς σταθμοὺς (κάρακόλ), οἱ ὅποιοι ὑπῆρχον εἰς τὰ χωρία Μπότση, Σκουληκαριά, Ρακίσταινα καὶ ἀλλαχοῦ, τοὺς ἐγκατέλειψαν καὶ συμπτυχθέντες ἐγκατεστάθησαν ἀμυντικῶς εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου Δ η μ α ρ ι ο ῦ, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῇ τὸν Σουλεῦμάν Ἀγᾶ.

Τὴν 17ην Ἰανουαρίου ἐπέπεσον αἰφνιδίως οἱ Ἕλληνες ἐπὶ ἐνὸς Τουρκικοῦ ἀποσπάσματος, ἐφόνευσαν 40 καὶ ἡχμαλώτησαν 4.

Τὴν 22 Ἰανουαρίου οἱ ὠχυρωμένοι ἐντὸς τοῦ Δημαριοῦ Τοῦρκοι, ἐδέχθησαν μεγάλην ἐπίθεσιν τῶν ἀνταρτῶν. Ἀφοῦ ἀντέστησαν ἐπὶ ὄωρον, ἠναγκάσθησαν νὰ τραποῦν ἐπὶ τέλος εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντες εἰς τὰς θέσεις τῶν περὶ τοὺς 30 νεκροὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Βεῖζ ἀγᾶς.

Τινὲς ὅμως ἐξ αὐτῶν παρέμεινον κλεισμένοι ἐντὸς δύο οἰκιῶν καὶ ἀντέστησαν ἐπὶ διήμερον. Τέλος βλέποντες ὅτι ἡ ἄμυνα αὐτῶν ἐναντίον 500 ἐπαναστατῶν ἦτο ματαιία, ἠναγκάσθησαν νὰ διαπραγματευθοῦν τὴν ἀναχώρησίν των, τὴν ὁποίαν τελικῶς ἐπέτυχον. Ἐπέστρεψαν δὲ εἰς τὴν Ἀρταν ἐλάχιστα ῥάκη ἐξ αὐτῶν.

Τὴν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μπότση, ἐστάλη εἰς Ἀγροφα μετὰ 30 ἀνδρῶν ὁ ὄπλαρχηγὸς Δημ. Τσιγαρίδας, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς ἐκεῖ Χριστιανοὺς. Εὐρὼν ὅμως αὐτοὺς ἐν ἐξεγέρσει ἐπέστρεφεν εἰς τὰ ἴδια. Καθ' ὁδὸν ὅμως συνήντησε τὴν 17 Ἰανουαρίου παρὰ τὸ χωρίον Τσέση σῶμα συμπτυσσομένων Ἀλβανῶν καὶ συνεπλάκη μετ' αὐτοῦ. Ἐπειτα ἀπὸ ὄωρον μάχην ἐφονεύθησαν 50 Τοῦρκοι καὶ 7 Ἕλληνες. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν συγκατελέγετο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Τσιγαρίδας καὶ ὁ Τζαμαλῆς.

Εἰς μνήμην τοῦ πρώτου τούτου νεκροῦ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐτελέσθη εἰς τὰς Ἀθήνας πάνδημον μνημόσυνον, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Ἀλ. Σοῦτσος ἐξεφώνησε συγκινητικώτατον καὶ πλήρη πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ λόγον.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν 550 Ἕλληνες προσέβαλλον παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Θεοτοκιοῦ Τουρκικὸν ἀπόσπασμα ἐκ 400 ἀνδρῶν καὶ ἐφόνευσαν πολλοὺς.

Κατὰ διαταγὴν τοῦ Καραϊσκάκη ἀνεχώρησαν 200 ἄνδρες, ὅπως καταλάβουν τὴν ὄχυράν διάβασιν τῶν Πέντε Πηγαδίων καὶ ἐμποδίσουν τὴν ἀποστολὴν ἐνισχύσεων ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Ἀρταν.

Ὅμοιως ἕτερον σῶμα κατέλαβε τὴν γέφυραν Κοράκου ἐπὶ τοῦ Ἀχελώου, ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν ἀποστολὴν δυνάμεων ἐκ Θεσσαλίας.

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 866.

Μετὰ τὰς νίκας τῶν ἐπαναστατῶν εἰς Πέτα καὶ Κομπότι καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἐκ Δημαριοῦ, οὗτοι ἐπλησίασαν περισσότερον τὴν πόλιν τῆς Ἀρτης, κατέλαβον τὰς πέριξ αὐτῆς ἀποθήκας σιτηρῶν τῶν Τούρκων καὶ ἔκαυσαν ὅλους τοὺς ἀστυνομικοὺς σταθμούς.

Οἱ Τοῦρκοι τρομοκρατηθέντες ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν ἐπαναστατῶν, ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀρταν καὶ ἤρχισαν νὰ ὀργανώσουν τὴν ἀμυναν αὐτῆς. Κατέλαβον τὸ ἐκεῖ φρούριον, ὥς καὶ τοὺς ναοὺς τῆς Φανερωμένης καὶ Παρηγορήτισσας καὶ τὰς ὠχίρωσαν καλῶς.

Οἱ ἐπαναστάται, 1500 περίπου τὸν ἀριθμόν, ἀφοῦ κατέλαβον τοποθεσίας ἐπὶ τῆς πεδιάδος καὶ τὸ «ἰχθυοτροφεῖον», ἐπιλιόρχησαν στειώτερον τὴν πόλιν,

Οἱ Τοῦρκοι βλέποντες τὴν κατάστασιν χειροτερεύουσιν, ἔστειλαν τὴν 20 Ἰανουαρίου εἰς Πρέβεζαν καὶ ἐξήτουν βοήθειαν ἐκ 500 ἀνδρῶν. Οἱ ἐπαναστάται μαθόντες τοῦτο, ἔστειλαν τὸν Κατσικογιάννην νὰ καταλάβῃ τὴν Σαλαῶραν, ἐπίνειον τῆς Ἀρτης, καὶ ἐμποδίσῃ πᾶσαν ἀπόβασιν. Δυστυχῶς ἡ ἀποστολὴ αὕτῃ ἀπέτυχεν, διότι ἐπρόφθασαν νὰ ἀποβιβασθῶν ἐκεῖ 300 ἔφεδροι, οἱ ὅποιοι ἐνίσχυσαν τὴν φρουρὰν τῆς Ἀρτης.

Τὸν Δερβέναγαν Φράσσαρην, ὁ ὁποῖος ἐξήτησε καταφύγιον εἰς τὸ φρούριον, δὲν τὸν ἐδέχθησαν ἐκεῖ, διότι τὸν ἐθεώρουτ ὑπεύθυνον τῆς καταστάσεως.

Ὁ πανικὸς τῆς Ἀρτης

Τὴν ἡμέραν τῆς κηρύξεως τοῦ κινήματος, ὁ ἱερεὺς Ἀσπρογέραξ ἔστειλεν ἀπὸ τὸ Μπότση εἰς τὸν Πρωτοσύγγελον Ἀρτης ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ὁποίας εἰδοποιεῖ αὐτὸν ὅπως:

«...Παρακινήσητε τὸ ὀρθόδοξον ποίμνιον ὑμῶν, ὅπως φροντίσῃ τὸ βέλτιστον περὶ τῆς ὑπάυξεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς του, διότι ἀδελφός ἡ ὥρα πρὸς ὑμᾶς καθ' ἣν ἡμεῖς θὰ εἰσβάλωμεν εἰς τὴν πόλιν...»

Ἐνεκα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, οἱ Τούρκοι καὶ Ἑβραῖοι πολῖται κατέφυγον καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ φρούριον. Οἱ Χριστιανοὶ μὴ γενόμενοι δεκτοὶ ἐκεῖ, ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν μετὰ τῶν ὑπαρχόντων των, ἄλλοι εἰς τὰ ὄρη καὶ οἱ πλούσιοι τέλος ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκίας των ἐρήμου καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Πρέβεζαν.

Οἱ Τοῦρκοι τότε θραύσαντες τὰς θύρας τῶν ἐρήμων οἰκιῶν τὰς ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπώλουν τὰ διαρπαγνῆτα εἰς ἐξευελεστικὰς τιμὰς. (Ὑπ' ἀριθ. 22—20—1—54 ἀναφορὰ Ὑποπροξένου Πρεβέζης πρὸς Βασ. Οἶκον καὶ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν. Ἀρχεῖον Κροκιδᾶ Φακ. 190).

Οἱ Τοῦρκοι πολιορκημένοι ἐντὸς τοῦ Φιουρίου καὶ τῶν ναῶν τῆς Φανερωμένης καὶ Παρηγορήτισσας καὶ τρομοκρατημένοι ἐκ τῶν παθημάτων τοῦ Φράσσαρη ἐκ τῆς ἀπομονώσεώς των ἐκ τῶν λοιπῶν κέντρων ἀπελπισθησαν. Ὁ δὲ Βοιβόδας Σιτίκ Ἐφένδης, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, ἐπρότεινεν τὴν παράδοσίν των. Ὅχι ὁμῶς εἰς τοὺς Σκαλτισογιανναίους, διότι δὲν εἶχον καμμίαν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἀτάκτους, ἀλλὰ εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν. Δὲν γινεῖται ὁμῶς ἀκουστὸς ὑπὸ τὸν ἄλλων καὶ ἀποθνήσκει ἐκ συγκοπῆς. Οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι, τέλος, βλέποντες καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπελπιστικὴν τὴν κατάστασιν, ἔστειλον εἰς τὸ Μπάνι καὶ ἐξήτουν ἐπίσημον ἀρχηγὸν τακτικοῦ στρατοῦ νὰ παραδοθῶν.

Τὴν 20 Ἰανουαρίου διηλθον τὰ σύνορα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος οἱ Ἕλληνες ἀρχηγοὶ Δ. Γρίβας, Σωτ. Στράτος, Ἰωαν. Ράγκος, Ἀν. Καλαμογδάρης καὶ Χρ. Τζαβέλλας, καὶ ἀφοῦ ἀνέλαβον διοικήσεις κατέλαβον ἐπίκαιρους θέσεις.

Ὁ Δ. Γρίβας κατέλαβεν τὴν Γραμμενίτσαν καὶ συνέλαβε ἐκεῖ τὸν Σέχην

Ἄλῃ, τὸν ὁποῖον ἤθελε νὰ ἀνταλλάξῃ μέ 6 Ἑλλήνας αἰχμαλώτους.

Τὴν ἐπομένην οἱ Τούρκοι προσέβαλλον τὰ εἰς Γραμμενίτσαν Ἑλληνικὰ τμήματα. Ἐπειτα ὁμοῦ ἀπὸ πολύωρον μάχην ὁ Γρίβας τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν φονεύσας 10. Ἐλυρπολήθη ὁμοῦ τό χωρὶον.

Σῶμα Ἑλληνικόν, πολιορκηθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Βλαχέρναν, ἐκινδύνευσε νὰ ἀποκοπῇ, σωθὲν κατόπιν ἐπεμβάσεως ἄλλων Ἑλληνικῶν μονάδων.

Ὁ Θ. Γρίβας ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀγῶνος

Ὁ Θ. Γρίβας, δελεασθεὶς ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τῶν ὀργανωτῶν τοῦ κινήματος αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπιστολὴν του δημοσιευθεῖσαν εἰς προηγούμενον κεφάλαιον, δέχεται νὰ ἐθῇ ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Ἑπειρ. κινήματος καὶ σπεύδει νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀρχίσαντα ἤδη ἀγῶνα.

Τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1854 ὑπέβαλεν ἀπὸ τὸ Ἀννινὸν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν τυπικὴν του παραίτησιν, ἥ ὁποία ἔχει οὕτω:

Παράιτησις Θ. Γρίβα

«Κατὰ τὸ ἔτος 1821 ὅτε οἱ Ἕλληνες ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας καὶ ὠπλίσθησαν κατὰ τῶν τυράννων Ὀθωμανῶν, ὡμοσάν ὡμοφώνως ἀπαξάπαντες νὰ συναγωνισθῶσι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ νὰ μὴν ἀποθέσῃ οὐδεὶς τούτων τὰ ὅπλα μέχρι τελικῆς ἀπελευθερώσεως ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἱερὸς οὗτος ὅρκος συνέδεε καὶ συνέσφιγγε τότε τοὺς λαβόντας τὰ ὅπλα Ἕλληνας ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ὁ εὐσεβῶς ἀναφερόμενος εἰς τρόπον ὥστε δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλο τί εἰ μὴ ἡ ἔλευθερία τῆς Πατρίδος ἢ ἡ καταστροφὴ ὅλων ἡμῶν.

Ὑπάρχων καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπόδουλος, νὰ μὲ προσκαλῇ νὰ ἐξέλθω τῶν ὁρίων τῆς ἔλευθερίας τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ σπεύσω πρὸς ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεως, ἣν ἀπεδέχθην καὶ ἐγὼ διὰ τοῦ προμνησθέντος ὅρκου καὶ δὲν δύναμαι, Βασιλεῦ, νὰ παρακούσω τὴν φωνὴν ταύτην ἀνεὺ ἐνοχῆς ἐπιτοκίας καὶ προδοσίας κατὰ τῆς Πατρίδος.

Ἀλλὰ ἀναλογιζόμενος ὅτι φέρω τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποστρατήγου δι' ἡὺδοκήσατε νὰ μοὶ ἀπονείμετε, δὲν δύναμαι ν' ἀπέλθω, ὅπου ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος μὲ προσκαλεῖ, πρὶν ἢ γνωστοποιήσω τοῦτο πρὸς τὸν Βασιλέα μου καὶ παρακαλέσω αὐτὸν νὰ δεχθῇ εὐμενῶς τὴν ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑποστρατήγου παραίτησίν μου.

Ἀννινὸν τὴν 6 Φεβρουαρίου 1854

Τῆς Α.Μ. πιστὸς ὑπῆκοος

Θεόδωρος Γρίβας

(ἐφ. Αἰῶν 1447]23. 3. 1854)

Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἀρτις

Τὴν 20 Ἰανουαρίου διενεργήθη γενικὴ ἐπίθεσις τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τῆς Ἀρτις.

Ὁ Καραϊσκάκης προσέβαλεν ἀπὸ τὸ Πετροβούνι τοῦ φρούριον καὶ τὴν Φανερωμένην. Ὁ δὲ Δ. Γρίβας προσέβαλεν τοὺς ὠχυρωμένους Τούρκους εἰς τὸ «Χάνι» καὶ τὴν Παρηγορήτισσαν.

Κατόπιν ἡρωϊκῆς προσπαθείας κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκ τοῦ Χανίου καὶ νὰ τοὺς καταδιώξῃ μέχρι τοῦ «Ψαρομαχαλά».

Οἱ ἀμυνόμενοι ὁμοῦ εἰς Παρηγορήτισσαν Τούρκοι κατώρθωσαν νὰ κρα-

τήσουν τὰς θέσεις των καὶ νὰ ἀποκρούσουν τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐπαναστατῶν.

Ἡ μάχη διήρκησεν ἐπὶ 7 ὥρον, ὑπὸ βροχὴν καὶ σφοδρὰν χιονοθύελλαν. Διὰ τοῦτο οἱ προσβαλλόντες τὸ φρούριον ἐπαναστάται ἐδοκιμάσθησαν περισσότερον. Ἀπέτυχον δὲ τελείως τοῦ σκοποῦ των, διότι οἱ Τούρκοι διὰ καιαιγιστικοῦ πυρὸς ἀνέκοπτον κεκαλυμμένοι ὅλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἀνδρῶν τοῦ Καραϊσκάκη.

Βλέποντες τέλος οἱ ἐπαναστάται ὅτι αἱ προσπάθειαι των, μολονότι αἵματηραὶ καὶ ἥρωϊκαί, ἀπέβαινον μάταια, ἐσταμάτησαν τὰς ἐπιθέσεις των καὶ συνεπύχθησαν εἰς τὰς βάσεις ἐξορμήσεώς των.

Ὁ ἀποτυχία αὕτη τῶν ἐπαναστατῶν τοὺς ἐπέισμωσεν περισσότερον καὶ τοὺς ὥθησεν νὰ περισφίξουν περισσότερον τὸν κλοιὸν τῆς πόλεως διὰ διαφόρων ἐλιγμῶν καὶ κινήσεων.

Ὁ Δ. Γρίβας, διελθὼν τὸν Ἀραχθὸν, κατέλαβε τὴν θρυλικὴν γέφυραν Ἀρτης καὶ συνέλαβε τὸν ἐκεῖθεν διερχόμενον ἐκείνην τὴν στιγμὴν Καϊμακάμην τῆς πόλεως, ὅστις μετ' ἄλλων Τούρκων προσεπάθη μετ' ἄλλων πλουσίων Τούρκων, νὰ καταφύγῃ εἰς Ἰωάννινα.

Ἐπίσης ὁ Σκαλισσογιάννης κατέλαβεν τὴν Μονὴν τῆς Παναγίας, τὴν ἀπέχουσαν ὀλίγον τῆς Ἀρτης.

Τὰ μέτρα τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν

Μόλις ἐξεράγη τὸ κίνημα, οἱ Τούρκοι τῶν Ἰωαννίνων ἀντὶ νὰ λάβουν δραστήρια μέτρα καὶ νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα ἐν τῇ γεννέσει του, κατελήφθησαν ὑπὸ ἀμηχανίας πανικοβληθέντες καὶ κατέπεσον εἰς ἀδράνειαν. Καὶ τοῦτο διότι ὁ Διοικητὴς τῶν Ἰωαννίνων Σαλῆ Πασᾶς ἦτο ἀσθενὴς καὶ ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ δὲν διεκρίνετο διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν δραστηριότητά του.

Ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐνέργεια ἦτο νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἀρταν 500 ἐφέδρους μετὰ 4 πυροβόλων καὶ πολλῶν μεταφορικῶν ὑποζυγίων, παραχωρηθέντων δωρεὰν ὑπὸ τῶν προυχόντων Ἰωαννιτῶν. (Ἠπ. Χρ. 1932 σ. 82)

Ἡ Τουρκικὴ αὕτη δύναμις προσβληθεῖσα τὴν 30 Ἰαν. παρὰ τὸ χάνι τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, ὑπὸ τοῦ ἐκ Λάκκας ὀπλαρχηγοῦ Θύμιου Ζήκου, παρεξέκλινε τῆς πορείας τῆς καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν περιοχὴν Κατσαναχωρίων.

Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Φρουρᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἐζήτησε νὰ τοῦ ἀποσταλῶσιν ἐκ Βερατίου 1.000 ἄνδρες.

Συγχρόνως ἐστάλη εἰς Παραμυθίαν ὁ Τούρκος Χαϊραντίν, διὰ νὰ στρατολογήσῃ τοὺς ἐκεῖ Τουρκαλβανοὺς Τσάμηδες, οἱ ὅποιοι ὅμως τρομοκρατηθέντες δὲν ἐδέχοντο νὰ στρατολογηθοῦν. Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ μεγάλην προσπάθειαν κόπους καὶ ἀπειλὰς, κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ περὶ τοὺς χιλίους.

Διετάχθησαν ἐπίσης ὁ Σουλεϊμάν—βεης τοῦ Δελβίνου, ὁ Σουλεϊμάν Ταχέρ, ὁ Σεκέρ ἐφένδης, ὁ Σουλιάμπεης καὶ ἄλλοι, νὰ συγκροτήσουν σώματα ἀτάκτων Τουρκαλβανῶν.

Συγχρόνως ἐστάλη εἰς Κων)πολιν ὁ Ἀμπεντίν·βεης, κομίζων πρὸς τὸν Σουλτάνον ἐκθεσιν, ἐμφαίνουσαν τὴν ἐν Ἠλείρῳ κατάστασιν, ἵνα ζητήσῃ ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς ἐνισχύσεις.

Ἐν τῷ μεταξύ ἤρχισαν νὰ προωθοῦν εἰς Ἀρταν δυνάμεις ἐκ διαφόρων μερῶν καὶ ιδίως ἐκ Παραμυθίας, ὅπου ὁ Χαϊρεντίν κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ σῶμα ἐκ 1300 Ἀλβανῶν, μετ' ὀλίγων Χριστιανῶν στρατολογηθέντων βιαίως.

Τὸ σῶμα τοῦτο ἐνῶ διήρχοντο ἐκ Κανιζᾶ τὴν 13 Φεβρ., προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ν. Ζέρβα καὶ Κάσκαρη καὶ ἐπαθε πανωλεθρίαν. Πολλοὶ τῶν Τουρκαλβανῶν ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων πύργων καὶ ἡμύνοντο γενναίως. Οἱ ἐπαναστάται, ὅμως τοὺς προσέβαλλον πεισμώνως καὶ κατώρθωσαν νὰ πυρπολήσουν ἐ-

ναν ἔξ αὐτῶν καὶ νὰ καύσουν τοὺς ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκομένους 40 Τουρκαλβανούς. Πλεῖστοι ἄλλοι ἐξωλοθρεύθησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, 150 ἐσυνθηκολόγησαν καὶ ἐλάχιστοι κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Παραμυθίαν ὅπου μετέδωσαν τὸν πανικόν.

Τὴν 11 Φεβρ. δύναμις προερχομένη ἐκ Πρεβέζης μετεφέρθη διὰ βρικίου καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Σαλαώραν, προστατευομένη ὑπὸ 700 στρατιωτῶν, ἐλθόντων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔξ Ἀρτης.

Κατόπιν τούτου, ἀπεφασίσθη νὰ καταλάβῃ ὁ Ζέρβας τὸν μεταξὺ Πρεβέζης καὶ Ἀρτης γῶρον καὶ νὰ ἀποκόψῃ τοιοῦτοτρόπως τὴν μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ἐπικοινωνίαν.

Διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἀνέχωρησαν ὁ Ράγκος μετὰ 250 ἀνδρῶν καὶ ὁ Στράτος καὶ Καραούλης μετὰ 350, ἵνα μεταβοῦν εἰς Βελέτσικον καὶ ἀποκόψουν τὴν μετὰ τῆς Θεσσαλίας ἐπικοινωνίαν τῶν Τούρκων.

Παρὰ τὰ Θεοδώριανα ὁμῶς συνεπλάκησαν μετὰ 700 Τούρκων ἐρχομένων πρὸς βοήθειαν τῆς Ἀρτης. Μετὰ πολύωρον μάχην οἱ Τούρκοι ἀπεκρούθησαν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ἴδια. (11 Φεβρ.)

Διὰ τῶν ἀνωτέρω κινήσεων καὶ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς στενωποῦ τῶν Πέντε Πηγαδίων ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γρίβα, ἡ Ἀρτα περισφίχθη περισσότερον ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἀποκοπεῖσα ἀπεμονώθη τελείως ἔξ ὅλων τῶν κατευθύνσεων.

Ἐπιδρομαὶ τῶν Τούρκων

Οἱ ἐντὸς τῆς Ἀρτης πολιορκημένοι Τούρκοι κατατρυχόμενοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν στερήσεων, ἠναγκάζοντο νὰ ἐνεργοῦν ἐπιδρομὰς εἰς τὰ περίχωρα δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων, διὰ νὰ ἐξοικονομοῦν τροφὰς ἀρπάζοντες αὐτὰς ἐκ τῶν χωρίων τῆς πεδιάδος.

Ἐκ τῶν τριῶν τμημάτων εἰς τὰ ὁποῖα κατετμήθησαν αἱ δυνάμεις τῶν ἐπιδρομῶν, ἓν κατευθύνθη τὴν 14 Φεβρ. εἰς τὸ χωρίον Λιμήνη καὶ ἀφοῦ τὸ διήρπασεν τὸ ἐπυρπόλησεν.

Τὸ δεύτερον τμήμα κατευθύνθη εἰς τὰ σύνορα καὶ προσέβαλεν τὰ ἐκεῖ γυναικόπαιδα τῶν Χριστιανῶν, τὰ ὁποῖα κατέφευγον πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος.

Ἐκεῖ συνεπλάκησαν μετὰ τῶν ὀλιγαρίθμων σωμάτων τοῦ Τσάμη καὶ Χορμόβα, καθὼς μὲ καὶ τμήμα τοῦ 9ου Ἑλλ. Τάγματος ὁροφυλακῆς. Μετὰ ὀλιγώωρον μάχην ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐντὸς τοῦ Τουρκοῦ ἔδαφους.

Κατὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἐφονεύθησαν 3 Ἕλληνες καὶ 12 ἐτραυματίσθησαν, ἐνῶ ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 17 καὶ ἐτραυματίσθησαν 51. Ἐπεσε δὲ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ «γιουρουσ - μπαϊράκ» αὐτῶν.

Τὸ τρίτον σῶμα, τὸ πλεόν πολυάριθμον, προσέβαλε τὸν Καραϊσκάκην εἰς Πέτα. Ἡ μάχη διήρκησε μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ὅτε ἐτράπησαν εἰς φυγὴν οἱ Τούρκοι, ἐγκαταλείψαντες 30 νεκρούς, πολλοὺς τραυματίας καὶ 18 αἰχμαλώτους.

Ἐνισχυθέντος τοῦ τμήματος τοῦ Καραϊσκάκη καὶ δι' ἄλλων τμημάτων, κατεδιώξεν αὐτοὺς μέχρι τῶν προθύρων τῆς Ἀρτης, ἀποκόψας ἐν τμήμα αὐτῶν καὶ προξενήσαν μεγάλην καταστροφὴν εἰς τοὺς ὑπολοίπους.

Συνολικῶς οἱ Τούρκοι εἶχον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτὰς 70 νεκρούς, 150 τραυματίας καὶ 30 αἰχμαλώτους. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων συγκατελέγετο καὶ ὁ ἐξάδελφος τοῦ Φράσσαρη, Ρακὴμ - βης Πρεμέτης.

Διάλυσις ἐνισχύσεως

Τὴν 18 Φεβρ. ἀπεστάλη ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Ἄρταν δύναμις 500 Ἀλβανῶν ὑπὸ τὸν Μωχαρέμ - ἀγᾶν. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αὐτῆς ἐξ 150 πεζῶν ἀνδρῶν καὶ 50 ἱππέων προεκαλέσασα εἰς Πέντε Πηγάδια, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐγκατεστημένης ἐκεῖ δυ ἄμεως καὶ ἐξωλοθρεύθη ἐντελῶς, καὶ οἱ ἄντρες τῆς ἐσφάγησαν ὅλοι. Τὸ κύριον σῶμα τότε λοξοδρομήσαν ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς Γρίμποβον (κατὰ τὸν «Αἰῶνα» εἰς Κρυφοβόν).

Τὸ Τουρκικὸν σῶμα τὸ ὁποῖον ἐσπευσεν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων παρὰ τὸ Χάνι Ἀγίου Δημητρίου καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ παρὰ τὴν Μονὴν Περιστερᾶς ἐπὶ ἑνὶ ἡμέρον.

Οἱ πολιορκηθέντες εἰς Γρίμποβον ἀφοῦ ἀπώλεσαν 4 ἄνδρες ἐσυνθηκολόγησαν καὶ παραδόθησαν εἰς τὸν Θ. Γρίβαν, ὁ ὁποῖος ἀπένειμε χάριν εἰς τὸν Μωχαρέμ ἀγᾶν.

ΑΝΤΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

Οἱ Πρόξενοι φαίνονται ἐκ λάθους εὐνοϊκοί

Ἡ αὔξησις τῆς ἐντάσεως τοῦ Ἑπειροθεσσαλικοῦ κινήματος ἐτάραξεν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Διπλωματίαν καὶ τὴν ἔκαμε νὰ δυσανασχεῖ. Διὰ τοῦτο ἐπεδόθη εἰς τὸν διὰ παντὸς τρόπον τερματισμὸν τῆς ἐπιζημίας αὐτῆς ἀνωμαλίας, ἡ ὁποία ἡμπόδιζε τὴν ἀποόσκοπτον ἀνάπτυξιν τῶν σχεδίων τῆς.

Ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος εὐρίσκετο ἤδη ἐν ἐξελίξει καὶ ὁ περισπασμὸς τῆς Τουρκίας μὲ τὰ Ἑπειροθεσσαλικά γεγονότα δὲν συνέφερε τὴν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν. Ἡ Τουρκία ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἀπερίσπαστος, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ ὅλην τὴν τὴν προσπάθειαν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐκ Βορρᾶ κινδύνου. Ἐπίσης ἔπρεπε νὰ διαφυλαχθῇ ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ τὸ δόγμα «τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας».

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὴν ἄσχημον πλευράν, τὸ ζήτημα ἔχει καὶ τὴν εὐχάριστον τοιαύτην. Διότι ἡ ὑπόθαλψις τοῦ κινήματος ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος δίδει θαυμασίαν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Ἀγγλογάλλους νὰ ἐπέμβουν εἰς τὰ ἐσωτερικά αὐτῆς, νὰ μειώσουν τὸν Ὀθωνα καὶ νὰ ἐγκαταστήσουν Κυβέρνησιν ὑποχείριόν των.

Πρώτη προσπάθεια τῶν Ἀγγλογάλλων ἦτο νὰ διορθώσουν τὴν λανθασμένην πολιτικὴν τῶν Προξένων των εἰς Ἑπείρον, καὶ ἰδίως τοῦ ἐν Πρεβέζῃ Γάλλου τοιούτου Βέρτρον. (Ἑπ. Ἑστία, τεύχος 49 σελ. 985).

Οὗτος μὴ ἔχων ὁδηγίαν παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἀντίκρουσεν τὸ κίνημα ἅμα τῇ ἐκρήξει του, ἀπὸ τῆς ἀνθρωπιστικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς. Διὰ τοῦτο:

«...κατόπιν συγκροτηθέντος συμβουλίου συνεπεία τῶν ἐν Ραδοβυτσίῳ γεγονότων, ἐπιχείρησε νὰ καταστήσῃ ὑπεύθυνον τὸν Δερβέναγαν Σουλεῦμάν - Βεη Φράσσαρην, διὰ τὴν Ραδοβυτσίῳ ἐπανάστασιν, ἀπήτησε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Σουλεῦμάν - Βεη τὴν κατέπαυσιν τῶν φόρων καὶ ἐπὶ πλέον ἔκαμε, μίαν ἐπιπρόσθετον δὴ ὥσιν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν μετέχει ποσῶς εἰς τὴν ἐπανάστασιν».

«Διὰ τοῦ διαβήματος τούτου πρὸς τὴν τοπικὴν διοίκησιν ὁ Γάλλος Πρόξενος Βερτράντ, ἀνέλαβεν ἐπισήμως τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἔδωσεν τὴν ὑπόνοιαν νὰ πιστευθῇ ὅτι ἡ Γαλλία διάκειται εὐνοϊκῶς διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἐν Ἑπείρῳ χριστιανῶν». (Ἑπειρ. Χρον. 1932 σελ. 92)

«Ἡ στάσις τοῦ Γάλλου Προξένου δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι καὶ ὁ ἐν Πρεβέζῃ ἐπίσης Ἀγγλος Πρόξενος κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος κατέστη-

σε τὸν Καϊμακάμην Ἀρχιερέα ὑπεύθυνον διὰ τὰς πολλαπλὰς πιέσεις τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου. Ἀφ' ἧς δὲ ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Ραδοβυσίῳ, ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν προστασίαν τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων καὶ τελευταίως ἐν Πρεβέζῃ πρὸς κάλεσεν τὴν ἀποβίβασιν Ἀγγλικῶν στρατευμάτων παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, πρὸς προστασίαν τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν...»

«Ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ Ἀγγλία οὐχὶ ὀλιγώτερον τῆς Γαλλίας συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἡπειρωτικῆς ἐπαναστάσεως».

Ἡ παραδόξως εὐμενὴς αὕτη στάσις τῶν δύο Προξένων ὅχι μόνον ἔκαμιν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς ἐνεθουσίασε, διότι τοὺς ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα τῆς προστασίας, ἀλλὰ ἐξηπάτησε καὶ τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Αὐστριακὸν Προξένον Χάας, ὅστις γράφει τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα (Ἡπ. Χρ. 1932 σελ. 92—93).

Ὅμως πόσον διαφορετικὰ ἦσαν τὰ πράγματα. Διότι ἂν τῶρα, ἐξ ἐλλείψεως ὁδηγιῶν καὶ γραμμῆς, ἠναγκάσθησαν νὰ φανοῦν εὐνοϊκοὶ πρὸς τὸ κίνημα, ὑπῆρχεν ἡ πρότερον αὐτῶν διαγωγή πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγγλοῦ, ἡ ὁποία κάθε ἄλλο παρὰ φιλελληνικὴ ἦτο. Διότι:

1) Ἐπροκάλεσε τὴν φυλάκισιν νέου ἐκ Πρεβέζης, διότι ὁ ὁπλαρχηγὸς Θεῖος τοῦ Κόκαλης ἐλήστευσε ποτὲ πολίτην Ἰόνιον.

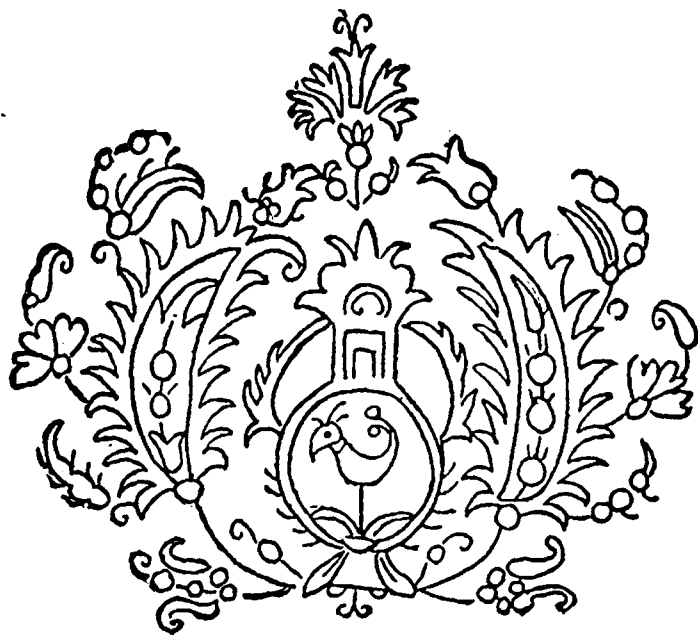
2) Ἀμνήστευσεν Τούρκους ληστὰς διατηρῶν αὐτοὺς πλησίον του.

3) Διατήρει «γιασαξίν» Τούρκον, ὅστις κατήντησεν ἐν γνώσει τοῦ Προξένου, ταπεινῶνων αὐτὸν παντοιοτρόπως.

4) Προσπαθεῖ νὰ ὑπερέχη τοῦ Ἑλλήνος Προξένου, ταπεινῶνων αὐτὸν παντοιοτρόπως.

5) Ἐξυλοκόπησεν τὸν «γιασαξίν» τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου μόλις ἦλθεν εἰς Πρεβέζαν ὁ Ἑλλήν Προξένος Ρωσέτης καὶ παρεμβαίνει εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου.

(Συνεχίζεται)

ROBERT CURZON

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΤΟ 1854*

ΤΑΞΕΙΔΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

Ξεκινήσαμε για την επιστροφή από τὰ Μετέωρα ἀπὸ ἄλλον δρόμο, ὄχι πιά ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἤρθαμε καὶ βαδίσσαμε στὴ βόρεια πλευρὰ τῆς κοιλάδας τοῦ Πεινιοῦ· περπατούσαμε στὶς βουνοπλαγιές, ποὺ κάποτε ἦταν σκεπασμένος μέ δάση καὶ κάπου—ὥμοιαζε μέ ζούγκλα ἢ φυτεία.

Τὸ ἴδιο δειλινὸ, καθὼς πῆγαινα μπροστὰ ἀπὸ τὴ συντροφιά καὶ τραγουδοῦσα, ὅπως ἔκανα συνήθως, κάποιος φώναξε ἀπὸ τὶς φυλλωσιές, ἀλλὰ δὲν ἔδωσα σημασία. Ὡστόσο, πρὶν προχωρήσω μερικὰ βήματα, ἓνας ἄντρας ξεπετάχτηκε ἀπὸ τοὺς θάμνους, ἄρπαξε τὸ χαλινάρι τοῦ ἄλόγου μου καὶ πῆγε νὰ βγάλῃ τὸ πιστόλι ἀπὸ τὴ ζώνη του, ἀλλὰ εὐτυχῶς ὁ λύκος μπλέχτηκε στὸ ζωνάρι, ποὺ φοροῦσε στὴ μέση του. Ἐκανα τ' ἄλογό μου νὰ πάῃ κατὰ πάνω του καὶ σὲ μιὰ στιγμή ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο μας θὰ σκοτώνονταν, ὅταν ἡ ἐμφάνιση δυὸ—τριῶν λαμπερῶν ντουφεκιῶν στοὺς θάμνους σταμάτησε τὶς ἐνέργειές μας.

Οἱ ἄνθρωποι μου ἤρθαν τώρα τρέχοντας.

—Ἐ, μωρέ, ἐσὺ εἶσαι, εἶπ' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς. Μὴ χτυπᾷς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο· εἶναι φίλος μας, εἶναι ἓνας ἀπὸ μᾶς.

Τί! εἶπ' ὁ ἄνθρωπος ποὺ μὲ σταμάτησε. Ἐσὺ εἶσαι Μωχαμέτ; ἐσὺ εἶσαι Χασάν; Τὶ κάνετε ἐδῶ, μωρέ; Ποιὸς εἶνε τοῦτος ἐδῶ, φίλος σας εἶνε; Νόμιζα πὼς εἶνε φράγκος.

Σύντομα τοῦ ἐξήγησαν τὶ εἶδους ἀδελφότητα εἶχαμε, ποῦ εἶχαμε πάει, ποῦ πηγαίναμε καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ. Δὲν καταλάβαινα πολλὰ ἀπ' ὅ,τι ἔλεγαν καὶ στὴ μέση τῆς κουβέντας ὁ Ἀρβανίτης ἤρθε κοντά μου κατηγορώντας με καὶ λέγοντας ὅτι εἶ-

παν πὼς μὲ σταμάτησε γιατί τραγουδοῦσα κι ἔκανα θόρυβο. «Γιατὶ ἀφεντικό, πρόσθεσε, δὲν μπορείς νὰ βαδίζης ἡσυχᾶ, δίχως νὰ ξέρῃ ὁ κόσμος ποῦ εἶσαι; Γιατὶ δὲν μπορείς κι ἐσὺ νὰ κάνῃς ὅπως οἱ ἄλλοι καὶ νὰ εἶσαι ἡσυχος σάν ἓνας...

—Κλέφτης, εἶπα ἐγώ.

—Ναί, ἀφεντικό· ἡ σάν ἓνας ἡσυχος ταξιδιώτης. Σὲ καιρὸ τόσο ταριγμένο, σάν τώρα, ὅσο τίμιος κι ἂν εἶνε κανένας, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ προσπαθῇ νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχή.

Μοῦ φάνηκε πὼς ἡ συμβουλή ἦταν καλὴ καὶ τὴν ἐφάρμωσα κάπου—κάπου ὕστερα.

Σ' ἐφτὰ ὥρες φτάσαμε στό χάνι τοῦ Μαλακασίου, ὅπου εἶχα κοιμηθῇ καὶ πρωτύτερα κι ἡ καρπέτα μου ἀπλώθηκε στὴν παλιὰ γωνιά μου.

Ἀκουσα τοὺς συντρόφους μου νὰ συζητοῦν σοβαρὰ καὶ ὅταν τοὺς ρώτησα τί συμβαίνει, μοῦ εἶπαν ὅτι δὲν μπορούσαν νὰ βροῦν σὲ ποιο δωματίο σκότισαν τοὺς ἀνθρώπους, σ' αὐτὸ ἐδῶ ἢ στὸ ἐξῶ.

—Πὼς ἔγινε αὐτό; τοὺς ρώτησα.

Νά, εἶπαν, ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ, οἱ κλέφτες σ' αὐτὸ τὸ χάνι ἔπесαν πάνω σὲ μιὰ συντροφιά ταξιδιωτῆς ἀπὸ τοῦτα τὰ μέρη. Ἐνας ἀπὸ τὴ συντροφιά, ἀφοῦ τὸν λήστεψαν, εἶχε τὴν ἀνοησία νὰ πῇ πὼς ἤξερε ποιοὶ ἦσαν οἱ κλέφτες. Ὑστερ' ἀπ' αὐτό, ἡ συμμορία ἔβγαξε ἀπὸ τὴ συντροφιά ἕξω ἓναν—ἓναν κι ἔκοβε τὸ λαιμό του στὸ διπλανὸ δωματίο· κι αὐτὸ ἐγινε πρὶν νὰ ἀναστατωθῇ ὁ τόπος ὅπως ἦταν τώρα. Ὡστόσο, ἐγὼ κοιμήθηκα βαθεῖα, κι ἡ μοναδική μου στενοχώρια ἦταν πὼς δὲν ἤρθαν εἰδήσεις ἀπὸ τὰ Μετέωρα γιὰ τὰ χειρόγραφα. (Τοῦ εἶχαν ὑποσχεθῇ πὼς θὰ τὸν εἰδοποιοῦσαν γιὰ τὴν πώληση δύο χειρογράφων ἢ θὰ τοῦ τὰ ἐστελναν στὸ χάνι. Σ. τ. Μ.).

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 881 καὶ τέλος.

ΠΑΛΙ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ.—Φιλοξενία ἀπὸ τὸν δάσκαλο τοῦ Μετσόβου.

11 Νοεμβρίου. Στὸ σημερινό μας ταξίδι περάσαμε τὴν δροσερὰ τῆς Πίνδου ἀπὸ διαφορετικὸ πέρασμα, ὃχι ἅπ' ἐκεῖνο πὺν περάσαμε πρὶν καὶ τὸ βραδάκι φτάσαμε στὸ Μέτσοβο, ὅπου κοιμήθηκα στὸ σπῖτι ἐνὸς δασκάλου ἀναπαυτικά. Στὸ ταβάνι τοῦ δωματίου, ὅπου καθίσαμε, κρέμονταν τσαμπιὰ σταφύλια ξερὰ καὶ ἄλλα πὺν δὲν εἶχαν στεγνώσει ἀκόμα. Ἐδῶ χάρισα σὲ καθέναν ἀπὸ τοὺς συνοδοὺς μου ἕνα χρηματικὸ ποσό. Εἴμαστε τόσο εὐχαριστημένοι μεταξὺ μας τίς λίγες αὐτὲς μέρες, πὺν εἴμασ' ἐμαζὶ, ὥστε χωριστήκαμε μὲ σιγκίνηση. Ὁ ἀρχηγὸς τοὺς, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ κόκκινο βελούδο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶχα πάρει τὸ γράμμα, πὺν μοῦ ἔδωκε τὴ χαρὰ τῆς συντροφιάς τοὺς, εἶχε φύγει, ὅπως φαίνεται γιὰ τὸ Μπεράτι. Αὐτοὶ βρῆκαν μερικοὺς συνιρόφους τοὺς μὲ τοὺς ὁποῖους εἶχαν σκοπὸ νὰ πᾶν νὰ κρυφτοῦν σὲ κάποιο μέρος—δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω τ' ὄνομά του—γιὰ εἶνε ἀσφαλισμένοι καὶ ἐκεῖ σὲ λίγες μέρες θὰ τοὺς εἰδοποιούσαν τὴ νὰ κάνουν.

—Γιατὶ δὲν ἔρχεσαι μαζί μας; μοῦ εἶπαν. Μὴ πᾶς νὰ ζήσης σὲ μιὰ περὶ ωρισμένη, ἡλίθια πόλη, νὰ κάθεσαι ὅλη μέρα μέσα στὸ σπῖτι καὶ νὰ κοιτάξης ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐλα μαζί μας στὰ βουνά, ὅπου ξέρομε ὅλα τὰ περάσματα, ὅλα τὰ βράχια καὶ ὅλες τίς βρύσες· ἐσὺ θὰ μᾶς διαβάξης, θὰ βροῦμε καὶ ἄλλους ἄντρες, θὰ πᾶμε ὅπου θέλης καὶ θὰ ζήσουμε ὁμορφη ξένοιαστη ζωή.

—Παιδιά, τοὺς εἶπα, αὐτὰ ὅλα πὺν μοῦ λέτε μὲ κολακεύουν πολὺ· εἶμαι περὶ φανος πὺν κέρδισα τέτοια μεγάλη θέση στὴν ἐκτίμησή σας. Ὅταν δῆτε τὸν καπετάνιο σας, σᾶς παρακαλῶ, νὰ τὸν βεβαιώσετε γιὰ τὴ φιλία μου καὶ νὰ τοῦ πῆτε, πὺς τοῦ χρωστῶ χάρη γιὰτὶ μοῦ ἔδωκε τέτοιους γενναίους καὶ πιστοὺς φύλακες.

Οἱ καὺμένοι συνιρόφοι μου ἦταν φανερὰ στενοχωρημένοι τώρα πὺν χωριζόμαστε. Ἐνας ἅπ' αὐτοὺς, ὁ πιδὸ δραστήσιος καὶ εὐθύμος ἅπ' ὅλη τὴ συντροφιά, φαινόταν ὅτι νὰ ἤθελε νὰ κλάψη· ἔτσι, σφίγγοντας

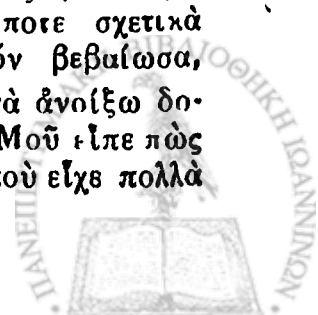
ἐγκάρδια τὰ χέρια τοὺς μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ δασκάλου τοῦ Μετσόβου, χωριστήκαμε λέγοντας ἀναμεταξύ μας λόγια ὅλο καλωσύνη.

—Δόξα σοι ὁ Θεὸς, πὺν ἔφυγαν, εἶπε ὁ μικρόσωμος δάσκαλος· αὐτὰ τὰ πᾶλληκάρια πλημμύρισαν ὅλο τὸν τόπο τώρα· ἄλλοι στὸν ἕναν ἀρχηγό, ἄλλοι στὸν ἄλλον, ἄλλοι εἶνε μὲ τὸν Μαχμούτ πασσᾶ καὶ ἄλλοι ἐναντίον του· δὲν ξέρω ὅμως ποιά μερίδα εἶναι ἡ χειρότερη, ὅλοι τοὺς καὶ καθέναν χωριστὰ εἶνε ληστές—ὅταν βροῦν τὴν εὐκαιρία—ἀπατεῶνες, βρωμερὰ πολιοιόμαρα! Τοῦτοι οἱ καιροὶ εἶνε δύσκολοι γιὰ ἡσυχους καὶ εἰρηνικοὺς ἀνθρώπους. Τώρα, κύριε, θὰ μποῦμε μέσα, θὰ κλειδώσουμε τὴν πόρτα καὶ θ' ἀνάψουμε φωτιά, γιὰτὶ τὴ νύχτα κἀνει κρύο.

Ὁ δάσκαλος εἶχε ἕνα ἀναπαυτικὸ τζάκι μὲ δυὸ ὁμορφα μπᾶσία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη σκεπασμένα μὲ γαλάζιες βελόνιζες. Τὰ δύο αὐτὰ μπᾶσια ἦταν δίπλα στὸ τζάκι, τὸ ὁποῖο ὅπως καὶ αὐτὰ ἦταν δυὸ πόδια πιδὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸ πάτωμα. Ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἔφερε τὰ λίγα τρόφιμά του καὶ μαρμελάδα. Ἦταν γεροντοπαλλήκαρο καὶ καθίσαμε ἀναπαυτικά ὁ καθέναν ἅπ' ἔδῶ καὶ ἀπὸ κεῖ στὸ τζάκι. Φάγαμε ἕνα περίφημο πιλάφι, φκιασμένο ἀπὸ τὸν «καλλιτέχνη» μου καὶ βάλαμε μέσα καὶ σταφίδες, πὺν μᾶς ἔδωκε ὁ δάσκαλος—ὃχι γιὰτὶ εἶνε ἀπαραίτητες γιὰ τὸ θαυμάσιο αὐτὸ φαγητό, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν εἶχε νὰ μᾶς δώσῃ ἄλλο τίποτε.

Ἔτσι ἀπολαύσαμε τὸ πιλάφι μὲ τίς σταφίδες, σὰ νὰ ἦτανε ἀρνάκι, τὸ ὁποῖο ἔδῶ πὺν τὰ λέμε εἶναι ὁ βασηλιάς τῶν φαγητῶν στὴν Ἀνατολή καὶ ὅταν τὸ παραγεμίζουν μὲ μύγδαλα, σταφίδες, φυστίκια, ρύζι, κόρες ψωμιῶν, πιπέρι καὶ ἄλᾳτι καὶ τὸ ψήνουν καλά, εἶναι φαγητό γιὰ νὰ τὸ προσφέρει σὲ βασιλεῖ.

Ὁ δάσκαλος, κρίνοντας με ἀπὸ τὴ συντροφιά πὺν εἶχα μαζί μου, ποτὲ δὲν ὑποψιάστηκε τίς ἀναζητήσεις καὶ ξαφνιαστικὲς ὅταν τὸν ρώησα ἂν ἤξερε τίποτε σχετικὰ μ' αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ τὸν βεβαίωσα, πὺς δὲν θὰ εἶχα ἀντίρρηση νὰ ἀνοίξω δὸσοληψίες γιὰ χειρόγραφα. Μοῦ εἶπε πὺς ἤξερε ἕναν γέρον ἔμπορον, πὺν εἶχε πολλὰ

βιβλία κι αύριο θά πηγαίναμε νά τὰ ἰδοῦμε. "Ετσι τὴν ἄλλη μέρα πήγαμε στὸ σπίτι τοῦ ἐμποροῦ ἡ συλλογὴ τοῦ ὅμως δὲν ἀξίζε τίποτε κι ἀφοῦ γυρίσαμε στὸ φιλόξενο σπίτι τοῦ δασκάλου, ἐτοιμαστήκαμε καὶ ξεκινήσαμε περνώντας ἀπὸ τὴν πλατεῖα τοῦ Μετσόβου.

Ἀφοῦ περάσαμε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ποτάμι τριάντα πέντε φορές, ὅπως κάναμε κι ὅταν πηγαίναμε, τὰ σακατεμένα ζῶα μας σταμάτησαν ἐπὶ τέλους λαχανιασμένα κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ γιαιοῦ στὰ Γιάννινα, τὸ ἀναπαυτικὸ σπίτι τοῦ ὁποῖου εἶχαμε ἀφήσει ἐδῶ καὶ λίγες μέρες μόνον.

ΓΙΑΝΝΙΝΑ.—Δύσκολο ταξίδι πρὸς τὴν Παραμυθιά.

"Εμεινα στὰ Γιάννινα μόνο μιὰ ἡμέρα, ὁ Πασσᾶς ὅμως δὲ μπορῶσε νὰ μὲ ἰδῇ γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴ λογῆς προστασία χάρηκα ἀπὸ τὸ φιομάνι, πού μοῦ ἔδωκε. Εἶχε ἔρθῃ ἀπὸ τὴν Πόλη ταχυδρόμος κι ἔλεγε στὰ Γιάννινα, ὅτι ὁ Πασσᾶς θὰ ἔχανε τὸ κεφάλι του ἢ τὸ πασσαλήκι, ἂν δὲν σταματοῦσε τὶς ἐξεγέρσεις πού εἶχαν ξεσηκωθῇ σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς περιοχῆς του. Κάμποσοι ἔλεγε, πὼς θὰ γλύτωνε δωροδοκώντας τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Πύλης, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἤμουν πολιτικός, δὲν πολυσκοτίστηκα μὲ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἡ Ὑψηλότης του ὅμως εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ, ὅτι θὰ μοῦ ἔδινε κάθε βοήθεια πού θὰ χρειαζόμουν. "Ετσι κι ἐγὼ τοῦ ζήτησα ἕνα ντεσκερὲ γιὰ ταχυδρομικὰ ἄλογα καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔφτασα τὴν ἄλλη μέρα καλπάζοντας στὴν Παραμυθιά, μέσα σὲ δέκα ὥρες. Ὅλοι μέρα ἔβρεχε—κατακλυσμὸς—καὶ διάβηκα τὸ φουσκωμένο ποτάμι, πού συνήθως ἡ κοίτη του χρησιμοποιοῦνταν καὶ γιὰ δρόμος, δὲν ξέρω κι ἐγὼ πόσες φορές. Μοῦ εἶπαν πὼς ἡ ἀπόσταση ἦταν κάπου ἐξήντα μίλια κι ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ κουραστικὰ ταξίδια πού ἔκανα ποτὲ μέσα σὲ μιὰ μέρα, γιατί σ' ὅλο τὸ διάστημα αὐτὸ δὲν βρήκαμε πουθενὰ μέρος, πού ἀξίζε νὰ τὸ πῆς δρόμο, κι ὅλη τὴν ἡμέρα τὴν περάσαμε διασχίζοντας τὰ βράχια πάνω κάτω ἢ πλατσουρίζοντας στὸ φουσκωμένο ποτάμι. Ἡ βροχὴ καὶ τὸ κρῦο ἀνάγκασαν κι ἐμᾶς

καὶ τ' ἄλογά μας νὰ κάνουμε ὅ,τι καλύτερο μπορούσαμε· ἂν ἦταν ζέστη δὲ θὰ μπορούσα ποτὲ νὰ τὸ κάνω.

Κατὰ τὸ δειλινό, ὅταν βρισκόμαστε, ὅπως λογαριάζω, εἴκοσι πέντε μίλια ἀπὸ τὴν Παραμυθιά, καθὼς προχωρούσαμε καλπάζοντας πάνω σ' ἕνα στενὸ μονοπάτι στὴν ἄκρη ἀπὸ ἕνα ρέμα, τὸ ἄλογο μὲ τὰ πράματα, ἢ μουλάρι μοῦ φαίνεται, πού ἦταν δεμένο μὲ τὸ καπίστρι τοῦ ἀπὸ τὴν πιστιὰ τοῦ ἀλόγου μου, ἔχασε ξαφνικὰ τὸ βῆμα του κι ἔπεσε στὸν γκρεμό. Ἐπιασε τὴν ἄκρη μὲ τὸ μπροστινὸ του πόδι, τὸ καπίστρι κράτησε τὸ κεφάλι του καὶ τ' ἄλογό μου, πού σταμάτησε ἀμέσως, ἀκούμπησε μ' ὅλο τὸ βάρος του πάνω στὰ βράχια, πού ὑψωνονταν ἀπὸ πάνω μας, πιέζοντας τὸ ἀριστερὸ πόδι μου ἀνάμεσα σ' αὐτὸ καὶ στὴ σέλλα. Ὁ θόρυβος ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ τὸν αἊρα καὶ ἡ χλαπαταγὴ πού ἔκανε τὸ ρέμα ἀπὸ κάτω, ἔκανε τοὺς ὑπηρέτες μου νὰ μὴν ἀκοῦν τὶς φωνές μου γιὰ βοήθεια. Ἦμουν στὸ τέλος τῆς συντροφιάς κι εἶχα τὴν εὐχαρίστηση νὰ βλέπω ὅλη τὴ συντροφιά νὰ καλπάζῃ, νὰ σηκώνονται σιτοὺς ἀναβολεῖς, νὰ τρέχουν στὸ δρόμο μπροστά μου, δίχως νὰ ξέρουν, πὼς κάτι συνέβη καὶ νὰ σταματήσουν τὴ βιασύνη τους γιὰ τὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ. Ἦταν τέτοια ἄσχημη μέρα, ὥστε κανένας δὲν σκέφτονταν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τραβήξῃ μπροστά. Καθένας ἀνθρωπος κοίταζε νὰ κανονίσῃ τὴν πορεία του ὁ ἴδιος. Νὰ ξεκαβαλλικέψω δὲν μπορούσα γιὰ τὴν ἀριστερὸ πόδι μου ἦταν τόσο δυνατὰ σφιγμένο πάνω στὸ βράχο, ὥστε περίμενα κάθε στιγμή νὰ σπάσῃ τὸ κόκκαλο. Τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν πάνω στὴν ἄκρη τοῦ γκρεμοῦ καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο στήριζε τὸ πεσμένο μουλάρι, πού προσπαθοῦσε νὰ συγκρατηθῇ μὲ τὸ σαγόνι του καὶ τὰ μπροστινὰ πόδια.

Καὶ ἔτσι εἴμαστ' ἐδῶ! τὰ μάτια τοῦ μουλαριοῦ ἔξω σχεδὸν ἀπὸ τὶς κόγχες τους κι ὅλοι οἱ μύες του νὰ τρέμουν ἀπὸ τὴν πρσπάθεια. Τέλος κάτι ἔσπασε· ὁ γάντζος πίσω στὴ σέλλα μου ὑποχώρησε, ξέφυγε ἡ πιστιὰ καὶ πίστεψα πὼς μαζί μ' αὐτὴ κόπηκε κι ἡ οὐρά τοῦ ἀλόγου μου. Τὸ πεσμένο μουλάρι ἔκαμε μιὰ ἀπελπισμένη προσπάθεια νὰ σκληρφαλώσῃ πάνω, ἀλλὰ δὲν

κατάφερε τίποτα και κρεμίστηκε κάτω κουτρουβαλώντας ανάμεσα στους θάμνους που σύντριβε στο πέσιμό του, ώσπου στο τέλος έπεσε μ' ένα δυνατό πλατάγισμα στα νερά του ποταμιού. Μερικοί από τη συντροφιά, ακούγοντας το θόρυβο που γίνονταν από το μουλάρι όταν έπεφτε, γύρισαν και ήρθαν να ιδούν τι συνέβαινε και τότε άνθρωποι και άλογα σκύψαμε τα κεφάλια μας πάνω από το γκρεμό, για να ιδούμε τι απόγινε ο σύντροφός μας. Και νά το, μέσα στο ποτάμι με το κεφάλι του πάνω από το νερό. Με δυσκολία κατεβήκαμε κάτω στο ποτάμι. Το μουλάρι μās κοίταζε όλη την ώρα ήσυχα ώσπου κατεβήκαμε κι ήρθαμε κοντά του και τότε ο άγωγιάτης πλησίασε για να το βηθήση ρίχνοντάς του πάνω στο κεφάλι ένα μεγάλο κλαδί δέντρου· πάνω σ' αυτό άρχισε ν' αγωνίζεται και να προσπαθή να σκαρφαλώση κι επί τέλους, ενώ έμεις κοιτάζαμε έκπληκτοι, κατάφερε νό βγῆ έξω δίχως βλάβες, τουλάχιστο δίχως σπασμένα κόκκαλα. Οί άνθρωποι το κοίταξαν καλά—καλά, το έβαλαν να περπατήσει πάνω—κάτω, το χτύπησαν φιλικά σά να το ρωτούσαν πώς είνε, κι ύστερα άφοῦ το φέρτισαν πάλι, ξεκινήσαμε για δρόμο.

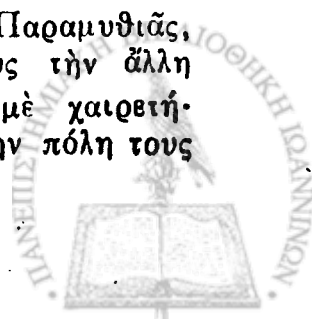
Φτιάσαμε στη Παραμυθιά πρίν σκοτεινιάσει και πήγαμε κατ' ευθείαν στο σπίτι, όπου με είχαν δεχτή· πρωτίτερα τόσο φιλόξενα. Σκαρφαλώσαμε στα πάνω δωμάτια σάν βρεγμένα ποντίκια, όπου βρήκαμε όλες τις γυναίκες του σπιτιού να κρυφογελοῦν, να ξεφωνίζουν και να μιλοῦν, σά να μὴν είχαν σταπατήση καθόλου από τότε που φύγαμε έδῶ και μιὰ εβδομάδα. Όταν έφεραν τα πράματά μου να τ' άνοιξουν, άλλοίμονο! τι ναυάγιο ήταν αυτό! Ο καφές, η ζάχαρη και τα πουνάμισα είχαν γίνει ένα μίγμα λάσπη, παπούτσια και μαντήλια βγήκαν όλα μαζί έξω· οὔτε ένα πράμα δὲν ήταν στεγνό. Η μοναδική παρηγοριά ηταν ότι τα ὅμορφα χειρόγραφα με τις μινιατούρες από τα Μετέωρα δὲν βρίσκονταν εκεί για να πνιγούν στο βρώμικο κατακλυσμό αυτόν.

Ήμουν βρεγμένος ως το κόκκαλο και οι μπόιτες μου γεμάτες νερό. Στην άμνηγνία μου ρώτησα τους νοικοκυραίους αν εί-

χαν να μοῦ δανείσουν κάτι να φορέσω, ὅσπου να στεγνώσουν τα δικά μου ρούχα. Οί γυναίκες ήταν γεμάτες στενοχώρια και συμπάθεια, αλλά δυστυχώς ὅλοι οί άντρες ήταν έξω και δὲν είχαν γυρίσει από τις δουλειές τους στο παζάρι κι έτσι δὲν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα ρούχα τους. Τέλος η έξυπνη νύφη, που βρίσκονταν κι αυτή όπου κι εγώ πάντοτε, σὲ δυὸ λεπτά, άρχισε μιὰ ζωνηρή συζήτηση με τις άλλες γυναίκες και ύστερα από λίγο μοῦ έφεραν ένα πουνάμισο, κι ήταν τοῦτο ένα πελώριο φόρεμα σάν έγγλεζικο στιχάρι, κεντημένο με ζωηρά χρώματα στο γῦρο κάτω. Η ὁμορφη νύφη μοῦ έφερε την άσπρη συγκούνα, που τη θυμόμουν από την προηγούμενη επίσκεψή μου, και μιὰ ζώνη. Ντύθηκα γρήγορα το πόχειρο αυτό κοινοῦμι. Πῆραν τα βρεγμένα ρούχα μου σ' ένα άλλο δωμάτιο και τα έβαλαν σὲ μιὰ μεγάλη φωτιά, που άναψαν γι' αυτό το σκοπό κι εγώ άρχισα να στεγνώνω τα μαλλιά μου με μιὰ μακρὰ σιενή πετσέτα με τις βαριές χρυσοκεντημένες άκρες της, την ὁποία μιὰ γυναίκα ζεστάνε για να τη χρησιμοποιήσω και την περιτύλιξε γύρω στο κεφάλι μου, ὅπως κάνουν στα τούρκικα λουτρά—αὐτός εἶναι πολὺ γνωστός τρόπος στεγνώματος τοῦ κεφαλιού στην Άνατολή, που άπαλλάσει από μεγάλη φασαρία και προσπάθεια που χρειάζεται για να σφουγγίσης και να βουρτσίσης το κεφάλι σύμφωνα με την εὐρωπαϊκή μέθοδο.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΡΟΕΣΤΟΥΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

Είχα συμμαζευτή στη γωνιά από το μπάσι, μὴν έχοντας άλλα ρούχα εκτός απ' αυτά που άνόφερα κι ήμουν άπασχολημένος να κοιτάζω ένα από τα πόδια μου, που το είχα βγάλει έξω γι' αυτό το σκοπό, θαυμάζοντας την παλησά του χάρη, γιατί δὲν ὤπῃρχαν διαθέσιμες παντόφλες, όταν ξαφνικά άνοιξε η κουατίνα και ὤρμησε μέσα ο ὑπηρέτης μου και μοῦ εἶπε με ανήσυχη φωνή, ότι οί άρχοντες της Παραμυθιάς, λυπημένοι για την άμέλειά τους την άλλη φορά, που πέρασα, ήρθαν να με χαιρετήσουν τώρα που ξαναῆρθα στην πόλη τους

καὶ μοῦ ἔφεραν κι ἓνα δῶρο, καπνὸ ἢ κά-
τι τέτοιο—λησμονῶ ἀκριβῶς τί, —θέλοντας
νὰ δείξουν τὴν καλωσύνη τους καὶ τὸ σε-
βασμὸ τους σὲ μιὰ τόσο ἐξαιρετικὴ προσω-
πικότητα σὰν ἐμένα. «Μὴ τοὺς φέρνεις μέ-
σα» φώναξα. «Πές τους ὅτι θὰ τοὺς δε-
χτῶ αὐριο. Πές ὅ,τι θέλεις, μόνον κράτησέ
τους ἔξω». Αὐτὸ ὅμως ἦταν περισσότερο
ἀπ' ὅ,τι μπορούσε νὰ κάνῃ ὁ ὑπηρέτης
μου. Οἱ φίλοι μου στὴν Κέρκυρα εἶχαν
στείλει γράμματα στὰ ὁποῖα ἔγραφαν πόσο
μεγάλῃ τιμῇ ἔφφερε ἡ παρουσία μου σ' ὅ-
λη τὴν περιοχὴ τῆς Ἀλβανίας κι ἔτσι τίπο-
τε δὲν μπορούσε νὰ τοὺς σταματήσῃ· ἔτσι
μπήκαν ὅλοι μέσα στὴ σειρά, σοβαροὶ γέ-
ροι μὲ μακρυοὺς ντουλαμάδες, ἓνας οἱ δυὸ
εἶχαν ἐπίσημα πανωφόρια ἀπὸ τὸ κοινὸ ὕ-
φασμα, χρυσοκέντητὰ καὶ φορδариσμένα
μὲ γοῦνα, πού τὰ ζῆ εὐα πάρα πολὺ. Πο-
λὺ λίγο μὲ πρόσεξαν, ἔτσι πού ἤμουν συμ-
μαζεμένους στὴ γωνιά, καὶ ὅλοι κάθισαν μὲ
τὴ σειρά στὸ ἀνικρυνὸ μπάσι, σοβαρὰ
σιωπηλοὶ καὶ μὲ κοίταζαν μὲ τὶς ἄκρες τῶν
ματιῶν, ὅταν νόμιζαν, ὅτι μπορούσαν νὰ
μὲ κοιτᾶζουν χωρὶς νὰ τοὺς βλέπω ἐγώ.

Ὁ ὑπηρέτης μου στάθηκε στὴ μέση
στὸ δωμάτιο γιὰ νὰ ἐξηγή. Ἀφοῦ ἔμειν'
ἐκεῖ κάμποσὴ ὥρα, ὅπως μοῦ φάνηκε, ὁ
πιδ σεβάσμιος ἀπὸ τοὺς γέροντες ἄρχοντες,
εἶπε τέλος. Εἶμαι ὁ κύριος Δημήτρης τὰδε·
αὐτὸς εἶνε ὁ Ἀναστάσης τὰδε· αὐτὸς εἶνε
θεῖος τοῦ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ καὶ γιὰ
τοὺς ἄλλους ἔτσι. Ἡρθαμε νὰ υποβάλουμε
τὰ σέβη μας σὶὸν εὐγενῇ καὶ ἔνδοξο Ἀγ-
γλο πού πέρασε ἀπὸ τὸν τόπο μας καὶ
προηγούμενως. Σὲ παρακαλοῦμε νὰ κάνῃς
τὸν κόπο ν' ἀναφέρῃς στὴν Ἐξοχότητά του
τὸν ἐρχομὸ μας καὶ νὰ τοῦ πῇς ὅτι βρισκό-
μαστε ἐδῶ καὶ περιμένουμε νὰ μᾶς κάνῃ τὴν
τιμὴ νὰ προσφέρωμε τὶς ὑπηρεσίες μας.
Ποῦ εἶναι ὁ μυλόρδος;

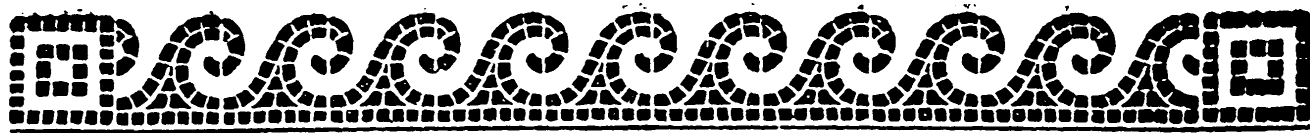
Ἄν καὶ δὲν μπορούσα νὰ μιλήσω Ρω-
μέϊκα, ὥστόσο κατάλαβα ἄρκετὰ γιὰ νὰ ξέ-
ρω τί ἔλεγε ὁ γέρος ἄρχοντας. Καὶ σ' ἀ-
λήθεια πολὺ ξαφνιαστήκαν καὶ ἀπόρησαν,
ὅταν ἔμαθαν ὅτι ὁ κακόμοιρος κι ἀσήμεντα
ντυμένος ἀνθρωπάκος στὴ γωνιά ἦταν ὁ ἴ-
διος, ὁ ἔνδοξος μυλόρδος. Ὁ μυλόρδος αὐ-
τὸς τώρα ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ πὼς ὅλα
τὰ πράματά του ἀναποδογυρίστηκαν σὶὸ

γκρεμὸ καὶ πὼς δὲν ἦταν καθὼς πρέπε ἔ-
τοιμος νὰ δεχτῇ τοὺς τόσο ἀξιότιμους ἀν-
θρώπους. Ὑστερα ἀπὸ ἀμοιβαλεῖς σιγῶ-
μες, πού τελείωσαν μὲ εὐθυμία γέλοια ἀπ'
ὅλους μας, μᾶς ἔφεραν καφὲ καὶ τσιμούκια.
Ἡ ἐπίσκεψις τελείωσε μὲ τόσο ἀξιοπρεπῇ
τρόπο, ὅσο ἐπέτρεπαν οἱ περιστάσεις· πρέ-
πει νὰ ἔφυγαν μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι στὴ
χώρᾳ μου θ' ἄπρεπε νὰ εἶμαι πολὺ μεγάλος
ἄνθρωπος, γιὰτὶ δὲν σηκώθηκα περισσό-
τερο ἀπὸ λίγες Ἴντσες γιὰ νὰ τοὺς χαιρετή-
σω, οὔτε ὅταν ἤρθαν, οὔτε ὅταν ἔφυγαν,
πράμα γιὰ τὸ ὁποῖο λυπήθηκα εἰλικρινά,
ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἔκανε ἀπολύτως ἀπαραίτητο
τὸ κουστούμι πού εἶχα.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΓΟΥΜΕ- ΝΙΤΣΑ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

15 Νοεμβρίου. Τὸ πρωτὶ τῆς ἄλλης
μέρας ἦταν λαμπρὸ καὶ ὀλοκάθαρο. Προ-
μῆθεύτικα καινούρια ἄλογα καὶ μέσα σ'
ἕξη ὥρες ἔφτασα στὴ θάλασσα, στὴν Ἡ-
γουμενίτσα. Μιὰ μικρὴ βάρκα ἦταν ἀγκυ-
ροβλημένη δίπλα στὴν ἀμμουδιά κι ὁ κα-
πετάνιος εὐθὺς συμφώνησε νὰ μὲ περάσῃ
στὴν Κέρκυρα μὲ τέσσερα δολλάρια. Μπῆ-
κα γρήγορα στὴ βάρκα καὶ ἔρποντας σὲ μιὰ
μικρὴ τρύπα μὲ τρεῖς γωνίες κάτω ἀπὸ τὸ
μισὸ κατάστρωμα, σὶὸ ὁποῖο ἔφτασα ἀπὸ
μιὰ τρύπα ἐνάμισυ πόδι τετράγωνη, κου-
λουριάστικα πάνω σὲ κάτι σχοινιά καὶ ἀ-
ποκοιμήθηκα ἀμέσως. Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ
μὴν κοιμήθηκα οὐτ' ἓνα λεπτὸ, ὅταν ὁ ὑπ-
ερέτης μου βάζοντας τὸ κεφάλι του μέσα ἀ-
πὸ τὸ τετράγωνο ἄνοιγμα εἶπε «Ἀφεντικό,
φτάσαμε» (ἰταλ. σὶὸ κείμενο. Σ.τ.Μ.) «Ναί,
ἀπάντησα, πού φτάσαμε ὅμως; Τί; εἶμα-
στε ἀλήθεια στὴν Κέρκυρα;» Ἐβγαλα τὸ
κεφάλι μου ἔξω ἀπὸ τὴν παγίδα καὶ σὰ
σίγουρα εἶμαστε ἐκεῖ—ἡ κούρασή μου τῆς
προηγούμενης ἡμέρας μ' ἔκανε νὰ κοιμηθῶ
τόσο βαρεῖα ὥστε δὲν κατάλαβα καθόλου
τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ. Βγήκα στὴ στε-
ριά καὶ συγχάρηκα τὸν ἑαυτὸ μου πού ἔκα-
να τὸ πιδ ἐπικίνδυνο καὶ γρήγορο ταξίδι
πού εἶχα ποτὲ τὴν τύχη νὰ ἐπιχειρήσω.

Μετάφρ. Ι. Ε. Α.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

Υπομοιράρχου

ΑΙ ΝΟΜΙΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ*

Καί ἀφοῦ τὸ Ἅγιον Ὅρος ἀποτελεῖ Τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας εὐλογον ἐξάγεται συμπέρασμα, ὅτι αἱ παρὰ τῶν Μοναχικῶν ἀρχῶν πράξεις ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Τοῦτο καὶ ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν Διοικητικοῦ δικαίου ἔδει νὰ ἀπορρέῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ ΣτΕ. κατὰ τὸ παρελθὸν ἐδέχθη, ὅτι «αἱ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐκτελεσθαὶ πράξεις, ἐφ' ὅσον ἀνάγονται εἰς ἐφαρμογὴν νόμων διοικητικοῦ περιεχομένου, ὑπόκεινται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον του»⁽¹⁾ Ἀνάλογος δὲ ἐφαρμογὴ τῆς ἐρμηνείας ταύτης εἶναι δυνατὴ καὶ ἐπὶ πράξεων τῶν μοναχικῶν ἀρχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀσκουσῶν διοίκησιν.

Τὸ ΣτΕ. δμως ἐν τῇ μνημονευθείσῃ *ad hoc* ἐκδοθείσῃ ἀποφάσει του⁽²⁾, ἀντίθετον ἔταμεν ὁδόν, δεχθὲν μετ' ἀνάπτυξιν τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὅτι «...ὑπὸ τὴν ἔννοιαν (δὲ) ταύτην κρινομένου τοῦ περιεχομένου τῆς παρασχεθείσης εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος αὐτοδιοικήσεως ἔπεται, ὅτι δὲν ἀντίκειται εἰς ταύτην ὁ ἔλεγχος τοῦ Κράτους ἐποπιεύοντος τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἀγιορειτικῶν καθεσιῶτων ὡς πρὸς τὸ διοικητικὸν καὶ συνεπῶς δὲν ἀποκλείεται κατ' ἀρχὴν ἢ πρὸς τὸ ΣτΕ προσφυγὴ, ἀλλὰ δὲν ἐκτείνεται ὁ ἔλεγχος οὗτος καὶ εἰς ἀφορῶντα τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διοίκησιν ἀσκουμένην κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν καθεσιῶτων δημιουργηθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ συντάγματος κατοχυρωθὲν διοικητικὸν αὐτοῦ σύστημα. Εἰς τὸ διοικητικὸν δὲ τοῦτο σύστημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπάγονται καὶ αἱ σχέσεις τῶν Ἱερῶν Μονῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ τῶν μοναχῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν μονὴν ὡς καὶ τῶν Ἱερῶν μονῶν καὶ τῶν μοναχῶν πρὸς τὰς μοναχικὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους»⁽³⁾

Ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ ΣτΕ δὲν καθορίζει «ἐπὶ πράξεων τίνων ὀργάνων χωρεῖ ὁ ἔλεγχος» αὐτοῦ⁽⁴⁾, γνωστοῦ δὲ ὄντως τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ Μοναχικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς διοικήσεως περιορίζονται ὑπὸ τοῦ Κ.Χ. εἰς τὰ «ἀφορῶντα τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διοίκησιν» ἔπεται, ὅτι ἔλεγχος τοῦ ΣτΕ ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν μοναχικῶν ἀρχῶν δὲν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ χωρήσῃ⁽⁵⁾. Ἐπειδὴ δὲ διοικητικοῦ περιεχομένου διατάξεις μὴ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος κατοχυρωθὲν διοικητικὸν μοναχικὸν σύστημα δὲν ὑπάρχουσι, τὸ ΣτΕ δὲν δύναται νὰ ἐπέμβῃ πρὸς ἀκύρωσιν πράξεων τῶν Μοναχικῶν ἀρχῶν, αὐταὶ δὲ ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς διοικήσεως δύναται, ἐλλείψει καλῆς θελήσεως, ἀγνοίας ἢ

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 889, καὶ τέλος.

1. ΣτΕ. Ὑπ' ἀριθ. 139]1936 (δλομέλεια).

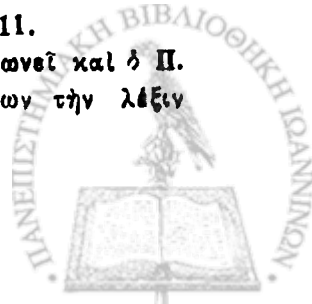
2. ΣτΕ. 139]1936. Πρὸς καὶ Ἡ. Κυριακοπούλου: ἐνθ. ἀνωτ. τ. Β', σελ. 131

3. Θ. ΜΗ σελ. 69—71.

4. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Π. Παναγιωτακόπουλος: ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 111.

5. Βλ. Ἡλ. Κυριακοπούλου εἰς προηγουμένην σημείωσιν. Συμφωνεῖ καὶ ὁ Π.

Παναγιωτακόπουλος: ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 111, ὅπου δμως (στίχος 6) παρεμβάλλων τὴν λέξιν «οὐχί» δίδει ἄκων ἀντίθετον ἔννοιαν.

ἐσφαλμένης ἐρμηνείας, νὰ αὐθαιρετῶσι καὶ μεροληπιῶσι⁽¹⁾).

Ὁ ἐλεγχος τοῦ ΣτΕ. εἶναι ἐπιτρεπτός ἐπὶ πράξεων τῶν Διοικητικῶν μὴ μοναχικῶν ἀρχῶν, ὡς καὶ ἐπὶ πράξεων τῶν μοναχικῶν ἀρχῶν ἐνεργουσῶν ἐν τῇ τυχόν παραχωρηθησομένῃ, διὰ τῶν διατάξεων τοῦ ἀρθροῦ 103 *in fine*, ἐξουσία.

Αυσιτελὲς θὰ εἶναι, πρὸς περιοφροῦρήσιν τῆς κρατικῆς κυριαρχίας, ἀποφυγὴν καταστρατηγήσεων τοῦ Κ. Χ., αὐθαιρεσιῶν καὶ διαμορφώσεως ὁμοιομόρφου ἐρμηνείας, ὅπως τὸ ΣτΕ κρίνῃ ἐαυτὸ ἀρμόδιον δι' ἀπάσας τὰς διοικητικοῦ περιεχομένου πράξεις τῶν Μοναχικῶν ἀρχῶν⁽²⁾, τῶν πνευματικῆς φύσεως τοιούτων ἀφιεμένων εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

13. Ἡ νέα Ἀγιορειτικὴ τάξις Ἡ «Ἱερὰ Κοινότης» καὶ ἡ «Ἱερὰ Ἐπιστάσις».

Ἡ διαμορφωθείσα νέα ἀγιορειτικὴ τάξις, βάσιν, ὡς εἶδομεν, ἔχει τὰ μέχρι τότε ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἰσχύοντα καὶ κατ' οὐσίαν τὸ νέον καθεστῶς οὐδόλως διαφέρει τοῦ παλαιοῦ. Οὕτως ὁ μοναχικὸς βίος ἐξακολουθεῖ νὰ διέπῃται ὑπὸ τῶν προαναφερθεισῶν ἀρχῶν ἢ μοναστηριακῇ ὀργάνωσις παραμένει ἡ αὐτὴ, ὁ κοινοβιακὸς καὶ ἰδιόρρυθμος βίος διατηρεῖται. Κάπως διάφορον μορφήν ἔλαβεν ὁ θεσμὸς τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι καὶ τῇ Ἱερᾷ Ἐπιστάσει τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ οὕτω ἐνταῦθα ἐνδιαφέρουσα προβάλλει ἡ διὰ βραχέων διερεύνησις των⁽³⁾.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης εἶναι ἡ ἐξέλιξις τῶν θεσμῶν τῆς Καθέδρας τῶν Γερόντων τῆς Μεγάλης Μεσης καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως, ἡμεροῖς εἴτινες σὺν τῇ πάροδῳ προσηρμόσθησαν πρὸς τὰς νέας ἀπαιτήσεις τῆς μοναχικῆς ζωῆς, ἐβελτιώθησαν καὶ κατέληξαν εἰς τὸν σημερινὸν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος θεσμόν⁽⁴⁾. Αὕτη ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν καὶ ἐδρεύουσα ἐν Καρυαίς, ἀποτελεῖ τὸ βουλευτικὸν—διαρκὲς σῶμα τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ ἀσκεῖ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ. Συνέρχεται τακτικῶς τρίς τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐκτάκτως⁽⁵⁾, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνευ ψήφου «Πρωτοεπιστάτου»⁽⁶⁾, ἐπιλαμβάνεται τῶν διοικητικῆς φύσεως ὑποθέσεων, ἐγκρίνει τοὺς Ἑσωτερικοὺς Κανονισμοὺς τῶς Ἱερῶν Μονῶν καὶ ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς των⁽⁷⁾. Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ

1. Ὡς διὰ τῶν κριθεισῶν διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπὸ 8—2—1936 καὶ 14—2—1936 ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, δι' ὧν παρερμηνεύουσα τὸν θεσμὸν τῶν «ἀνέκαθεν κρατούντων» ἡ κύρωσεν ἀπόφασιν Ἱερᾶς Μονῆς περὶ ἐκλογῆς Ἡγουμένου, διότι «καθ' ἃ (ἦτοι τὰ ἀνέκαθεν κρατούντα) δὲν ἡκούσθη ποτὲ νὰ λάβῃ χώραν τοιαύτη περίπτωσις». Βλ. παρτήρησιν ἀνωτ. σελ. 202 σημ. 5.

2. Ὡς ὁ εισηγητὴς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. 1093/1936 ἀπόφασιν τοῦ ΣτΕ. Σ. Σολιῶτης δέχεται, εἰσηγούμενος, ὅτι «ὡς πρὸς τὰς Μονὰς τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ τὴν Ἱερὰν Κοινότητα σοβαρῶς υποστηρίζεται, ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦσι Ν.Π.Δ.Δ. ἀσκούντα διοίκησιν καὶ ὅτι αἱ πράξεις αὐτῶν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς διοικήσεως ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ ΣτΕ κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς. ἦν καὶ τὸ ΣτΕ. ἐδέχθη, ὅτι καὶ αἱ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐκτελεσταὶ πράξεις, ἐφ' ὅσον ἀνάγονται εἰς ἐφαρμογὴν νόμων διοικητικοῦ περιεχομένου ὑπόκεινται ὑπὸ τὸν ἐλέγχον του.» Θ.Μ.Η σελ. 69.

3. Ἡ ἐξέτασις τῶν θεσμῶν τούτων θὰ γίνῃ λίαν περιληπτικῶς καὶ δι' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παροῦσαν ἐργασίαν. Δεδομένης αὐτῶν ἀνάπτυξις ἀπαιτεῖ ἐρμηνείαν ὁλοκλήρου τοῦ Ν. Δ. καὶ Κ. Χάρτου τοῦ Ἀγ. Ὄρους.

4. Πρὸς Δ. Π.ε.τ.ρ.α.κ.α.ο.ν: Τὸ Μοναχικὸν Πολίτευμα σελ. 48 ἐπ.

5. Τὰ τῆς λειτουργίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ρυθμίζει ὁ ἀπὸ 23 9—1930 Κανονισμὸς αὐτῆς ὃν βλ. εἰς «Κανονισμοὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, Ἱερᾶς Δισκεναιουσίου Συνάξεως καὶ Διεπλῆς τοιαύτης» ἔκδοσις Ἱερᾶς Κοινότητος Ἀγίου Ὄρους (ἀριθμ. 7) Καρυαὶ 1933.

6. Τὸν θεσμὸν τοῦ Πρωτοεπιστάτου, ὡς διευθύνοντος τὰς ἐργασίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀναγνωρίζει τὸ ἀρθρον 23 τοῦ Κ. Χάρτου.

7. Κατὰ τὸ ἀρθρον 9 τοῦ Κ. Χ. αἱ Μοναὶ εἶναι αὐτοδιοίκητοι, διοικούμεναι ὅμως ὑπὸ τοῦ Ἑσωτερικοῦ τῶν Κανονισμῶν, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἀντίκρῃται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Κ. Χάρ

τὰς Ἱερὰς Μονὰς⁽¹⁾ ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἀσκεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 9 τοῦ Ν. Δ. παρεχομένην δικαστικὴν ἐξουσίαν.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἐκτελοῦνται διὰ τοῦ Διοικητοῦ⁽²⁾ ὑποχρεωμένου εἰς τὴν διὰ τῶν ἐργάνων τοῦ ἐκτέλεσιν μόνον τῶν συμφώνων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Ν. Δ. καὶ τοῦ Κ. Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους⁽³⁾.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης συνερχομένη ὡς «Ἐκτακτος Διπλῇ Ἱερᾷ Σύναξις τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθῶν» ἐπιλαμβάνεται θεμάτων λίαν σοβαρῶν καὶ ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ 1ου ἀρθροῦ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς τὴν Ἐθνικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Συγκαλεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἡν οὐσιωδῶς ἀποτελεῖ λόγῳ τῆς συμμετοχῆς τῶν τακτικῶν ἀντιπροσώπων. Ρύθμισις νομοθετικῶν ζητημάτων ἢ ἀνάληψις δικαστικοῦ ἔργου εἶναι ἐκτὸς τῆς ἀρμοδιότητός της. Ὑπὸ Κ. Χ. καὶ τοῦ Ν. Δ. δὲν προβλέπεται ἡ λειτουργία της⁽⁴⁾. πλὴν ὁμοῦ συγχωρεῖται «συνοδικῇ διαγνώμῃ» ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, διαμορφωθέντος ἐθίμου⁽⁵⁾, ὅπερ ὁμοῦ παραλειφθέν ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Κ. Χ. καὶ τοῦ Ν. Δ. δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν, ὡς ἐκ τούτου δὲ αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν πρὸς σεβασμὸν καὶ ἐκτέλεσιν παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας γεννῶσιν. Ἐν τούτοις ὁμοῦ ἐπὶ τῷ λόγῳ, διὸ ἡ Ε. Δ. Ἱερὰ Σύναξις ἀσκεῖ διοικητικὸν ἔργον, προσέτι δὲ συγκαλεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἥς μορφήν ἀποτελεῖ, αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ὑποχρεῶνουν τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος δὲν ὑπόκειται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ΣτΕ, ἔπεται, ὅτι καὶ αἱ τῆς Διπλῆς Ἱερᾶς Συνάξεως εἶναι ἀνέκκλητοι καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑποχρεωτικῶς ἐφαρμοσταί. Ἀλλ' ὥστε ὡς πρὸς τὴν συμμόρφωσιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ε. Δ. Ι. Σ. δὲν χωρεῖ ἀμφισβήτησις, λόγῳ τῆς σαφοῦς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 2 τοῦ Ἑσωτερικοῦ αὐτῆς Κανονισμοῦ καθ' ὃ «Ἡ Σύναξις οὐσιωδῶς ἐστὶν αὕτη ἡ Ἱερὰ Κοινότης» καὶ συνεπῶς τὰς ἰδίας πράξεις ὑποχρεοῦται νὰ σεβασθῇ καὶ οὐχὶ *Venire contra factum proprium* ⁽⁶⁾.

του. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἀρθρον ἡ Ἱερὰ Κοινότης ἐγκρίνει τοὺς Ἑσωτερικοὺς Κανονισμοὺς καὶ ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς τηρήσεως καὶ ὁμαλῆς λειτουργίας των.

1. Ἀρθρον 10 Κ. Χάρτου.

2. Ἀρθρον 4 § 3 Ν. Δ)τος.

3. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ Διοικητοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὁ τελευταῖος ἀπευθύνεται εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, οὗτινος ἡ ἀπόφασις εἶναι ὑποχρεωτικὴ (ἀρθρον 3 *in fine* Ν. Δ.). Συνεπῶς τὸ ὑπὸ τοῦ Π. Π α ν α γ ι ω τ ᾱ κ ο υ: σελ. 127 σελ. 5 ὑποστηρίζομενον, ὅτι ὑπὸ τοῦ Κ. Χ. δὲν προβλέπεται δικαίωμα διαφωνίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Διοικητοῦ Ἁγίου Ὁρους δὲν εὐσταθεῖ. Ἀλλ' ὥστε τὸ δικαίωμα διαφωνίας ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπὸ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου. ἀρνήσις δὲ τοῦ Διοικαιώματος τούτου εἶναι ἄλογος, ἀνήθικος καὶ νομικῶς ἀνεπίτρεπτος. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Δ)τοῦ ὡς πρᾶξις ἐκτελεσθῇ τῆς διοικήσεως εἶναι προσβλητὴ ἐνώπιον τοῦ ΣτΕ.

4. Περὶ αὐτῆς προβλέπει ὁ ἀπὸ 14—10—1930 Ἑσωτερικὸς Κανονισμὸς τῆς Ἐκτακτου Διπλῆς Ἱερᾶς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἀθῶν, ὃν βλ. εἰς «Κανονισμοὺς Ἱερᾶς Κοινότητος» σελ. 43 ἐπ.

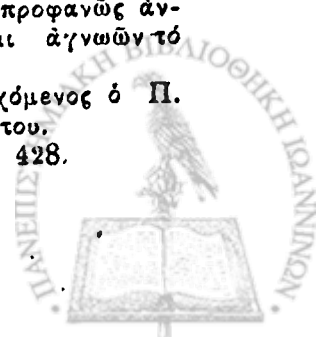
5. Βλ. εἰς Δ. Π ε τ ρ α κ ᾱ κ ο ν: Νέαι Πηγαὶ τῶν θεσμῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους σελ. 79 τὸ ὑπ' ἀριθ. 8689 ἐγγραφον τοῦ Πατριάρχου Ἰω α κ ε ῖ μ Γ'. δι' οὗ «συνοδικῇ διαγνώμῃ» ἡ Ἐκκλησία ἐγκρίνει τὴν συγκρότησιν ἐκτακτοῦ συναξέως τῶν καθηγουμένων καὶ προϊσταμένων τῶν Ἱερῶν Μονῶν πρὸς ἐπίλυσιν σοβαροῦ ζητήματος, ἡτις καὶ ἄλλοτε ἔλαβεν χώραν.

6. Ὁ Ἱ. Ἡ λ ι ᾱ κ η ς: Οἱ Ἀγιορειτικοὶ θεσμοὶ σελ. 16 ἐπ. δέχεται τὴν ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν διὰ τὴν Ἱερὰν Κοινότητα τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐκτακτου Διπλῆς Ἱερᾶς Συνάξεως, ἐπικαλούμενος τὰ ἀνέκαθεν κρατοῦντα, οὐχὶ ὡς πρὸς τὴν αἰτιολογίαν ὁρθῶς, διότι δὲν προκύπτει ἐκ τῶν πηγῶν τοιαύτη ὑποχρέωσις, τοῦτο δὲ διότι αἱ πηγαὶ ἀναγνωρίζουσιν ὡς Ἱερὰν Κοινότητα τὴν Ε. Δ. Ι. Σύναξιν, ἡδὲ μόνον τῆς ἀριθμητικῆς της δυνάμεως. Ὁ ἴδιος δέχεται, ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἔχουσι συμβουλευτικὴν σημασίαν διὰ τὴν Ἱερὰν Κοινότητα, προφανῶς ἀντιφάσκων. Χρησιμοποιῶν δὲ καὶ τὸν ὅρον «ἀρμοδίαν Ἱερὰν Κοινότητα» φαίνεται ἀγνώων τὸ ὅλον Ἀγιορειτικὸν Καθεστῶς, διότι ἡ Ἱερὰ Κοινότης εἶναι μοναδική.

Τὴν «συμβουλευτικὴν μορφήν» τῶν ἀποφάσεων τῆς Ε. Δ. Ι. Συνάξεως δεχόμενος ὁ Π.

Π α ν α γ ι ω τ ᾱ κ ο ς: ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 131 ἀνεπαρκῶς αἰτιολογεῖ τὴν γνώμην του.

Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Ε. Δ. Ι. Σ. βλ. Θ. Τσάτου γνωμοδότησιν εἰς Θ. ΕΔ' σελ. 428.

Ἡ Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ἀγίου Ὁρους καίτοι εἶναι βουλευτικὸν σῶμα ἐν τούτοις δὲν νομοθετεῖ. Τὸ ἔργον τῆς εἶναι διοικητικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνήκει εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἀσχοῦσα παραλλήλως καὶ ἐξουσίαν δικαστικὴν⁽¹⁾. Ἀπὸ καθαρὰν νομικὴν ἀποψιν ἀποτελεῖ συνδυασμὸν τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας.

Ἡ «Ἱερὰ Ἐπιστάσις»⁽²⁾ ἀποτελεῖ τὴν μοναχικὴν ἐκτελεστικὴν ἐν Ἀθῶ ἐξουσίαν. Δι' αὐτῆς ἐκτελοῦνται αἱ ἀποφάσεις τοῦ βουλευτικοῦ—διοικητικοῦ—δικαστικοῦ σώματος τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ὡς καὶ τῆς Ἐκτάκτου Διπλῆς Ἱερᾶς Συνάξεως⁽³⁾. Ἀσχεῖ ἀπάσας τὰς ἀρμοδιότητας τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας⁽⁴⁾, ἥτοι καθήκοντα Δημάρχου⁽⁵⁾, Ληξιάρχου⁽⁶⁾, Ἀστυνομίου⁽⁷⁾, Εἰρηνοδίκου⁽⁸⁾. Ἐκδικάζει τὰς πταισματοεικᾶς παραβάσεις τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρεὶ κοσμηκῶν⁽⁹⁾.

1. Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Κανονισμοῦ Ἱερᾶς Κοινότητος ὁρίζει ὅτι «Ἡ Ἱερὰ Κοινότης τοῦ Ἀγίου Ὁρους εἶναι διαρκὲς Διοικητικὸν καὶ Δικαστικὸν Σῶμα».

2. Περὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστάσεως νῦν εἰδικῶς προβλέπουσι τὰ ἄρθρα 28—40 Κ.Χ. καὶ 54—85 τοῦ Κανονισμοῦ Ἱερᾶς Κοινότητος.

Ὁ θεσμός τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστάσεως εἰσάγεται ἐπισήμως διὰ τοῦ Στ'. Τυπικοῦ τοῦ Πατριάρχου Γαβριὴλ Δ' (ἀνωτ. σελ. 22) τοῦ ἔτους 1783, πλὴν πολὺ πρότερον ἐθιμικῶς εἶχε καθιερωθεῖ. Ὁ Καλλίνικος Δελικάνης: Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδεξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ σωζομένων ἐπισήμων ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἀθῶ μονῶν (1630—1863) καταρτισθεὶς κελεύσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ'. Κωνσταντινουπόλις 1902 σελ. 280, δέχεται τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς τὸ ἔτος 1046 διὰ ἐξεδόθη τὸ Τυπικὸν τοῦ Κωνσταντινέου θ'. τοῦ Μονομάχου, ἔρριψαν τὴν ὑπὸ τοῦ Πρώτου μετὰ πάντε ἡ δέκα Ἐγχομένων ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν (ἀνωτ. σελ. 18 καὶ 21). Μετὰ δεκαετίας ὁμοῦς δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν τὴν ἰδρυσιν τοῦ θεσμοῦ εἰς τὸ ἔτος 1774, ὅτε ἐξεδόθη τὸ σιγγίλιον τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου Β' κατὰ τὸ ὁποῖον «... Ἐγχοῦσιν ἀποκαθιστᾶν κατ' ἔτος τῇ κοινότητι τοῦ Ὁρους κοινῇ αὐτῶν ἐκλογῇ, γνώμῃ τε καὶ συναινεσί, γέροντας καὶ προεστῶτας καὶ διοικητὰς τέσσαρας τινας Θεοσεβεῖς ἀξιόους τε καὶ δοκίμους ἄνδρας... Ἐπάνω δὲ τῶν τριῶν τούτων ἓνα ἐπιστάτην καὶ ἓφ' ὁρον ἐκ τῆς α'. τάξεως πάλιν συνεχῇ τε καὶ πρακτικὸν προηγούμενον... οἵτινες τέσσαρες οὗτοι ὀφείλουσι κοινῶς καὶ οὐχὶ διηρημένως καὶ ἰδίως ἐπιστατεῖν καὶ διοικεῖν μετὰ παύσης εὐθυδικίας... εἰς διορίαν χρόνον ἐνός ὁλοκλήρου...» Βλ. Δ. Περὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος: Νέαι Πηγαί σελ. 11 ἐπ. καὶ Μοναχικὸν Πολύτευμα σελ. 57 σημ. 36. Ἐπίσης βλ. Π. Παπαγιωτακόπου σελ. 96 σημ. 7. Ὁ Ἀλ. ξ. Α. ὑπὸ τῆς ἐν τῇ Περιδικῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειας τ. 4 (1887) σελ. 409 ἐπ. χαρακτηρίζει τὴν Ἱερὰν Ἐπιστάσιν ὡς Ὑπερ-γὰρον ἐκτελοῦν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος.

3. Ἀρθρον 40 Κ. Χάρτου καὶ 54 Κανονισμοῦ Ἱερᾶς Κοινότητος.

4. Ἀρθρον 40 Κ. Χάρτου καὶ 54 καὶ 70 Καν. Ἱερᾶς Κοινότητος.

5. Ἀρθρον 70 Καν. Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ 40 Κ. Χάρτου.

6. Δ. Χ. ὡς πρὸς τὴν χορήγησιν πιστοποιητικοῦ θανάτου.

7. Ἀρθρον 37 Καταστ. Χάρτου καὶ 77—78 Καν. Ἱερᾶς Κοινότητος.

8. Ἀρθρον 40 Κ. Χ. καὶ 82—83 Καν. Ἱερᾶς Κοινότητος.

9. «Τὰ ἐν Κερναῖς διαπραττόμενα πταίσματα δικάζονται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστάσεως» Ἀρθρον 9 § 2 Ν. Δ. Ἡ διάταξις αὕτη τεθεῖσα εἰς τὰς περὶ δικαστικῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ δὴ κατ' ἐφεξῆς διατάξει, μαρτυρεῖ τὴν μεθοδικότητα (!) τῆς ἐργασίας τῶν συντακτῶν τοῦ Ν. Δ. τινὲς τῶν ὁποίων ἦσαν νομικοί.

Αἱ προβλεπόμεναι ποιναὶ εἶναι: α) κράτησις ἀπὸ 1—30 ἡμέρας β) Πρόστιμον ἀπὸ 1—200 δραχμᾶς γ) διὰ τοὺς μοναχοὺς αἱ προβλεπόμεναι ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 71 Κ. Χάρτου. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ὁργανώσεως τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τὸ ἄρθρον 103 *in fine* τοῦ συντάγματος προβλέπει τὴν ἐκδοσιν νόμου, εἰσέτι μὴ ἐκδοθέντος καὶ οὕτω ἐν τῇ πρακτικῇ δημιουργεῖται θέμα τρόπου καὶ ἐκτάσεως ἐφαρμογῆς τῆς διατάξεως ταύτης. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδέποτε ἐφηρμόσθη.

Βεβαίως ἡ διαμόρφωσις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας διὰ τῆς διατάξεως ταύτης εἶναι ἀνεπιτυχής, πλὴν ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ πταισματοεικᾶς παραβάσεις δὲν εἶναι ἀδικήματα, ἀλλ' μικρᾶς σημασίας ἐκδηλώσεις ἀντικεινῶνικῆς συμπεριφορᾶς. τὸ κενόν εἶναι ἀσήμενον, διὰ τὴν πλήρωσιν δὲ τούτου διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένου νόμου εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὁρεὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Ὁ Π. Παπαγιωτακόπου σελ. 145 ἀποκαλεῖ τὴν μικρὰν ταύτην ἀνωμαλίαν «χαώδη κατάστασις» ἀσφαλῶς λίαν ὑπερβάλλων. Ὡς πρὸς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἀγορανομικῶν παραβάσεων διωκομένων εἰς βαθμὸν πλημμελήματος, δι' ἧς φοβεῖται οὗτος, ρητῶς προβλέπει τὸ ἄρθρον 7 § 2 τοῦ Ν. Δ. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστάσεως δὲν δημιουργεῖται θέμα, δυνατῆς οὐσῆς αὐτῆς ἐν τῷ Ἀστυνομικῷ καταστήματι. Τὰ τῆς ἀσκήσεως ἐνδίκου μέσου καὶ ἡ παρατήρησις τῆς σημ. 1 τῆς αὐτῆς σελίδος στεροῦνται σοβαρότητος.

Εἰς αὐτὴν εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ διαχείρισις τοῦ κοινοῦ ταμείου καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος⁽¹⁾. Παρέχεται αὐτῇ τὸ δικαίωμα ἀπελάσεως παντὸς μεθύτου, ἀνέργου ἢ ἀτάκτου, ὡς αὐτοτελὲς δικαίωμα καὶ οὐχὶ ὡς παρεπόμενον δικαστικῆς ἀποφάσεως⁽²⁾.

Ἡ Ἱερὰ Ἐπιστασία ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ «Πρωτοεπιστάτου»⁽³⁾ καὶ τριῶν Ἐπιστατῶν ὄντων ἴσων μεταξὺ των⁽⁴⁾, ἐπὶ ἐνιαυσίῳ θητεῖᾳ διοριζομένων ὑπὸ τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν εἰς πέντε τετράδας διηρημένων⁽⁵⁾. Οἱ Ἐπιστάται δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν Μονῶν των παρὰ τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι, πλὴν τοῦ Πρωτοεπιστάτου, οὗτινος ἡ ἰδιότης εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τοῦ ἀντιπροσώπου⁽⁶⁾.

Ἡ Ἱερὰ Ἐπιστασία ἀποτελεῖ συλλογικὸν ὄργανον, οὐδεμιᾶς πράξεως μονομεροῦς ἢ αὐθαριέτου ἐχούσης κύρος, μάλιστα δὲ ἐπὶ ποινῇ ἀπαγορευμένης⁽⁷⁾.

14 Καινοτομίαι τινὲς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου.

Μᾶλλον περὶ καινοφρονῶν καὶ οὐχὶ νέων διατάξεων δεόν νὰ ἐμιλῶμεν, προκειμένου περὶ τῶν διατάξεων τοῦ Ν. Δίτος καὶ τοῦ Κ. Χάρτου, διότι ὡς ἀνεπτύξαμεν, τὰ νομοθετήματα ταῦτα δὲν ἐθέσπισαν νέον δίκαιον, ἀλλὰ διεμόρφωσαν τὸ μέχρι τότε ἰσχύον καθεστῶς. Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ θεσμοί, οἵτινες οὐδόλως πρότερον ὑπῆρχον καὶ νῦν ἐθεσπίσθησαν καὶ οἵτινες δὲν ἀλλοιώνουσιν οὐδόλως τὸ προνομιακὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καθεστῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀμφισβητηθῇ τὸ σύμφωνον καὶ ἀρμονικὸν αὐτῶν πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἐπιταγὰς.

Ἡ πρώτη καὶ μᾶλλον σοβαρὰ τοιοῦτη καινοτομία εἶναι ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τοῦ Διοικητοῦ⁽⁸⁾, οὗτινος ἔχνη ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δικαίῳ, ὅτε ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ὑπῆρχεν ὁ Τοῦρκος Διοικητὴς (Καϊμακάμης), οὗτινος βεβαίως αἱ ἐξουσίαι ἦσαν διάφοροι⁽⁹⁾.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὄρους διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ Β.Δ. ἔχει ἐν τῇ ὑπαλληλικῇ Ἱεραρχίᾳ βαθμὸν Νομάρχου, μὴ ἀπολαμβάνων ὅμως μονιμότητος⁽¹⁰⁾. Ὑπάγεται εἰς τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἐξάρτησιν ὑποχρεού-

1. Ἀρθρον 35 § 1 Κ. Χάρτου καὶ ἀρθρα 57—61 Καν. Ἱερᾶς Κοινότητος.

2. Ἀρθρον 37 Κ. Χάρτου. Αὕτη ἐκτελεῖται τῇ συνδρομῇ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, μὴ ἐχούσης δικαίωμα ἐξελέγξεως τοῦ νομίμου ἢ σκοπίμου τῆς ἀποφάσεως. Ὁ Π. Παναγιωτακοῦς σελ. 144 σημ. 1. ἀναγνωρίζων τοιοῦτον δικαίωμα εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν σφάλλεται. Διάφορος βεβαίως εἶναι ἡ περίπτωσις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου περὶ Ἐπιτροπῶν Δημοσίας Ἀσφαλείας ὅτε ἡ ἀστυνομικὴ ἀρχὴ ἐνεργεῖ οἰκοθεν.

3. «Ὁ δὲ πρῶτος τῇ τάξει ἐκάστης τετράδος φέρει τὸν τίτλον Πρωτοεπιστάτης, εἶναι πρόεδρος τῆς Ἐπιστασίας καὶ κρατεῖ τὴν τοῦ Πρώτου ράβδον» ἀρ. 28 § 2 Κ. Χ.

4. «Τῶν Ἐπιστατῶν ὄντων ἴσων ἀλλήλοις τοῦ δὲ πρωτοεπιστάτου πρώτου μεταξὺ ἴσων...» ἀρθρον 29 Κ. Χάρτου.

5. Αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι, τῆς πρώτης ἐκάστης τετράδος διοριζούσης τὸν Πρωτοεπιστάτην.

α) Μεγίστης Λαύρας—Δοχειαρίου—Ξενοφώντος—Ἐσφιγμένου

β) Βατοπεδίου—Κουτλουμουσίου—Καρακάλλου—Σταυρονικήτα.

γ) Ἰβήρων—Παντοκράτορος—Φιλοθέου—Σίμωνος Πέτρα.

δ) Χελανδαρίου—Ξηροποτάμου—Ἁγίου—Παύλου—Γρηγορίου

ε) Διονυσίου—Ζωγράφου—Ρωσικοῦ—Κωνσταντινου.

Βλ. καὶ ἀρθρον 28 § 1 Κ. Χάρτου.

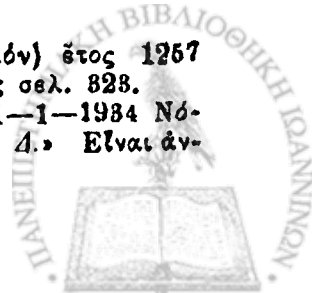
6. Ἀρθρον 34 Κ. Χάρτου.

7. Ἀρθρον 32 Κατ. Χάρτου.

8. Τοῦ Θεσμοῦ τούτου εἰς σκιαγράφῃσιν προβαίνομεν ἐνταῦθα.

9. Ὁ διορισμὸς Τοῦρκου διοικητοῦ διὰ πρώτην φοράν ἐγένετο τὸ (τουρκικόν) ἔτος 1257 (1840) δια Σουλτανικοῦ φερμανίου. Βλ. Γ. Σμυρνάκης: Τὸ Ἅγιον Ὄρος σελ. 828.

10. Ἀρθρον 8 Ν. Δίτος. Ὁ τροποποιήσας τὸ Ν. Δ. ὑπ' ἀριθμ. 6010|29—11—1—1934 Νόμος «Περὶ τροποποιήσεως τῶν ἀρθρῶν 3 καὶ 5 τοῦ ἀπὸ 10—9—1926 Ν. Δ.» εἶναι ἀν-

μενος εις εκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του· τελειῖ ὑπὸ τὴν πειθαρχικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν. Ἰσως ὀρθότερον ἦτο, νὰ ὑπῆγετο εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργόν, ὡς πάντες οἱ Νομάρχαι, διότι τὸ Ἅγιον Ὅρος εἶναι ἐδαφικὴ περιφέρεια τῆς Ἐπικρατείας· παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ διοικητικὴ ὑπαγωγὴ τοῦ Διοικητοῦ Ἁγίου Ὁρους εἰς τὸν Ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν εἶναι ἀδόκιμος, διότι ἡ παρ' αὐτῷ λειτουργοῦσα Διεύθυνσις Ἐκκλησιῶν καλύτερον πάσης ἐτέρας ὑπηρεσίας δύναται νὰ διαχειρισθῇ τὰ ζητήματα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὄντα κατὰ κύριον λόγον Ἐκκλησιαστικῆς φύσεως. Εἰς τὸν Διοικητὴν εἶναι ἀνατεθειμένη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἡ ἀσκήσις τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κράτους καὶ τῆς τηρήσεως τοῦ Κ. Χάρτου, ἐφελκύνοντος τὴν προσοχὴν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἐπὶ τῶν παραβάσεων οἰασδῆποτε μοναχικῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἀρχῆς⁽¹⁾. Ἐποπτεύει ἐπὶ τῶν ζητημάτων δημοσίας τάξεως καὶ ασφαλείας⁽²⁾. Διατάσσει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν Μοναχικῶν ἀρχῶν⁽³⁾.

Ὁ Διοικητὴς παρακάθεται εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος δσάκις κληθῇ, οὗσης ὑποχρεωτικῆς τῆς προσελεύσεως δταν ζητηθῇ ὑπὸ ὀκτὼ τουλάχιστον ἀντιπροσώπων⁽⁴⁾. Ἐκουσία τοῦτου προσέλευσις δὲν προβλέπεται, δυναμένης τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος νὰ ἀρνηθῇ τὴν παρόστασίν του⁽⁵⁾. Οἰαδῆποτε διαφωνία ἀναφυομένη μεταξὺ τοῦ Διοικητοῦ καὶ τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μοναχικῶν ἀρχῶν καὶ δὴ τῆς

τιουνταγματικός, δι' οὗς λόγους ἐν § 11 ἐξετάθησαν. Ὡς πρὸς τὴν μονιμότητα τοῦ Διοικητοῦ βλ. ὁπ' ἀριθμ. 233]1944 ἀπόφασιν τοῦ ΣτΕ. εἰς Συμπλήρωμα Νομολογίας τ. 1. σελ. 1. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τοῦ Ν. Δ. 143 τῆς 10/10 Ἰουνίου 1941 (ΦΕΚ Α 189) «περὶ ἐνασκήσεως ἀρμοδιοτήτων καὶ δικαιωμάτων παρὰ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως» μετεβίβασθη εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ διάταξις αὕτη τότε ἦτο νόμιμος διότι δὲν ἔχουσεν Σύνταγμα.

1. Ἀρθρον 3. Ν. Δτος καὶ ἀρθρον 103 § 5 Συντάγματος 1952.

2. Ἀρθρον 3 Ν. Δτος καὶ 103 § 4 Συντάγματος 1952.

3. Ἀρθρον 4 § 3 Ν. Δ. καὶ ἀρθρον 8 Κ. Χάρτου. Δυνάμει τοῦ τελευταίου ὁ Διοικητὴς διατάσσει τὴν ἐκτέλεσιν μόνον τῶν συμφώνων πρὸς τὸν Κ. Χ., τὰς μὴ συμφώνους δὲ δὲν ἀκούει, διότι τοιοῦτον δικαίωμα δὲν παρέχεται αὐτῷ, ἀλλὰ διαφωνῶν αἰτεῖται τὴν κρίσιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κατὰ τὸ ἀρθρον 3 τοῦ Ν. Δ.

4. Ἀρθρον 4 § 1 Ν. Δτος.

5. Τοῦτο δὲν δέχεται ὁ Π. Παναγιωταῖος, ἀνωτ. σελ. 134. Οὗτος ἐρμηνεύων τὰ δικαιώματα τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ἁγίου Ὁρους—ἀξίωμα ὅπερ κατεῖχε κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῆς ἀνωτέρω μελέτης του—περιπίπτει περιέργως ἀδικαιολογήτως εἰς σοβαρὰ σφάλματα δεχόμενος:

α) Ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὁρους δσάκις βούλεται παρακάθεται εἰς τὰς συνεδρίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος (σελ. 134 στ. 3) ἐνῷ τοιοῦτον δικαίωμα δὲν παρέχεται αὐτῷ.

β) Ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὁρους διατηρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς διακρίσεως τῆς ἐκτελεστικότητος καὶ χορηγήσεως τῆς διαταγῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τῶν μοναχικῶν ἀρχῶν· (σελ. 135) ἐνῷ τὸ ὀρθὸν εἶναι ὅτι τὰς μὲν συμφώνους πρὸς τὸν Κ. Χ. διὰ τῶν ὀργάνων του ἐκτελεῖ (ἀρθρ. 8 Κ. Χ.) τὰς δὲ μὴ συμφώνους ὑποβάλλει εἰς τὸν Ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν (ἀρθρ. 3 Ν. Δ) μετὰ τῆς γνώμης του ἀποφαινομένης ἐπὶ τῆς διαφωνίας. Πρόκειται δηλαδὴ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει διαφωνία ἣν αἶρει ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ οὐχὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὁρους διὰ τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἀποφάσεως. Ὡς ἐκ τοῦτου τὰς ἐν ὑποσημ. 2 τῆς σελ. 135 ἀναφερομένας ἀποφάσεις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 391]1949 καὶ 583]1949 (ΑΕΚΔ τ. Δ'. σελ. 233 καὶ 241) εὐρίσκομεν παρατύπους.

γ) Ὅτι ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἔχει ἐξουσίαν στρατιωτικὴν (σελ. 136) ἣτις εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀκατανόητος. Ὡς πρὸς τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῆς τάξεως καὶ ασφαλείας αἱ ἐξουσίαι αὐτοῦ περιορίζονται εἰς τὴν ἐκδοσὴν διαταγῶν πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὸν ὅργανα (ἀρθρον 5 Ν. Δ.) καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα διότι αἱ πρὸς αὐτὸν διαταγαὶ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικαί.

δ) Ὅτι ὁ Διοικητὴς ἔχει δικαίωμα ρυθμίσεως τῆς κινήσεως τῶν μοναχῶν καὶ κοσμικῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους (σελ. 236). Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀδυνατεῖται κατὰ τὴν κινήσιν τῶν μοναχῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους εἶναι ὑπόθεσις τῶν Ἱερῶν Μονῶν (ἀρθρον 96 Κ. Χ.), τῶν δὲ κοσμικῶν οὐδόπως δύναται νὰ ἀπαγορευθῇ (βλ. ἀρθρα 176, 185 § 2 καὶ 186 Κ. Χάρτου) ἐκτὸς δεξαίως τῆς περιπτώσεως τῆς ἀπελάσεως μεθύσων, ἀνέργων καὶ ἀτάκτων, ὡς καὶ τῶν περιπτώσεων τῶν ἀρθρων 177 καὶ 178 τοῦ Κ. Χ. Ἀκόμη καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ἢ ἡ ὑποχρέωσις τηρήσεως διασωπώσεων εισόδου ἐν Ἀγίῳ Ὁρει τῶν κανονικῶς ἐν Ἑλλάδι εἰσ-

Ἱερᾶς Κοινότητος, αἱρεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν⁽¹⁾.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν δύναται νὰ ἐκδίδωσιν ὑποχρεωτικὰς διὰ τὴν Ἱερὰν Κοινότητα ἀποφάσεις⁽²⁾.

Ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ Διοικητοῦ ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ Γραμματέως εἶναι ἀνεπιτυχής, διότι οὗτος φέρων πάντοτε βαθμὸν κατώτερον τῶν λοιπῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρεὶ ὑπαλλήλων καὶ ὧν συνήθως ἀνεπαρκῶς ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένος δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς σοβαρὰς τοῦ ὑποχρεώσεως⁽³⁾.

Ἐτέρα καινοτομία τοῦ νέου καθεστώτος εἶναι ἡ διαμόρφωσις τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Καὶ μὲν κατὰ θάσιν ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι παλαιός, πλὴν ὅμως διαμορφοῦται—κατὰ τὸ δυνατόν—κατὰ τὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, διὰ τοῦτο δὲ αἱ περὶ ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης διατάξεις εὐρηνται ἐν τῷ Ν. Δ. καὶ οὐχὶ τῷ Κ. Χάρτῃ, ὅπου ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν εἶναι ἐν πολλοῖς ἀτελής⁽⁴⁾.

Καινοτομίαν ἀποτελεῖ ἡ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 37 τοῦ Ν. Δ. δι' ἧς παρέχεται εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθῶν Μοναχικῶν ἀρχῶν ἐκδιδόμενα ἐγγράφα ἰσχύς δημοσίου ἐγγράφου⁽⁵⁾.

Διὰ τοῦ ἀρθροῦ 38 τοῦ Ν. Δ]τος καὶ ἀρθροῦ 93 τοῦ Κ. Χ. οἱ Μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἀπαλλάσσονται τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως⁽⁶⁾.

Ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα καινοτομία, μὴ συναντωμένη εἰς τὸ προῤῥῶσαν δίκαιον εἶναι ἡ ἱδρυσις ἐν Ἀγίῳ Ὁρεὶ Ν ο μ ο θ ε τ ι κ ο ὺ Σ ῶ μ α τ ο ς περὶ οὗ ἀμέσως κατωτέρω.

15. Ἡ Νομοθετικὴ ἐξουσία

Ἡ διὰ τῆς ὄντως ρηξικελεύθου διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 43 τοῦ Κ. Χάρτου ἱδρυθεῖσα Ἐκτακτος Εἰκοσαμελὴς Σύναξις ἀποτελεῖ τὸ Ἀνώτατον⁽¹⁾ Νομοθετι-

ελθόντων ἀλλοδαπῶν δὲν εἶναι νόμιμος (βλ. Στ. Ἰ. Π α π α θ ἄ τ ο υ: Αἰ σλαυίκαὶ διεισδύσεις § 79, II).

ε) ὅτι δὲν παρέχεται δικαίωμα διαφωνίας τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Διοικητοῦ Ἀγίου Ὁρους. Εἰς τὸ Σύνστημα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου τ. Δ. σελ. 459 δέχεται ἐν τούτοις δικαίωμα διαφωνίας.

Τέλος στ') Προσπαθεῖ νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ «Γενικοῦ Διοικητοῦ Ἀγίου Ὁρους» (σελ. 133 σημ. 2) ἐρειδόμενος εἰς τὸ ἀρθρον 5 τοῦ Ν. Δ. παρέχοντος αὐτῷ ἀρμοδιότητα Γενικοῦ Διοικητοῦ, ἐνῶ τὸ ἀρθρον 101 τοῦ Συντάγματος ὁμιλεῖ περὶ Διοικητοῦ ἔχοντος βαθμὸν Νομάρχου, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ἀρθρον 3 τοῦ Ν. Δ]τος· τούτων δὲ ἕνεκα ὁ προσήκων τίτλος εἶναι «Διοικητὴς Ἀγίου Ὁρους» ἀνεξαρτήτως τῶν ἀνατεθεισῶν αὐτῷ ἀρμοδιοτήτων. Νῦν καταργηθέντος τοῦ θεσμοῦ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ καὶ αἱ ἀρμοδιότητες ἐξέλειπον, μεταβιβάσθαι αὐτῷ τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Νομάρχου. Ὁ ἴδιος, ὡς Διοικητὴς τοῦ Ἀγίου Ὁρους χρησιμοποτεῖ καὶ τὸν τίτλον «Πολιτικὸς Διοικητὴς» (σελ. 56) ἀδοκίμως βεβαίως. Γενικὸν Διοικητὴν ἀποκαλεῖ τὸν Διοικητὴν Ἀγίου Ὁρους καὶ εἰς τὸ Σύνστημα αὐτοῦ τ. Δ' σελ. 457, ἐκδοθὲν μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν.

1) Ἀρθρον 3 Ν. Δ]τος καὶ ἀνωτ. σελ. 51 σημ. 4

2. Σ. Σολιώτης: Θ. ΜΗ σελ. 74.

3. Περὶ τοῦ Γραμματέως προβλέπει τὸ ἀρθρον 4 § 2 τοῦ Ν. Δ.

4. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν δὲν εἶναι ἔργον τῆς παρούσης ἐργασίας. Τὸ Ν. Δ. περιλαμβάνει τὰς διατάξεις ταύτας εἰς τὰ ἀρθρα 7—36 ὃ δὲ Κ. Χ. εἰς τὰ ἀρθρα 41—83.

5. Ἀρθρον 37 Ν. Δ. Ταῦτα ὑποχρεωτικῶς συντάσσονται εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

6. Ἡ διάταξις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν στοργικὴν διάθεσιν τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ὅπως μὴ στερήσῃ τοῦ Ἀγίου Ὁρους τοὺς νέους καὶ δυναμένους πρὸς παραγωγὴν ἔργου μοναχοὺς. Ἐν τῷ κανονικῷ δικαίῳ ὑπάρχει διάταξις ἀπαγορεύουσα τὴν στράτευσιν καὶ συμμετοχὴν εἰς πολεμικὴν στρατείαν τῶν μοναχῶν: κανὼν Ζ'. Καλκηδόνος (Σύνταγμα Β', 232) «μῆτε ἐπὶ στρατείαν... ἐρχεσθαι ἢ τοῦτο τολμῶντας καὶ μὴ μεταμελημένους... ἀναθεματίζεσθαι».

7. Κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ ἀρθροῦ 43 τοῦ Κ. Χ. ἥτις εἶναι ἀνεπιτυχής, διότι δὲν ὑπάρχει ἐν Ἀγίῳ Ὁρεὶ ἕτερον νομοθετικὸν σῶμα.

κὸν Σῶμα τοῦ Ἀγίου Ὁροῦς⁽¹⁾. Σύγκειται ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν, εἰδικῶς πρὸς τοῦτο διοριζομένων καὶ ἀποκλεισμένων τῶν τακτικῶν ἀντιπροσώπων⁽²⁾. Συνέρχεται δις τοῦ ἔτους⁽³⁾, ἤτοι τὴν 15ην ἡμέραν μετὰ τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ τὴν 20ην Αὐγούστου ἐκάστου ἔτους καὶ ψηφίζει κανονιστικὰς διατάξεις μὴ ἀντικειμένους εἰς τὸν Καταστατικὸν Χάρτην, αἵτινες διὰ τοῦ Διοικητοῦ Ἀγίου Ὁροῦς ὑποβάλλονται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, δημοσιεύμεναι δὲ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως ἰσχύουσιν ὡς νόμοι τοῦ Κράτους⁽⁴⁾. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπικυροῖ τὰς κανονιστικὰς διατάξεις, κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου. Συνεπῶς δὲν παρέχεται αὐτῷ δικαίωμα τροποποιήσεως, διότι τοῦτο θὰ ἀπειτέλῃ ὑποκατάστασιν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ε.Ε. Συνάξεως. Δικαίωμα ἀρνήσεως κυρώσεως ἀσφαλῶς κέκτηται.

Αἱ πνευματικοῦ περιεχομένου κανονιστικαὶ διατάξεις ἀνακοινοῦνται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον⁽⁵⁾. Πότε τὸ περιεχόμενον κανονιστικῆς διατάξεως εἶναι νομοθετικὸν ἢ πνευματικῆς φύσεως εἶναι ζήτημα πραγματικὸν ἀφιέμενον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ψηφίζοντος ὀργάνου. Ἐάν τὸ ἀρμόδιον πρὸς κύρωσιν αὐτὰς ὄργανον (Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν ἢ Πατριαρχεῖον) ἀναγνωρίσῃ ἑαυτὸ ἀναρμόδιον ἀπευθύνεται τοῦτο πρὸς τὸ ἕτερον. Περίπτωσις ἀναγνωρίσεως ἀναρμοδιότητος ἐκατέρωθεν, καίτοι δὲν φαίνεται πιθανή, λύεται διὰ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς ψηφισθείσης κανονιστικῆς διατάξεως μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων εἰς τὴν Ἑκτακτὸν Εἰκοσαμελῆ Σύναξιν διὰ τὴν εἰς νέαν Σύναξιν συζήτησίν της καὶ διατύπωσίν της σαφῶς καὶ συγκεκριμένως. Διάφορος λύσις ἀποκλείεται. ὡς σιωποῦσῶν τῶν πηγῶν⁽⁶⁾.

Ὑπὸ τυπικὴν ἔποψιν ἐξεταζόμεναι αἱ Κανονιστικαὶ διατάξεις εἶναι τυπικοὶ νόμοι. Τοῦτο ρητῶς ἐκφράζει ἡ θέλησις τοῦ Συνταγματικοῦ Νομοθέτου, ἀναγνωρίσαντος τὴν Ἑκτακτὸν Εἰκοσαμελῆ Σύναξιν ὡς Νομοθετικὸν Σῶμα⁽⁷⁾. Ἡ ὅλως ἰδιορρυθμὸς θέσπισις αὐτῶν δὲν δύναται νὰ μειώσῃ τὸν τυπικὴν αὐτῶν ἰσχύον, οὐδέ ἡ τυχὸν προβληθησομένην δικαιολογίαν τῆς περιωρισμένης τυπικῆς τῶν ἰσχύος. Μάλιστα δὲ νεώτερος νόμος μὴ εἰδικῶς καταργῶν τὴν τὸ αὐτὸ θέμα ρυθμίζουσαν κανονιστικὴν διάταξιν, δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρεῖ.

Ἡ προνομιακὴ αὕτη μεταχείρισις τοῦ Ἀγίου Ὁροῦς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, διὰ τῆς παραχωρήσεως νομοθετικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν Ἑκτακτὸν Εἰκοσαμελῆ Σύναξιν, ἔστω καὶ ἐντὸς τῶν πλυσίων τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, πᾶν ὅπερ δὲν ἔπραξε διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἑαυτὴν ἐπιφυ-

1. Ἱστορικῶς δυνάμεθα νὰ ἀναγάγωμεν τὴν προέλευσιν τῆς Ε.Ε. Συνάξεως εἰς τοὺς πρώτους μοναχικοὺς χρόνους, ὅτε δὲν εἶχεν εἰσέτι διαμορφωθῇ ὁ θεσμὸς τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος. Ἐν τῷ Α: Τυπικῷ τοῦ Ἰωάννου Τζιμισκῆ περιέχεται διάταξις σχετικὴ μὲ τὴν περιοδικὴν σύγκλησιν τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως ἔχουσα οὕτω «...τὰς δύο Συνάξεις ἀποκοπῆσαι, τοῦτε Πάσχα καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας γεννήσεως καὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν σεβασμίαν ἑορτὴν τῆς ἀχράντου Θεοτόκου καὶ Θεομήτορος ἐπισυνάγεσθαι αὐτοὺς καὶ ποιεῖν τὴν σύναξιν...» (εἰς Ι. Χ α τ ζ η ι ω α ν ν ο υ σελ. 6). Δὲν παρέχεται ὁμοῦς αὐτῇ δικαίωμα νομοθετήσεως, ὡς νῦν, περιορισθείσης τῆς δικαιοδοσίας της εἰς τὴν ἀκροῖν κυρίως διοικητικοῦ ἔργου.

2. Ἄρθρον 43 Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ ἄρθρον 6 Ν. Δ)τος.

3. Διὰ τοῦτο καὶ ἀποκαλεῖται «Ἱερὰ Διεσπινεύσιος Σύναξις» βλ. «Κανονισμοὶ Ἱερᾶς Κοινότητος» σελ. 36 ἐπ.

4. Ἄρθρον 6 Ν. Δ)τος.

5. Ἄρθρον 6 in fine Ν. Δ)τος.

6. Τὸ θέμα εἶναι μόνον φιλολογικόν. Ἐν τῇ πράξει οὐδέποτε ἔλαβε χώραν τοιαύτη περίπτωση. Αἱ ὑπάρχουσαι πάντοτε ἀγαθαὶ σχέσεις μεταξὺ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ πρόθεσις ἀγαστῆς συνεργασίας, δὲν καταλείπουσιν ἑδαφος ἀναπτύξεως ἐρίδων.

7. Ἄρθρον 43 Κ. Χάρτου καὶ ὁ «...Ἀνώτατον Νομοθετικὸν Σῶμα ἐν Ἀγίῳ Ὁρεῖ εἶναι ἡ Ἑκτακτὸς Εἰκοσαμελής Σύναξις...» συμπληρούμενον ὑπὸ ἄρθρον 6 Ν. Δ)τος. Πρὸς λ. Κ υ ρ ι α κ ὀ π ο υ λ ο ν: Τομ. Β'. σελ. 130 ὅστις δέχεται ὅτι «τὸ δικαίωμα πρὸς θέσπισιν αὐτονομῶν κανόνων ἀναγνωρίζεται ρητῶς».

λάξασα τὴν καθόλου διοργάνωσιν τῆς, δηλοῖ τὸν διακαῆ αὐτῆς πόθον πρὸς διατήρησιν τοῦ Μοναχικοῦ καθεστώτος κατὰ τὸ ὑπάρχον πρότυπον καὶ τὰς βουλὰς τῶν ἐκεῖ μονοζόντων.

16. Ἀναθεώρησις, Τροποποιήσις, κατάργησις, ψήφισις νέου Καταστατικοῦ Χάρτου

Τὸ ἄρθρον 103 τοῦ Συντάγματος ὁρίζον, διὸ καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου λειτουργείας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου ἀποκλείει τὸν κοινὸν νομοθέτην ἀπὸ οἰασδήποτε ἐπεμβάσεως αὐτοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει. Συνεπὶ ἀναθεώρησις, τροποποιήσις διατάξεων, κατάργησις ἢ ψήφισις νέου Καταστατικοῦ Χάρτου γίνεται μόνον διὰ συντάξεως νέου Κ. Χάρτου κατὰ τὰς διατυπώσεις τοῦ Συντάγματος. Οὕτω, ἀπαραιτήτως εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νέου Κ. Χ., δεόν νὰ λάβωσι μέρος αἱ εἰκοσιν Ἱερὰ Μοναὶ καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Κράτους, ὅστις δύναται νὰ εἶναι καὶ ἕτερος πλὴν τοῦ Διοικητοῦ Ἀγίου Ὄρους, εἰδικῶς διοριζόμενος. Τὸ συντάσσμενον σχέδιον ψηφίζουσιν αἱ εἰκοσιν Ἱερὰ Μοναὶ καὶ ἐπικυρώνουσι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Κατὰ συνταγματικὴν ἐπιταγὴν τὸν Κ. Χάρτην συντάσσουσι καὶ ψηφίζουσιν αἱ εἰκοσιν Ἱερὰ Μοναὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους· ὅμως δὲν καθορίζεται ὁ τρόπος τῆς συντάξεως καὶ ψηφίσεως αὐτοῦ, ἥτοι δηλαδὴ τὸ ἀρμόδιον ὄργανον. Ἐπίσης δὲν προκύπτει ποῖον τὸ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συντάξεως ἀναλαμβάνον ὄργανον. Ἐπειδὴ ἡ Ἱερὰ Κοινότης δὲν εἶναι νομοθετικὸν ὄργανον καὶ ἐπειδὴ αὕτη ἔχει μόνον διοικητικὸν καὶ δικαστικὸν ἔργον, κατ' ἀρχὰς ἀποκλείεται τῆς συντάξεως τοῦ Κ. Χάρτου, ἔργου καθαρῶς νομοθετικοῦ. Δύναται ὅμως νὰ προτείνῃ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, ὡς ἐπίσης ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ ἡ Ἑκτακτος Εἰκοσαμελής Σύναξις. Ἡ Ἑκτακτος Εἰκοσαμελής Σύναξις, οὕσα νομοθετικὸν Σῶμα, εἶναι ἡ μόνη ἀρμοδία *de lege lata*, πρὸς σύνταξιν. Πρὸς ψήφισιν ὅμως ἀρμοδία εἶναι καὶ ἡ Ἱερὰ Κοινότης διότι ἐκπροσωπεῖ τὰς εἰκοσιν Ἱερὰς Μονὰς καὶ πληροὶ ἄρα τὴν συνταγματικὴν προϋπόθεσιν. *De lege ferenda* ἀρμοδία πρὸς σύνταξιν καὶ ψήφισιν ἔσται ἡ Ἑκτακτος Διπλὴ Ἱερὰ Σύναξις» ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ Ὄρους· ἡ ἡῤῥημένη αὐτῆς δύναμις παρέχει τὰ ἐχέγγυα τῆς ὀρθῆς κρίσεως στοιχεῖα. Ἡ ψήφισις τοῦ συνταχθέντος σχεδίου γίνεται κατ' ἄρθρον. Τοῦ συντάγματος μὴ ὁρίζοντος, ἡ γνώμη τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ κράτους εἶναι συμβουλευτικὴ, διότι οὗτος συμπράττων καὶ διαθέτων μίαν μόνον ψήφον καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προβάλῃ ἔστω καὶ ἀναβλητικὸν *velo* ὑποκύπτει εἰς τὴν θέλησιν τῶν πολλῶν.

Τὸ ψηφισθὲν ὑπὸ τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν σχέδιον τοῦ Κ. Χάρτου ἐπικυροῦσι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, οὐχὶ ταυτοχρόνως, ἀλλὰ τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον πρότερον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων τελευταία, τοῦτο δὲ ἵνα τὴν ἐσχάτην λέξιν ἐπὶ τοῦ Ἀγιορειτικοῦ Καθεστώτος λέγῃ ἡ Κυρίαρχος Πολιτεία. Ἐρωτᾶται ὅμως, ποῖος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ψηφίσεως; Κατ' ἄρθρον ἢ συνολικῶς; Καὶ ἐὰν κατ' ἄρθρον, ποίων ἄρθρων τὴν ψήφισιν ἐπιτελεῖ ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων; Ἐν πρώτοις ἢ κατ' ἄρθρον ψήφισις ἀποκλείεται· λέγον τὸ σύνταγμα «ἐπικυρώνουν» ἐννοεῖ τὴν εἰς τὸ σύνολον ἐπικύρωσιν καὶ οὐχὶ τὴν κατ' ἄρθρον, διότι τότε θὰ εἴχομεν ψήφισιν καὶ οὐχὶ κύρωσιν. Ὡς γνωστὸν αἱ διαδοχικαὶ φάσεις καταρτίσεως νόμου εἶναι ἡ πρότασις, ψήφισις, κύρωσις, ἐκδοσις, δημοσίευσις. Τὰς δύο πρώτας ἐνήργησεν ἡ Ἀγιορειτικὴ Βουλὴ. Εἰς τὴν κύρωσιν διαδοχικῶς προβαίνουν τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν μία τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν ἀρνηθῇ τὴν κύρωσιν τὸ σχέδιον ἀπορρίπτεται.

Τὴν κύρωσιν ἀκολουθεῖ ἡ ἐκδοσις ἥτις διατάσσεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Ἡ

δημοσλεύσεις ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἡ τελευταία φάσις τῆς διαδικασίας.

Ὁ οὕτω ψηφισθεὶς νέος Κ. Χάρτης, δύναται νὰ εἶναι τροποποιητικὸς μερικῶν διατάξεων τοῦ Ν. Δ]τος καὶ τοῦ Κ. Χάρτου, πάντοτε ὅμως συμφωνουσῶν τῶν νέων πρὸς τὸ λοιπὸν τμήμα τῶν νομοθετημάτων τούτων, καταργητικὸς διατάξεων τινῶν, καταργητικὸς ὁλοκλήρου, ἀλλὰ μετὰ συγχρόνου καταρτίσεως νέου τοιούτου. Ἐπίσης δύναται νὰ ἀναθεωρῇ διατάξεις τινὰς δι' αὐθεντικῆς ἐρμηνείας, ὡς ἐπίσης δύναται νὰ ἐξουσιοδοτῇ τὸν κοινὸν νομοθέτην εἰς τροποποίησιν, συμπλήρωσιν, κατάργησιν διατάξεων τοῦ εἰδικῶς ὀρισθέντων, πάντοτε ὅμως ἐντὸς τοῦ πνεύματος τοῦ Ἀγιορειτικοῦ Καθεστώτος.

17. Ἡ μεταβολὴ τοῦ Διοικητικοῦ συστήματος τῶν Ἱερῶν Μονῶν

Ἐν παραγράφῳ 3 εἶδομεν, ὅτι ἡ μοναχικὴ ὁργάνωσις διακρίνεται εἰς κοινοδιακὴν καὶ ἰδιόρρυθμον καὶ ὅτι ἡ τελευταία ἀπάδει πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ. Παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ ἰδιόρρυθμος βίος καταστάς καθεστηκυῖα τάξις ἔτυχε συνταγματικῆς προστασίας, διὰ σαφοῦς δὲ διατάξεως τοῦ Συντάγματος ἀπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν. Καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν ἡ διάταξις τοῦ συντάγματος εἶναι ἀπολύτως ὀρθή καὶ ἐκφράζει τὴν θέλησιν πρὸς κυριαρχίαν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καὶ προστασίαν τῶν Ἑλληνικῶν εἰς πληθυσμὸν Μονῶν, ἀπειληθεῖσων κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπὸ τῆς μελετηθείσης καὶ προταθείσης μετατροπῆς Σκητῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν εἰς Κυριάρχους Μονάς⁽¹⁾. Ἡ μετατροπὴ ὅμως τοῦ διοικητικοῦ συστήματος πῶς δεῖν νὰ ἐρμηνευθῇ; Περιορίζεται ὁ Συνταγματικὸς νομοθέτης εἰς τὸ διοικητικὸν σύστημα ἐκάστης μονῆς, τὴν μετατροπὴν τοῦ ὁποῦ ἀπαγορεύει ἢ εἰς τὸ ὅλον διοικητικὸν σύστημα (κοινοδιακὸν καὶ ἰδιόρρυθμον) οὗτινος ἀφίνει περιθώρια μεταλλογῆς; Λέγων ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης μετατροπὴν τοῦ διοικητοῦ συστήματος τῶν Κ'. Ἱερῶν Μονῶν, ἀσφαλῶς ἐννοεῖ ἄλλοιαν πρὸς τὸ κοινοδιακὸν ἢ ἰδιόρρυθμον σύστημα διαμόρφωσιν τοῦ διοικητικοῦ τῶν μονῶν συστήματος καὶ ἐφ' ὅσον τὰ δύο ταῦτα συστήματα ἀναγνωρίζει ἀσφαλῶς δὲν δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὴν μετατροπὴν τοῦ κοινοδιακῶν συστήματος εἰς ἰδιόρρυθμον καὶ ἀντιθέτως. Ἐὰν στενῶς ἐρμηνευθῇ ἡ συνταγματικὴ αὕτη διάταξις καὶ ἀπαγορευθῇ ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ διοικητικοῦ τῶν μονῶν συστήματος, τότε αὕτη θὰ ἔλθῃ εἰς φανεράν ἀντιθέσιν πρὸς τὴν πρώτην παράγραφον τοῦ ἰδίου ἀρθρου, ἥτις ἀναγνωρίζει τὸ ἀρχαῖον προνομιακὸν καθεστῶς καὶ δὲν θὰ συνάδῃ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ μοναχισμοῦ, ὅπερ διακχῶς ἐπιθυμεῖ τὴν μετατροπὴν τῶν ἰδιόρρυθμων μονῶν εἰς κοινοδιακὰς⁽²⁾.

1. Βλ. Στ. Ἱ. Παπαδάκτου: Αἱ Σλαυτικαὶ διεισδύσεις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει § 66.

2. Ἀνωτ. § 3.

Σήμερον ἡ διοικητικὴ τῶν Μονῶν σύνθεσις καθ' ἱεραρχικὴν τάξιν ἔχει οὕτω:

- α) Ἱερὰ Μονὴ Μεγίστης Λαύρας — Ἰδιόρρυθμος
- β) » » Βατοπέδου — »
- γ) » » Ἰβήμων — »
- δ) » » Χελανδαρίου — »
- ε) » » Διονυσίου — Κοινόβιος
- στ) » » Κουτλουμουσίου — »
- ζ) » » Παντοκράτορος — Ἰδιόρρυθμος
- η) » » Ξηροκατάμου — »
- θ) » » Ζωγράφου — Κοινόβιος
- ι) » » Δοχειαρίου — Ἰδιόρρυθμος
- ια) » » Καρακάλλου — Κοινόβιος
- ιβ) » » Φιλοθέου — Ἰδιόρρυθμος
- ιγ) » » Σίμωνος Πέτρα — Κοινόβιος

Ἐάν δ συνταγματικὸς νομοθέτης ἤθελε τὴν μὴ μετατροπὴν τῶν Ἱερῶν Μονῶν ἐντὸς τῶν ἀναγνωριζομένων συστημάτων, θὰ ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ τὴν λέξιν «ἐκάστην».

Οὕτως ἐρμηνευομένης τῆς συνταγματικῆς ταύτης διατάξεως, εὐρίσκομεν συνταγματικὴν τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 85 τοῦ Κ. Χ. καθ' ἣν εἶναι δυνατὴ, ὑπὸ τὰς ἐκεῖ προϋποθέσεις ἡ μετατροπὴ ἰδιορρύθμου μονῆς εἰς κοινοβιακὴν, οὐχὶ ὁμως καὶ ἀντιθέτως. Ἡ διάταξις αὕτη ἀποσκοπεῖ εἰς ἐπαναφορὰν τοῦ μοναχικοῦ βίου εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ὁργάνωσιν καὶ τὸν ἀληθῆ προορισμὸν του.

Τὴν μετατροπὴν ἐγκρίνει τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ Πατριαρχικοῦ Σιγιλλίου, ἡ ἀπόφασις δὲ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, οὕσα πνευματικῆς φύσεως, δὲν κρίνεται ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν⁽¹⁾.

Ὡς πρὸς τὴν μετατροπὴν τῶν ἰδιορρύθμων Σκητῶν εἰς Κοινοβιακὰς δὲν ὑπάρχει συνταγματικὸν κώλυμα, ἀρα δύναται, μετ' ἀπόφασιν τῆς Μονῆς ἐγκρινομένης ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος καὶ τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου διὰ Σιγιλλίου, ἰδιορρυθμὸς σκήτη νὰ καταστῇ κοινόβιος, τοῦ ἀρθροῦ 148 τοῦ Κ. Χ. μὴ ἀπαγορευόντος τοῦτο.

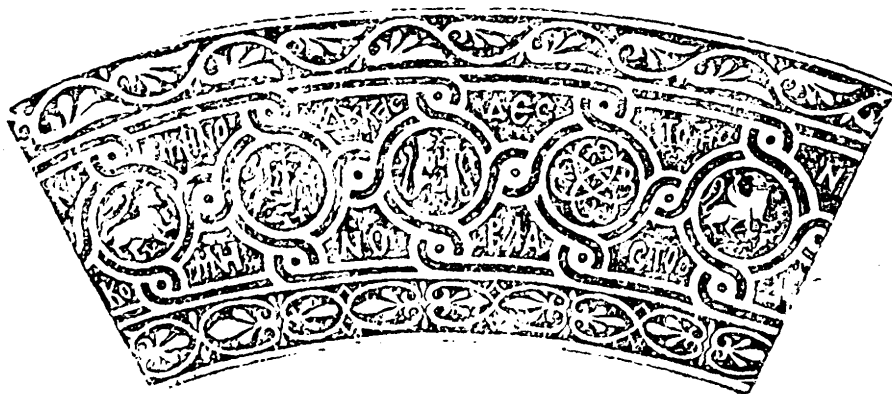
Μετατροπὴ τῶν σκητῶν εἰς μονὰς καὶ τῶν κελλίων εἰς σκήτας καὶ δὴ οἷα-δήποτε μεταβολὴ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως ἀπαγορεύεται⁽²⁾.

ιβ)	>	>	Ἀγίου Παύλου—	>
ισ)	>	>	Σταυρονικήτα —	Ἰδιορρυθμὸς
ιστ)	>	>	Ξενοφώντος —	Κοινόβιος
ιζ)	>	>	Γρηγορίου —	>
ιη)	>	>	Ἐσφιγμένου —	Κοινόβιος
ιθ)	>	>	Ἀγίου Παντελεήμονος—	Κοινόβιος
κ)	>	>	Κωνσταντινίτου —	>

Ἡ Μονὴ τοῦ «Χελανδαρίου» ἐν τῷ Κ. Χάρτῃ (ἀρθρα 1 § 2, 28 καὶ 84) ἀναγράφεται ἐσφαλμένως «Χελιανδαρίου». (Τὰς περὶ τοῦ ὁρθοῦ γνώμας βλ. Στ. Ι. Παπαδάτου: Αἱ Σλαβικαὶ διεισόδους § 6) καὶ ἡ Μονὴ «Ἀγίου Παντελεήμονος» ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀρθροῖς «Ρωσικοῦ» προφανῶς ἐκ τῶν ἐγκαταδιούντων ἐκεῖ Ρώσων μοναχῶν. Ἡ Μονὴ «Βατοπεδίου» ἀπαντᾷται πολλαχού «Βατοπαιδίου» οὐχὶ ὁρθῶς.

1. Ὁ Π Π α ν α γ ι ω τ ᾱ κ ο ς: ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 172 ἀποκαλεῖ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ τὸ Πατριαρχικὸν Σιγιλλίον ὑπόθεσιν τύπων, οὐχὶ ἀπολύτως ὁρθῶς διότι τὸ ἀποδιοικητὸν κεῖται ἐντὸς τοῦ διοικητικοῦ συστήματος καὶ δὲν παρέχει δικαίωμα μετατροπῆς τοῦ τρόπου καὶ βαθμοῦ αὐτοῦ.

2. Ἀρθρον 103 Συντάγματος καὶ ἀρθρον 3 Κ. Χάρτου. Ὡς τοιαύτη ρητὴ καὶ ἡ διαφοροποιήσις τῆς διοικητικῆς περιφερείας τῶν μονῶν.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΖΥΓΟΥΡΗ

Γεωπόνου—Γαλακτολόγου

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Η ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Γενικαὶ πληροφορίες περὶ τῆς ἐξελέξεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γάλακτος.—Τὸ γάλα!... Ἡ δυσύλλαβος καὶ ἀπλῇ αὕτη λέξις ἥτις μετὰ τόσης εὐκολίας ἀλλὰ καὶ εὐχαριστήσεως προσφέρεται ἀπὸ πάντα ἀνθρώπων, χαρακτηρίζει τὸ γνωστότατον εἰς πάντας ὠχρόλευκον ἐκείνο ὑγρὸν ὅπερ ἐκκρίνεται ἀπὸ τοὺς μαστοὺς τῶν θηλέων θηλαστικῶν ζώων καὶ χρησιμεύει ὡς πρωϊνὸν ρόφημα εἰς πλείστους ἀνθρώπους, ὡς κυρία δὲ τροφή εἰς τὰ βρέφη καὶ πολλοὺς ἀσθενεῖς, διότι περιέχει ἐν διαλύσει ἢ ἐν αἰωρήσει ἅπαντα τὰ συστατικὰ τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ συντήρησιν τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Ἀλλὰ, πόσοι ἐξ ἐκείνων οἵτινες πίνουν ἐκάστοτε τὸ γάλα τῶν ἐσκέφθησαν ποῖαι καὶ πόσαι ἐργασίαι προηγήθησαν ἵνα παραχθῇ καὶ φθάσῃ εἰς τὸ κύπελλόν των τὸ πολύτιμον τοῦτο ὑγρὸν; Κι' ὅμως! Πολυάριθμοι πληθυσμοὶ ἀνθρώπων μοχθοῦσι νυχθημερὸν ἀνὰ τὸν κόσμον ὅλον, διὰ τὴν ἐκτροφήν καὶ τὴν περιποίησιν τῶν γαλακτοφόρων ζώων ὅπως καταστήσωσι ταῦτα παραγωγικώτερα, ὡς ἐπίσης καὶ πολλοὶ ἄλλοι οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν περιποίησιν, τὴν μεταφορὰν καὶ τὴν πώλησιν τοῦ γάλακτος.

Ἀλλὰ, δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ τελικὸς προορισμὸς τοῦ προϊόντος τούτου. Μέρος μόνον τοῦ ὅλου παραγομένου γάλακτος χρησιμοποιεῖται πρὸς κατανάλωσίν του ὡς αὐτουσίῳ. Μέγα μέρος τῆς ὅλης παραγωγῆς χρησιμεύει ὡς πρώτη ὕλη δι' ἧς τροφοδοτοῦνται πλείστα βιομηχανία, ἐξ ὧν ἀποζῶσι πολυάριθμοι ἄλλοι πληθυσμοί, διότι ἐξ ἐκάστου τῶν περισσοτέρων συστατικῶν τοῦ γάλακτος παράγονται διὰ καταλλήλου ἐπεξεργασίας, πλείστα προϊόντα, δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ εὐημερία τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν ἐκείνων αἵτινες τὰ παράγωσι. Τὸ βούτυρον, τὰ ἀπειράριθμα εἶδη τῶν τυρῶν, τὸ ἀφυδατωμένον, τὸ συμπεπυκνωμένον καὶ ἀπεξηραμένον γάλα, ἡ καζεΐνη καὶ τὸ προϊόν αὐτῆς ὁ γαλάλιθος ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται τόσα εἶδη τῆς καθημερινῆς χρήσεως, τὸ γαλακτοσάκχαρον καὶ τὸ γαλακτικὸν δξύ, τὰ ὑπολείμματα ἐν γένει τῆς γαλακτοκομίας δι' ὧν τροφοδοτεῖται ἡ χοιροτροφία, ὡς καὶ πλείστα ἄλλα προϊόντα, ἔχουσιν ὡς βάσιν τὸ γάλα· διὸ καὶ δικαίως αἱ Κυβερνήσεις πολλῶν χωρῶν λαμβάνουσι δραστήρια μέτρα πρὸς ἐντατικωτέραν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς γαλακτοπαραγωγῆς τῶν κτηνῶν καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων τοῦ γάλακτος.

Ἡ μεγάλη ζήτησις καὶ ἐπομένως, ἡ ἀνάγκη τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τοῦ γάλακτος συνετέλεσαν ὥστε, εἰς πολλὰς χώρας ὅπου ἄλλοτε ἐξετείνοντο αὐχμηραὶ καὶ ξηραὶ πεδιάδες καὶ κοιλάδες ἀκαλλιέργητοι ἢ πενιχρῶς καλλιεργούμεναι πρὸς ἐξασφάλισιν ξηροῦ ἄρτου εἰς τοὺς ὀλίγους κατοίκους των, οἱ δὲ διαρρέοντες τὰς ἐκτάσεις ταύτας ποταμοὶ καὶ ρύακες ἢ ἐχύνοντο ὡς ἄχρηστοι εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἐπλημμύριζον καὶ κατέκλυζον τοὺς ἀγρούς καὶ ἐσχημάτιζον ἔλη, σήμερον, ὅτι διὰ διαφόρων ὑδραυλικῶν ἔργων ἐχρησιμοποιήθη τὸ ὕδωρ αὐτῶν πρὸς ἄρδυσιν τῶν ἐν λόγῳ ἐκτάσεων, νὰ καλλιεργῶνται πλείστα εἶδη κτηνοτροφικῶν φυτῶν σχη-

ματίζοντα χλοερούς λειμῶνας ὅπου ἀπειράριθμοι ἀγέλαι γαλακτοφόρων ζώων ἐκτρέφονται καὶ ἀφθόνως παράγωσι τὸ πολύτιμον γάλα των. Ἐκεῖ δὲ ὅπου ἄλλοτε ἔλη ἄχρηστα καὶ νοσογόνα ἐκάλυπτον μεγίστας ἐκιάσεις καὶ διὰ τῶν πυρετῶν οὓς προεκάλουν ἐσχόριζον τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐρήμωσιν εἰς μεγίστην ἀπ' αὐτῶν ἀκτῖνα, σήμερον ὅτε ταῦτα ἀπεξηράνθησαν, ἀπειράριθμα ποίμνια βόσκουσιν εἰς τοὺς πλουσίους λειμῶνας τοὺς ἀντικαταστήσαντας τὰ πρῶην ἔλη καὶ πυκνοὶ πληθυσμοὶ ἀνθρώπων κατοικοῦσι καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐκτροφήν καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν γαλακτοφόρων τούτων ζώων καὶ τὴν καλλιέργειαν πρὸς παραγωγὴν πλείστων ἄλλων προϊόντων δι' ὧν τρέφονται, ἐνδύονται καὶ εὐρίσκουσιν ἐργασίαν οἱ πυκνότατοι πληθυσμοὶ τῶν πόλεων.

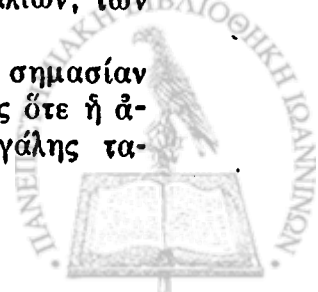
Εὐτυχεῖς οἱ ἀσχολούμεεοι εἰς τὰ τόσον εὐγενῇ, τίμια καὶ χρήσιμα ταῦτα ἔργα δι' ὧν ζῇ καὶ προάγεται ἡ ἀνθρωπότης καὶ εὐλογημένοι αἱ χώραι ἐκεῖναι, ὧν αἱ Κυβερνήσεις ἐφρόντισαν νὰ ἀναζητήσουν καὶ νὰ ἀνεύρουν τὰς πραγματικὰς πηγὰς τῆς εὐτυχίας τῶν κατοίκων των!

Ἐκ τῶν τόσων χρησίμων τούτων ἰδιοτήτων τοῦ γάλακτος καὶ τῶν πολλῶν χρησιμοποίησέων του, καθίσταται πασίδηλον ὅτι μεταξὺ τῶν διαφόρων πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων μιᾶς χώρας, ἡ παραγωγὸς τοῦ προϊόντος τούτου κτηνοτροφία κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν, τὰ δὲ προϊόντα τῆς μεταξὺ τῶν ὁποίων κυρίαν θέσιν κατέχουσι τὰ γαλακτοκομικὰ τοιαῦτα, εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων τροφίμων ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς συνιήρησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπὶ πλέον δὲ διὰ τῆς καταλλήλου ἐπεξεργασίας τοῦ γάλακτος ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀξιοποίησις τοῦ κυριωτέρου τούτου προϊόντος τῆς κτηνοτροφίας ἣτις συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κλάδου τούτου.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν Ἡπειρον ἡ κτηνοτροφία, λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους τῆς κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν διαφόρων πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων, τὰ δὲ προϊόντα τῆς εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων εἰσοδημάτων τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας, διότι μέγα μέρος τῶν ἐκτάσεων αὐτῆς εἶναι ἀκατάλληλον πρὸς εὐδοκίμησιν τῆς καλλιέργειας τῶν δημητριακῶν κ.λ. π. καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ ὀγροτικὸς πληθυσμὸς θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ζῇ χωρὶς τὴν κτηνοτροφίαν. Διὰ τοῦτο ὁ ἐν λόγῳ κλάδος δεόν νὰ τυγχάνῃ τῆς αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ γεωργία μερίμνης, διότι ἡ κτηνοτροφία ἣτις εἶναι ὁ δεύτερος μαστὸς ἐκ τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν γεωργίαν, τρέφεται ἡ χώρα, παρουσιάζει πάντοτε τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἀνταμείβει πλουσιώτερον τὴν κάθε ὑπὲρ αὐτῆς φροντίδα.

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην κατενόησαν πρὸ πολλοῦ οἱ ἀγρόται μας καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνουσι πολλάκις περισσοτέρας φροντίδας διὰ τὰ ζῶα των παρὰ διὰ τὰς καλλιέργειας των, διότι γνωρίζουσιν ὅτι ἡ καταβολὴ κάθε ἐργασίας καὶ δαπάνης διὰ τὴν κτηνοτροφίαν θὰ ἀνταμειφῇ ἢ ἐπαρκῶς, ἐνῶ δὲν εἶναι βέβαιοι εἰς τὸ ἴδιον θέλει συμβῇ καὶ μὲ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγρῶν των ἢ ὁποία ἐπηρεάζεται πολὺ ἐκ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα, πολλαχοῦ δὲ καὶ κυρία βάσις, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συντηρήσεως τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἀγροτῶν μας, εἶναι ἡ κτηνοτροφία τῆς ὁποίας ἡ παραγωγὴ τῶν προϊόντων εἶναι περισσότερον σταθερὰ καὶ ἐπαρκὴς πρὸς πλήρωσιν μεγάλου μέρους τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν τῶν χωρικῶν καὶ πρὸς κάλυψιν τῆς συνήθους ἀνεπαρκοῦς ἀποδόσεως τῶν ὀλίγων ἀγρῶν των ὡς ἐκ τῶν ζημιῶν ὡς συχνότατα ὑφίσταται ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ ἐκ τῶν ἀφοριῶν, τῶν καιρικῶν ἀνωμαλιῶν, τῶν ἀσθενειῶν κ.λ.π.

Ἡ κατάλληλος ἐκμετάλλευσις τοῦ γάλακτος ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ὅτε ἡ ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας τῶν γαλακτοφόρων ζώων προχωρεῖ μετὰ μεγάλης τα-

χύτης. Διότι ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐνεφανίσθη τὸ αὐτοκίνητον καὶ ὁ ἑλκυστήρ (τρακτέρ) δι' ὧν γίνονται αἱ διάφοροι μεταφοραὶ καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἐργασίαι αἵτινες πρότερον ἐγίνοντο τῇ βοήθειᾳ τῶν ἵπποειδῶν καὶ τῶν λοιπῶν ζώων ἐργασίας, ἐμειώθησαν σημαντικῶς τὰ ζῶα ταῦτα τὰ ὅποια τείνουν νὰ ἐκλείψουν εἰς πολλὰ μέρη ἀντικαταστάθεντα διὰ τῶν μηχανῶν.

Ἄλλ' ἡ μείωσις τῶν ζώων τούτων, ἐὰν ἐξηκολούθει, θὰ ἐπέφερε σοβαρὸν κλονισμόν εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκονομίαν μιᾶς χώρας, λόγῳ τοῦ μεγάλου κενοῦ ὅπερ θὰ ἐδημιούργει αὕτη διὰ τῆς ἀχρηστεύσεως τῶν βοσκῶν, τῶν κτηνοτροφικῶν φυτῶν, τῶν ὑπολειμμάτων τῆς γεωργίας κ.λ.π. Ἡ ἀναπόφευκτος ὁμως αὕτη ζημία ἀποσοβήθη διὰ τῆς συντελουμένης ἐκ παραλλήλου ἀντικαταστάσεως τῶν ζώων ἐργασίας διὰ τῶν γαλακτοπαραγωγῶν τοιούτων ἵτινα πολλαπλασιάζονται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δὲ πολλαπλασιασμός αὐτῶν προχωρεῖ ἀλματωδῶς καταλαμβάνων σπουδαιοτάτην θέσιν μεταξὺ τῶν πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων μιᾶς χώρας.

Ἡ παραγωγή καὶ ἡ ἐπεξεργασία τοῦ γάλακτος αἵτινες τόσας προόδους ἐσημείωσαν σήμερον, ὡς περαιτέρω θέλομεν ἀναφέρει, εἶχον προσελκύσει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι οἱ ἀρχέγονοι λαοὶ οἵτινες κυρίως ἦσαν νομάδες καὶ ἡσχολοῦντο μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, ταχέως ἔμαθον νὰ λαμβάνωσι διὰ τῆς ἀμέλξεως τὸ γάλα ἐκ τῶν ἐξημερωθέντων ζώων ἥτοι τοῦ προβάτου, τῆς αἰγός, βραδύτερον δὲ καὶ τῆς ἀγελάδος καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσι τοῦτο πρὸς διατροφὴν τῶν καθόσον ἐγκαίρως ἀντελήφθησαν ὅτι τὸ γάλα εἶναι μία πλήρης τροφή ἡ ὁποία συντελεῖ εἰς τὴν θρέψιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Οἱ αὐτοὶ λαοὶ παρατήρησαν πρὸς τούτοις ὅτι, ὅταν τὸ γάλα ἀφίεται ἐν ἡρεμίᾳ, ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ λιπαρόν τι σῶμα, τὸ λεγόμενον ἀνθόγαλα (κορυφή ἢ κρέμα) ὅπερ, συλλεγόμενον καὶ κτυπόμενον διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ ξύλου πεπλατυσμένου, δίδει γένεσιν εἰς ἄλλην τινὰ οὐσίαν, ἣτις εἶναι τὸ βούτυρον.

Ἡ παρατήρησις, ἄλλως τε, αὕτη ἦτο εὐκόλον νὰ γίνῃ, καθόσον τὸ βούτυρον ἀποχωρίζεται ἐκ τοῦ γάλακτος καὶ διὰ τυχαίου κτυπήματος, ὅπερ ὑφίσταται τοῦτο κατὰ τὴν μεταφορὰν καὶ πρὸ πάντων ὅταν τοῦτο ἔχῃ ὑποστῇ ποιάν τινα ὀξύνισιν ἣτις συμβαίνει ταχύτερον ὅταν ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι ὑψωμένη.

Τὸ φαινόμενον τῆς αὐτομάτου πήξεως, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται τὸ γάλα ὅταν ἀφεθῇ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐκτεθειμένον εἰς θερμοκρασίαν σχετικῶς ὑψηλὴν καὶ ὑποστῇ ὀξύνισιν, ἔδωκεν ὡσαύτως ἀφορμὴν εἰς τοὺς πρωτογόνους ἀνθρώπους νὰ παρατηρήσωσιν ὅτι διὰ τοῦ φαινομένου τούτου παράγεται ἀφ' ἐνός μὲν στερεὰ οὐσία ἣτις καλεῖται τυρὸς καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς διατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑγρὸν ὑποκίτρινον ὅπερ ἀποχωρίζεται ἐκ τῆς οὐσίας ταύτης καὶ ὀνομάζεται ὀρός, ὀρόγαλα ἢ τυρόγαλα.

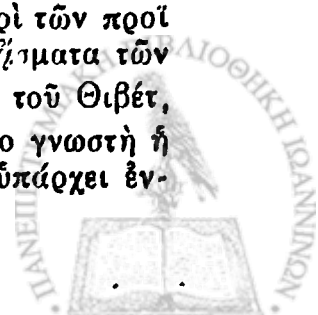
Ἄλλ' ἡ στερεὰ οὐσία ἣτις παράγεται συνεπεία τῆς ὀξύνισεως τοῦ γάλακτος, θὰ ἔπρεπε νὰ καταναλωθῇ ταχέως, διότι αὕτη δὲν ἦτο προῖδον διατηρήσιμον καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο κατάλληλος νὰ θεωρηθῇ ὡς τυρὸς. Ἦτο ἀνάγκη νὰ εὗρεθῇ οὐσία τις ἣτις, ὅχι μόνον νὰ ἀποχωρίσῃ τὴν τυρίνην ἐκ τοῦ ὀρου μετὰ τῶν περισσοτέρων θρεπτικῶν συστατικῶν τοῦ γάλακτος, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστῇ τὸ παραγόμενον προῖδον ἀξία λόγου θρεπτικὴ οὐσία. Καὶ εὗρέθησαν διάφοροι οὐσῖαι, φυτικαὶ ἀρχικῶς, τῶν ὁποίων καὶ σήμερον ἀκόμη γίνεται χρῆσις εἰς τινὰς χώρας καὶ μετὰ τῶν ὁποίων ὁ *Duclaux*, ὁ *Janvillier*, ὁ *Oliva* ἀναφέρουσι τὸ γάλα τῆς συκῆς, τὴν ἀγκινάραν, τὸ πῖσον, τὸ λούπινον, τὸν κρότωνα τὸν κοινὸν (*ricinus communis*), τὸ φαρμακευτικὸν φυτὸν καρικὴ ἢ πεπονόδενδρον (*carica papaya*), τοὺς σπόρους τοῦ στραμονίου (*datnra stramonium*), τὰ φύλλα τῆς *vitania coagulans*, τὰ φύλλα τοῦ ἀρνογλώσσου τοῦ λογχοειδοῦς κοινῶς πεντανεύρου (*plantago lanceolata*), τὸ στέλεχος καὶ τὰ ἀνθή τοῦ ἀνθρίσκου τοῦ κοινοῦ (*anthriscus vulgaris*), τὸ καψάκιον τὸ βαλάντιον

(*capsella bursa pastoris*), τὴν μηδικὴν πόαν, κοινῶς τριφύλλι ἡμερον (*medicago sativa*), τὴν μηδικὴν τὴν λυκίσκην (*medicago lupulina*), τὸ τριφύλλιον τὸ λειμώνιον (*trifolium pratense*), τὴν κορλινίαν τὴν κορυμβανθῇ (*carlina corymbosa*) κ. ἄ. Ὁ χυμὸς τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἀνω φυτῶν ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων λαῶν πρὸς πῆξιν τοῦ γάλακτος, χρησιμοποιεῖται δὲ ἔτι καὶ σήμερον εἰς τινὰς χώρας τῆς Ἀσίας. Ἐν δὲ τῇ κεντρικῇ καὶ τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἐγένετο μέχρις ἐσχάτων εἰς εὐρυτάτην κλίμακα χρήσις διὰ τὴν πῆξιν τοῦ γάλακτος τοῦ προβάτου, τῆς ἀνθοπυτιάς (*caglio fiore*) παρασκευαζομένης ἐκ τῶν ἀνθέων τῆς κινάρας τῆς κάκτου *cynara cardunculus*. Ἐν Κρήτῃ μεταχειρίζονται ἔτι καὶ σήμερον, ἀλλ' εἰς περιορισμένην κλίμακα, τὸν χυμὸν (γάλα) τῆς συκῆς μόνον ἢ ἀνάμικτον μετὰ ζωϊκῆς πυτιάς λαμβάνουσι, δηλαδή, τεμάχιον χλωροῦ κλάδου συκῆς εἰς τὸν ὁποῖον κάμνουν διὰ μαχαιριδίου πολλὰς τομάς (μαχαιργιές) ἵνα ἐξέλθῃ ὁ χυμὸς καὶ τὸ ἐμβαπτίζουσιν ἐντὸς δοχείου περιέχοντος ὕδωρ εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουσι διαλύσει καὶ ὀλίγην ζωϊκὴν πυτιάν διὰ τοῦ μίγματος τούτου πῆξουν τὸ γάλα. Ἡ διὰ μόνον τοῦ χυμοῦ τῆς συκῆς πῆξις ἀποφεύγεται διότι προσδίδει οὗτος εἰς τὸν τυρὸν πικρὰν γεῦσιν.

Ἄλλ' αἱ ἀνωτέρω φυτικαὶ οὐσίαι, καίτοι συνετέλουν εἰς τὴν παρασκευὴν προϊόντος ἔχοντος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον τὰς ιδιότητας τοῦ τυροῦ, δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ παραγάγῃσι προϊόν ἔχον ὅλας τὰς ιδιότητας τοῦ τελείου τυροῦ. Τοιοῦτος δὲ τυρὸς παράγεται μόνον ἐκ τῆς πυτίας τὴν ὁποίαν ἀνεκάλυψαν ὅταν παρετήρησαν ὅτι τὸ γάλα ὅπερ ἔπινον τὰ μικρὰ ζῷα ἐτήγνυτο ἐντὸς τοῦ στομάχου αὐτῶν, συνεπεία τῆς πηκτικῆς οὐσίας ἣτις ἐξήρχετο ἐκ τῶν ἀδένων τοῦ στομάχου. Ἐλαβον λοιπὸν τὸν στόμαχον ὅστις εἶχε τὴν δύναμιν ταύτην καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησαν διὰ τὴν πῆξιν τοῦ γάλακτος· παρετήρησαν δὲ ὅτι ὁ ἐκ τῆς πῆξεως ταύτης προερχόμενος τυρὸς οὐ μόνον διετερεῖτο καλῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τῆς προσθήκης καὶ ἁλάτος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ τυρὸς οὗτος καθίστατο σὺν τῷ χρόνῳ μᾶλλον εὐγευστος, εὐπεπτος, θρεπτικώτερος συνεπεία τῶν ζυμώσεων αἷς ὑφίστατο οὗτος διὰ τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων ὠφελίμων μικροοργανισμῶν ἐνεργούντων ἐντὸς τῆς μάζης του, ἀλλὰ συνάμα καὶ εὐμετακόμιστος καὶ ἐπομένως ἀντικείμενον ἐμπορίου.

Ἐπειδὴ ὅμως παρετηρήθη ὅτι ἐκ τῆς χρήσεως, ἀλλαχοῦ μὲν τοῦ περιεχομένου τοῦ τετάρτου τμήματος τοῦ στομάχου (ἡνύστρου) τῶν νεαρῶν μηρυκαστικῶν ζώων, ἀλλαχοῦ δὲ τοῦ περιβλήματος τοῦ ἡνύστρου εἰς τοὺς ἀδένους τοῦ ὁποῖου, ὡς εἴπομεν εὐρίσκεται ἡ πηκτικὴ οὐσία, δὲν παρήγοντο πάντοτε ὁμοιόμορφα, κανονικῶς ζυμούμενα καὶ ὁμαλῶς ὠριμάζοντα προϊόντα, διὰ τοῦτο ἐσκέφθησαν πολλοὶ ἐπιστήμονες νὰ ἀπομονώσωσιν ἐκ τοῦ στομάχου τῶν μικρῶν ζώων τὴν πηκτικὴν οὐσίαν διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ξένων οὐσιῶν καὶ νὰ παρασκευάσωσι καθαρὰν πυτιάν, δι' ἐλαχίστης ποσότητος τῆς ὁποίας νὰ πῆξῃσι μεγάλην ποσότητα γάλακτος καὶ οὕτω νὰ ἀποφεύγῃνται αἱ παρατηρούμεναι διὰ τῆς χρήσεως τῶν ἀκατεργάστων στομάχων ἀνωμαλίαι εἰς τὴν ζύμωσιν τῶν τυρῶν. Οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 ἐγένοντο τὰ πρῶτα πειράματα καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη παρεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καθαρὰ πυτιά, εἴτε εἰς κόβιν ἐντὸς κυτίων, εἴτε εἰς ὑγρὰν κατάστασιν ἐντὸς φιαλῶν, ἣτις διεδόθη σήμερον εἰς εὐρείαν κλίμακα καὶ χρησιμοποιεῖται σχεδὸν πανταχοῦ διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν τυρῶν.

Ἀλλὰ πότε ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῇται τὸ διὰ τῆς ἀμέλξεως λαμβανόμενον γάλα ὡς τροφή τοῦ ἀνθρώπου καὶ πότε νὰ διατίθεται πρὸς παρασκευὴν τυροῦ καὶ βουτύρου, δὲν εἶναι γνωστὸν. Τοῦτο προφανῶς ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν, καθόσον καὶ τὰ ἀρχαιότερα συγγράμματα ἀναφέρουσι περὶ τῶν προϊόντων τούτων ὡς περὶ γνωστῶν εἰδῶν. Τὸ βούτυρον ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἔγγραφα τῶν Ἰνδῶν 1400 ἔτη π. Χ. Ἐκ τῶν ἱερῶν ὕμνων τῶν ἀρχαιοτέρων λαῶν τοῦ Θιβέτ, ἐξάγεται ὅτι μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς νομαδικῆς ζωῆς, ἦτο γνωστὴ ἡ παρασκευὴ προϊόντων ἐκ τοῦ γάλακτος· εἰς ἕνα ἐκ τῶν ὕμνων τούτων ὑπάρχει ἐν-

τολή ὅπως προσφέρεται εἰς τοὺς θεοὺς κριθὴ πεφρυγμένη μετὰ βουτύρου.

Τὸ δξύγαλα (ξινόγαλο) εἶναι γνωστὸν ἀπ' ἧς ἐποχῆς ἐγένετο γνωστὸν καὶ τὸ γάλα, ἀλλὰ δὲν εἶναι βεβαιωμένον ἂν ἀνέκαθεν ἐγνώριζον τὰς ὑγιεινὰς αὐτοῦ ιδιότητας ἢ κατηναλίσκετο μόνον ὡς τροφή καὶ ὡς ποτὸν δροσιστικόν. Ἐκ τῆς «Γενέσεως» γνωρίζομεν ὅτι «ἦσαν ὁ Ἀβραάμ εἶδε τρεῖς ἄνδρας νὰ πλησιάζουν, τοὺς ἐκάλεσε πλησίον καὶ τοῖς προσέφερεν δξύγαλα καὶ γάλα, ὡς ἐπίσης καὶ μόσχον ὃν εἶχε παρασκευάσει». Πολ' οἱ ὅμως ἐβραιολόγοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἐννοία τῆς ἀντιστοίχου ἐν τῇ ἐβραϊκῇ γλώσσῃ λέξεως τῆς μεταφραζομένης παρ' ἄλλων ὡς «δξύγαλα», εἶναι «βούτυρον». Ἐκ τούτου δὲ προκύπτει ὅτι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ βουτύρου ἦτο γνωστὴ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων.

Ὁ Διόδωρος ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι παρεσκευάζον τυρὸν με γάλα προβάτου. Διὰ τοὺς τυροὺς γίνεται μνεία ἐκ παραδόσεως ἀναφερομένης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος ἱατροῦ Κτησίου, ὅστις ἐχορημάτισεν εἰς τὴν Αὔλῃν τῆς Ν νευτ, 400 ἔτη π. Χ., καθ' ἣν ἡ Σεμίραμις ἐτρεφετο ὑπὸ τῶν πτηνῶν διὰ τυροῦ ὃν ἐκλεπτον ταῦτα ἀπὸ τοὺς ποιμένας.

Τὸ γάλα ἀνεξαρτήτως τῆς χρησιμοποίησεώς του ὡς μέσου διατροφῆς, ἐχορηγεῖτο ἀνέκαθεν καὶ ὡς φάρμακον ἐπὶ πολλῶν νοσημάτων. Ὁ Ἱπποκράτης κατηγόρει τοὺς ἱατροὺς τῆς Κνίδου, ὅτι δὲν ἐγνώριζον ἄλλα φάρμακα, εἰμὴ τὰ καθαρτικά καὶ τὸ γάλα ὅπερ τὸ ἐχορήγουν κατὰ τὸ θέρος ἰδίως ὡς δρόγαλα. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀπεδίδοντο εἰς διάφορα γάλακτα (γάλα γυναικὸς, ὄνου κ.λ.π.) εἰδικαὶ θεραπευτικαὶ ιδιότητες.

Ἡ κατ' ἀρχέγονον τρόπον ἐκμετάλλευσις τοῦ γάλακτος παρὰ τῶν πρωτογόνων λαῶν, μετεβάλλετο βαθμηδὸν καθ' ὅσον προήγετο ὁ πολιτισμός. Περισσότερας πληροφορίας περὶ τῆς τυροκομίας εὐρίσκομεν εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ὁ Ὁμηρος δίδει πολλὰς πληροφορίας περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ τυροῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι πρὶ ἧς θέλομεν κάμει λόγον ὀλίγον περαιτέρω. Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Διοσκουρίδης ἀναφέρουσι περὶ τῶν τυρῶν ὡς καὶ περὶ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ γαλακτώδους χυμοῦ τῆς συκῆς πρὸς πῆξιν τοῦ γάλακτος. Ἐπίσης ὁ Γαληνὸς καὶ ὁ Ἱπποκράτης κάμνουσι μνείαν περὶ τοῦ τυροῦ ὡς περὶ προϊόντος πολὺ γνωστοῦ.

Λιπομερέστερον πραγματεύονται περὶ τοῦ βουτύρου καὶ τοῦ τυροῦ οἱ συγγραφεῖς τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ βούτυρον ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων μᾶλλον ὡς φάρμακον καὶ ὅτι μόνον αἱ πλούσιαι καὶ ἀριστοκρατικαὶ τάξεις μετεχειρίζοντο τοῦτο ὡς τροφήν. Ἀντιθέτως ὅμως ὁ τυρὸς ἐθεωρεῖτο ὡς τροφή πρώτης ἀνάγκης. Πολλοὶ συγγραφεῖς περιγράφουσι τὴν κατασκευὴν τυρῶν μαλακῶν καὶ σκληρῶν ἐκ γάλακτος προβάτων καὶ ἀγελάδων.

«Οἱ θρεπτικώτεροι τυροί, λέγει ὁ Οὐάρων, εἶναι οἱ παρασκευαζόμενοι ἐκ γάλακτος ἀγελάδος, ἀλλ' εἶναι δύσπεπτοι· κατόπιν ἔρχονται οἱ ἐκ γάλακτος προβάτου. Οἱ ἐξ αἰγείου γάλακτος τυροί εἶναι ὀλιγώτερον θρεπτικοί, ἀλλ' εὐπεπτότεροι. Ὑπάρχει ἐπίσης διαφορὰ μεταξὺ τῶν μαλακῶν καὶ προσφάτων τυρῶν καὶ τῶν σκληρῶν καὶ τῶν παλαιῶν. Ἡ κατασκευὴ τῶν τυρῶν ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τῆς πλειάδος κατὰ τὴν ἄνοιξιν, μέχρι τῆς πλειάδος τοῦ θέρους. Κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὰ ζῶα ἀμέλγονται τὴν πρωτὰν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐποχὰς τὴν μεσημβρίαν. Διὰ τὰ πῆξουν δύο κογγίους (¹) γάλακτος προσθέτουσιν ἐντὸς αὐτοῦ πυτίαν ἴσην πρὸς τὸν ὄγκον ἐλαίας. Ἡ πυτία τοῦ λαγωῦ ἢ τοῦ ξριφίου εἶναι καλυτέρα τῆς πυτίας τοῦ ἀμνοῦ. Ἀντὶ τῆς πυτίας μετεχειρίζονται τινες τὸν γαλακτώδη χυμὸν ὅστις ἐξέρχεται ἐκ τῆς τομῆς κλάδου συκῆς ἢ ὄξος ἢ ἄλλας οὐσίας».

«Ὅταν πῆξῃ τὸ γάλα, λέγει ὁ Κολουμέλας, ἐξάγεται καὶ τίθεται εἰς μικρὰ κάτιστρα ἐκ βούρλων ἢ εἰς καλάθους ἢ εἰς τύπους, διότι πρέπει ἀπὸ τῆς πρώτης

¹. Congius=μέτρον χωρητικότητος τῶν Ρωμαίων ἰσοδυναμοῦν πρὸς 3 1/4 λίτρα γαλλικά.

οιγμῆς νὰ στραγγισθῇ ὁ ὀρός. Ἐξαγόμενος ἔπειτα ὁ τυρὸς ἀπὸ τὰ κἀνιστρα, τοποθετεῖται εἰς μέρος δροσερὸν καὶ ἐπιπάσεται διὰ τετριμμένου ἡλατος, ἵνα στεγνώσῃ ὅλον τὸ ὄξινον ὑγρὸν ὅπερ περιέχει. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐπὶ ἑννέα κατὰ σελήνας ἡμέρας, πλύνονται οἱ τυροὶ διὰ γλυκέος ὕδατος καὶ τίθενται εἰς σκοτεινὸν μέρος ἐπὶ καλάμωτων εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἐφάπτονται οἱ τυροὶ μεταξὺ τῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ τυρὸς δὲν πληροῦται ἀπὸ ὀπᾶς, δὲν γίνεται πολὺ ἄλμυρός, οὔτε πολὺ σκληρός, ἐλαττώματα ἅτινα, κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, προέρχονται ἐκ τοῦ ἀνεπαρκoῦς στραγγίσματος τῶν τυρῶν, κατὰ τὴν δευτέραν, ὅταν ἡλατίζονται πολὺ καὶ κατὰ τὴν τρίτην, ὅταν ὁ τυρὸς ἔχῃ ἐκτεθῇ εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἐστράγγισε πολὺ».

Κατὰ τὸν Πλίνιον, μετεχειρίζοντο κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν πρὸς ἔξαγωγὴν τοῦ βουτύρου, βουτυροκάδας μετ' ἐμβόλου.

Οἱ τυροὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρεσκευάζοντο κυρίως ἐκ γάλακτος προβάτων, μεγάλη δὲ ποσότης τυροῦ μετεφέρετο ἐκ τῶν ὀρεινῶν μερῶν, ἔχαιρον δὲ οὗτοι καλῆς φήμης.

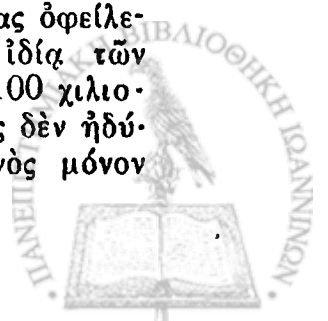
Ὅταν διεδόθη ὁ ἑλληνορωμαϊκὸς πολιτισμὸς εἰς τὰς βορειοτέρας χώρας, ἀνεπτύχθη μετὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ γαλακτοκομία. Τὸ κέντρον τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιοτεχνίας ταύτης ὑπῆρξαν αἱ Ἄλπεις ὅπου κατέφευγον οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι λαοὶ Ἑτροῦσκοι καὶ Οὐμβροὶ συνεπεία τῶν ἐπιδρομῶν διαφόρων βαρβάρων λαῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Γαλατῶν. Ἡ διάλυσις ὅμως τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κάλυψιν διὰ πυκνοῦ πέπλου τῆς ἐξελιξεως τῆς γεωργίας καὶ τῶν συναφῶν αὐτῇ κλάδων (κτηνοτροφίας, γαλακτοκομίας κ.λ.π.) ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Ὅταν αἱ ἐκ τῶν διαφόρων πολέμων καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἀναστατώσεις εἰς τὰς διαφόρους τότε πολιτισμένας σχετικῶς χώρας ἔπαυσαν ὁπωσδήποτε, ἡ ἱστορία τῆς γαλακτοκομίας ἐξῆλθε τοῦ μακροῦ της ληθαργοῦ καὶ ἤρχισε κατὰ τὸν μεσαιῶνα νὰ δεικνύῃ σημεῖα ζωῆς. Ἐκ διαφόρων συγγραφέων μανθάνομεν ὅτι ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Σκανδιναυίᾳ παρεσκευάζον τυρὸν καὶ βούτυρον καὶ ὅτι οἱ γαλακτοκόμοι ἔδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν καθαριότητα τοῦ γάλακτος (800 μ. Χ.). Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ γαλακτοκομία διενηργεῖτο κυρίως διὰ γάλακτος προβάτου καὶ αἰγός· κατόπιν ὅμως (περὶ τὰ 1100 μ. Χ.) ἤρχισε σπουδαίως νὰ ἀναπτύσσεται ἡ ἀγελαδοτροφία, τόσον εἰς τὰς Ἄλπεις, ὅσον καὶ εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς βελτιώσεως καὶ τῆς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν λειμῶνων δι' ὑδραυλικῶν ἔργων κ.λ.π.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς γαλακτοκομίας παρατηρεῖται κυρίως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰ πεδινὰ μέρη τῆς Λομβαρδίας καὶ εἰς τὰς Ἄλπεις. Καὶ εἰς μὲν τὰς πεδινὰς περιφερείας κατεσκευάζετο ὁ τυρὸς γκράνα (παρμεζάνα) καὶ βούτυρον, εἰς δὲ τὰς Ἄλπεις σκληροὶ τυροὶ παχεῖς. Τὰ μέρη ταῦτα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν τυρῶν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης.

Ἡ κυριώτερα χώρα, εἰς ἣν κατ' ἀρχὰς ἀνεπτύχθη μετὰ τῆς μεγαλυτέρας ἐντάσεως ἡ γαλακτοκομία καὶ εἰς τὴν ὁποίαν αὕτη καταπληκτικῶς προώδευσεν, εἶναι ἡ Ἑλβετία. Μετ' αὐτὴν δὲ ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεσαιῶνος ἐσημειώθησαν αἱ πρῶται ὁργανώσεις τῶν γαλακτοκομικῶν συνεταιρισμῶν αἵτινες, πρωτόγονοι κατ' ἀρχὰς, προώδευσαν βραδύτερον καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τοῦ γάλακτος ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Εἰς τὰς ὁργανώσεις ταύτας ὀφείλεται ἡ δημιουργία τῶν μᾶλλον γνωστῶν τύπων τυρῶν τῆς σήμερον καὶ ἰδίᾳ τῶν ἑλβετικῶν σκληρῶν τυρῶν, οἵτινες λόγῳ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν (50—100 χιλιogrammas) ἀπῆλθον τὴν συγκέντρωσιν μεγάλης ποσότητος γάλακτος, ἥτις δὲν ἡδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς παραγωγῆς τῶν ὀλίγων ἀγελάδων ἐνὸς μόνον

κτηνοτρόφου καὶ ἐπομένως ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ κτηνοτρόφοι μιᾶς περιφερείας νὰ ἐνώνωσι τὸ γάλα των καὶ νὰ τὸ κατεργάζονται συνεταιρικῶς. Οὕτω δὲ ἀνεπτύχθησαν οἱ γαλακτοκομικοὶ συνεταιρισμοὶ οἵτινες τόσον προώδευσαν βραδύτερον.

Διὰ τῶν μεταναστεύσεων τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως, λόγῳ τῶν διαφορῶν πολέμων καὶ διωγμῶν, διεδόθη εὐρέως ἡ κατασκευὴ τῶν διαφορῶν τυρῶν ἡτις, ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους συνθηκῶν, ὑφίστατο διαφοροὺς τροποποιήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὸ σχῆμα αὐτῶν, τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς κ.λ.π., ὥστε βαθμηδὸν παρήχθησαν οἱ διάφοροι τύποι τυρῶν οἵτινες ἐπεκράτησαν καὶ παρασκευάζονται σήμερα εἰς ἑκάστην χώραν.

Ἐκ τῶν διαφορῶν ὅμως τύπων τυρῶν τινές, λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν πλεονεκτημάτων των, ἐπεκράτησαν τῶν διαφορῶν τύπων ἑκάστης χώρας καὶ κατέστησαν παγκόσμιαι, οὐ μόνον λόγῳ τῆς εὐρείας καταναλώσεώς των, ἀλλὰ πολλοὶ τούτων καὶ λόγῳ τῆς διαδόσεως τῆς κατασκευῆς των καὶ εἰς διαφοροὺς ἄλλας χώρας. Ὁ ἐλβετικὸς τυρὸς, ὁ γαλλικὸς τυρὸς ροκφόρ ὡς καὶ ἄλλοι τυροί, ἐνῶ κατ' ἀρχὰς κατασκευάζοντο εἰς ὁρισμέναις περιφερείαις τῶν χωρῶν ἐνθα τὸ πρῶτον ἀνευρέθησαν, σήμερον κατασκευάζονται καὶ εἰς πλείστας ἄλλας χώρας μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας, καίτοι ἐπὶ πολὺ ἐπιστεύετο ὅτι οἱ τύποι οὗτοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εὐδοκιμήσωσι μακρὰν τῶν τόπων τῆς καταγωγῆς των.

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ γαλακτοκομία ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐνθα, ἀπὸ ἐμπειρικῆς τέχνης ὡς ἦτο πρότερον, ἐξελίχθη εἰς ἀληθινὴν βιομηχανίαν τῇ βοήθειᾳ τῆς χημείας καὶ τῆς μικροβιολογίας τοῦ γάλακτος, εἰς τὰς ὁποίας διακεκριμένοι ἐπιστήμονες εἰδικῶς ἀσχολοῦνται εἰς πλείστας προηγμένας χώρας. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα τρία τέταρτα τοῦ 19ου αἰῶνος, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι εἰσὶν γαλακτοκομίαν, αἱ τὴν τυροκομίαν περὶορίζοντο εἰς τὴν χημικὴν ἐξέτασιν τοῦ γάλακτος καὶ τῶν προϊόντων του· ἐκ τῶν κυριωτέρων δὲ ἐρευνητῶν κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦτο ὁ Γερμανὸς χημικὸς *Liebig*, ὅστις μάλιστα καταπολεμει ἀρχικῶς τὰς ιδέας τοῦ *Pasteur* ἐπὶ τῆς ζυμώσεως συνεπείᾳ τῶν μικροοργανισμῶν τοὺς ὁποίους μετ' ἐμβριθείας ἐμελέτησεν ὁ σφὸς οὗτος Γάλλος ἐπιστήμων ὅς τις ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς μικροβιολογίας. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἐπεκράτησαν αἱ ιδέαι αὗται καὶ πρῶτος ὁ Γάλλος ἐπιστήμων *E. Duclaux* μαθητὴς τοῦ *Pasteur* ἐμελέτησε συστηματικῶς ἀπὸ μικροβιολογικῆς καὶ χημικῆς ἀπόψεως τὸ γάλα καὶ ἰδίᾳ τοὺς τυρούς· κατὰ δὲ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ 1880 ἕως τοῦ 1890 εἶδον τὸ φῶς αἱ πρῶται ἐπὶ τῆς ζυμώσεως τῶν τυρῶν ἐργασίαι τοῦ *Duclaux*. Βραδύτερον ἄλλοι διακεκριμένοι ἐπιστήμονες ὡς ὁ *Freudenreich* ὁ *Adamerz*, ὁ *Winkler*, ὁ *Orla Zensen*, ὁ *P. Mazé*, ὁ *Gorini* καὶ πλείστοι ἄλλοι ἐπεδοθησαν εἰς τὴν ἐρευναν ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ γάλακτος καὶ τῶν διαφορῶν μικροοργανισμῶν οἵτινες λαμβάνουσι μέρος κατὰ τὴν ζύμωσιν τῶν τυρῶν ὡς καὶ τῶν ἀλλοιώσεων αἱ ὑφίστανται τὰ προϊόντα ταῦτα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἰδρύθησαν εἰδικαὶ Γαλακτοκομικαὶ Σχολαί, Σταθμοὶ Ἑρεῦνης καὶ διάφορα ἄλλα ἰδρύματα εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦνται πειράματα καὶ διδάσκονται αἱ τελειότεραι μέθοδοι τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ γάλακτος ἀπὸ ἐπιστημονικῆς, τεχνικῆς καὶ οἰκονομολογικῆς ἀπόψεως. Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον εἶδον τὸ φῶς μεγάλα γαλακτοκομεῖα ἰδιωτικὰ καὶ συνεταιρικὰ ἐφωδιασμένα διὰ τελείων ἐγκαταστάσεων καὶ συγκεντρώνοντα ἡμερησίως μεγίστας ποσότητας γάλακτος μεταφερομένου ἐκ μεγάλων ἀποστάσεων διὰ βαγονίων—ψυγείων ἢ αὐτοκινήτων—ψυγείων τὸ ὁποῖον ἐκμεταλλεύονται εἰς εὐθείας διὰ τῆς πιστεριώσεως, εἴτε δ' αὖ τῆς παραγωγῆς ἐξ αὐτοῦ τυρῶν, βοτύρου, συμπευκνωμένου καὶ κονιοποιημένου γάλακτος, καζεΐνης, γαλακτικῆς ὀξέος κ.λ.π.

Λόγῳ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως ἣν ἔλαβεν ἐσχάτως ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ γά-

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΖΩΝΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ - ΖΑΓΟΡΙΟΥ - ΠΑΡΑΚΑΛΑΜΟΥ

III Δημογραφικά προβλήματα*

Ἡ ἀναζήτησις ἐργασίας ἀλλαχοῦ ἀποτελεῖ παλαιὰν παράδοσιν εἰς τὰς πτωχὰς ὄρεινὰς περιοχάς. Ὁ πίναξ τῆς ἀκολουθοῦσης σελίδος ἐμφαίνει τὰ στοιχεῖα τὸ ὅποια ἡδυνήθημεν νὰ περισυλλέξωμεν καὶ τὰ ὅποια βεβαίως εἶναι ἑλλιπῆ διὰ πολλὰ χωρία.

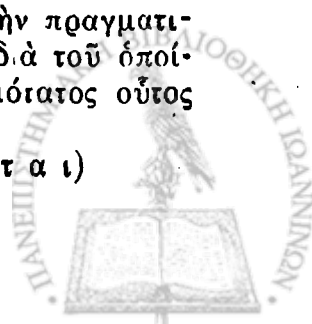
Παρατηρεῖται ὅτι ἡ μετανάστευσις εἶναι σημαντικὴ πρὸς παντὸς εἰς τὰ ὄρεινὰ χωρία. Ἐν τούτοις τὸ Μάζι, χωρίον πεδινὸν μὲ ὀλιγωτέρους τῶν 400 κατοίκους ἀριθμεῖ 50 μετανάστας μετὰ τῶν ἐντοπίων. Κάθε χωρίον ἔχει τὸν ἰδικό της εἰδικὸν μεταναστευτικὸν τρόπον. Οἱ κάτοικοι τῆς Πυρσόγιαννης μεταναστεύουν πλέον εὐχαρίστως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος παρὰ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων χωρίων. Εἰς τὸ Ἐλεύθερον, ὅλοι ὅσοι δὲν εὐρίσκονται πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρίσκονται ἐκεῖθεν τοῦ σιδηροῦ παραπετάσματος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ μεταναστεύσεως, ἐν τούτοις, μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ ἐπανέλθουν ἀλλὰ δὲν ἐπωφελήθησαν τῆς παρουσιασθείσης εὐκαιρίας ἐκ φόβου μήπως δὲν εὗρουν εἰς τὴν κατρίδαν τῶν κατὰστασιν ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἡδυνήθησαν νὰ δημιουργήσουν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐξορίας τῶν. Δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν μετὰ θετικότητος τὴν σημερινὴν ἀπασχόλησιν τῶν μεταναστῶν πάντως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ κτίστας ὑπάρχει μικρὸν ποσοστὸν ἐμπόρων καὶ ἀκόμη μικρότερος ἀριθμὸς δημοσίων υπαλλήλων. Οἱ ἐργάται ἐργοστασίων καὶ οἱ γεωργικοὶ ἐργάται εἶναι ἐλάχιστοι.

Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ παραθέσωμεν ἀριθμοὺς ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐποχιακῆς μεταναστεύσεως διὰ τὰ πεδινὰ χωρία. Πράγματι εἰς τὰ χωρία ταῦτα, ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνδρες εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐργασίας τῶν διὰ πολλοὺς μῆνας τὸν χειμῶνα καὶ πολλάκις ἀκόμη καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀρκεῖ νὰ εὗρουν κάποιαν ἀπασχόλησιν ἄλλου. Ἐπὶ παραδείγματι, μετὰ τοὺς σειμοὺς τῶν Ἰονίων Νήσων, πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι μετέβησαν ἐκεῖ διὰ νὰ ἐργασθοῦν. Πρόκειται λοιπὸν μᾶλλον περὶ εἵδους μετημφιεσμένης ἀεργίας ἢ ἄλλως ὑποαπασχολήσεως τῆς χειρονακτικῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν θὰ συναντήσωμεν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀντιθέτως, εἰς τὰ ὄρεινὰ χωρία, ἡ ἐποχιακὴ μετανάστευσις ἀπασχολεῖ κανονικῶς κάθε χρόνον σημαντικὴν καὶ ὀλίγον μεταβλητὴν μερίδα πληθυσμοῦ. Ὑπάρχουν 15 κτίσται εἰς τὸ

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 902.

λακτος, ἡ λέξις «γαλακτοκομία» δι' ἧς ἐχαρακτηρίζετο ἡ περιποίησις καὶ ἡ ἐν γένει κατεργασία τοῦ γάλακτος, κατέστη ἀνεπαρκὴς πλέον ὅπως ἐκφράζη τὴν πραγματικότητα, ἀντικατεστήθη δὲ διὰ τοῦ ὅρου «βιομηχανία τοῦ γάλακτος» διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον δύναται νὰ ἀποδοθῇ ἡ ἔκτασις ἣν ἔλαβεν ὁ σπουδαιότατος οὗτος κλάδος τῆς παραγωγῆς.

(Συνεχίζεται)

Ἐλεύθερον, 120 εἰς τὴν Πυρσόγιαννην (δηλαδή κατὰ μέσον ὅρον τὰ $\frac{1}{4}$ τοῦν οἰκογενειῶν) καὶ ἄλλοι τόσοι εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν (εἰς ἀναλογίαν ἐνὸς κάθε 2 οἰκογενείας). Οἱ κτίσται οὗτοι ἀναχωροῦν ὀλίγον πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἐπιστρέφουν πρὸ τῶν Χριστουγέννων. Θὰ ἐξετάσωμεν κατωτέρω τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀποψιν τῆς καταστάσεως ταύτης.

	Μάζι	Ἀετό- πετρα	Μελισ- σόπετρα	Ἐλεύ- θερον	Ἀγ. Πα- ρασκευή	Πυρσό- γιαννη
Σύνολον Ἑλλάδος	8	7	5	33	143	373
Ἀθῆναι	2	3	3		42	67
Ἰωάννινα	6	4	2	1	20	120
Ἐξωτερικόν	42	2	1	37	163	75
Βόρειος Ἀμερική	8			2	35	43
Λαϊκαὶ Δημοκρατίαι	10			34	107	26
Αἴγυπτος	20				9	
Σύνολον	50	9	6	70	306	448
Σχετικὸν ποσοστὸν με- τὸν νῦν διαμένοντα εἰς τὰ χωρία πληθυσμὸν	20%	3%	2%	20%	50%	100% *

Ἡ μετανάστευσις αὕτη δὲν ἐπηρεάζει τὸ πατροπαράδοτον ἔθιμον τῆς ἐπιστροφῆς καὶ ἐπιλογῆς συμβίας ἐκ τῶν ὁμοχωρίων. Πράγματι, πολυάριθμοι εἶναι οἱ μετανάσται οἱ ὅποιοι ἐπιστρέφουν εἰς τὰ χωρία τῶν πρὸς ἐξεύρεσιν συζύγου ἀκολουθοῦντες τὸ παράγγελμα τοῦ ρητοῦ «παπούτσι ἀπὸ τὸν τόπο σου καὶ ἄς εἶναι καὶ μπαλωμένο». Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη ἔχει τάσιν νὰ ἐξαλειφθῇ μετὰ τὸν πόλεμον. Οἱ ἐποχιακοὶ μετανάσται μειέχουν πάντοτε εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ χωρίου τῶν, ἐπομένως νυμφεύονται. Θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ ἐγνωρίζαμεν ἐάν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς νέους μετανάστας δὲν ἴδρυσαν ἐστίας εἰς τὸν τόπον τῆς ἀπασχολήσεώς τῶν, μετατρέποντες οὕτω μίαν ἐποχιακὴν μετανάστευσιν εἰς ὀριστικήν. Κατὰ τὸ δυνατόν, οἱ ἄνδρες ἐκλέγουν συζύγους ἀπὸ τὸ ἴδιον τὸ χωρίον τῶν, ἀλλὰ εἰς τὰ χωρία εἰς τὰ ὅποια ὁ πληθυσμὸς δὲν εἶναι πολυάριθμος, ἡ ζώνη τῆς προτιμήσεως ἐκτείνεται εἰς τὰ χωρία τῆς περιοχῆς. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν Μελισσόπετραν, ἡ ὅποια ἀριθμεῖ μόλις 35 οἰκογενείας, ἐπὶ 80 γάμων ἐκ συνοικισίου, 17 γυναῖκες ἦσαν τοῦ ἰδίου χωρίου, 13 ἀπὸ τὴν Καλόβρυσιν (δεύτερον χωρίον τῆς αὐτῆς Κοινότητος) καὶ σχεδὸν ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀπὸ ἄλλα τῆς περιοχῆς (Ἀετόπετρα 9, Κυβάσιλα 6, Μολυβδοσκεπάστον 6, Περάτι 5 κ.λ.π.). Ἡ σύνθεσις τῆς οἰκογενειακῆς μονάδος διαφέρει πολὺ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον. Εἰς τὴν Μελισσόπετραν κάθε οἰκογένεια ἀριθμεῖ κατὰ μέσον ὅρον ὀλίγον τι περισσότερον τῶν 5 $\frac{1}{2}$ μελῶν, ἐνῶ εἰς τὴν Πυρσόγιαννην δὲν ὑπάρχουν πλεονέκτημα 3 $\frac{1}{2}$, ἐνῶ τὰ ἄλλα χωρία κατατάσσονται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἁκρῶν (συμφώνως πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς ἐρεῦνης τῆς Ἐπιτροπῆς Ἡπείρου 1957, ὅρα τὸν πίνακα τῆς ἐπομένης σελίδος).

Ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων εὐρίσκομεν εἰς τὴν μελέτην τὴν ὁποίαν ἐπραγματιοποιήσαμεν διὰ νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰς διαστάσεις τῆς οἰκιακῆς μονάδος, δηλ. τὸν ἀριθμὸν τὸν διαβιούντων ἀτόμων ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, ἐν τῇ αὐτῇ ἐστία καὶ ὑπὸ κοινὴν σίτισιν.

Οἱ ἀριθμοὶ ἐμφανίζονται ἀντίστροφοι εἰς τὴν Μελισσόπετραν καὶ τὴν Πυρσόγιαννην: 71% τῶν κατοικιῶν στεγάζουν πλείονα τῶν 5 ἀτόμων εἰς τὴν πρῶτην καὶ 70% τῶν κατοικιῶν τῆς δευτέρας στεγάζουν ὀλιγώτερα τῶν 5 ἀτόμων. Συμπληρωματικαὶ διερευνήσεις καὶ λεπτομερέστεραι συγκριτικαὶ παρατηρήσεις δύνανται νὰ γίνουν χάρις εἰς γραφικὰ τὰ ὁποῖα διεμορφώσαμεν μετὰ τὴν β.ήθειαν τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν. Οἱ πυραμίδες τῶν τριῶν πεδινῶν χωρίων, τυγχάνουν ἀρκετὰ συγκρίσιμοι μετὰ τῶν, ἂν καὶ αἱ κατοικίαι τῶν 3, 4 καὶ 5 ἀτόμων εἶναι σαφῶς πολυαριθμότεραι εἰς τὴν Ἀειόπετραν παρὰ εἰς Μελισσόπετραν. Ἐπίσης οἱ συστεγαζόμενοι εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν εἶναι πολυαριθμότεροι παρὰ εἰς τὴν Πυρσόγιαννην· ἀλλὰ ἡ γενικὴ δομὴ τῆς πυραμίδος παρουσιάζει μικρὰν μεταβολήν. Τέλος, διὰ μίαν ἐπὶ πλέον περίπτωσιν, τὸ Ἐλεύθερον παρουσιάζει ἐνδιάμεσαν εἰκόνα μετὰ τὴν πεδιάδα καὶ ὄρεινόν χωρὸν.

Κοινότητες	Ἀριθμὸς ἀτόμων καὶ οἰκογενειῶν 1957	Ποσοστὸν κατοικιῶν καὶ ἀτόμων		Ἀριθμ. γενεῶν		
		ἑλαττον τῶν 4	πλέον τῶν 5	1	2	3
Μελισσόπετρα	5,6	30%	70%	5%	65%	30%
Μάζι	5,4	37%	63%	5%	65%	30%
Ἀειόπετρα	4,6	48%	52%	10%	70%	20%
Ἐλεύθερον	4,2	57%	43%	20%	45%	35%
Ἀγία Παρασκευὴ	4,3	50%	50%	10%	60%	30%
Πυρσόγιαννη	3,5	70%	30%	25%	50%	25%

Ὅφειλομεν νὰ σημειώσωμεν ἀκόμη μερικὰς χαρακτηριστικὰς ἀνωμαλίας διανομῆς. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν Μελισσόπετραν ἔχομε καταγράψει οἰκίαν κατοικουμένην ὑπὸ 4 ἀτόμων, ἐνῶ ὑπάρχουν 8 κατοικοῦμεναι ὑπὸ 3 καὶ 6 ὑπὸ 5 ἀτόμων. Ἐπίσης εἰς τὸ Μάζι ὑπάρχουν ὀλίγαι οἰκογένειαι ἀποτελούμεναι ὑπὸ 3 ἀτόμων. Αἱ ἀνωμαλίαι αὗται ἴσως νὰ εἶναι ἀπλῶς τυχαῖαι, δεδομένου ὅτι αἱ ὁμάδες εἶναι γενικῶς μικραί. Ἐν τούτοις, λεπτομερεστέρα μελέτη θὰ ἐπέτρεπεν ἴσως τὴν ἀποκάλυψιν ὠρισμένων αἰτίων.

Ἐμελετήσαμεν ἐπίσης τὸν ἀριθμὸν τῶν γενεῶν κατὰ οἰκιακοὺς ὁμίλους.

Εἶναι σπανία ἡ περίπτωσις μιᾶς μόνης γενεᾶς εἰς τὴν πεδιάδα, σπανιωτέρα δὲ εἰς τὰ ὄρεα. Εἰς τὸ πλεῖστον τῶν κατοικιῶν συναντιῶνται 2 γενεαὶ καὶ εἰς τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον ἐξ αὐτῶν 3 γενεαί. Εἰς τὰ ἔξ χωρία δὲν συνηντήσαμεν παρὰ 6 περιπτώσεις 4 γενεῶν διαβιουσῶν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἡ παρατηρουμένη ἀξιοσημείωτος διαφοροποίησις κατὰ χωρία ἐπιτρέπει δι' ἄλλην μίαν φορὰν νὰ ὑπογραμμισθῇ πόσον οἱ κατὰ περιοχὰς μέσοι ὄροι εἶναι ἀπαυλοί. Εἶναι φανερόν, ὅτι ὅλη ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἰς τὴν Πυρσόγιαννην πρέπει νὰ εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν τῆς Μελισσόπετρας, ἐφ' ὅσον αἱ οἰκογένειαι εἶναι σχεδὸν δύο φορές περισσότεραι ἐδῶ, παρὰ ἐκεῖ. Ὅφειλομεν νὰ σημειώσωμεν ἐπίσης ὅτι τὰ δεδομένα ταῦτα δὲν διαφέρουν κατὰ χωρία, ἀκριβῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μετὰ τὰ ποσοστὰ γεννήσεων. Ἐὰν αἱ οἰκογένειαι εἶναι τόσον πολυαριθμοὶ εἰς τὴν Μελισσόπετραν, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ παιδιὰ εἶναι περισσότε-

ρα, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι ἡ σύνθεσις τῆς οἰκογενείας εἶναι ἰδιάζουσα. Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ διακριβωθῇ αὕτη ἡ διαπίστωσις τῆς ὁποίας ἡ σημασία εἶναι κεφαλαιώδης. Θὰ ἔπρεπε ἄραγε νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν αἰτίαν εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας; Δὲν φαίνεται ὅτι αὕτη εἶναι πολὺ διάφορος ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ἄλλων χωρίων τῆς πεδιάδος. Ἴσως ἡ πλήρης ὁμοτήτων καὶ κακουχιῶν ἱστορία τοῦ χωρίου τούτου δυνηθῇ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἐξήγησιν. Θὰ ἴδωμεν πάντως ὅτι αἱ ἀντιλήψεις ἐδῶ εἶναι διαφορετικά.

Τέλος, ποῖαι εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ καὶ ψυχολογικαὶ συνέπειαι; Αἱ καταναλωτικαὶ συνήθειαι ἥλλαξαν; Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παιδιῶν ἔχει ἐπηρεασθῇ;

Δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ ὑποβάλλωμεν αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὴν σημασίαν τῶν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον οὔτε μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα εἰς χωρία τόσον διαφορετικῆς κοινωνικοδημοκρατικῆς συνθέσεως.

Ἀντιπαραβάλλων τις τὴν ὀρεινὴν πρὸς τὴν πεδινὴν περιοχὴν εἶναι μία πρώτη προσέγγισις, ἀλλὰ τὸ Ἐλεύθερον διαφέρει τόσον τῶν δύο ὀρεινῶν χωρίων ὅσον καὶ τῶν πεδινῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Μελισσόπετρα παρουσιάζει ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ καὶ ἡ Πυρσόγιαννη ἔχει τὴν ἰδικήν της ἰδιομορφίαν.

Κατὰ ποῖον τρόπον νὰ προβῶμεν εἰς γενικεύσεις καὶ νὰ προδιαγράψωμεν λύσεις αἱ ὁποῖαι νὰ ἔχουν ἀξίαν διὰ τόσον μεγάλας διαφοράς;

ΙΥ. Οἰκονομικὰ προβλήματα

Γ ε ω ρ γ ί α

Ἡ ἔρευνα τὴν ὁποίαν ἐπραγματοποιήσαμεν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων, ὅπως ἀναφραμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκθέσεώς μας, προσέκρουσεν εἰς σημαντικὰς δυσκολίας, ὀφειλομένας ἰδίως εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐνδιαφερομένων ὅπως παρουσιασθοῦν ἀκόμη πτωχότεροι ἀφ' ὅσον πραγματικῶς εἶναι.

Οὐσιαστικὰ ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ στηριχθῶμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὰ συγκεντρωθέντα στοιχεῖα ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἠλείρου. Οὗτοι ἐπεσκέφθησαν τὰ χωρία μας τὸ 1957 καὶ συνεκέντρωσαν μὲ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας μέσα ἐλέγχον, πληροφορίας ἐπὶ τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς δασοπονίας.

Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία προμηθεύουν σχεδὸν τὸ σύνολον τῶν προσόδων εἰς τὰ πεδινὰ χωρία (75 ἕως 90%). Εἰς τὰ ὀρεινὰ ἀντιθέτως, τὰ μὴ γεωργικὰ ἔσοδα εἶναι γενικῶς τὰ σημαντικώτερα κυμαινόμενα μεταξὺ τῶν ¹/₃ ἢ τῶν ²/₃ τῶν γενικῶν προσόδων εἰς τὴν Πυρσόγιαννην καὶ Ἀγίαν Παρασκευήν, ἀλλὰ μόνον εἰς 45% εἰς τὸ Ἐλεύθερον. Δὲν ὑπολογίζομεν τὰς ἐκ τῶν δασῶν προσόδους εἰς τὰς γεωργικὰς τοιαύτας, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ δάση ἀνήκουν εἰς τὰς Κοινότητας ἢ τὸ δημόσιον καὶ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων ἐργάζονται μισθωτοὶ ἢ ὡς μέλη τοῦ Συνεταιρισμοῦ.

Ἡ ἀγροτικὴ ἐπιφάνεια τῶν 6 χωρίων δύναται νὰ κατανεμηθῇ εἰς τέσσαρας κατηγορίας: εἰς ἀρδευόμενα ἐδάφη, καλλιεργούμενα (ἢ καλλιεργήσιμα) ξηρικά, τοῖς βοσκοτόπους καὶ τὰ ἄνευ γεωργικῆς ἀξίας ἐδάφη. Δυστυχῶς τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν τριῶν τελευταίων κατηγοριῶν εἶναι τόσον ρευστά, ὥστε ἡ παράθεσις ἀριθμῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου νὰ ἀποτελῇ αὐταπάτην. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ περιορίζεται λοιπὸν εἰς καλλιεργούμενα ἐδάφη, ἀρδευόμενα καὶ μὴ καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Κοινότητος.

Κ α λ λ ι ε ρ γ ο ύ μ ε ν α ἐ δ ά φ η

Κοινότης	Συν. ἔκτασις ἔκταρ.	Ἀρδευομ. ἔκταρ.	Ξηρικά ἔκταρ.	Ἀριθ. οἴκογ.	Ἀρδευομ. κατ' οἴκογ. ἔκταρ.	Ξηρικά κατ' οἴκ. ἔκταρ.
Μάξι	576	160	62	70	2,3	0,9
Ἀετόπετρα	737	125	15	83	1,5	0,2
Μελισσόπετρα	2 498	140	30	48	3,0	0,6
Ἐλεύθερον	4.000	18	85	87	8,2	1,0
Ἀγ. Παρασκευή	6.376	50	350	245	0,2	1,4
Πυρσόγιαννη	2.118	9	65	165		0,4

Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ δημητριακά, ὁ ἀραβόσιτος, τὰ ψυχανθῆ καὶ τὰ γεώμηλα. Τὰ ὀπωροφόρα δένδρα εἶναι πολυάριθμα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Γεωργικὴ Ὑπηρεσία κατέβαλε μεγάλας προσπάθειάς διὰ νὰ πείσῃ τοὺς γεωργοὺς νὰ φυτεύσουν μηλέας. Ἡ Μηδικὴ διαδίδεται ταχέως ὑπὸ τὴν ἰδίαν ὥθηθιν. Ἡ ἄμπελος κατέχει θέσιν ἡ ὁποία διαφέρει ἀναλόγως τῶν χωρίων. Τέλος ὅλαι αἱ ποικιλίαι τῶν κηπευτικῶν καλλιεργοῦνται διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς αὐτοκαταναλώσεως. Ὁ κάτωθι πίναξ συνοψίζει τὰς παραγωμένας ποσότητας καὶ ἀποκαλύπτει σημαντικὰς διαφορὰς ἀναλόγως τῶν χωρίων.

Παραγωγή (εἰς χιλιάδας ὀκάδας)

Κοινότης	Ἀριθ. οἴκογεν.	Σῖτος	Ὅψιμα δημητ.	Ἀραβό- σιτος	Γεώ- μηλα	Ξηρικά ψυχανθῆ	Μῆλα	Σταφυ- λαί
Μάξι	70	100	15	111	16	10	12	7
Ἀετόπετρα	83	63	14	30	19	4	1,5	31
Μελισσόπετρα	48	48	11	41	10	14	6	31
Ἐλεύθερον	87	10	2	18	21	3	6	41
Ἀγ. Παρασκευή	245	48	10	17	45	2,5		
Πυρσόγιαννη	165	4	1	6	8	5	1	80

Τὰ ζῶα ἔλξεως ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἵππους, ἡμιόνους καὶ ὄνους. Πολὺ σπανίως ζεύγονται βόες (οἱ ὅποιοι σπανίζουν) ἢ ἀγελάδες. Τὰ μικρὰ ζῶα (πρόβατα καὶ αἰγες) εἶναι πολὺ περισσότερον διαδεδομένα, ἐφ' ὅσον αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προμηθεύουν τὸ γάλα, τὸ κρέας καὶ τὰ ὑφαντά. Αἱ ἀγελάδες εἶναι ὀλιγάριθμοι καὶ ἀκόμη, ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ ἀγελάδων ἐντοπίων, μικροσώμων, λιτοδιαίτων καὶ ἀνθεκτικῶν, αἱ ὁποῖαι ἀρκοῦνται εἰς πτωχὰ φυσικὰ λιβάδια, ἀλλὰ ἀποδίδουν σπανίους δαμάλεις καὶ πολὺ ὀλίγον γάλα, καὶ τὰς παραχθείσας διὰ διασταυρώσεως μετὰ ταύρου ἐκλεκτῆς φυλῆς, ἀγελάδες, αἱ ὁποῖαι εἶναι εὐπαθέστεροι καὶ πλέον ἀποδοτικοί. Αἱ ἀγελάδες ἐκλεκτῆς φυλῆς εἶναι πολὺ σπάνιαι, μερικαὶ εἰσήχθησαν εἰς τὸ Μάξι ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου Ξένων Ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον κάμνει πολλὰ διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀγρότας τῆς περιοχῆς.

Ὁ χοῖρος, ζῶον ἀθηφάγον, εἶναι πολὺ σπάνιος (περίπου δέκα χοῖρους κατὰ χωρίον). Ἡ μελισσοκομία εἶναι πολὺ διεδομένη, διότι τὸ μέλι ἔχει σημαντικὴν θέσιν εἰς τὸ οἰκὸγενειακὸν διαιτολόγιον. Ἐν τέλει, κάθε οἰκογένεια ἔχει μερικὰ που

λερικά. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ συνοψίζει κατὰ χωρίον τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζῶντος βάρους. Ἐξ αὐτοῦ καταφαίνεται ὅτι ἡ κτηνοτροφία εἶναι πολὺ σημαντικώτερα εἰς τὰ ὄρεινά παρὰ εἰς τὰ πεδινὰ καὶ ὅτι τὰ ζῶα ἔλξεως ἀφθονοῦν περισσότερο εἰς τὰς πεδιάδας (περίπου ἐν ζῶον ἔλξεως κατὰ μέσον ὄρον καὶ κατὰ οἰκογένειαν) παρὰ εἰς τὰ ὄρεινά (τρεῖς ἵπποι, 8 ἡμίονοι, 30 ὄνοι εἰς τὴν Πυρσόγιαννὴν διὰ 165 οἰκογενείας).

Ζωϊκὸν Κεφάλαιον

Κοινότης	Ἀριθ. οἰκογ.	Ἴπποι & ἡμίονοι	ὄνοι	Ἀγελάδες ἐγχώριοι	Ἀγελάδες βελτιωμ.	Αἴγες & πρόβατα	Κυνέλαι
Μάξι	70	64	32	44	14	742	35
Ἀετόπετρα	83	58	32	61	2	546	23
Μελισσόπετρα	48	46	13	21	10	819	104
Ἐλεύθερον	87	23	39			2.610	98
Αγ. Παρασκευή	245	53	154	145		4.617	81
Πυρσόγιαννὴ	165	311	30	3		1.420	160

Τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα εἶναι πολὺ ἀπλά. Φυσικῶς δὲν ὑπάρχει καμμία γεωργικὴ μηχανὴ εἰς τὰ ἰδικὰ μας ἔξ χωρία, ἐκτὸς μιᾶς χορτοπιεστικῆς μηχανῆς. Τὰ ξύλινα ἄροτρα ἔχουν σχεδὸν τελείως ἐξαφανισθῆ· δὲν συναντῶνται παρὰ εἰς δύο χωρία. Εἰς ἕκαστον πεδινὸν χωρίον δύο οἰκογένειαι ἐπὶ τριῶν, κατὰ μέσον ὄρον διαθέτουν ἓνα σιδηροῦν ἄροτρον. Εἰς τὰ ὄρεινά εἶναι σπανιώτερα (ἐκτὸς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς) καὶ ὁ ἐρευνητὴς σημειώνει ὅτι εἰς τὴν Πυρσόγιαννὴν τὰ ὑπάρχοντα 14 ἄροτρα «ἐδόθησαν» τὸ 1950, ἀφήνοντας νὰ ὑπονοηθῇ δι' αὐτοῦ, ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦνται διόλου. Αἱ οὐσιωδέστεραι ἐργασίαι, πράγματι, ἐκτελοῦνται διὰ κοινῶν ἐργαλείων· εἰς ὅλα τὰ χωρία ὑπάρχουν δύο - τρεῖς σκαπάναι καὶ σκαλιστήρια εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν καὶ σχεδὸν ἄλλα τόσα δρέπανα καὶ δρεπανάκια. Ψεκάστῃρες καὶ θειωτῃρες διαδίδονται ἐπὶ τοῦ παρόντος τῇ εἰσηγήσει τῆς Ὑπηρεσίας Γεωργικῶν ἐφαρμογῶν.

Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει μίαν εἰκόνα τῶν ἐργαλείων τούτων:

Γεωργικὰ ἐργαλεῖα

Κοινότης	Ἀριθ. οἰκογ.	Σκαπάναι & σκαλιστήρια	Ἀροτρα Σιδηρὰ	Ξύλινα	Δρέπανα δρεπανάκια	Ψεκάστῃρες & θειωτῃρες
Μάξι	70	140	60		156	15
Ἀετόπετρα	83	139	50	18	161	12
Μελισσόπετρα	48	136	51	4	142	8
Ἐλεύθερον	87	350	28		210	54
Αγ. Παρασκευή	245	710	200		500	
Πυρσόγιαννὴ	165	350	14		204	40

Ἔως τώρα, ὠμιλήσαμεν περὶ γεωργικῶν οἰκογενειῶν καὶ ὄχι περὶ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων. Πράγματι, εἰς τὰς στατιστικάς μας, αἱ δύο αὗται ἔννοιαι συγχέονται, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ὁ ἴδιος ἀριθμὸς τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, ἐξαιρέσει μερικῶν

οικογενειῶν αἱ ὁποῖαι δὲν διαθέτουν γαίας. Ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἐπιχειρήσεις ἡ γεωργικὴ δραστηριότης μιᾶς οἰκογενείας διαθετούσης μερικὰς δεκάδας 100μέτρων γῆς, μίαν σκαπάνην, ἓνα φτιάρι, ἓνα κλαδευτήρι καὶ ἓνα ἢ δυὸ δρεπάνια, ἡ ὁποία ὁμως δὲν ἔχει οὔτε ὄνον, οὔτε ἄροισρον καὶ τὸ ζωϊκὸν τῆς κεφαλαιον περιορίζεται εἰς μερικὰς αἰγας καὶ ὀλίγα πουλερικά. Πρέπει νὰ διατυπωθῇ ἡ τυπολογία τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ νὰ καθορισθῇ ποία εἶναι ἡ ἐλάχιστη ἐπιφάνεια καὶ τὸ ζωϊκὸν κεφάλαιον, διὰ νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπάρχουσα μία γεωργικὴ ἐπιχειρήσις, ἡ ὁποία νὰ εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸν κῆπον ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται μέρος (οὐσιαστικῶς τὸ μεγαλύτερον) τῶν τροφίμων τῆς οἰκογενείας.

Ἐπιφάνεια καλλιεργουμένης γῆς κατὰ οἰκογένειαν

Ἐπιφάνεια	Μάζι	Ἀετό- πετρα	Μελισ- σόπετρα	Ἐλεύ- θερον	Ἀγ. Πα- ρασκευὴ	Πυρσό- γιαννη	Σύνολον
Κάτω τοῦ ἐνὸς ἑκταρίου	10	30	9	33	48	165	295
Ἀπὸ 1 ἕως 2 ἐκτ.	19	23	11	37	145		235
» 2 » 3 »	13	13	9	9	52		96
» 3 » 4 »	8	7	8	4			27
» 4 » 5 »	4	1	3	2			10
» 5 » 6 »	2	1	2				8
» 6 » 10 »	5	1	2				8
ἄκκληροι	9	7	1	2			19
Σύνολον	70	83	48	87	245	165	598

Ἡ μελέτη τῆς ἐπιφανείας τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων δεικνύει τὴν διαφορὰν ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ Πυρσόγιαννης, ὅπου κάθε οἰκογένεια διαθέτει ἓνα κομματάκι γῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια δὲν ὑπερβαίνει ποτὲ τὸ ἓν ἑκτάριον, καὶ Μαζίου, ὅπου 9 οἰκογένειαι ἐπὶ 70 δὲν διαθέτουν καμμίαν ἑκτασιν καὶ ὅπου 5 ἀγροτικαὶ ἐκμεταλλεύσεις διαθέτουν ἀπὸ 6 ἕως 40 ἑκτάρια. Τὰ στοιχεῖα τοῦ ὡς ἄνω πίνακος παρουσιάζουν αὐτὴν τὴν διαφορὰν. Ἐπὶ τῶν 698 οἰκογενειῶν τῶν ἑξ χωρίων, 19 δὲν ἔχουν κτηματικὴν περιουσίαν, 295 ἔχουν ἑκτασιν μικροτέραν τοῦ ἐνὸς ἑκταρίου καὶ 235 μεταξὺ ἐνὸς καὶ 2 ἑκταρίων. 770]ο τῶν οἰκογενειῶν διαθέτουν ὀλιγώτερα τῶν δύο ἑκταρίων καὶ 16 μόνον διαθέτουν πλέον τῶν 5 ἑκταρίων.

Ἡ μελέτη τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, δεικνύει ὅτι ὑπάρχουν οἰκογένειαι ἄνευ ζωϊκοῦ κεφαλαίου εἰς τὰ πεδινὰ χωρία, ἐνῶ εἰς τὰ ὄρεινά δὲν ὑπάρχουν, μὲ ἐξαίρεσιν βεβαίως τὴν Πυρσόγιαννην, ὅπου οἱ ἀριθμοὶ ἀβέβαιοι. Εἰς τὸ Ἐλεύθερον ὑπάρχουν 4 νομαδικὰ ποίμνια τὰ ὁποῖα προστίθενται εἰς τὰ ποίμνια τῶν 87 οἰκογενειῶν τοῦ χωρίου.

Ζωϊκὸν βάρος αἰγοπροβάτων

Αίγοπρόβατα	Μάζι	Ἀετό- πετρα	Μελισ- σόπετρα	Ἐλεύ- θερον	Ἀγ. Πα- ρασκευή	Πυρσό- γιαννη	Σύνολον
Κάτω τῶν 5 κεφ.	23	25	15	8	62	61	194
Ἀπὸ 5 ἕως 15 »	12	15	14	58	102	46	247
» 15 » 30 »	6	6	6	21	60	52	151
» 30 » 50 »	3		4		18	1	26
» 50 » 100 »	2	2	1			4	9
» 100 » 200 »	1			2		1	4
» 200 » 500 »					3		3
» 500--1000 »				2			2
Σύνολον	47	48	40	91	245	165	636

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν κατανομήν τῶν οἰκογενειῶν σχετικῶς μὲ τὰς κυριωτέρας ἀπασχολήσεις αὐτῶν, θὰ ἔχωμεν τὸν ἀκόλουθον πίνακα:

Κυρία ἀπασχολήσεις τῶν οἰκογενειῶν

	Μάζι	Ἀετό- πετρα	Μελισ- σόπετρα	Ἐλεύ- θερον	Ἀγ. Πα- ρασκευή	Πυρσό- γιαννη	Σύ- νολον
Γεωργοὶ καὶ Κτην/φοι	63	75	44	59	141	5	288
Κτηνοτρόφοι	2	7	2		3		14
Διάφοροι ἀπασχολήσε	5	1	2	28	101	159	296
Σύνολον	70	83	48	87	245	165	698

Ἐχομεν λοιπὸν 288 γεωρούς. Ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς οὗτος φαίνεται ἀκόμη ὑψηλός. Ἐὰν ὑποθεθῇ ὅτι εἰς ἵππος ἢ ἡμίονος εἶναι ἀπαραίτητος εἰς μίαν γεωργικὴν ἐπιχείρησιν ἀξίαν τοῦ ὀνόματος τούτου, δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξουν παρὰ 255 ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ χωρία μας. Εἰς τὸ Μάζι καὶ τὴν Μελισσόπετραν οἱ ἀριθμοὶ συμπίπτουν, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀετόπετραν 75 οἰκογένειαι ἀγροτῶν δὲν διαθέτουν παρὰ 58 ἵππους καὶ ἡμίονους· δηλαδὴ ὀφείλομεν νὰ διαγράψωμεν 17 οἰκογενείας. Τὸ ἴδιον διὰ τὸ Ἐλεύθερον, ὀφείλομεν νὰ ἀφαιρέσωμεν 36 καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν 88. Εἰς τὴν Πυρσόγιαννην, ἀντιθέτως, ὑπάρχουν 6 ἀγρόται καὶ 11 ἵπποι καὶ ἡμίονοι, ἀλλὰ οἱ ἀγρόται οὗτοι διαθέτουν ἐπιφάνειαν μικροτέραν τοῦ ἑνὸς ἑκταρίου, δυνάμεθα λοιπὸν νὰ τοὺς διαγράψωμεν.

Διὰ τῶν ὑπολογισμῶν τούτων ἔχομεν ἓνα σύνολον 141 ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ ἀνώτατον ὅριον, διότι εἰς τὰ ὅρεινὰ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἓνα ἡμίονον, χωρὶς νὰ ἔχωμεν μίαν πραγματικὴν ἀγροτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἐπὶ πλέον ἀριθμοῦνται εἰς τὰ χωρία μας 159 ἐπιχειρήσεις ἔχουσαι μεγαλυτέραν ἐπιφάνειαν τῶν 2 ἑκταρίων. Ἡ συμπτωματικὴ προσέγγις τῶν δύο τούτων ἀριθμῶν ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δύο ἑκτάρια καὶ εἰς ἡμίονος εἶναι τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα διὰ νὰ ἀποτελεσθῇ μία ἀγροτικὴ ἐπιχείρησις.

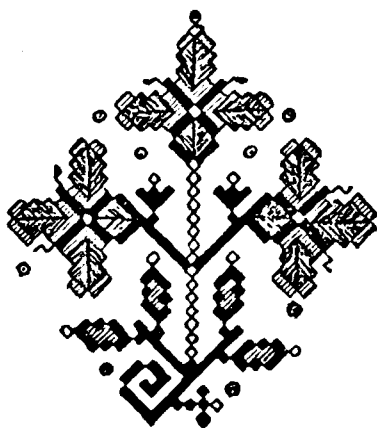
Συνοψίζοντες τὰ διάφορα αὐτὰ κριτήρια, θὰ ἔχωμεν 32 ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ Μάζι, 23 εἰς τὴν Ἀετόπετραν, 27 εἰς Μελισσόπετραν, 15 εἰς τὸ Ἐλεύθερον καὶ 52 εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν, ἥτοι σύνολον 149. Θεωροῦντες τὰ 3 ἑκτάρια ὡς ἐλάχιστην ἐπιφάνειαν ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς μειοῦται εἰς 63 καὶ συγκεκριμένως εἰς 19—10—18—6 καὶ 0 κατὰ χωρίον. Δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ μεγάλη βαρύτης εἰς

τὴν παροῦσαν στατιστικὴν ἀνάβυσιν, αὕτη ὁμῶς μᾶλλον ἐπιτρέπει τὸ ἐπιτύχωμεν ἱκανοποιητικὴν προσέγγισιν καὶ ὕψος μεγεθῶν, τὰ ὁποῖα ἐβεβαιῶνται ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν μέσων ὁρῶν τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν δευτέρων χωρίων.

Μία ἀρδευομένη ἐπιχείρησις 42 στρεμμάτων εἰς ἓνα πεδινὸν χωρίον εἶναι ἀπολύτως ἀνωτέρα τοῦ μέσου ὁρου. Ὁ ἐπιχειρηματίας εἶναι ἰδιοκτῆς 32 στρεμμάτων καὶ ἐνοικιάζει ἐπὶ πλέον 10 στρεμματα ἀπὸ ἀγρότας οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐγκαταλείψει τὸ χωρίον. Τὰ ἐδάφη κατανέμονται εἰς 7 τμήματα διαφόρων ἐπιφάνειῶν ἐξ 100—12 στρεμμάτων. Μικρὰ εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας. Τὰ χρησιμοποιούμενα ἐργαλεῖα, εἶναι τὰ ἑξῆς: τὸ ἄροτρον, ὁ βωλόμοπος, ἡ σκαπάνη, ἡ τσάπα, τὸ φτιάρι, τὸ δρέπανον, ὁ πέλεκυς κ.λ.π. Τὸ ζωικὸν κεφάλαιον συνίσταται ἀπὸ 20 αἰγας καὶ 10 πρόβατα, μίαν ἀγελάδα, ἓνα μόσχον, ἓνα χοῖρον, δεκαπέντε πουλερικὰ καὶ κουνέλια, πένε κηψέλια καὶ ἓνα ὄνον.

Ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγή τῆς ἐπιχειρήσεως συνίσταται ἀπὸ πρόβειον καὶ αἰγειον κρέας (20 ἀμνῶν καὶ 5 κριφίων) ἑνὸς μοσχοῦ (οὐχὶ ἐτησίως) καὶ πουλερικῶν. Ἡ γεωργικὴ παραγωγή συνίσταται ἀπὸ σίτον, ἀρροβόσιτον, ὀλίγην κριθήν, καρπὸν τριφυλλίου, τριφυλλίον νομῆς καὶ γλωρὰ καὶ ἑρὰ λαχανικά. Δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ διαχωρισθῇ ἐκ τοῦ συνόλου τῆς παραγωγῆς ἡ καταναλισκόμενη ποσότης ὑπὸ τῆς οἰκογενείας καὶ ἐκείνη ἡ ὁποία διατίθεται πρὸς πώλησιν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κρεατοπαραγωγῆς διατίθεται πρὸς πώλησιν καὶ ἴσως τὸ ἥμισυ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς νὰ διατίθεται διὰ τὴν αὐτοκατανάλωσιν, τὴν διατροφήν τῶν ζώων καὶ τὴν σποράν. Τὸ χρηματικὸν εἰσόδημα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης θὰ ἀνέρχεται τοῦλάχιστον εἰς 25.000 δραχ. Μία μικρὰ πεδινὴ γεωργικὴ ἐπιχείρησις, μικροτέρα τοῦ ἑνὸς ἑκταρίου, κατανέμεται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: α) ἐξ ἑνὸς μη ἀρδευομένου τμήματος ἐκ 200 τ.μ. ἐγκατεστημένου εἰς ἀπόστασιν 6 χιλ. ἐκ τοῦ χωρίου, ἀποδίδοντος 1½, κουϊνάλια σίτου β) ἑνὸς ἀρδευομένου τμήματος 300 τ.μ. ἐγκατεστημένου εἰς ἀπόστασιν 8 χιλ. ἐκ τοῦ χωρίου, ἀποδίδοντος 4 κουϊνάλια σίτου. γ) ἑνὸς ἀρδευομένου τμήματος ἐκ 200 τ.μ. εἰς ἀπόστασιν 3 χιλ., ἀποδίδοντος 4 κουϊνάλια ἀραβοσίτου, δ) ἑνὸς ἀρδευομένου τμήματος ἐκ 200 τ.μ. ἀποδίδοντος 2.000 χιλιόγραμμα μηδικῆς. Εἰς τὸν ἐκ τριάκοντα τ.μ. ἀποτελούμενον λιχανόκηπον, καλλιεργοῦνται τομάτα, γεώμηλα, καὶ κρόμμυα. Ὀλίγα κεφάλια μικρῶν κτηνοτροφικῶν ζώων καὶ πουλερικῶν, μία ἀγελάς καὶ εἰς ὄνος ἀποτελοῦν τὴν ἀγροτικὴν ταύτην ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας ἡ σύστασις δὲν ἀρκεῖ νὰ διαθρέψῃ μίαν οἰκονόμειαν.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Κι' είναι τὸ τραγούδι τῆς εἰρήνης
φῶς ἀπὸ τὸ θάμβος τ' οὐρανοῦ.
Γέλοιο ἀπ' τὴν καρδιὰ τῆς καλωσύνης.
Εὐλογία καὶ χάρη τοῦ Θεοῦ.

Κι' είναι τὸ λευκὸ τὸ περιστέρι.
ποὺ κρατᾷ τὸν κλῶνο τῆς ἐλῆας.
Εἶναι τὸ ξανθὸ τὸ καλοκαίρι.
Κι' ἡ θερμὴ λαχτὰρ τῆς καρδιάς.

Κι' είναι τὸ τραγούδι τῆς εἰρήνης
τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι τὸ λαμπρό.
Γάργαρο νερὸ μιᾶς ἁγίας κρήνης
μὲς ἀπ' τῆς ἀγάπης τὸ ἱερό.

Τὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς γαλήνης
μουσικὴ ἁρμονία τῆς ψυχῆς.
Κι' είναι τὸ τραγούδι τῆς εἰρήνης
τ' ὄνειρο τὸ μέγα τῆς ζωῆς.

Εἶναι τῶν ἀγγέλων μελωδία,
ὕμνος ἀναστάσιμος γλυκός.
Ἔχει τῶν ἀνθῶν τὴν εὐωδία.
Καὶ τῶν ἀηδονιῶν εἶναι σκοπός.

Κι' είναι τὸ τραγούδι τῆς εἰρήνης
μὲς ἀπὸ τοὺς ἄσωστους χαμούς.
Πόθος ἀπ' τὰ βάθη τῆς ὀδύνης
κι' ἀπὸ τῶν μανάδων τοὺς καῦμούς.

Κι' είναι ἀπὸ τοὺς λαύρους τοὺς ἀνέμους
τὸ κυνηγημένο ἰδανικό.
Κι' εἶν' ἀπὸ τοὺς ἄραχλους πολέμους
τὸ χαμένο τῶν ἀνθρώπων ἀγαθό.

ὦ! τὸ χιλιοπόθητο τραγῶδι!
Δρόσο στὴ φρυγμένη πάνω γῆ.
Τῆς χαρᾶς τ' ὀλόδροσο λουλούδι
καὶ τῆς ὁμορφιᾶς χρυσοπηγή.

Χέρια ἀδελφικά κι' ἀγαπημένα.
Χέρια σὰν ἀστέρια φωτεινά,
πάνω ἀπὸ τοὺς τόπους ἐνωμένα
σύμβολα ἀκριβὰ παντοτεινά.

....Τὶς καρδιὲς ἀνοίξετε ν' ἀνθίσει.
Χτίστε τὸν ὑπέρκαλλο ναό.
Στήστε χρυσὸ θρόνο νὰ καθήσῃ
δίπλα στῆς ἀγάπης τὸν θεό.

Χρυσάνθη Ζιτσαία

ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΙ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΑ ΧΕΡΙΑ

Νᾶρθης ἀθόρυβα μὲ τ' ἀνάλαφρο πόδι σου,
 ἀπὸ στέγη σὲ στέγη, ἀπὸ φύλλο σὲ φύλλο,
 ἀπ' ἐκεῖ ποῦ δὲν πέρασαν ἄνθρωποι,
 γιὰ νὰ ποίησης λιγώτερο.
 Νᾶρθης μὲ τὰ μάτια σκυμμένα βαθειά σου,
 γιὰ νὰ μὴν δῆς τὰ ἐρείπια τ' οὐρανοῦ
 καὶ τὶς πληγὲς στὰ χεῖλη τῶν λουλουδιῶν.
 Νᾶρθης ἀπὸ τὴ μυστικὴ πόρτα τοῦ σπιτοῦ μου.
 Τὸ ξέρεις, κατοικῶ μακρὰ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ χλεῦη,
 πίσω ἀπὸ ἓνα τοῖχος προσμονῆς,
 τὸ ξέρεις, πρέπει νὰ τρέξης, μὴ σοῦ φράξῃ τὸ δρόμο
 ἀνθρώπινο χέρι, μὴ σὲ ξεπεράσῃ ὁ ἄνεμος!
 Ὅμως ἐσὺ θάρρης, γιατί ἔχεις τὴν κράση τῶν ἀπο-
 [δημιτικῶν,
 γιατί, χρειάζομαι αὐτεξούσια χέρια,
 νὰ συμμαζέψω τὰ ψίχουλα ποὺ σκορπίσαμε ἀπερί-
 [σκεπτα,
 τὴ συνείδησή μας ποὺ τὴν ξεδέψαμε στὶς συλλογές,
 τὰ βήματά μας ποὺ τὰ χάσαμε σὲ τὴν ἄβυσσο τῶν δρό-
 [μων.
 Γιατὶ τί ἀξία ἔχει ἡ θάλασσα ὅταν δὲν εἶναι δική μας
 κι' ὁ ἥλιος, ὅταν τοῦ κλείνουμε τὴν πόρτα;
 Γιατὶ τί ἀξία ἔχουν τὰ βουνά, ἀφοῦ δὲν τὰ πατήσαμε
 καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν τοὺς παγιδεύουμε;

ΤΩΡΑ ΠΛΗΣΙΑΣΕ

Καθὼς ἐλευθερώσαμε τὰ λόγια καὶ τὰ βήματά μας,
 ἀνθρακωρύχοι
 στὰ ἔγκατα τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀνακαλύψαμε
 πὼς γεννηθήκαμε ἀπὸ τὴν ἴδια πεμπτουσία!
 Ὅμως τώρα πλησίασε, πλησίασε ἀκόμη,
 ὥστε νὰ γίνουν ἓνα
 τὸ αἷμα μὲ τὸ αἷμα,
 ἡ ἀνάσα μὲ τὴν ἀνάσα,
 ἔτσι ποὺ νὰ μὴ χωρᾷ ἀνάμεσά μας
 ἡ πιὸ ἀνεπαίσθητη ὑποψία,
 γιατί θὰ κοινωνίσουμε ἀπὸ τὸ ποτήρι τῆς καρδιάς μας
 καὶ μᾶς ἐλλοχεύουν ἄνθρωποι
 μὲ κάλπικα λόγια.
 Καὶ ἂν χρειασθῇ,
 θὰ φυτέψουμε στὶς πονηρὲς ψυχές μιὰ ὁμοβροντία

Κώστας Τσέτης

ΓΚΟΤΦΡΙΝΤ ΜΠΥΡΓΚΕΡ

ΛΕΝΩΡΑ

Ὁ Μπύργκερ, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γοττίγγης, εἶναι ὁ ἀριστοτέχνης τῆς γερμανικῆς μπαλλάντας. Οἱ περιφημότερες μπαλλάντες του εἶναι: ὁ «ἄγριος κυνηγός» καὶ ἡ «Λενώρα». Ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ θαυμαστὴ ἱκανότητα στὴν ἀπόδοση τῆς ρυθμικῆς κίνησης, ἔχει τὴν δύναμη νὰ ἀποθεύγῃ τελείως, μέσα στὸ σῶμα τοῦ ποιήματος, τὴν παρεμβολὴ λογίων στοιχείων καὶ φιλολογικῆς σάλτσας, καὶ εἶσι τὸ ποίημά του πλησιάζει πολὺ, σὰν ἔκφραση, τὰ δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς ποίησης, παρὰ τὴν ἀριότητα μιᾶς θαυμασίας τεχνικῆς, αὐτὸ πὺν δὲν μπόρεσε νὰ πετύχῃ ὁ *Vigny*, καθὼς θὰ ἰδοῦμε, σὲ μιὰ προσπάθεια γιὰ γαλλικὴ μπαλλάντα. Τὴν μπαλλάντα αὐτὴ θὰ τὴν δημοσιεύσουμε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ προσεχῆ φύλλα τοῦ περιοδικοῦ.

Τὸ θέμα τῆς Λενώρας, θυμίζει τὸ θέμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ, τῆς θαυμασίας αὐ-

τῆς δημιουργίας τοῦ λαοῦ μας. Φαίνεται πὺς ἡ ἰδέα, τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ νεκροῦ εἶναι μιὰ ἰδέα, πὺν οἱ Ἄριοι τὴν ἔφεραν μαζὺ τους ἀπὸ τὸ πανάρχαιο λίκνο τους, γι' αὐτὸ βρίσκουμε τὸν ἀντίλαλό της σὲ ὅλα τους τὰ φυλετικὰ παρακλάδια. Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι ἓνα σύγχρονο γεγονός, ὁ Ἑπταετὴς Πόλεμος, ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν Μπύργκερ γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς Λενώρας, χωρὶς καθόλου νὰ ἐμποδίσῃ ἡ ἐπικαιότητα τοῦ γεγονότος τὸν ποιητὴ νὰ ἀπωθήσῃ τὸ θέμα μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ θρύλου, στὴν περιοχὴ πὺν βρῆκε τὸ φυσικὸ του κλίμα. Αὐτὸ ἰδιαίτερα στὸ δεύτερο μέρος· γιὰ τὸ πρῶτο δὲν ἔχει τὴν ἐπικὴ λιτότητα πὺν θῆπρεπε. Ἡ ἀνάγκη νὰ ἀμαρτήσῃ ἡ Λενώρα, γιὰ νὰ προκληθῇ ἡ παρέμβαση τοῦ νεκροῦ της μνηστήρα, δίνει κάπως στὸ πρῶτο μέρος ἓνα ὕφος ἀπὸ μάθημα θρησκευτικῶν σὲ δύστροπο κατηχούμενο.]

Α. Γ.

Μέσα ἀπὸ τ' ἄγρια τὰ ὄνειρα, ἡ Λενώρα τὴν αὐγὴ
σκώθη, πὺν ἡ νύχτα κλώθει.

Ἄχ! ὁ Γουλιέλμος τὶ ν' ἀργῇ; τάχα γιὰ τὶ ν' ἀργῇ;

Μ' ἀρνήθηκε ἡ σκοτώθη;

Στὴν Προάγα βρέθηκε κι' αὐτός,

μὲ τὰ φουσαῖτα τοῦ Ρηγός,

κι' ἂν γλύτωσε ἡ ἑχάθη,

κανεὶς δὲν τῷχει μάθει.

Καὶ νά! ἡ Αὐτοκρατορίσσα κι' ὁ Ρήγας, οἱ δυὸ ἐχτροί,

ἀπ' τὴν ἀμάχη ἔκλειν

ἀπόστασαν· μαλάκωσε ἡ καρδιά τους ἡ πικρή,

καὶ κλείσαν τὴν εἰρήνη.

Καὶ μὲ ἀναγάλλιαση πολλή,

—ταμπούραλα ἀχοῦν, λαλοῦν οἱ αὐλοί—,

μὲ ἀνθόκλαρα στὸ χέρι,

πιστρέφει κάθε ἀσκέρι.

Καὶ δλοῦθε γέρος, νιά, παιδί, σὲ στρατά καὶ στρατὶ
ξεχύθη κι' ἀγαλλιάζει.

Εἰς τὸ καλὸ της ποῦ περνᾷ, ἡ κόρη καὶ ἡ μνηστὴ
«καλῶς μᾶς ἤλθε» κράζει.

Τὸν Θεὸν ὑμνοῦν μάνα, παιδί.

Ἄχ! ἡ Λενώρα ποῖον νὰ ἰδῇ;

Τὸ τι νὰ μάθῃ, ἡ μαύρη;

Τὸ ταῖρι της ποῦ νάβρῃ;

Μεσ' στὸ φουσαῖτο τὸ ἄσωστο, ρωτᾷ δεξιὰ - ξερβιά

ρωτάει ὅποιον περάσῃ

μὰ ἀπὸ κανέναν εἶδησῃ δὲν ἄκουσε καμιὰ

τὸ δύστυχο κοράσι.

Κι' ὡς προσπεράσαν, μὲ κραυγὴ

ἄγρια σωριάστῃ αὐτὴ στὴ γῆ.

Μαλλιά τὰ μαῦρα βγάζει,

χιτυπιέται καὶ σπαράζει.

Στὴν κόρη τὴν μονάκριβη τρέχει ἡ μητέρα εὐθύς.

«Ἄχ! ἔλεος ἄς μᾶς κάνῃ

ὁ Παντοδύναμος· πιστὸ παιδί μου, μὴ θρηνῆς»,

καὶ ἀγκαλιαστὰ τὴν πιάνει.

«Ἄς γίνῃ στάχτη ἡ γῆς· ξανά,

μάννα, ὅτι ἐχάθῃ δὲν γυρνᾷ.

Δὲν ἔλεεῖ κανένα

ὁ Θεός. Ἄλιὰ σὲ μένα».

«Ἰλεως φανοῦ στὸ τέκνο Σου, ὦ Κύριε, ποῦ πονεῖ.

Κόρη μου, προσευχήσου.

Ποτὲ δὲν κάνει τὸ κακὸ ὁ Θεός· ὑπομονή!

Πατέρα μας, σπλαχνίσου».

«Μάννα, ἡ ἐλπίδα εἶναι καπνός,

ἀνέσπλαχνος εἶναι ὁ Θεός.

Τὶ μ' ὠφελῆσαν, πές μου,

ὥς τώρα ἡ προσευχὴς μου;»

«Τὸ τέκνο του ὁ πανέσπλαχνος Πατέρας, ποῦ θωρεῖ,

δὲν θὰ τὸ παρατήσῃ.

Ἡ κοινωνία ἡ ἄχραντη, κορίτσι μου, μπορεῖ

νὰ σὲ καλοκαρδίσῃ».

Δὲν ἀνασιαίνει τὸ ἱερὸ

Μυστήριον, μάννα, τὸν νεκρό.

Στὴ θλίψῃ ποῦ μὲ δέρνει,

παρηγοριὰ δὲ φέρνει».

«Μὰ ἂν ὁ Γουλιέλμος ἄπιστος κεῖ πέρα ἔχει σταθῇ

στῆς Οὐγγαρίας τὰ μέρη;

Ἄν ἄφησε τὴν πίστη του, ἂν σ' ἔχει ἀπαρνηθῇ,

καὶ μ' ἄλλο ἔσμιξε ταῖρι;

Ἄσε τὸν κάλπῃ νὰ χαρῇ.

Κέρδος κανένα δὲ θὰ βρῇ».

θὲ νὰ καεῖ ἐκεικάτου,
γι' αὐτὸ τὸ ἀνόμημά του».

«Ἄχ! μάννα, αὐτὸ ποὺ χάθηκε, γιὰ πάντα ἔχει χαθῆ,
καὶ πιά δὲ θὰ γυρίσῃ.
Θάνατο, μόνο θάνατο, γιὰ κέρδος ἔχω βρῆ,
νὰ μὴ μ' εἶχες γεννήσει!
Τὸ φῶς μου σβῆσε, ἐσὺ καὶ μέ
τὸ σκότος τοῦ Ἄδῃ εἶναι γιὰ μέ.
Δὲν ἔλεε κανένα
ὁ Θεός· ἀλλὰ σὲ μένα».

«Ἐλεος, Θεέ μου! Τοῦ φτωχοῦ παιδιοῦ μὴν ὀργιστῆς,
γιατὶ πολὺ ὑποφέρει.
Τῇ γλῶσσᾳ τῆς τὴν βλάστημῃ μὴν τὴν συνεριστῆς
τὶ κρένει, δὲν τὸ ξέρει.
Τὸν πόνο ἔεχασε τῆς γῆς,
τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ χαρῆς.
Νυμφίος, ἐκεῖ, θυμήσου
δὲν λείπει τῆς ψυχῆς σου».

Καὶ τί εἶναι ἡ μακαριότητα; καὶ τί εἶναι ὁ οὐρανός,
οἱ φλόγες· τί εἶναι τοῦ Ἄδῃ;
Ἄχ! ὁ Γουλιέλμος εἶναι φῶς, τὸ μοναχό μου φῶς·
χωρὶς αὐτόν, σκοτάδι.
Σβῆσε τὰ μάτια μου καὶ μέ.
ἡ νύχτα τοῦ Ἄδῃ εἶναι γιὰ μέ
χωρὶς αὐτόν, γιὰ μένα
γῆς καὶ οὐρανὸς χαμένα».

Κυριεύει τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς, κυριεύει τῆς τὸν νοῦ,
ἡ ἀπελπισία μονάχη.
Ἀποκοτάει μὲ τὴν ψηλὴν τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ
πικρὴ νὰ στήσῃ ἀμάχη.
Τὰ στήθῃ αὐτῆς, καὶ χτυπᾷ
τὰ χέρια, ὥσπου ἔπεσε ἡ νυχτιά,
καὶ στὴν οὐράνια πάστρα
Φεγγοβολῆσαν τ' ἄστρα.

Καὶ μεσ' στὴ νύχτα, τάπ·τάπ·τάπ. γρικᾶς ποδοβολή,
σὰν ἀπὸ αἰτιοῦ ποδᾶρι·
καὶ νὰ πεξεύῃ, μὲ κλαγγὴν ἀρμάτων, στὴν αὐλὴ
ἀκοῦς τὸν καβαλάρη.
Νά, τὸ σφυρὶ τώρα χτυπᾷ
στὸ ξώθυρο, σιγὰ καὶ ἀργά,
κι' ἀπὸ τῆ θύρα μπαίνει
φωνὴ ποὺ τέτοια κρένει.

«Κοιμᾶσαι καὶ ὄνειρεύεσαι, γιὰ καὶ εἶσαι ξυπνητή;
Ἐλα ν' ἀνοίξῃς, ἔλα!
Μοιρολογᾶς ἢ χαίρεσαι; γιὰ πές, τάχα σὰν τί
στοχάστηκες, κοπέλλα;»

«Γουλιέλμε, ἄργα ἦλθες, ποθητέ.
Κλαίω καὶ θρηνῶ πικρὰ γιὰ σέ,
καὶ πάθια ἔχω μεγάλα.
Ποῦθε ἔρχεσαι καβάλα;»

«Μεσονυχτὶς σελλώνουμε τ' ἄτια μονάχα ἐμεῖς.
Φτάνω μακρὰ ἀπ' τὰ ξένα'
κίνησα ἄργα ἀπ' τῶν Βοημῶν τὴ χώρα· καὶ θάρσῃς,
στοχάζομαι, μὲ μένα».
«Γουλιέλμε, μπὲς μέσα γοργά'
ὁ ἄνεμος βόγγει στὰ κλαδιά.
Ἔλα γοργά, κοιμήσου
κοντὰ στὴν ποθητὴ σου».

«Ἄσ' τον ἄγέρα νὰ βογγᾷ στὸν λόγγο τὸν ξερό,
κόρη, ἄσ' τὸν ἄγέρα.
Τὸ ἄτι μου σκάβει, τὸ σπιρουνὶ ἀχάει καὶ δὲν μπορῶ
νὰ μείνω ἐγὼ ἐδωπέρα.
Ντύσου, χτενίσου, πέτα ἐδῶ
πίσω μου· ἐγὼ μίλια ἑκατὸ
ἔχω νὰ κάμω ἀκόμα,
ὥς τὸ γαμήλιο δῶμα».

«Σήμερα κιόλα θές νὰ πᾶς μ' ἐμέ μίλια ἑκατὸ
στὴν νυφικὴ τὴν κλίνη.
Χτυπῆσαν ἔντεκα, κι' ἀκοῦς ἀκόμα τὸ βουητὸ
ὅπου ἡ καμπάνα ἀφήνει».
«Κοίτα, ἡ σελήνη εἶναι λαμπρή.
πᾶμε γοργὰ μεῖς καὶ οἱ νεκροί.
Τὸ ἄτι θὲ νὰ μᾶς πάρη
στὸ νυφικὸ κλινάρι».

«Καὶ ποῦ εἶν' τὸ δῶμα. Τὸ κρεβάτι ποῦ εἶναι τὸ σεμνό;
«Πέρα!.. Στενὸ καὶ κρύο.
Ἐξή σανίδια εἶναι μακρὰ, μακρὰ, ξύλο γυμνό,
καί, πιὸ κοντά, ἄλλα δύο.
«Χωράει κι' ἐμέ», «χωράει κι' ἐσέ.
Ντύσου, στολίσου, χύμησε.
Τὸ δῶμα περιμένει
μαζὶ καὶ οἱ καλεσμένοι».

Ντύθη, ἐστολίστη, ἐχύμησεν ὀπίσω του γοργὰ
στὸν μαῦρο ἐπάνω ἐκείνη.
Τὸν καρβαλάρη τὸν πιστὸ ζώνει μὲ τὰ λευκὰ
χέρια ποὺ ἦταν σὰν κρῖνοι.
Καὶ χόπ! τὰ πέταλα βροντοῦν·
τ' ἄτι καὶ αὐτοὶ λεχομανοῦν.
Σπινθίζει ἡ ὀμπλὴ· ἀνασπάει
τὴν πέτρα, ὅπου χτυπάει.

Ἀνάδεξα κι' ἀνάζερβα στὰ μάτια τους ἐμπρός,
γιὰ κοίτα πῶς πετᾶνε

ἄγρια λογγὰ καὶ ξέφωτα, βοσκές, γι' ἄκουσε πῶς
οἱ γέφυρες βροντᾶνε.

«Τρέμεις; σελήνη εἶναι λαμπρή.

Πᾶμε γοργὰ μεις καὶ οἱ νεκροί.

Πές, τοὺς νεκροὺς φοβᾶσαι;»

«Νεκρούς, ἄχ, μὴ θυμᾶσαι».

Ἄκου ψαλμοὺς καὶ σήμαντρα. Ἄκουσε τὸ πικρὸ
πτεροδύκισμα κοράκου.

Καμπάνα ἀχρεῖ, νεκρώσιμο ψάλισμό· «τὸν νεκρὸ
ἃς δώσουμε τοῦ λάκκου».

Καὶ ἡ νεκρικὴ φτάνει πομπή.

Τὸ ξυλοκρέββατο, ρατεῖ

καὶ θρήνους ἀναδίνει,

καθὼς στὸν βάλτο οἱ φρεῖνοι.

«Ὑστερα ἀπ' τὰ μεσάνυχτα θάψετε τὸν νεκρὸ
μὲ μοιρολόϊ καὶ κλᾶμα.

Στὸ σπιτικό μας τὸ ἀκριβὸ τὸ ταῖρι μου κι' ἐγὼ
φτάνουμε τώρα ἀντάμα.

Ψαλιτῇ, ἔλα ἐδῶ μὲ τὸ χορό·

τοῦ γάμου πάρε ἓνα σκοπό.

Παπᾶ, μπροστὰ στὴν κλίνη,

βλόγα μας, μὲ καὶ κείνη».

Χάθη τὸ ξυλοκρέββατο, σβῆσαν ψαλμοὶ καὶ ἀχοί.

Ἵπάκουοι στὴ φωνή του,

πίσω ἀπ' τ' αἰτιῶν τὰ πέταλα, χούρ, χούρ, ταχὺ - ταχὺ
πετοῦν κι' αὐτοὶ μαζί του.

Καὶ χόπ, τὰ πέταλα βροντοῦν·

τ' αἶτι κι' αὐτοὶ λεχομανοῦν.

Σπιθίζει ἡ ὀμπλὴ ἀνασπάει

τὴν πετρα, ὅπου χτυπάει.

Ἀνάδεξα κι' ἀνάφερβα, πὼς φεύγουν τὰ βουνά,
τὰ κλεσμιτὰ, τὰ δάση

Δεξιὰ ζερβὰ, ζερβὰ δεξιὰ, μπόργα πετοῦν, χωριά
καὶ πολεῖες, μὲ βιάση.

«Τρέμεις; σελήνη εἶναι λαμπρή.

Πᾶμε γοργὰ μεις καὶ οἱ νεκροί.

Πές, τοὺς νεκροὺς φοβᾶσαι;»

«Νεκρούς, Ἄχ!, μὴ θυμᾶσαι».

Καὶ νάλ χορεύει, ἐκεῖ ποὺ στέκει τοῦ Κριτῇ ὁ τροχός,
δλόγυρα στὸ ἀξόνι,

κάποιο συνάφι δλόχαρο. Τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς
θυμπὰ τὸ φανερώνει.

* «Εἰ σκυλολόϊ! ἔλα κοντά.

Τρέχτε μαζί μου ὡς τὸν ὄντα.

Τρέχτε, χορεύτε κάτω,

πρὶν μπουῦμε στὸ κρεββάτι».

Κι' ἡ φάρα ἐκείνη ἡ ἀγερικὴ, μὲ θρόϊσμα χοῦς - χοῦς - χοῦς,
πίσω ἀπὸ τ' ἄτι ἐκύλα,
καθῶς, σὲ λόγγο φουντουκιῶν, τὴ ρουφουλάδα ἀκοῦς
ξερὰ νὰ σέρνῃ φύλλα.
Καὶ χόπι τὰ πέταλα βροντοῦν,
τ' ἄτι κι' αὐτοὶ λεχομανοῦν,
σπιθίζει ἡ ὀμπλή, ἀνασπᾷ
τὴν πέτρα, ὅπου χτυπᾷ.

Καὶ ἰδὲς πὼς ὅλα φεύγουνε, μέσ' στὴν φεγγοβολιά,
ποὺ ἀπλώνει τὸ φεγγάρι.
Σαλπάρει ὁ θόλος τ' οὐρανοῦ, κι' ἐπάνω τοῦ κυ' ἄ
τῶν ἀστεριῶν τὸ σμᾶρι.
«Τρέμεις; σελήνῃ εἶναι λαμπρὴ.
Πᾶμε γοργά, μεῖς καὶ οἱ νεκροί.
Πῆς τοὺς νεκροὺς φοβᾶσαι;
Νεκρούς. ἄχ! μὴ θυμᾶσαι».

«Μαῦρε, λαλεῖ, στοχάζομαι, μαῦρε μου, ὁ πετεινός.
Σώθηκε ὁ ἄμμος' βιάσου.
Μαῦρε, λογιάζω μὲ χτυπᾷ ἀγέρας πρωῒνός'
βάλει τὰ δυνατὰ σου.
Ἔ! νά μας, νά μας μαῦρε, ἐκεῖ.
Ἀνοιχτὴ ἡ κοίτη ἡ νυφικὴ.
Γοργοὶ εἶναι οἱ πεθαμένοι!
Πῆς κι' εἴμαστε φτιασμένοι».

Μὲ ἀμολητὰ τὰ χαλινά, σὲ μάντεμένα ὄρμα
μιὰ θύρα καγκελλάτη.
Μάνταλο σπάει καὶ κλειδαριά, μὲ μιὰ μόνο βεργιά,
βέργας ψιλῆς, ποὺ ἐκράτει.
Καὶ τὰ θυρόφυλλα πετοῦν'
στοὺς τάφους μέσα αὐτοὶ περνοῦν.
Στὶς πλάκες τ' ἄχνὸ χύνει
τὸ φῶς της, ἡ σελήνῃ.

Καὶ ἰδὲς, γιὰ ἰδὲς, σὲ μιὰ στιγμή, σὲ μιὰ μόνο στιγμή,
ὦ θᾶμα, ὦ μέγα θᾶμα
σὰν ὕσκα σάπια, τ' ἄρματα τοῦ καβαλάρη ἐκεῖ
ρέβουν στὴ γῇ ὅλα ἀντάμα.
Γυμνὸ κρανίον ἡ κεφαλὴ'
σκέλεθρο ἐγίνῃ τὸ κορμί.
Τ' ἀμμορολόι στὸ χέρι
καὶ τὸ δρεπάνι φέρει.

Στὰ νύχια τ' ἄτι ὀρθώνεται κι' ἄγρια λεχομανᾷ
σπίθες ἡ ὀμπλή τινάζει,
Καὶ χοῦς! μ' αὐτοὺς μαζὶ βαθεῖά, στὴ γῇ μέσα βαθεῖά,
ἀδέκκητα βουλιάζει.
Στρίγγισμα ἀκούστη ἀπὸ ψηλά'
θρῆνος στὸ λάκκο χαμηλά'.
Χτυπιέται ἡ κόρη τώρα'

ἦλθε ἡ στερνὴ τῆς ὥρα.

Καὶ κάτου ἀπὸ τοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς τὸ λαγαρό,
φούρ, φούρ, γοργοπερνάει
τῶν ἱσκιωμάτων συντροφιά, πὺν σέρνει ἓνα χορὸ
καὶ τέτοια τραγουδάει:
«Μὲ τὸ Θεὸ ἔχε ὑπομονή·
ὅσο ἡ καρδιά σου κι' ἂν πονῇ,
μὲ Αὐτὸν μὴ ραθυμήση,
ἂν θὲς νὰ σ' ἐλεήση.

Ἀπόδοση: Δ. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

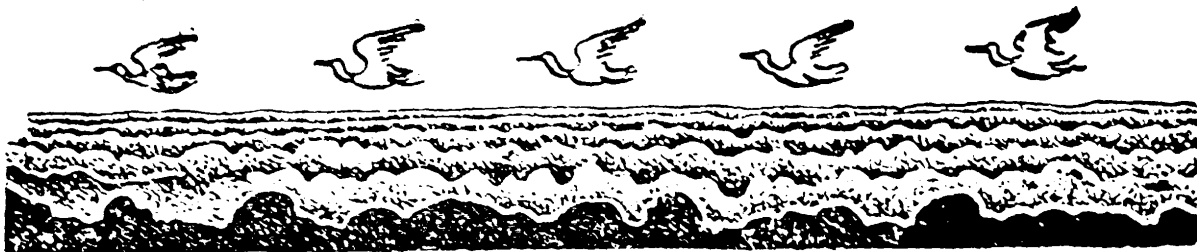
ΞΗΜΕΡΩΜΑ

Στεκόμαστε κάτω ἀπ' τ' ἀπλωμένα χέρια τῶν δένδρων
καὶ καρτεροῦμε τοὺς ὤριμους καρποὺς τῶν κόπων μας.
Καρτεροῦμε τὸ ἄνθισμα τῆς τριανταφυλλιᾶς
γιὰ νὰ γιομίσουμε τὸ στόμα μὲ ροδοπέταλα.
Τώρα θὰ ξημερώσῃ μιὰν αὐγὴ μὲ τὴ δροσιὰ τῶν πηγῶν
καὶ τὴν ἀνταύγεια τῶν χρυσωμένων φύλλων.
Οἱ δρόμοι θὰ ζωντανέψουν τὴ νυχτερινή τους ἀκίνησι
θὰ τρέξουν τοὺς δροσεροὺς χυμοὺς τῆς νεότητος.
κι οἱ ἄνθρωποι θὰ τραγουδήσουν τὸν ἐρχομὸ τῆς χαρᾶς.
Θὰ συναντήσουμε τὸν ἔρωτα μέσα στὸ δάσος μὲ τὰ βατό-
[μουρα.

Θὰ δροσίουμε τὰ χεῖλη στὴ βρῦση τοῦ βουνοῦ
καὶ θ' ἀπλώσουμε τὰ χέρια στοὺς κάμπους μὲ τὰ χαμομήλια.
Οἱ πεταλοῦδες γευτήκανε τὴν ἀνάσα τοῦ ἡλίου.
Οἱ κόκκινες παπαροῦνες τραγουδᾶνε τὴν Ἀνοιξή
καὶ μεῖς σηκώνουμε τὰ μάτια στοὺς οὐρανοὺς τῶν πουλιῶν.
Ξημέρωσε καὶ μᾶς πῆραν οἱ θεριστάδες μαζί τους
γιὰ νὰ δρέψουμε στὴν ἀπεραντισμένη τῆς γῆς
τὰ χρυσὰ στάχνα τῆς δοκιμασίας.
Ἦλθε ἡ μέρα τῶν γιορτερῶν φορεμάτων
πὺν θὰ ντυθοῦνε οἱ ψυχὲς μας γιὰ τὴ λιτανεία τῆς προ-
[σφορᾶς

Μαρία—Κέντρον—Ἀγαθοπούλου

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ

ΤΟ ΛΑΒΩΜΕΝΟ ΠΟΥΛΙ*

(Ν ο υ β έ λ λ α)

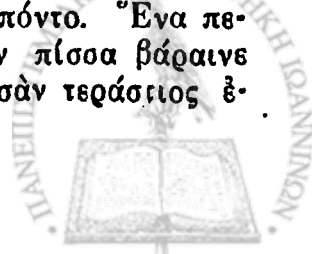
Περάσανε τὰ πρωτοβρόχια. Ὁ Πέτρος δὲν ἔβγαινε καθόλου ἔξω. Καθότανε στὴν πολυθρόνα καὶ συλλογιζότανε τὸ σχέδιό του. Ἐπρεπε νὰ πάρῃ τὴ μεγάλη ἀπόφαση, νὰ σκοτώσῃ τὴ κακὴ μητέρα του. Μὰ πῶς; μουρμούρισε καὶ μιὰ κρυάδα ἔφτασε ὡς τὰ νύχια τῶν ποδιῶν του. Πῶς νὰ σκοτώσω ἐκείνη, ποὺ μὲ ζέστανε μικρὸν στὴν ἀγκαλιά της καὶ μὲ βύζαξε μὲ τὸ γάλα στὸ στήθος της. Θεέ μου, δός μου τὴν δύναμη νὰ βαδίσω τὸ σκληρὸ δρόμο. Θὰ βαδίσω ἐκεῖ, ποὺ μὲ πᾶει ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐκδίκηση, ἔστω κι' ἂν ἀνοιξῇ κάτωθ' ἐμὲ μιὰ ἄβυσσος ὅπου μιὰ θάλασσα μελανιασμένη θὰ χτυπιέται μέσα στὸ σκοιάδι τῆς νύχτας. Δὲν ἔχω δύναμη, δὲν ἔχω θάρρος, λοιπόν; πῶς μὲ πέταξε στοὺς δρόμους; πῶς προτίμησε τὴν εὐχαρίστηση ἀπὸ τὴν στοργή, ποὺ μᾶς ὠφείλε, τὴ στοργή ποὺ εἶναι φυσικὴ, φυσικώτατη σὰν τὸ νερὸ ποὺ κυλῖει, σὰν τὸν ἥλιο, ποὺ θερμαίνει καὶ τ' ἀστέρια ποὺ παρηγοροῦν τοὺς στρατοκόπους.

Πρέπει ν' ἀποχτήσω τὴ δύναμη, στὸ πρόσωπό της θὰ ἐκδικηθῶ ὅλη τὴν ἐρημιὰ μου, τὴν ἐγκατάλειψη, ὅλη τὴν κακία ποὺ εἶδα, ὅταν ἀνοιξα τὰ μάτια μου στὸν ἥλιο, θὰ ἐκδικηθῶ τὴ ζωὴ μου, τὴ ζωὴ τῆς Καίτης. Τελείωσε. Καὶ πάλι βυθιζότανε μὲ δέος στοὺς γκρεμοὺς τοῦ ἱλίγγου, στὸ ἀποτρόπαιο ἔγκλημα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κάνῃ. Τὰ πόδια του μουδιάζανε κι' ἀπὸ τὴν κούραση πολλὰς φορὲς κοιμότανε χωρὶς νὰ ξεντυθῇ. Κι' ἄλλες ἡμέρες ἔμενε ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι νησιτικὸς μὲ τὰ μάτια κορφωμένα στὸ νταβάνι. Ὁνειρευόταν τώρα τὸ

μακρινὸ χωριὸ Α. Ἐκανε τότε τὸν ταχυδρόμο. Στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ σχολείου βοηθοῦσε τὸν Μπαρμπὰ Ἀνιῶνῃ κάθε καλοκαίρι. Μετὰ τὸν θάνατό του, αὐτὸς πήγαινε κι ἔφερνε ἀπὸ τὴν πόλιν τὸ ταχυδρομεῖο. Εἶχε μετανοήσει χιλιάδες φορές, ποὺ ζήτησε μεγάλες φιλοδοξίες. Νὰ μὴ μάθαινε τοῦλάχιστον τὸν ξεπεσμό τῆς ἀδερφῆς... Ἀ, νᾶτανε στὸ μακρινὸ ἐκεῖνο χωριὸ τοῦ νότου ποὺ ὅλοι τὸν ἀγαποῦσανε καὶ τὸν κατερούσανε νὰ τοὺς φέρῃ μηνύματα ἀπὸ τ' ἀγαπημένα πρόσωπα, ποὺ ἔμεναν μακριὰ. Ὅλοι ἐκεῖ εἶχανε ἀνθρώπους ξενιτεμένους, ναυτικούς, πέρα στὶς ἄγριες θάλασσες τοῦ Βορρᾶ. Ὁ Πετράκης, φώναζαν, ἔρχεται ὁ Πειράκης, καὶ τὰ κορίτσια κατέβαιναν γοργὰ τὰ σκαλοπάτια, παρατώντας τοὺς ἀργαλειοὺς λαχανιασμένες, γιὰ νὰ πάρουνε τὸ γράμμα, ποὺ περίμεναν μὲ τόση ἀγωνία ν' ἀντικρῦσουνε τὸν γνωστὸ ἀγαπημένο χαρακτῆρα, κι ἄλλα κορίτσια τὸν περίμεναν κοιτώντας τὴ μακρινὴ τρικυμισμένη θάλασσα πίσω ἀπὸ τὰ παραθύρια.

Μεσημέρι. Ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν ἐπαρχία γιὰ τὸ χωριό. Εἶχε φορτώσει τὸ ζῶο γιὰ καλὰ καὶ περπατοῦσε πίσω μ' ἓνα ραβδί στὸ χέρι. Πότε τ' ἀνέμιζε στὸν ἀγέρα σὰν φοβέρα, βάδιζε κατὰ μῆκος τοῦ ἀφρισμένου κόλπου· βογγοῦσανε τὰ κύματα καὶ βουίζανε μεσ' στὰ χαλίκια τῆς ἀμμουδιᾶς. Ἡ βοή τους ἦτανε βοή μυριάδων κροταλιῶν τῆς ἐρήμου. Μιλοῦσε μὲ τ' ἄλογο, σταμάτησε τὸ κουβεντολόι μὲ τ' ἄλογο—σὲ ποιὸν ἄλλωστε νὰ μιλήσῃ μέσα στὶς ἐρημιές—κι ἀγνάντεψε πέρα τὸν μαῦρο πόντο. Ἐνα πελώριο σύννεφο μαῖρο σὰν πῖσσα βάραινε τὴ καρδιὰ τῆς θάλασσας σὰν τεράστιος ἐ-

[*] Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 924, καὶ τέλος.

φιάλης. Ποῦ καὶ ποῦ ὁ ἥλιος φαινότανε πέρα στ' ἀκρωτήριο μακρὸν ἄρρωστος μὲ κίτρινο φῶς, ποῦ θώπευε τὰ πανιέρημα βράχια. Ἔστριψε σὲ λίγο καὶ χανότανε στὰ φειδίσια μονοπάτια τοῦ λόφου, μεσ' στοὺς ἐλαιῶνες γιὰ νὰ ἀντικρύσῃ μετὰ ἀπὸ λίγο πάλι τὴ θάλασσα ἄγρια καὶ ἐλεύθερη στὴν ἀρχαία μανία της. Πότε τὴν ἔβλεπε, πότε τὴν ἔχανε στὶς καμπὲς τῶν δρόμων, γιὰ νὰ φανῇ ὕστερα ξανά. Χιλιάδες φορὲς εἶχε παρακολουθήσει τὰ νάξια της, τὴν ἤξερε τόσο καλὰ ἀπὸ μικρὸς, ὅπως ξαίρουμε τὸ κορμὶ μιᾶς ὁμορφῆς καὶ ἀγαπημένης γυναίκας. Περνοῦσε τὴ ρεματιὰ τῶρα. Εἶχε χαθεῖ πίσω ἀπὸ τοὺς τελευταίους λόφους ἢ θάλασσα. Ἡ ρεματιὰ ἦτανε στοιχειωμένη. Στὴν ἄβυσσὸς της ποῦ κατοικοῦσαν φαντάσματα πλήθη περνοῦσε ἓνα ποτάμι. Ἡ μέρα δὲν κατέβαινε ποτὲ ζωντανὴ στὰ βάθη της.

Βραδάκι καὶ ἔτρεμε. Κι ἔξαφνα, ἀπὸ τοὺς κοντινοὺς θάμνους δίπλα του μεσ' ἀπὸ τὰ βάθη κάτου ἄγρια σηκώθηκαν φωνὲς ἐναγώνιες, ἀπειλιτικές.

Δ ο λ ο φ ό ν ε, δ ο λ ο φ ό ν ε, μ η τ ρ ο κ τ ό ν ε, καὶ τὸν ἔδειχναν μὲ τὸ δάχτυλο. Τὰ δάχτυλά τους ξερνούσανε φωτιὲς ποῦ τὸν ἔκαιγαν. Ἔτρεχε βιαστικά, τ' ἄλλο κάλπαζε ἀφηνιάζοντας. Οἱ φωνὲς σίμωναν καὶ ἄκουε μυστηριώδεις ἀνάσες, χίλιες ἀνάσες στ' αὐτιά του. Κατάλαβε, πῶς σωριαζότανε στὴν κατοικία τῆς νύχτας κάτου στὴν ἄβυσσο. Βοήθεια, φώναξε μὲ πνιγμένη φωνή. Εὐπνήσε μὲ σύγκρουσ' ὅλο του τὸ κορμὶ.

Ἔρριξε τὸ παλτό του καὶ ξάπλωσε στὴν καρέκλα. Τώρα ἔβλεπε τὴν γλυκεῖα Ἑλσα.

—Κανένα γράμμα, Πετράκη.

—Ὅχι· θ' ἄθελε πολὺ.

Ἡ βροχὴ τραγουδοῦσε στὴν κεραμυδένια σκεπή· φανταζόταν πῶς ἦταν ἄρχοντας πλούσιος, δυνατός. Πήγαινε καβάλλα σ' ἓνα ἄσπρο ἄλογο μὲ μιὰ χρυσάφινη σέλλα καὶ ἔπεφτε στὰ πόδια της καὶ τὰ φιλοῦσε. Πῶς θ' ἄθελε νάιναι σκλάβος της σ' ὅλην τὴ ζωή. Μποροῦσε νὰ διατάξῃ νὰ περάσῃ ὅσες ἐρημιὲς θέλει; θὰ τὶς περνοῦσε, ἀρκεῖ νὰ τοῦ μιλή καὶ νὰ κάθεται κοντά της καὶ ν' ἀκούῃ τὴν ἀσημένια της φωνή.

Ἐκεῖνη ἦτανε βασίλισσα πλαγιασμένη

στὰ πουπουλένια στρώματα καὶ στὰ κάτασπρα σεντόνια. Θὰ φεύγανε ἀγκαλιασμένοι μέσα ἀπὸ ἀνθισμένα μονοπάτια καὶ εὐρύχωρους κάμπους. Ἡ καρδιά τους θ' ἄναι γεμάτη ἀγάπη γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ γι' αὐτὰ τὰ ζουζούνια τῆς γῆς. Θὰ κοιμῶνται κάτου ἀπὸ τὸ δάσος μὲ τὶς πευκοβελοῦνες ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δειλὰ βλέμματα τῶν ἀστρῶν.

Κι ἀρχίζουνε τὸ ταξίδι. Προχωροῦνε μέσα στὴν ἀνοιξιὰτικὴ αὐγὴ. Σταματᾷ καὶ γυρίζει πίσω τρομαγμένη.

—Τὶ ἔχεις στὰ χέρια σου, Πέτρο, πόσο εἶναι κόκκινα τὰ χέρια σου, Πέτρο.

—Τὰ χέρια μου κόκκινα, ψελλίζει, τὰ χέρια μου κόκκινα; Πῶς;

Ἡ γλυκεῖα ὄψη τῆς Ἑλσας σιγὰ σιγὰ φεύγει καὶ παίρνει τὴν μορφή τῆς μητέρας του.

—Δολοφόνε, δολοφόνε.

Γιὰτὶ μὲ σκότωσες; καὶ τοῦδειχνε τὰ βυζιά, ποῦ θή' ασε τὸ γάλα τῆς πικρῆς ζωῆς.

Ἀνάσινε βαρειά· εὐπνήσε· ἔξω χοντρές στάλες βροχῆς χτυποῦσαν τὰ τζάμια σ' ἀραιὰ διαστήματα.

—Θεέ μου θεέ μου, τί νὰ κάνω;

Θεέ μου· θεέ μου σῶς με ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου, ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου σῶσε με...

Τὰ φύλλα ἀρχίσανε νὰ παίρνουν τ' ἀσημένιο χρῶμα πάνω στὰ δέντρα. Σὲ λίγο θὰ πέφτανε κάτου στὸ χῶμα μὲ τὸν πρῶτο ἀγέρα. Καὶ θὰ φτάνανε οἱ κρύες, χειμωνιάτικες νύχτες οἱ μακρές, οἱ μικρές χειμωνιάτικες ἡμέρες μὲ τὶς σιγανὲς ἀδιάκοπες βροχές. Ἐπιτέλους ἔπιασε δουλειὰ στὴν Ἐταιρεία Ὑδάτων. Οἱ παραδόσεις εἶχανε σταματήσει ἀπὸ καιρὸ καὶ ἔμεινε συνέχεια μὲ τὸ στομάχι ἀδειανό. Εἶχε ἀδυνατίσει. Μήπως ἔπρεπε νὰ ζηλέψῃ τὴ θέσιν τοῦ Αὐγουστίνου. Τότε πᾶνε πιά τὰ σχέδια, πάει ἡ διακαίωση τῆς ζωῆς. Δούλευε ἀπὸ τὸ πρωὶ μέχρι τὸ βράδυ σκυμένος πάνω στὰ χαρτιά. Ἐγραφε, ἀσταμάτητα ἔγραφε γιὰ νὰ ξεχνιέται. Ἦταν τὸ παράδειγμα στὴν ὑπηρεσία του καὶ ὅλοι, ἀπὸ τὸν προϊστάμενό του ἕως τὸν τελευταῖο κλητῆρα, τὸν ἀγαπήσανε καὶ τὸν βλέπανε μὲ ἐκτίμησιν. Ποτὲ δὲν μιλοῦσε ἀσκοπα, ποτὲ δὲν γελοῦσε. Κάθε του

λόγος ἦταν ζυγίμενος, ὅταν ἔφρεπε νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῆς σιωπῆς του. Οἱ ἴδιοι ἦσαν ὅμως καὶ ἡ ἴδια ἰδέα τὸν βασάνιζαν.

Γυρνοῦσε ἄσκοπα στὸ λιμάνι σήμερα. Ἐνα βαπόρι ἔφευγε μεσ' στὸ δειλινό, σφύριζε καὶ σχηματίζε τεράστιες μαῦρες τεθλασμένες γραμμὲς καπνοῦ πᾶνου στὴ θάλασσα· ὁ οὐρανὸς ἦταν μολυβένιος. Μιὰ ἄσυνήθιστη κίνηση τοῦ πλήθους τράβηξε τὴν προσοχή του. Αἶφνης ἀκουσε φωνές, μεγάλες κραυγὲς στοὺς δρόμους, πού ὀλοένα ἐσίμω-
ναν. Θυμήθηκε πὼς ἦταν γενικὴ ἀπεργία.

Τὰ πλήθη σταματήσανε σὲ μιὰ εὐφύχωρη πλατεία· πλησίασε καὶ αὐτὸς τὴν ὥρα. Κάποιος μιλοῦσε μὲ νευρικὲς χειρονομίες καὶ ἀπὸ τὰ μάτια του πετοῦσαν φλόγινες ἀστραπές. Τοῦ φάνηκε πὼς τὸ πρόσωπο αὐτοῦ τὸ ἔξερε, ἰδὲ δεῖ μάλιστα πολλὰς φορές, τοῦ ἦταν πολὺ γνωστό. Ποῦ ὅμως τὸ εἶχε συναντήσει; Δὲν κατόρθωνε νὰ θυμηθῇ. Ἐκανε μιὰ κίνηση ἀδιαφορίας καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τοὺς δμίλους τῶν ἀπεργῶν πού οὐρλιαζαν. Ἐνα τεράστιο ζήτημα, μιὰ θριαμβευτικὴ καὶ θαυραλέα λαχὴ δο-
νοῦσε τὸν ἀέρα καὶ ἀπλωνόταν ἄγρια πάνω σ' ὀλόκληρη τὴν πολιτεία, ἀπὸ τὸ λιμάνι ἕως τὴς πλαγιὰς τῶν βουνῶν. Ὁ Πέτρος καταλάβαινε πὼς κάτι τὸ ἄσπρωστο ἔφρεπε μέσα στὶς φλέβες του. Ἄς ἦτανε καὶ αὐτὸς νὰ φωνάξῃ ἔτσι, νὰ ἐνθουσιαστῇ, νὰ μιλήσῃ τοῖς ἀντιπάλαισιν, νὰ ἀφοσιωθῇ σὲ μιὰν ἰδέαν καλὴν ἢ κακὴν. Ἄν μποροῦσε νὰ τὸ κάνῃ δὲν θὰ ἦτο δυστυχής. Τὴ δὲν θάδινε γιὰ νὰ ἐνθουσιαστῇ καὶ αὐτὸς γιὰ μιὰ μονάχα στιγμὴ σὺν τὸν ξανθὸν ἐκείνον καὶ φλογερὸ νέο, πού σκορποῦσε τὴ δύναμη καὶ τὸ θάρρος τῆς ψυχῆς του στὰ νωθρὰ πλήθη! Ἄς ἦταν καὶ αὐτὸς σὲ κάτι νὰ πιστέψῃ θερμά. Ἐφერνε στὸ μυαλό του τοὺς ὁδίτες πού στηριζόμενοι πάνω στὴ ραβδιά τους τὰ βασανισμένα βαδίζανε, συνεχῶς βαδίζανε κάτω ἀπὸ τὸ λιεπύρι ἢ κάτω ἀπὸ τὰ μαστίγια τῶν χειμωνιάτικων ἀνέμων, ἀφοσιωμένοι στὶς ἐκστόσεις τῶν οὐρανῶν· ἡσυχιοὶ ὅπως τ' ἄρνια εὐχαριστημένοι καὶ χαρούμενοι. Καὶ εἶχανε τὴ γαλήνη μεσ' στὴν καρδιά τους, μεσ' τὸ μυαλό τους, τὴ γαλήνη πού αὐτὸς δὲν γνώρισε ποτέ.

Πήγαιναν «πρὸς τὴν τιμὴν καὶ τὴν πεποιθήσιν τους». Ἄλλοι περᾶσανε τὴ ζωὴ

τους πάνω σ' ἓνα στύλο, μπροστὴ σὲ μιὰ θλίβερη καὶ ἀφιλόξενη ἔρημο γιὰ νὰ κερδί-
σουνε ἓναν παράδεισο, γιὰτὶ πιστεύανε σὲ κάποιον παράδεισον.

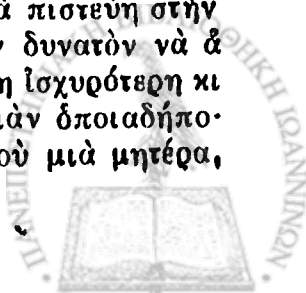
Ἄλλοι, στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια, πεθαίνανε γιὰ τὸν ἔρωτα μὲ μιὰ σπαθιά τοῦ ἀντεραστοῦ σιὴν καρδιά, κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα μιᾶς ὁμορφῆς, ἀγαπημένης γυναίκας.

Κι ὅλοι ἦτανε γαλήνιοι, ἀκολουθοῦσαν τὴν ψυχὴ τῆς καὶ γράφανε τὸν προορισμό τους στὴ γῆ· ὁ Πέτρος διψοῦσε τώρα γιὰ λίγη ἡσυχία, ὅπως τὸ χῶμα διψαίει λίγη βροχὴ τὸ καλοκαίρι.

Ἡ ὥρα ἦτανε προχωρημένη, ὅταν ἐξύπνησε τὴν ἐπομένην ἡμέρα. Θὰ προτιμοῦσε νὰ μὴ εἶχε ἀνοίξει τὰ μάτια του στὸ φῶς τῆς αἰγῆς. Καλύτερα νὰ ἡσύχαζε μιὰ γιὰ πάντα στὴ σκιά τοῦ θανάτου. Εἶχε καταντήσει πλέον ἀνυπόφορο νὰ μὴν βρῶσκῃ γαλήνη καὶ ἡρεμία πονθενά. Νὰ μὴ μπορῇ, Θεέ μου, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς φόβους, φόβους ὀλοένα αἰξανόμενους, πὼς κάτι τάχα σημαντικὸ τὸν ἀπειλοῦσε καὶ τὸ τάραιζε ἀπὸ τὴν κεφαλὴ μέχρι τὰ νύχια. Θὰ ἔκανε τὸ δεύτερο ταξίδι. Τὴν ἄποφασίσει. Θὰ πῆγαινε σιὴν ἐπαρχία καὶ θὰ τὴν σκοτώνε. Δὲν χωροῦσε ἀναβολή. Δὲν ἠμποροῦσε λοιπὸν νὰ πάρῃ μιὰ τελειωτικὴ ἀπόφαση καὶ νὰ ξεμπερδεύει ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς φόβους, ἀπ' ὅλες αὐτὰς τὶς σκοτεινὰς σκέψεις; Αἰώνια λοιπὸν θὰ παράδερνε μεσ' τὸ λαβύρινθο τοῦ σκοταδιοῦ, μακριὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο;

Ἄς ἀγαποῦσε τέλος πάντων κάτι, τόσο δύσκολο ἦταν ν' ἀγαπήσῃ; Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κάνῃ καὶ αὐτὸς μιὰν ἀνθρώπινη ζωὴ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ὀδύνη; Χαμογέλασε πικρά. Ἦξερε πολὺ ἑσπερα, πὼς δὲν πίστευε πιά στὴν ἀγάπῃ τῶν ἄλλων.

Ἀγαποῦσε σιὴν ἀρχή, ὅστερα φανερωνότανε, πὼς αὐτὸ δὲν ἦταν ἀγάπη, ἦταν ἓνας πόθος μόνον. Τίποτε ἄλλο. Πάντοτε θὰ ἀμφέβαλλε γιὰ τὸ κάθε τι; Μὰ πὼς μποροῦσε νὰ πιστεῦσιν σὲ κάτι, νὰ πιστεῦσιν στὴν ἀγάπῃ, πὼς ἓνας ξένος ἦταν δυνατόν νὰ ἀφοσιωθῇ μὲν μιὰν ἀφοσίωσιν ἰσχυρότερη καὶ ἀπὸ τὸ θάνατον, — ἔστω μὲ μιὰν ὁποιαδήποτε ἀφοσίωσιν — τὴ στιγμὴ πού μιὰ μητέρα,

ἡ μητέρα του παράτησε τὰ ἴδια τὰ σπλάγχνα της χωρὶς τύψη, χωρὶς μεταμέλεια; Καλὰ ποὺ δὲν εἶχε γίνει κανένας κακοῦργος. Πόσοι ποὺ δὲν γνώρισαν στοργὴ ἀπὸ τὰ μικρά τους χοῦνια δὲν τελείωσαν στὶς φυλακές; ἔτσι. Ἦταν φανερό, ὅπως ἡ ἡμέρα ποὺ διαδέχεται τὴν νύχτα, ὅπως ὁ ἥλιος βασιλεύει πάντα στὴ θάλασσα ἢ πίσω ἀπὸ τὶς κορυφές τῶν βουνῶν. Ἐτοιμαζότανε νὰ βγῇ ἔξω, ὅταν ἄκουσε βήματα στὴν ξύλινη σκάλα.

Ἡ Μάρθα παρουσιάστηκε μπροστὰ του ὅπως τότε ἡ Μάρθα ποὺ εἶχανε τόσες φορές ἀγαπηθῇ. Ἐμεινε ἀμίλητος. Κάτι σὰν φῶς ἄρχισε νὰ φέγγει μέσα του καὶ νὰ ψελλίξῃ τὶς πρῶτες χαρούμενες λέξεις. Τὸν φιλοῦσε. Δὲν μπορούσε νὰ μιλήσῃ. Κάτι σὰν δάκρυα παίζανε στὶς κόρες τῶν ὁμορφωμάτων του. Δὲν μπορούσε νὰ μιλήσῃ. Καλύτερα νὰ μείνω, εἶπε μέσα του, ὁ Θεὸς θὰ μὲ λυπηθῇ στὸ τέλος.

— Γιατὶ λοιπὸν ἐξαφανίστηκες ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, Πέτρο; κυλοῦσε σὰν μουσικὴ χαρούμενη ἢ φωνὴ τῆς Μάρθας μέσα στὸ πληχτικὸ δωμάτιο. Μὲ ξέχασες λοιπὸν ἀδερφάκι καὶ τὰ παράτησες ὅλα, ὅλα, τὶς σπουδές σου; Ἀλλὰ τί σοῦ συμβαίνει; Τὸν κοίταξε προσεκτικὰ κι ἐξακολούθησε.

— Εἶσαι ἀξύριστος, Πέτρο, μὰ τί εἶναι αὐτά; ἀπὸ σένα. Μὰ τί λέω, ἦσουν ἄρρωστος. Μοῦ τόπανε σήμερα στὸ γραφεῖο σου. Δὲν σὲ φανταζόμουν αἰσῶς, ἔψαχνα νὰ σὲ βρῶ. Ποῦ νὰ σὲ βρῇ κανεὶς μέσα σ' αὐτὴν τὴν κοσμοπλημμυρισμένη πολιτεία; Διάβασα τὴ μελέτη σου στὴν ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρηση «Ἡλίου» κι ἔτρεξα, ἔτρεξα νὰ μάθω γιὰ σένα. Ἦμουν χαρούμενη γιατί ἦσουν ἐδῶ. Εἶχα φαντασιεῖ, πῶς εἶχες φύγει. Τώρα δὲν θὰ σ' ἀφήσω ποτέ. Θὰ καθίσω κοντά σου. Ἀγκάλιασέ με κι ἐσύ; θάμαι πάντα κοντά σου; θάσαι χαρούμενος, δὲν εἶναι ἔτσι; Σ' ἀγαποῦσα ὅλα τὰ χρόνια. Σὲ γύρευα, ρωτοῦσα παντοῦ. Δὲν μ' ἀγαπᾷς κι ἐσύ; γιὰ θυμήσου ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Ὁ Πέτρος τὴν ἔβλεπε χωρὶς νὰ πιστεῦῃ στὰ μάτια του. Δὲν τὴν εἶχε σκεφθῇ τόσο καιρό. Καὶ τώρα πλημμύριζαν ὁρμητικὰ οἱ ἀναμνήσεις. Τὶ εὐτυχισμένη ἢ ἐποχὴ ὅταν σπουδάζανε μαζί, κι ἦταν λιγώτερο λυπημένος, περισσό-

τερο εὐχάριστος κι ὁμιλητικός. Ἦτανε ἴδια ἡ Μάρθα. Δὲν εἶχεν ἀλλάξει καθόλου. Εἶχε γίνει μάλιστα πιὸ ὁμορφη. Τὰ ἴδια ἐκεῖνα τ' ἀγαπημένα γαλάζια μάτια, τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ἐξαίσιον χρυσάφι τῶν μαλλιῶν. Κύματα ὑπὸ χρυσάφι τὸ ἄρωμα τῆς ψυχῆς της ἀνέβαινε σ' ἐκεῖνα τὰ θανμάσια καὶ γεμάτα ἀνάπη μάτια μὲ γλυκεῖς λάμπεις καὶ τραγουδοῦτε μεσ' στὸ χαμόγελό της, μέσα σ' ἡν τρυφερὴ φωνή της. Τὸν εἶχε λυπηθῇ λοιπὸν ἡ μοῖρα του; Ξαφνιαστικὴ στὴν ἀρχὴ κι ἔμενε σιωπηλός. Δίσταζε ἀκόμη. Ἦλθεν ἡ ἀγάπη, ἔπρεπε νὰ λυτρωθῇ. Δὲν θὰ ταξίδευε τώρα. Ποιὰ ἀνάγκη πιά νὰ ταξιδέψῃ; ὄχι θὰ καθότανε. Θὰ ξεκουραζότανε. Μίλησε.

— Εἶμαι ἄρρωστος, Μάρθα, θέλω ν' ἀναπνεύσω, ἔλειπες ἐσὺ καὶ πνιγόμενος. Σ' εὐχαριστῶ, ποὺ ἦρθες. Εἶμαι ἓνα γουρουνί, βοίσε με Μάρθα, γιατί δὲν ἦρθα νὰ σὲ ζητήσω τόσον, καιρό. Σ' εἶχα λησμονήσει. Μάρθα. Σκέψεις, πάντα σκέψεις. Μὰ ἂς μὴ μιλοῦμε γιὰ τὰ περασμένα πιά. Πόσον εἶμαι εὐτυχισμένος ποῦ σὲ βρίσκω. Εἶμαι λίγο παράξενος, Μάρθα, σοῦ ζητῶ νὰ μὲ συνηθίσῃς. Καὶ χαιρότανε ὁ Πέτρος, πολὺ χαιρότανε καὶ, πράγμα σπάνιο, γελοῦσε εὐχαριστημένος.

Ἡ Μάρθα τοῦ χάιδευε τὰ σγουρὰ μαλλιά του κι ἡ φωνή της ἔρρεε μέσα στὸ χειμωνιάτικο πρωῒνὸ σὰν μιὰ φωτοπλημμύρα μιᾶς πλούσιας μεγάλης ἀνοιξῆς.

— Νὰ φύγω τώρα ποὺ σὲ βοῦκα; θάμουν τρελλή. Θὰ φέρω τὰ πράγματά μου κι ὅλας ἐδῶ. Μιὰ βαλίτσα κι' ἓνα κρεβάτι. Χωρὶς νὰ βλέπω. Θάρθω μ' ἓνα ταξί. Θὰ πάω μὸ νάχη μου; εἶσαι τόσο ἐξασθενημένος. Καλύτερα νὰ πλαγιάσῃς. Θὰ πᾶμε στὴν Ἀλεξάνδρεια. Θὰ μείνουμε ἐκεῖ, ἂν τὸ θέλῃς. Ἔχω περιουσία, συγγενεῖς. Πόσον εἶμαι λοιπὸν χαρούμενος. Διαβάζω τώρα γιὰ τὸ πτυχίο, Πέτρο, ἐσὺ γιατί διέκοψες, δὲ σὲ ρώτησα. Ἔτσι ἐκτιμᾷς λοιπὸν τοὺς κόπους σου; Μὴ σοῦ κακοφαίνεται, γιατί κατσουφιάζεις; Ναί, εἶσαι ἄρρωστος, τί κάνω. Πόσο ἀνόητη εἶμαι λοιπὸν νὰ κάθουμε καὶ νὰ σοῦ κάνω τέτοιες ἐρωτήσεις. Δὲν εἶχες χρήματα κι' εἶσαι ὑπερήφανος καὶ σταθερός, ὑπερήφανος περισσότερο σὰν τὸ διάβολο. Ἀναγκάστηκες νὰ πιάσῃς ἐργασία. Δὲν

μπορεῖ νὰ δουλεύη κανεὶς σὲ δυὸ κυρίους. Καὶ κάθουμαι καὶ σοῦ ζητῶ ἀπολογία, γιὰ τὶ διέκοψες τὶς σπουδές σου. Πές μας κατηγουρούμενε. Συγχώρησέ με ἀγαπημένε μου.

Τώρα δὲ θάχεις ἀνάγκη νὰ δουλέψης. Ἐχω λεφτά. Νὰ σήμερα μὲ στείλανε ἄλλες τρεῖς χιλιάδες. Ἐνα τσέκ, θὰ πάω νὰ τὸ ἐξαργυρώσω στὴν Τράπεζα.

Τὶ συλλογίζεσαι τώρα; ποῦ προσέχεις; Μὴ στενοχωρεῖσαι, Πέτρο. Ἦτανε στ' ἀλήθεια κι αὐτὸς εὐχαριστημένος. Φοβότανε ὁμως. Ἀ, ἐκεῖνο τὸ σαράκι τὸ κρυφὸ, ποῦ παραμόνευε μέσα του, ἔτοιμο νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν κρύπτη του σὰν τὴν ὀχιά σφυρίζοντας στὰ χόρτα γιὰ νὰ τοῦ δηλητηριάξῃ τὴ χαρὰ μὲ τὴν ἀμφιβολία, πόσο θάθελε νὰ μετρηθῇ μαζύ του. Ἀς ἔβγαινε τώρα λοιπόν! Θὰ τὸ πατοῦσε κάτω μ' ὅλη του τὴν δύναμη ἔτσι ὅπως πατάει κανεὶς μὲ τὴν ἀρβύλατου ἓνα φίδι σ' ἓνα φλογερὸ μεσημέρι. Θὰ τὸ σκότωνε πιά γιὰ νὰ ζήσῃ μὲ πίστιν κι ἀγάπην τὶς ὑπόλοιπες ἡμέρες τὶς ζωῆς του.

—Εἶμαι ὅλος χαρά, Μάρθα, ἔλα νᾶμαστε μαζύ. Θ' ἀρχίσω ξανά τὶς σπουδές μου. Θὰ πάρω τὸ πτυχίον. Μετὰ θὰ φύγουμε στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου θέλεις, καὶ θὰ ναι ὁλόκληρη ἡ ζωὴ μας ὅλο ἀγάπη καὶ χαρὰ! Χαίρετε μαῖρες σκέψεις μου. Ζήτω ἡ χαρὰ.

—Τὶ ἀκαταστασία, θεέ μου, τόση σκόνη, στὰ βιβλία σου, πανιοῦ. Βέβαια ποιὸς θὰ σὲ περιποιηθῇ; Ἡ Μάρθα ἄρχισε νὰ τακτοποιῇ τὸ δωμάτιο. Αὐτὸς τὴν πρόσεχε. Ἦταν σὰν μιὰ ἡλιοφώτιστη μέρα. Πήγαινε στὸν ἐξώστη, ἐρχότανε πάλι καὶ οἱ κινήσεις της εἶχανε μιὰ τόση σιγουριά σὰν νὰ βρισκότανε στὸ σπῖτι της. Μιλοῦσε, συνέχεια μιλοῦσε σὰ νάχαν μόλις πρὸ μιᾶς ὥρας χωριστῇ.

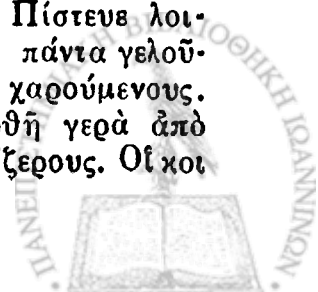
—Δὲν μὲ ρώτησες, Πέτρο, καθόλου πὼς σὲ βρῆκα. Διάβασα στὴν Ἐπιθεώρηση «Ἡλιος» τὸ «νὰ ζεστάνουμε τοὺς ἀνθρώπους» κι ἀπὸ κάτου τ' ὄνομά σου, Πέτρος Λίνος, αὐτὸς εἶναι δὲν μπορεῖ νὰ ναι ἄλλος, φώναξα μὲ χαρὰ. Μιὰ καὶ δυὸ πῆγα στὰ Γραφεῖα τοῦ Περιδικοῦ. Ὁ Πέτρος Λίνος, μοῦ εἶπαν, δουλεύει στὴν Ἐταιρεία Ὑδάτων, κι ἀπὸ ἐκεῖ, νᾶμαι ἐδῶ. Θαυμάσια. Χτυποῦσε τὰ χέρια της ἀπὸ χαρὰ. Θὰ φύγω. Θὰ πάω νὰ φέρω τὰ πράγματά μου,

θὰ γυρίσω ἀμέσως. Κάνει κρῖο πρέπει ν' ἀνάψουμε φωτιά. Ἐχεις κάρβουνα; Μὰ τὶ ρωτῶ! ὅλα θὰ γίνουν. Φυσάει ἀπελπιστικά, πρόστεσε. Ἀνοιξε τὴν πόρτα κι ἓνας κρύος ἀγέρας μῆκε μέσα. Κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια μὲ τραγούδια.

—Πέτρο, Πέτρο μὴ φύγῃς, σὲ πέντε λεπτὰ θάμαι κιόλας ἐδῶ. Τὴν κοιτοῦσε ἀπὸ τὸ παράθυρο κι ἐνιωθε ζέστα μέσ' στὴν ψυχὴ του, ὅπως τὶς πρώτες ἐκεῖνες ἡμέρες τῆς ἀγάπης των.

Ὁ Πέτρος ἄρχισε νὰ βλέπῃ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Νόμιζε κανεὶς, πὼς τίποτε δὲν τὸν ἀποσχολοῦσε. Τὶς νύχτες διάβαζε κι ἡ ἀγάπη τῆς Μάρθας τοῦ ἔκανε καλὸ. Ἀπόφευγε νὰ ἐξετάξῃ τὰ πράγματα στὸ βάθος τους. Τὶ τὸν ἐνοιαζε τώρα, ἄρκε τὰ δὲν εἶχεν ὑποφέρει; Τὸ μερίδιό του στὰ βάσανα δὲν ἔρχε ξεπληρώσει μὲ τὸ πάραπάνω; Ἦταν εὐτυχισμένος κι ἡ Μάρθα δολόχαρη. Ἀνάστησαν τὴν παλιά τους ζωὴ. Σὲ λίγο θάπαιρνε τὸ πτυχίον ὁ Πέτρος καὶ θάφευγαν μακριά, καὶ τότε δὲν θάχε νὰ φοβηθῇ τίποτε. Ἡ Ἰωάννα συμπάθησε τὴν Μάρθα ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ. Ἐρχόταν μάλιστα ἀπάνω κι ὁ Πέτρος εὗρισκε τὶς δυὸ γυναῖκες νὰ κουβεντιάζουν ἐγκάρδια. Ἀλλοτε κεντοῦσε κοντὰ στὸ παράθυρο τοῦ δρόμου. Μιὰ σκιά ὑπῆρχε στὰ μάτια της, μιὰ σκιά, ποῦ δὲν ἔλεγε νὰ τὴν ἀφήσῃ, κι ὅταν γελοῦσε καταλάβαινε κανεὶς πὼς γελοῦσε ἔτσι ἀπλὰ γιὰ νὰ γελάσῃ.

Πήγανε μάλιστα μιὰ μέρα ἐκδρομὴ στὸ ἀπέναντι νησάκι μὲ βύρκα. Πρώτη φορὰ εἶδε τὴν Ἰωάννα χαρούμενη στὸ πράσινο νησί. Ὁ Βάσος ἦταν ἄλλος ἀνθρώπος, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ πιστέψῃ, πὼς αὐτὸ τ' ὁμορφο καὶ γερὸ παιδί βασάνιζε τὴν Ἰωάννα. Ὅποιος ἀγαπάει πάρα πολὺ ὑποφέρει, ἡ πόνος εἶναι τὸ τίμημα τῆς μεγάλης ἀγάπης. Κι ἡ Ἰωάννα πλήρωνε αὐτὸ τὸ χρέος τῆς ζωῆς. Ὁ Πέτρος ἀναγνώρισε μ' ἄρκετὴ ἑκπληξὴ στὸ πρόσωπο τοῦ Βάσου τὸν νέον ποῦ μιλοῦσε μὲ τόσο πάθος στὰ πλήθη τὴν ἡμέρα τῆς ἀπεργίας. Πίστευε λοιπὸν αὐτός, γι' αὐτὸ γελοῦσε, πάντα γελοῦσε. Τὸ μέλλον ἀνήκει στοὺς χαρούμενους. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ στεριωθῇ γερὰ ἀπὸ ἀνθρώπους δύσθυμους καὶ μίζερους. Οἱ κοί

νωνίες χρειάζονται δυνατούς ανθρώπους, γεμάτους αγάπη για τους άλλους για να πάνε μπροστά. Κι αυτό το ξέρε ο Πέτρος πολύ καλά. Τὸν τελευταῖο καιρὸ ὁ Βάσος δὲν ἐρχότανε στὸ σπίτι. Ἐλεπε ὁλόκληρες ἡμέρες, ἐρχόταν ἀργὰ τὰ μεσάνυχτα κάπου - κάπου κι ἔκανε σκηνές. Ἡ Ἰωάννα κι-τρίνιζε κάθε μέρα καὶ περισσότερο. Μιὰ ἡμέρα ἡ καρδιακή της πάθησος τὴν βρῆκε κι ἔμεινε ξαπλωμένη σὶδὸ πάτωμα μὲ τὸ κέντημα στὰ χέρια καὶ τὶ νομίζατε, πὼς κεντούσε; μαντήλια τοῦ Βάσου, μαξιλάρια. Κεντιούσε τ' ὄνομα τοῦ Βάσου παντοῦ, τ' ὄνομα ἐκείνου, ποὺ δὲν τὴν ἀγαποῦσε πιά. Γιατὶ νῦναι πλασμένη ἔτσι ἡ ἀνθρώπινη καρδιά; Ἀργότερα ὁ Βάσος παντρεύτηκε κι' ἡ Ἰωάννα ἔμεινε μονάχη. Ζοῦσε χω-χωρὶς νὰ ζῇ.

— Ἐ, τί κάνεις καὶ μένη Ἰωάννα;

— Κεντῶ τ' ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου μου, γιατί ζεῖ καὶ μ' ἀγαπᾷ. Θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα μας κι ὅλα θὰ πλεύσουν στὸ φῶς μιᾶς ἀνοιξιᾶτικης αὐγῆς. Ἐμαθα νὰ περιμένω καὶ θὰ περιμένω, ἀφοῦ ἔκανα τὴ γνωριμιὰ μου μὲ τὴ μεγάλη ἀγάπη.

Ὁ καθέννας σηκώνει τὸν σταυρὸ του.

Ἡ ἀγρύπνια ἐτρωγε τὴν πληγωμένη της καρδιά καὶ μιὰ Παρασκευὴ ἀπόγευμα στὶς τρεῖς ἐκλείσσε τὰ μάτια της γιὰ πάντα, μπροστὰ στὸν Πέτρο καὶ Μάρθα. Ἦταν τὸ πρῶτο ἔμπα τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ χῶμα μύριζε βροχή.

Ἀναπαυθήκατε, Ἰωάννα, ἀναπαυθήκατε ἐκεῖ στὸν οὐρανὸ ψηλά, ποὺ εἶναι ὁλόκληρος ἀγάπη, ἀγάπη καὶ φῶς.

Οἱ ἐνθουσιασμοὶ ἀρχίζαν νὰ χαμηλώνουν τὰ φτερά τους. Τὸ σαράκι ποὺ πίστευε πὼς τὸ εἶχε νικήσει, εἶχεν ἔλθει στὴν ἐπιφάνεια ξανά. Δὲν πίστευε πιά στὴ Μάρθα. Σὲ κάθε λόγῳ, σὲ κάθε πράξη της, ἀρχίζε νὰ βλέπῃ κι' ἓνα τεράστιο ψέμμα. Ἔστω, τὸν ἀγαποῦσε. Ὁ Πέτρος ὅμως τρώμαζε νὰ ζῇ καὶ νὰ ὑποκρίνεται. Δὲν ὑπῆρχε μέσα του ἀγάπη γιὰ τὴν Μάρθα. Μόνο τὴν ποθοῦσε, τίποτε ἄλλο. Κι' εἶχε κάνει τόσα ὄνειρα, πὼς ὅλα θάλλαζαν. Πίσω ἀπὸ τὸ κάθε τι διαισθανόταν τὸ κακό, τὴν ἐχθρότητα. Καὶ πάντοτε ὑποψίες

ἀλλόκοτες τὸν ἔκαναν νὰ βρίσκεται ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Καλύτερα νὰ κάμνε αὐτὸ τὸ ταξίδι στὴν ἐπαρχία νὰ παίρνε ἐξόδιση γιὰ τὴ ζωὴ τὴ δική του, γιὰ τὴ ζωὴ τῆς ἀδελφῆς του, τῆς Καίτης. Κι ὅμως πόσον ἤθελε ν' ἀγαπᾷ κι αὐτὸς μὲ μιὰν ἀπέραντη κι ἀτελείωτη ἀγάπη.

Πόσο ζεστὴ θάταν τότε ἡ ψυχὴ του, πόσο χαρούμενα θὰ συνέχιζε νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον. Ζήλευε γι' αὐτὸ τὴ Μάρθα, ποὺ ἦταν ἡ ἀγάπη της χαρούμενη, ὅπως ἓνα τραγούδι τοῦ Μόζουτ. Πόσο λαχταροῦσε ν' ἀγαπᾷ κι' αὐτός. Θὰ τοῦ ἔφτανε αὐτό. Δὲν θὰ γύρευε τίποτε ἄλλο. Τὴν περίμενε. Σήμερα θάτανε ὁλόχαρη, ἔδινε τίς τελευταῖες πτυχιακὲς ἐξετάσεις. Τὴν φανταζότανε ν' ἀνεβαίνει βιαστικὰ τὰ σκαλοπάτια. Θὰ τὸν φώναζε γελαστὴ μὲ τ' ὄνομά του κάτου ἀπὸ τίς σκάλες ἀκόμη καὶ θάπεφτε στὴν ἀγκυλιά του εὐτυχισμένη καὶ θάπλεκε στὸ πλευρό του χίλια ὄνειρα γιὰ τὸ μέλλον.

— Θὰ φύγουμε γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια, θὰ τοῦ ἔλεγε. Ἐκεῖ θὰ καίει ὁ ἥλιος τόσο φλογερά. Ὅλα ἐκεῖ εἶναι τόσο κοθαρά, θὰ νιώσεις πιὸ καλά. Μείνε ἡσυχος γι' αὐτό. Θὰ νιώσης πιὸ καλά. Κι' αὐτὸς θὰ χαμογελοῦσε, θὰ χαμογελοῦσε θλιμμένα.

Χτύπησε τὸ χέρι του στὸ τραπέζι ὀρθιος. Δὲν πίστευε λοιπὸν τίποτε; τί ἦταν αὐτό, ποὺ τοῦ δηλητηρίαζε κάθε τόσο τὴ ζωὴ; Ποιὸν εἶχε βλάψῃ; Κακὸ δὲν εἶχε κάνει οὔτε σ' ἓνα μυρμήγκι τῆς γῆς. Δὲν ἔβλεπε κανένα παράθυρο ἀνοιχτὸ γιὰ ν' ἀναπνεύσῃ στοὺς γαλάζιους ὁρίζοντες.

Θάμνε πάντοτε πίσω ἀπὸ τὰ κατὰ-κλειστα παράθυρα μέσα στὴ σκοτεινιά κι ἐκεῖ θάμνε χρόνια καὶ χρόνια. Μποροῦσε νὰ εἰπῇ κανεὶς στὶς Μάρθες καὶ στὶς Ἰωάννες νὰ μὴν ἀγαποῦν; Εἶναι σὰν νὰ τοὺς πρότεινε κανένας νὰ πάθουν ν' ἀναπνέουν. Ἔστω κι ἂν ὑπόφευγαν ἀπὸ τὴν ἀγάπη, ὅπως ἡ Ἰωάννα. Εὐρισκαν εὐχαρίστηση νὰ ὑποφέρουν. Ἄν ἔκαναν ν' ἀγαποῦν καὶ νὰ πονοῦν γιὰ κάτι, θὰ πέθαιναν ἀκριβῶς τὴν ἴδια τὴ στιγμή.

Εἶχανε στυλώσει μέσ' στὴ ψυχὴ τους ἓνα εἶδωλο. Ἄς ἦταν ψυχρὸ κι αὐστηρὸ ὅπως οἱ Σφίγγες τῆς ἐρήμου, ἀγέλαστο, φτάνει νὰ τοὺς χαμογελοῦσε λίγο μόνον μ' ἓνα χαμόγελο ποὺ, ἂς μὴν ἦταν καθόλου χαμό-

γελο, κι αὐτὲς θὰ ἦτανε χαρούμενες, πολὺ χαρούμενες, γιατί φυλάνε τὸ εἶδωλό τους ὅπως τ' ἅγια τῶν ἁγίων καὶ μακρὰ ἀπὸ κάθε βέβηλο-μάτι, ἔτσι ὅπως φυλάγει κανεὶς τὰ πολύτιμα κειμήλια τῆς οἰκογενείας, μιὰ χρυσὴ καρδιά μὲ πράσινα κόκκινα πετράδια ποὺ κρύβει τὴ φωτογραφία κάποιου ἀγαπημένου προσώπου.

Κι ἔχουνε τὸ εἶδωλό τους ζηλότυπα κρυμμένο στὴν καρδιά, ὅπως ἡ θάλασσα κρατάει σ' ἀπύθμενους κι ἀνεξερεύνητους βυθοὺς πολύτιμα μαργαριτάρια.

Εἶδωλα, εἶδωλα! Πόσο θᾶθελε κι αὐτὸς νᾶχε στεριώσει μέσα του ἕνα. Ἐπιχείρησε, μὰ τὸ γκρέμισε μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια.

Ἄνοιξε τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ διάβασε διάφορα.

(Α. Κορινθ. ιγ' 1—5) «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον».

Χαλκός, χαλκός καὶ γέλασε μ' ἀνείπω τη θλίψη.

Συέχισε.

(Λουκ. Ζ' 38—50) «Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἣτις ἦν ἁμαρτωλὸς ἐπιγνοῦσα, ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβραστον μύρου καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίονσα ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ.

Κι ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε Σίμωνι: Εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν σου, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας. Αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. Φίλημά μου οὐκ ἔδωκας. Αὕτη δέ, ἅψ' ἥς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσα μου τοὺς πόδας. Ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας. Αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας.

Οὐ χάριν λέγω σοί, ἀφένωντε αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἡ γὰρ ἡσέπ ο λ ύ. Ὡς δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπε δὲ αὐτῇ· ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι καὶ ἤρξαντο οἱ συνακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς: Τίς οὗτός ἐστιν, ὅς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησεν; Εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα: Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πο-

ρ ε ύ ο υ εἰς εἰρ ῆ ν η ν».

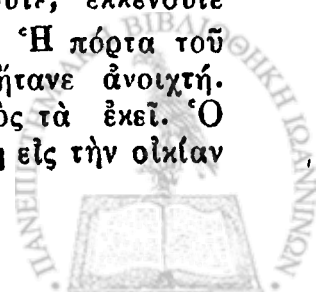
Νᾶχε κι αὐτὸς τὴν πίστη τῆς γυναίκας τοῦ Εὐαγγελίου θὰ γνώριζε τὴν ὁδὸ τῆς εἰρήνης.

Κι ἄρχισε νὰ κλαίῃ γιὰ πρώτη φορὰ νὰ κλαίῃ τόσο πολὺ. Μεσημέρι. Ὁ ἀγέρας σφύριζε στὰ σύρματα μὲ παράπονο καὶ πότε σταματοῦσε γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοή του. Τὸ χιόνι ἔπεφτε δειλὰ-δειλὰ μὲ νωχέλεια. Καλύτερα νᾶφευγε. Σύντομα μάλιστα νᾶφευγε, νὰ ἐξαφανίζόταν ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Τρόμαξε στὴν ἰδέα, πὼς μπορούσε σὲ λίγο ν' ἀντικρύσῃ τὸ πρόσωπο τῆς Μάρθας. Νὰ τελειώνουμε λοιπόν. Νὰ φύγω γρήγορα. Δὲν χρειαζόταν τίποτε. Θὰ πηγαινε στὴν ἐπαρχία. Φόρεσε τὸ παλτό του, ξεκλείδωσε ἕνα συρτάρι κι ἔβαλε τὸ πιστόλι στὴν τσέπη του. Καλύτερα νὰ τὸ ἔβαζε στὴ μέσα τσέπη τοῦ σακκακιοῦ του. Πρὸς θεοῦ ὄχι στὴν ἔξω τσέπη· θὰ φαινότανε. Καὶ τότε θὰ πηγαιναν ὅλα χαμένα, τόσοι κόποι, τόσα σχέδια, τόσοι φόβοι καὶ ἀγρύπνιες. Χωριστὰ ἡ ἀγωνία καὶ τὸ μαρτύριο. Τὸ μυαλό του δούλευε μιὰ χαρά. Δόξα σοι ὁ Θεός.

Τὰ ψέμματα τελείωναν πιά. Νὰ εἶδο· ποιήσῃ; Τὶ τὸ ὄφελος; Δὲν θᾶρχότανε ποτέ. Ἡσυχία βασίλευε στὰ δωμάτια μόνον ὁ ἄνεμος ποὺ φυσοῦσε ἔξω χορεύοντας τὸ χιόνι στὸ πρῶτο στροβίλισμά του κι ὁ Αὐγοῦ στῆνος εἶχε πάψει ἔδῳ καὶ μέρες νὰ τοανουδάῃ τὸν ψαλμὸ τῆς αἰχμαλωσίας. Ὁ Πέτρος τὸν εἶχε μάθει σχεδὸν ἀπέξω. Ψιθύρισε.

(Ψαλμ πλς' 136) «Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιὰ μου, κολληθείη ἡ γλῶσσα μου τῷ λάρυγγί μου, ἂν μὴ σοῦ μνησθῶ, ἂν μὴ προαντάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου. Μνήσθη τι, Κύριε, τῶν νιῶν Ἐδῶμ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ τῶν λεγόντων. Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς».

Ἄκουσε κύλισμα τροχῶν στὸ δρόμο κι ἀμέσως βήματα στὴ σκάλα. Ὁ Πέτρος ταραχθῆκε. Τρόμαξε βυθισμένος στὸ τραγοῦδι τῶν ψαλμῶν «ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς». Ἡ πόρτα τοῦ δωματίου τοῦ φυματικοῦ ἦτανε ἀνοιχτή. Τὰ βήματα προχώρησαν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὁ Αὐγουστῖνος σήμερα μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν

τῶν οὐρανῶν, τὰ χαράματα κίόλας, χωρὶς νὰ ἀνησυχῇ κανέναν, ὅπως πάντα Ἀπὸ τὸ παράθυρο εἶδε τὸν Αὐγουστῖνο στὸ κάρρο τοῦ νεκροτομείου. Ὁ θάνατος, ψιθύρισε, ὁ θάνατος, παντοῦ ὁ θάνατος. Ποιὸς θ' ἀναστήσει τὴν χαρὰ μεσ' ἀπὸ τὸ θάνατο; Μόνον πού θὰ παγώνη τώρα συνεχῶς ὁ Αὐγουστῖνος. Χαῖρε Αὐγουστίνε.

Ὁ ἀγέρας εἶχε σταματήσει καὶ τὸ χιόνι ἔπεφτε πυκνό. Ἐπρεπε νὰ κάνη σύντομα. Ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη μπορούσε νὰ ληθῇ ἡ Μάρθα. Ἐχάσε τίποτε; ρώτησε τὸν ἑαυτὸ του. Ὁχι. Ἀνοιξε τὴν πόρτα. Τὸ χιόνι ὥρμησε στὴ κάμαρα. Κοίταξε γιὰ τελευταῖα φορὰ τὸ δωμάτιο. Τὸ κάρρο τῆς Μάρθας στὸν τοῖχο τοῦ χαμογελοῦσε. Χαῖρε Μάρθα. Ἐκλείσε πίσω του τὴν πόρτα κι ὕστερα χάθηκε στὴν καμπὴ τοῦ δρόμου. Θάπερνε τὸ βαπόρι· θὰ πηγαινε νὰ βγάλῃ εἰσιτήριο. Τράβηξε γιὰ τὸ λιμάνι. Ἐνα καράβι ἐρχόταν. Παραδινόταν σὲ συλλογισμούς. Γιατὶ νὰ πηγαινεν ἔκει κάτω; Τὶ θὰ κέρδιζεν ἀπ' ὅλη αὐτὴν τὴν ἱστορία; Μήπως θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του; Ὁχι, τῷ ἔφερε αὐτὸ πολὺ καλά. Τὸ καράβι μπῆκε μέσα στὸ λιμάνι καὶ σφύριξε

μεσ' στὸ χιονισμένο δειλινό. Ὁ Πέτρος σὲ λίγο ἔστριψε καὶ βρέθηκε στὸν δημόσιο κήπο. Σιγαλιά. Δὲν ὑπῆρχε ψυχὴ. Ἀνασήκωσε τὸν γιακὰ τοῦ παλτοῦ του καὶ προχώρησε στὰ ἔρημα μέρη τοῦ πάρκου. Μπροστά του πέρασε ἓνα ἐρίπιο γυναῖκας.

—Κύριε, θέλετε;

Ἐκανε ἓνα μορφασμὸ ἀηδίας. Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ παντελονιοῦ του ὅσα χρήματα εἶχε. Δὲν τὰ μέτρησε καθόλου. Ποιὰ ἡ ἀνάγκη νὰ καθόταν νὰ μετρήσῃ; Βάδ'ζε. Συλλογίστηκε τὴν ἀδερφή του τὴν Καίτη. Ἐτσι θὰ καταντοῦσε μιὰ μέρα σίγουρα· Θεέ μου, φώτισέ την ν' ἀλλάξῃ ζωὴ, προσευχήθηκε. Ποιὸς ὅμως θὰ πίστευε στὴν μετάνειά της; Κανένας. Ἦταν πολὺ ἀργὰ πιά. Γιατὶ νὰ βασάνιζε περισσότερο αὐτὸν ἑαυτὸ του; Ἐνα τραῖνο σφύριξε μακριὰ κι ἔπειτα ἔπεςε τρομαχτικὴ σιγὴ. Μονάχα τὸ χιόνι χόρευε ἀδιάκοπα, χόρευε καὶ τύλιγε μὲ τὸν κατάλευκο μανδύα του τὰ βουνά, τὰ χωράφια, τοὺς κήπους, τὰ δέντρα, τὰ σπίτια, τὴν πολιτεία δλάκερη. Ὁ Πέτρος ἔβγαλε τὸ πιστόλι του, τὸ ἔβαλε στοὺς κροτάφους του καὶ τράβηξε τὴν σκανδάλῃ.

Σ Κ Ο Π Ι Α 3-5

Κράπ-κρούπ, κράπ-κρούπ, κράπ-κρούπ....

30 θήματα ἀκριβῶς

τὶ ζεστό πού ἦταν αὐτὸ τὸ καλοκαῖρι

θυμᾶσαι τὴ θάλασσα;

Θυμᾶσαι τὰ φίλιὰ στὴν ἀμμονδιά;

Σᾶς χαίδευε τὸ κύμα

σᾶς δρόσιζε τὴν καρδιά.

Καὶ σεῖς ἀγνὰ παιδάκια

γελοῦσατε σι' ἀρωματιά της.

Ἀγαπούσατε κάθε τὶ τότε

Ἐκείνη ἐσένα, ἐοὺν ἐκείνη

κι οἱ δύο σας τὴ θάλασσα.

Ποῦ νὰ εἶναι τώρα ἡ θάλασσα;

Κράπ-κρούπ, κράπ-κρούπ, κράπ-κρούπ

Μὴ κοιτᾶς τὰ φῶτα μακριὰ

Μόνο τριάντα βήματα

ὑστερα μεταβολή.

Σκέψου τὸ παρασύνθημα

Σκέψου τὴν πεθαμένη σου ἀγάπη

τὸ τελευταῖο καλοκαῖρι.

... 27, 28, 29, 30 κι ὕστερα πάλιν

30, 29, 28, 27....

Σ' ἀρέσαν τὰ φῶτα;

Κοίτα στὴν πόλιν ὑπάρχουν πολλὰ

ὑπάρχουν ἄνθρωποι σου ζοῦν

κι ἐοὺν εἶσαι πεθαμένος σκοπέ.

Πόσα ἀστέρια νᾶχη ἄραγε ὁ οὐρανός;

Ἀπόψε κανένα, μπορεῖ καὶ νὰ βρέξῃ.

Τὸ παρασύνθημα, σκέψου τὸ παρασύνθημα
ποσο ἀργὰ περνάει ἡ ὥρα.

Πόσο γρήγορα πέρασε τὸ καλοκαῖρι σας

Πόσο μουντὴ εἶναι ἡ ζωὴ.

Μιχ. Βαλκάνης

ΠΑΝΟΥ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΕΝΑΣ ΣΥΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΕΖΟΥ ΜΑΣ ΛΟΓΟΥ

Τὸ διήγημα ἔχει χαρακτηριστεῖ ἀπὸ τῆ σύγχρονη αἰσθητικῇ καὶ κριτικῇ σὰν «δύσκολο εἶδος» τοῦ πεζοῦ λόγου.

Καὶ εἶναι τέτοιο, γιατί τὸ σύντομο, ἡ πυκνότητά τῶν νοημάτων καὶ ἡ λεπτή δουλειά, εἶναι τὰ κύρια προσόντα ποὺ πρέπει νὰ διαθέτει σήμερα ἕνας ἀξιὸς ἐργάτης τοῦ διηγήματος.

Καὶ κατέχει μιὰ ξεχωριστὴ καὶ ἀξιόλογη θέσιν στὸ πνευματικὸ χῶρο τῆς ἐποχῆς μας, γιατί ἐκφράζει ἄμεσα τὴν πύκνωσιν ποὺ ἔχει πάρει ἡ σύγχρονη ζωὴ, τὸ σύντομο καὶ ἀκαριαῖο τῆς κάθε ἐκφράσεως τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ὁ χρόνος εἶναι κι' αὐτὸς μιὰ μηχανὴ ποὺ τρέχει μὲ περισσότερο καλπασμὸ στὶς μέρες μας κι' οἱ ἄνθρωποι κινοῦνται μέσα στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο μὲ φρενιτιώδεις ταχύτητες.

Τὸ μυθιστόρημα νομίζω πὼς ἦταν ἡ ἐκφράση καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἐποχῶν τῆς γαλήνης, ἐνῶ τὸ διήγημα εἶναι τὸ κύριο ἐκφράστικὸ μέσο τῶν δυσκόλων καιρῶν ποὺ περνοῦμε, τῶν γρήγορων ἐντυπώσεων, τῆς ἄμεσης πιά ἐπαφῆς μὲ τὴ ζωὴ μέχρι καὶ τὴν τελευταία τῆς λεπτομέρεια.

Στὸν τόπο μας, τὸ διήγημα καλλιεργήθηκε ἐντατικὰ ἀπὸ ἀξιόους διηγηματογράφους, ποὺ ἔχουν ἀφίσει μερικὰ διηγήματα μὲ διάρκειαν στὸ χρόνο.

Μόλις σ' αὐτὸ τὸ χῶρο λύθηκαν ὀρισμένα κοινωνικοοικονομικὰ προβλήματα, ποὺ πάντα εἶχαν μιὰ τεράστια ἐπίδραση πάνω στὴ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἀρχισαν νὰ παρουσιάζονται, στὸ στίβο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἕνας Παπαδιαμάντης, ἕνας Μωραϊτίδης, ἕνας Καρκαβίτσας καὶ τόσο

ἄλλοι ποὺ μᾶς ἔδωσαν δείγματα διηγηματικῆς γραφῆς ποὺ θὰ μείνουν μνημεῖα γιὰ τὴν νεοελληνικὴ Τέχνη καὶ τὸν πολιτισμὸ μας.

Βέβαια, ὁ πεζὸς λόγος ἐδῶ στάθηκε ἄτυχος, ἀντίθετα μὲ τὴν ποίηση, σὲ σύγκριση δὲ μὲ τὴν παγκόσμια πεζογραφία ἔμεινε πίσω ἀρκετὰ καὶ μόνο προσπάθειες ἔμειναν κι' οἱ πιὸ καλὲς στιγμὲς τῆς Ἑλληνικῆς Πεζογραφίας.

Κι' ὅμως αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ προσπάθειες γι' ἀνανέωση, ἔδωσαν τοὺς ἀξιόλογους καρποὺς τοὺς στὴ γενιὰ ἀκριβῶς αὐτὴ ποὺ σήμερα βρίσκεται στὴν πλήρη ὀριμότητά της, κρατώντας τὰ σκῆπτρα τοῦ πεζοῦ λόγου.

Δὲν πρέπει ἀκόμα νὰ ξεχάσουμε καθόλου διηγηματογράφους σὰν τὸ Βουτυρά, τὸν Νίκο Νικολαΐδην καὶ μερικοὺς ἄλλους ποὺ χτὲς ἐφυγαν γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι καὶ ποὺ ὅλη τὴ ζωὴ τοὺς τὴν ἀφιέρωσαν στὴ πιστὴ ἀγάπη τοὺς στὸ διήγημα, ἀνανεώνοντας, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, αὐτὸ τὸ ἀξιόλογο εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου κι' ἀφηγῶνται φεύγοντας ἔργα θαυμάσια γιὰ τίς ἐπερχόμενες γενιές.

Ἀπὸ τὴ νέα γενιὰ τῶν διηγηματογράφων, ξεχώρισε μὲ τὸ πρῶτο του κι' ὅλας διβλίο «Ἡ τελευταία νύχτα τῆς γῆς» (1924), ὁ Πέτρος Χάρης, μὲ τὸ διακριτικὸ ὄψος, τὴν ψυχολογικὴ διάθεση, τὴ ζεστασιά καὶ τὴ βαθειὰ γνώση τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων. Ἐκεῖνο ποὺ ξεχωρίζει κανεῖς σὰν ἔσθῃ σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ διήγημα τοῦ Πέτρου Χάρη, εἶναι ἡ ἀπλότητα, ἡ καλλιέργεια ἡ ἐπίμονη τοῦ ὅψους, ἡ ἀρτια δολοκλήρωση στὸ μῦθο καὶ τὴν κίνηση τοῦ διηγήματος.

Νομίζω πώς οι περισσότεροι διηγηματογράφοι μας έχουν αποτύχει σ' όλες τις προσπάθειες για την δημιουργία μιας ικανής σειράς άριτων διηγημάτων, ακριβώς γιατί, πάντα παραλείπουν να δώσουν σημασία σ' αυτό ακριβώς που οι Σκανδιναβοί και Ρώσοι δάσκαλοι του διηγήματος προσέχουν πολύ.

Στο ύψος ενός διηγήματος, δηλαδή στο πλάσιμο της γλώσσας του μένα προσωπικό τρόπο, στο δέσιμο του μύθου, μα προπαντός στη μορφή, την κίνηση των προσώπων και των καταστάσεων του διηγήματος.

Ο Τσέχωφ, ο Χάμσουν, ο Γκόρκι κι' ένα πλήθος άλλοι πρωτομάστορες του πεζού λόγου και ιδιαίτερα του διηγήματος, πρόσεχαν πάρα πολύ τι πάρα πάνω ουσιαστικές προϋποθέσεις στα διηγήματά τους.

Την τέχνη του διηγήματος ακριβώς, όπως έχει τονίσει κι ένας εκλεκτός κριτικός του ο Κ. Ι. Δεδόπουλος, κατέχει απόλυτα στη δουλειά του ο Π. Σάρης, κι' αν του λείπουν μερικά στοιχεία που άλλοι Έλληνες διηγηματογράφοι έχουν στην εργασία τους, μπορεί με την απόλυτη γνώση της τέχνης του διηγήματος που κατέχει να υπερπηδά τις αδυναμίες του και να μας δίνει διηγήματα αξιόλογα.

Στο βιβλίο του «Μακρινός Κόσμος», τυπωμένο την άνοιξη του 1944, έχουμε τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα αυτής της Τέχνης του Π. Σάρη.

Διηγήματα με απλό μύθο, με λεπτό τρόπο εργασμένα, με χάρη γραμμένα, μα προπαντός θαυμαστά για την ψυχογραφία τους που ιδιαίτερα προσέχει ο συγγραφέας. Τα διηγήματα αυτά νομίζω πως είναι ακριβώς μια πρώτη ολοκληρωμένη σε ουσία και μορφή εργασία του, μια χαρακτηριστική συλλογή διηγημάτων υψηλής αισθητικής μορφής, του περιεχομένου και ταυτόχρονα καλογραμμένη λιτός πρόζας.

Απλά περιστατικά, εικόνες έντονες, παρμένες από μικρές και μεγάλες στιγμές της ζωής, κίνηση, ζωή, δράση, έμφυτες της φύσης, ανθρώπινες λαχτάρες, πόθοι και θλίψεις, να τα χαρακτηριστικά στοιχεία των διηγημάτων αυτών.

Μας σταμάτησαν δυο διηγήματα, «ο δρόμος 100» μέτρων και το «ένα γεφυράκι».

Τα δυο αυτά διηγήματα έχουν άδρες γραμμές της πεζογραφικής του προσωπικότητας και ξεχωρίζουν για την απλότητα, μα και την έμφυτά τους.

Στο διήγημα, «Δρόμος 100 μέτρων» πλέκεται ένας μύθος γύρω από μια ομάδα νέων του γυμνασίου με μια λαμπρή τέχνη που κερδίζει τον αναγνώστη από τις πρώτες στιγμές του.

Αλλά κι σταθεύμε περισσότερα στο δεύτερο διήγημα, ένα αξιοψυχογραφικό, κομμάτι πεζού λόγου που περιγράφει την ανάπτυξη ενός πρώιμου ανδρικού ένστικτου γύρω από τον έρωτα.

Όλο το διήγημα ολοκληρώνεται γύρω από το έρωτα μιας ζεστής γυναίκας κι' ενός νεαρού φοιτητή της Νομικής.

Τα συναισθήματα που νοιώθει ένας άπειρος νέος, πόναι ταυτόχρονα και άντρας, μπροστά σε μια ώριμη έρωτική γυναίκα, οι αντιδράσεις του, οι βαθύτερες ψυχολογικές του ικανοποιήσεις, μας δίνονται σ' αυτό το διήγημα, με τρόπο που δείχνει πόσο μάστορας στη τέχνη του διηγήματος είναι ο συγγραφέας.

Η ψυχολογία, η αισθησιακή θεώρηση του έρωτα από ένα νέο άντρα, ή συμμετοχή στο μύθο του κοινωνικού περιβάλλοντος, οι συγκινήσεις και οι πόθοι πλέκονται έμφυτα μέσα στο διήγημα «το γεφυράκι».

Πιστεύω πως το διήγημα αυτό θα μείνει στη γραμματολογία μας σαν ένα από τα καλύτερα του συγγραφέα.

Μα ο Π. Σάρης άφου δικαιώσει έναν ώριμο χρόνο, γράφοντας δοκίμιο, μελέτη, κριτική και ταξιδιωτική έντύπωση, μα προπαντός δίνοντας ένα μεγάλο μέρος από τον έαυτό του στη «Νέα Έστια», το πόσο αξιόλογο αυτό περιοδικό που διευθύνει, θα μας δώσει ακόλουθα στα 1958 ένα καινούργιο τόμο διηγημάτων «Τα φώτα στο Πέλαγος».

Και σ' αυτό το βιβλίο ο Πέτρος Σάρης κινείται, τούτη τη φορά, πιο άνετα και πιο άδρα, στον ίδιο αγαπημένο χώρο της λυρικής διάθεσης, με απαλά έμφως χρώματα, της γλυκειάς Ρέμης, της ανάλαττης ελπίδας των καταστάσεων της ψυχής του ανθρώπου.

Ζει στα έργα του σ' ένα χώρο γαλάζιο

καί ζεστό πού μας δικαιώνει την έντύπωση πώς παρ' ὅλες τίς πίκρες καί τίς ἀναποδιές, κάπου ὑπάρχει ἡ δικαίωση τῆς ὑπαρξῆς, ὑπάρχουν πάντα οἱ γλυκές στιγμές τῆς εὐτυχίας, ἀξίζει κανεὶς νὰ ζεῖ ἔστω καί μέ πόνο, μὰ καί νοσταλγὸς τοῦ φωτός καί τῆς χαρᾶς. Δεκαπέντε διηγήματα συνθέτου τοῦτο τὸ ἀξιόλογο βιβλίον, κκολλημένα διηγήματα μέ στρωτὸ μῦθο, ὁμορφιά καί ἀκόμα τὸ σπουδαιότερο γεμάτα ἀπὸ βαθειὰ ἀνθρώπινα νοήματα καί ἀγάπη στὸν ἀνθρώπο καί τὴν αἰώνια μοῖρα του στὴ γῆ.

Ξεχωρίζουν περισσότερο γιὰ τὴν πληρότητα καί τὴν ἀληθινὰ λυρική ὁμορφιά τους τὰ διηγήματα: «Πρώτη ἐρωτική ἀγρύπνια», «Ἐρωτικὸς Χιτώνας» «Πρῶτο Ταξίδι», «Ὁ Θάνατος ἐνὸς Θεοῦ», «Οὐτε ἔνα πουλὶ στὸν οὐρανὸ» καί τὸ θαυμάσιο ἐκείνο «Φῶτα στὸ Πέλαγος».

Ὅλα τὰ διηγήματα, ὅπως διαπιστώνει κανεὶς διαβάζοντάς τα συμβαίνει νὰ ἔχουν μιὰ ὁμοιόμορφη πληρότητα καί ὁμορφιά καί ἐδῶ, ὅπως καί στὸ βιβλίον «Μακρινὸς Κόσμος», ὅπως καί σὲ ἄλλα βιβλία τοῦ Π. Χάρη.

Ὅμως μᾶς σταμάτησαν περισσότερο τὸ «Πρῶτο ταξίδι», καί τὰ «Φῶτα στὸ Πέλαγος» πού δίνουν τὸν τίτλον τους καί σ' ὅλο τὸ βιβλίον.

Στὸ «πρῶτο ταξίδι» ζοῦμε κοντὰ σ' ἕνα νέο ζευγάρι γεμάτο ἀγάπη, πού ταξιδεύει τὸ πρῶτον του ταξίδι, ταξίδι πού τὸ ποικίλει ἡ πληρότητα τοῦ πρώτου ἐρωτα μέ ὅλες τίς γλυκές στιγμές του· τοῦτο τὸ διήγημα εἶναι γεμάτο γαλάζιες εἰκόνες χαρᾶς, δοσμένο μέ ἔξοχες ψυχολογικὲς ἀναλύσεις καί ὁμορφες λεπτομέρειες ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ νέου αὐτοῦ ζευγαριοῦ, τοῦτο τὸ διήγημα σοῦ σταματᾷ τὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν πρώτη καί ὅλας στιγμῇ.

Μὰ σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ τῶν διηγημάτων, ὅπως καί σὲ ἄλλα του κείμενα, ξεχω

ρίζει ἡ ἀγάπη τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν Ἀθήνα, τὴν μεγάλη καί ὁμορφὴ πόλιν πού τὸν μεγάλωσε καί τὸν ζέστανε μέ τὸ ζεστό της ἥλιο καί τὰ ὁμορφὰ της χρώματα.

Κάποιος ἐκλεκτὸς κριτικὸς εἶπε κάποτε πὼς ὁ Π. Χάρης εἶναι ἕνας ἀξιόσ' Ἀθηναιογράφος στὰ κείμενά του, νομίζω πὼς δὲν εἶχε ἄδικο.

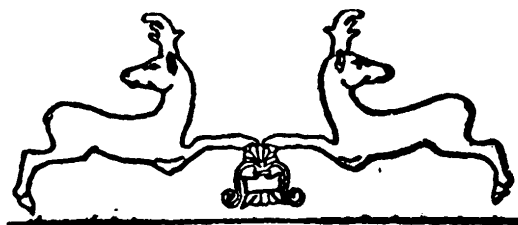
Στὸ διήγημα ὁμοῦ «Φῶτα στὸ Πέλαγος» ἔχουμε τὴν δραματικὴ ἱστορία τῆς κατοχῆς, ὅπως μᾶς τὴν δίνει ζωντανεμένη ὁ Π. Χάρης, τὰ κατοχικά χρόνια γεμάτα ἀγχος καί σκοτάδι.

Καί ὁμοῦ μέσα σ' αὐτὸ τὸ σκοτάδι, ὁ συγγραφέας προβάλλει τὰ φῶτα στὸ πέλαγος, σὰν τίς μικρὲς παρήγορες φωτιές, πού δίνουν παρηγοριὰ καί ἐλπίδα. Τοῦτες οἱ μικρὲς φωτιές μέσα σ' ὅλη τὴν δραματικότητα τοῦ διηγήματος δείχνουν τὴν πίστη τῶν σκλάβων στὸ φῶς τῆς λευτερίας, τῆς λευτερίας πού κάπου φυτᾷ ἀέρας μυζόπνοος καί δυνατὸς πού γεμίζει τίς ψυχὲς μέ γαλάζια χρώματα καί Ἑλλάδα.

Ὁ Πέτρος Χάρης, σὰν πεζογράφος καί ἰδιαίτερα σὰν διηγηματογράφος, ἀνήκει στοὺς πρωτοπόρους τῆς γενιᾶς του.

Ἀνὰ τὰ κείμενά του ὑπάρχουν μερικὲς ἀδυναμίες,—καί ἀπὸ ποῖο ἔργο ἀνθρώπινο ἀλήθεια λείπουν οἱ ἀδυναμίες;—ἔχει τὴν δύναμιν μέ μιὰ πληρότητα στὴ μορφή καί μέ τὴ λεπτὴ καί ἐπίμονη δουλειὰ πού καταβάλλει νὰ μᾶς δίνει διηγήματα ἀληθινοῦ καί ἀντάξιου πεζογραφικοῦ ταλέντου.

Ὁ Π. Χάρης, ὅπως εἶπαμε, εἶναι τέλειος γνώστης τῆς τεχνικῆς τοῦ διηγήματος, εἶναι ὁ κάτοχος καί τῶν λεπτομερειῶν του ἀκόμα, τὸ ἔργο του ὅλο μᾶς πείθει πὼς ὁ συγγραφέας στὴ πλήρη του ἡδὴ ἀνθιστὴ τῆς πνευματικῆς του πορείας, ἀποτελεῖ ἕνα ἀξιόλογο κεφάλαιο γιὰ τὰ γράμματα μᾶς.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΔΙΑΘΗΚΗ

Ἐνα ἐκλεκτὸν τέκνον τῆς πόλεως αὐτῆς, ὁ Βασίλειος Πυρσινέλλας, ἀπεβίωσεν ἐσγάτως εἰς Ἀθήνας. Ὁ παλαιὸς αὐτὸς Δήμαρχος Ἰωαννιτῶν, ἄνθρωπος μὲ σημαντικὴν μόρφωσιν, προικισμένος μὲ δὲν καλλιτεχνικὸν αἰσθητήριον, γεμᾶτος πνευματικὰς ἀνησυχίας, διαποτισμένος ἀπὸ μίαν ἔμφυτον ἀριστοκρατικότητα, ἦτο μία προσωπικότης ἐκλεκτή, ἓνα ὑπόδειγμα πολιτισμένου ἀνθρώπου. Καὶ τώρα, μὲ τὰς τελευταίας θελήσεις του, ἔδειξεν ὅτι ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς σπανίους πολίτας, πὺν ἀντικρύζον τὸ μέλλον ὅχι ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς θραχίας ἀτομικῆς ζωῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς ἀπείρως πλουσιωτέρας εἰς βάθος καὶ πλότης ζωῆς τῆς κοινότητος. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀντίληψίς του τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ νὰ ἐγκαταστήσῃ, ὡς γενικὸν κληρονόμον του, τὸν Δῆμον Ἰωαννιτῶν. Μὲ τὴν διαθήκην του, δύο τινὰ ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὁ Βασίλειος Πυρσινέλλας: πρῶτον, ὅτι ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς συμπολίτας του, καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἡ πόλις ἔταξεν εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν κοινῶν, καὶ δὲν ὑπεχώρησεν εἰς μικροψύχους ἐνδοιασμοὺς ἢ εἰς οἰασδήποτε μορφῆς ἀνασκοπήν, πὺν εἶναι συχνὰ τόσον σοβαρὸν ἐμπόδιον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τελευταίου καθήκοντος. Καὶ δεύτερον—τοῦτο γίνεται φανερόν ἐκ τῆς ρητῆς ἐκφραζομένης ἐπιθυμίας του νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ περιουσία του διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς πνευματικοῦ κέντρου εἰς τὴν πόλιν—ὅτι βαθύτατα ἐπίστευεν εἰς τὴν ζωτικὴν σημασίαν τῆς πνευματικῆς καλλιτεργείας διὰ τὴν πρόοδον ἐνὸς τόπου. Διὰ τοῦτο δὲν προορίζει τὸν πλοῦτον του εἰς ἄμεσον ἀνάλωσιν, πρὸς κάλυψιν τρεχουσῶν δημοτικῶν ἀναγκῶν, ἀλλ' ὡς κίνητρον εἰς τὸ διηνεκές, πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἐκπολιτιστικῆς στάθμης τῆς πόλεως.

Ἡ διαθήκη τοῦ Β. Πυρσινέλλα, ὁ ὁποῖος, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, διῆλθε μὲ πραγματικὰς στερήσεις τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ θίξῃ τὰ κεφάλαια τὰ προωρισμένα εἰς τὸν ἱερόν του σκοπόν, ἐπαναφέρει ἀθελήτως εἰς τὴν μνήμην, τηρουμένων θεδαίως τῶν ἀναλογιῶν, τὰς μορφὰς νῶν Ζωσιμάδων. Καθὼς ἐκεῖνοι, ἐπίστευε καὶ αὐτός, ὅτι ἡ καλυτέρα πανοπλία ἐναντίον τῆς ἀθλιότητος, ὁ μεγαλύτερος ἐργάτης θαυμάτων μέσα εἰς μίαν κοινότητα, ὁ πραγματικὸς πρόμαχος τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ. Καθὼς ἐκεῖνοι, ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ὑπολογίζεται εἰς ἀριθμὸν ἐτῶν ἡ ἀξία καὶ τὸ βάρος μιᾶς ζωῆς, ἀλλ' εἰς τὰς προεκτάσεις καὶ τὴν προβολὴν τῆς μέσα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν συγχρόνων καὶ τῶν ἀπογόνων των.

Καὶ τώρα ἀπομένει εἰς τὸν Δῆμον Ἰωαννιτῶν νὰ φανῇ ἀντάξιός τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἐκλιπόντος. Καὶ ἓνας μόνον τρόπος ὑπάρχει πρὸς τοῦτο: τὸ νὰ φανῇ πιστὸς ἐκτελεστὴς τῶν τελευταίων θελήσεών του, καὶ νὰ τιμήσῃ, καθὼς ἀρμόζει, τὴν μνήμην του. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὁσπία ἡ ἀγαθὴ πρόθεσις ἐνὸς ἀγαθοῦ ἀνδρός, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐνισχυθῇ ὁ ζῆλος νέων πιθανῶν εὐεργετῶν, οἱ ὁποῖοι διαπιστοῦντες, ὅτι αἱ τελευταῖαι θελήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ τέρας μὴ καὶ τὴν ἐκφρασιν μιᾶς ζωῆς, δὲν προορίζονται διὰ τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων, δὲν θὰ διστάσουν νὰ εὐεργετήσουν τοὺς συμπολίτας των καὶ τὴν πόλιν πὺν τοὺς ἐγέννησε.

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ Β. Π., ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς ἐκ τῶν καλυτέρων συνεργατῶν τῆς, εἶναι βεβαία διὰ τὸν Δῆμον θὰ φανῇ ἀξίος τῆς

ἐμπιστοσύνης τοῦ ἐκλιπόντος καὶ δηλοῖ, ὅτι θὰ βοηθήσῃ τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὸ νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ ὠραῖοι σκοποὶ του.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ

ΣΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

Ὁ θόρυβος ποὺ δημιουργήθηκε γύρω ἀπὸ τὴν ὑπόθεση τῶν Κρατικῶν βραβείων δὲν ἔσβησε. Ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολῇ εἰς στήλες τῶν ἐφημερίδων—τῶν ἀθηναϊκῶν ἐννοεῖται—τροφοδοτούμενος ἀπὸ ἐπιστολὰς ἐνδιαφερομένων καὶ μὴ. Καὶ αὐτὴ ἡ συνεχιζομένη ἐνασχόλησις ἐρχεται νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ὠρισμένους πλευρὰς τοῦ ζητήματος ποὺ ἡ δὲν εἶχαμε σαφὴ γνῶση γι' αὐτὰς ἢ δὲ θέλαμε νὰ δώσουμε πίστη σὲ μερικὰς ἀπόψεις ποὺ ὠρισμένοι, καλῶς γνωρίζοντες τὰ πράγματα, διετύπωναν. Ἔτσι ἔχουμε πιά βεβαιωθῇ ἡμεῖς οἱ «σεμνοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς ἐπαρχίας»—κι' ἄς μᾶς εἰρωνεύεται στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ κ. Γιαννάτος—πὼς ὁ θόρυβος γιὰ τὰ Κρατικὰ βραβεῖα ἦταν στὸ σύνολό του σχεδὸν τεχνιτὸς κι' ἡ ἀτμόσφαιρά ποὺ δημιουργήθηκε ἦταν ἓνα νεφελῶδες ἐκ προθέσεως κατασκευάσμα.

Ἄς μιλήσουμε ὁμῶς πρὸ συγκεκριμένα:

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» γιὰ νὰ τοποθετήσῃ τὰ πράγματα στὴ θέσιν τους καὶ πρωτίστως γιὰ νὰ δώσῃ μὴν ἀπάντησιν στὴν ἐπίθεσιν τῆς «Ἐνδοχώρας» ἐναντίον τοῦ κ. Σαλαμάγκα, ἐδημοσίευσεν στὸ προηγούμενον τεύχος τῆς—ἐκτὸς τῆς ἀπαντήσεως—καὶ τὰ κεῖμενα ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἐσχημάτιζε ὁ ἀναγνώστης, ἀνεπηρέαστα, μὴ γνῶμη γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα. Καὶ βασικὸ κεῖμενο γιὰ μᾶς δὲν ἦταν οὔτε οἱ ἐπιστολὰς τῶν ἐνδιαφερομένων γιὰ τὸ βραβεῖο, οὔτε τὰ σχόλια τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων—οὔτε φυσικὰ καὶ τὰ σχόλια τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων ποὺ τὰ ἀγνοεῖ ὁ κ. Γιαννάτος—ἀλλὰ τὸ «κατηγορητήριο» τῆς Ἐνδοχώρας, ἀπ' ὅπου ἦντλησαν ἐπιχειρήματα ὅλοι οἱ ἄλλοι, μὴδὲ τοῦ κ. Γιαννάτου ἑξαίρουμένου. Θὰ δῖναμε πρωταριότητα στὰ γραπτὰ τοῦ κ. Γιαννάτου ἂν ΠΡΩΤΟΣ αὐτὸς ἀνακινούσε τὸ ζήτημα.

Ὅμως, δὲν τὸ εἶχαμε καὶ περίμενε κι' αὐτὸς τὴν ἐκδοσὴ τῆς «Ἐνδοχώρας» γιὰ νὰ ἀρχίσῃ τὸν πόλεμον. Γιὰ τοὺς ἀναγνώστες λοιπὸν δὲν θὰ προσέθετε κατὰ τὸ οὐσιαστικὸ ἢ παράθεσιν τῶν κειμένων του ἐκτὸς ἀπὸ λεπτομέρειες. Ὅπως δὲν θὰ προσέθεταν καὶ τίποτε τὰ 40 δημοσιεύματα τῶν ὁκτὼ ἐφημερίδων—ἐκτὸς ἂν ὁ κ. Γιαννάτος ὑπολογίζει γιὰ προσφορά τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀντίκρουσαν οἱ ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι τὴν ἐργασία ἐνὸς πράγματι σεμνοῦ ἐπαρχιώτη πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι ἦταν νὰ εἰπωθῇ εἰπώθηκε σὲ γενικὰς γραμμὰς ἀπὸ τὴν «Ἐνδοχώρα». Τὰ ὑπόλοιπα ἦταν παραπληρώματα ποὺ—ὅχι δὲν ἀξίζαν τὸν κόπο νὰ δημοσιευθοῦν—ὕποχρεώθηκε ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» νὰ μὴν τὰ συμπεριλάβῃ ἀπὸ ἑλλειψὴ χώρου. Γιὰ νὰ τυπωθοῦν ὅλα ὅσα ζητᾷ ὁ κ. Γιαννάτος χρειαζότανε ἓνα ὁλόκληρο τεύχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» ποὺ γιὰ τὴν ἐκδόσιν του ἀπαιτοῦνται οὐκ ὀλίγα χρήματα. Ἄν

ὁ κ. Γιαννάτος θέλει νὰ γίνῃ χρηματοδότης, εὐχαρίστως ἀναλαμβάνουμε τὴν ἐκδοσὴ τοῦ τεύχους αὐτοῦ καὶ τὸν διαβεβαίωουμε ὅτι δὲν θὰ ἀφήσουμε οὔτε τὸν ἐλαχιστότερον λιθελίσκο κατὰ τοῦ κ. Σαλαμάγκα χωρὶς νὰ τὸν συμπεριλάβουμε...

Μὲ τὴν ἐκτύπωση τοῦ τεύχους αὐτοῦ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» κυκλοφόρησαν καὶ ὠρισμένα ἀνάτυπα, ποὺ σκοπὸ εἶχαν νὰ ἐνημερώσουν ἐγκαίρως ὅσους ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ ζήτημα καὶ πρωτίστως τίς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας ποὺ τόσο πολὺ εἶχαν μ' αὐτὸ ἀσχοληθῇ. Καὶ λέμε ἐγκαίρως γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐκδόσεως ἐνὸς περιοδικοῦ—ὅταν μάλιστα γίνεται μὲ τίς γνωστὰς οἰκονομικὰς προϋποθέσεις τῶν ἐπαρχιακῶν περιοδικῶν—ἀπαιτεῖ χρόνον, πρᾶγμα ποὺ τὸ ἐμποδίζει νὰ κυκλοφορήσῃ στὸν καιρὸ ποὺ ἔχει προγραμματίσει τὴν ἐκδόσιν του. Στὸ ἀνάτυπο λοιπὸν μπῆκαν τὰ ἴδια ἀκριβῶς κεῖμενα τοῦ περιοδικοῦ. Κι' ἀπορούμε πῶς τὰ «Νέα», μὲ τὴν μεγάλη ἐκδοτικὴ τους παράδοση, εἶχαν τὴν ἀξίωσιν νὰ συμπεριληφθοῦν στὸ ἀνάτυπο καὶ κεῖμενα ποὺ ἀναφέρονται σὲ γεγονότα μεταγενέστερα. Καὶ μεταγενέστερο γεγονὸς ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ ἀνατύπου εἶναι ἡ ἀπόφασιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ γιὰ τὴν μὴ ἀπονομὴ τοῦ βραβείου τῆς σειρᾶς τῶν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων. Συνεπῶς γιὰ μᾶς «ἐπίλογος» ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη ἦταν ἡ ἐκθεσὴ τῆς Ἐπιτροπῆς, ποὺ ἀνακοινώθηκε ἐπισήμως ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ σταθμὸ καὶ δημοσιεύτηκε σ' ὅλες τίς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Μὰ μάλιστα ἐφημερίδα ἔγραψε πῶς ὁ Ὑπουργὸς συμφωνεῖ πλήρως μὲ τὴν ἐκθεσὴ τῆς Ἐπιτροπῆς—τὴν ἐπομένη κυκλοφόρησε τὸ δικὸ μας ἀνάτυπο—κι' αὐτὸ ὅχι μόνον γιὰ μᾶς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν πρὸ ἀνδρὸς ἀναγνώστην ἔπρεπε νάνα: ὁ ἐπίλογος τῆς ὑποθέσεως. (Κι' ἐφ' ὅσον στὴν εἰδησιν τῆς ἐφημερίδος αὐτῆς καμμιὰ ἐπισημὴ διαφύση δὲν δόθηκε, ὁ ἐπίλογος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι γιὰ μᾶς ἡ ἐκθεσὴ τοῦ κ. Ζώρα...)

Δὲν κακοποιεῖται λοιπὸν σὲ κανένα σημεῖο ἀπὸ μᾶς ἡ ἀλήθεια κι' οὔτε μεροληπτικὴ θέσιν παίρνουμε. Ἀντίθετα μὲ τίς τελευταῖες ἐξελίξεις διαπιστώνουμε σαφὴ πρόθεσιν ὠρισμένων δημοσιογραφικῶν κύκλων νὰ ἐπιβάλλουν παντὶ οὐδέναι τάς ἀπόψεις των. Ἔτσι, παίρνοντας θέσιν ἐναντίον τοῦ «ἀνατύπου μας» ὁ κ. Γιαννάτος δημοσίευσεν στὰ «Νέα» τῆς 16 Δεκεμβρίου μὴ ἐπιστολὴν μὲ τὴν ὁποία ἀφ' ἐνὸς μὲν μᾶς ἐπικρίνει γιὰ τὴν μὴ παράθεσιν τῶν δικῶν του κειμένων—σ' αὐτὸ δώσαμε στὴν ἀρχὴ ἀπάντησιν—ἀφ' ἑτέρου δὲ μᾶς κατηγορεῖ καὶ δι' ἀπράπειαν καὶ δι' ἑλλειψιν... ἐντιμότητος... Φαίνεται πῶς στίς μέρες μας οἱ λέξεις ἔχασαν πιά τὴν σημασίαν τους καὶ γιὰ νὰ δώσουμε στὸν κ. Γιαννάτο τὴν εὐχέρεια νὰ σκεφθῇ τὸ πρᾶγμα καλλίτερα, ὁ Διευθυντὴς τῆς «Ἡπειρ. Ἑστίας» κ. Δ. Κόκκινος ἔστειλε στὰ «Νέα» μὴ ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴν, αὐτὴ ποὺ στὸ τέλος δημοσιεύουμε.

Περιμέναμε λοιπόν τη δημοσίευσή της και φυσικά τα οποιαδήποτε σχόλια πάνω σ' αυτή του συντάκτου των λογοτεχνικών νέων της εφημερίδας. 'Αντ' αυτής όμως στα «Νέα» της 23 Δεκε. βρίου είδαμε δυό σχόλια με τους τίτλους—τους τόσο αντικειμενικούς!—«Μονόπλευρο το δημοσίευμα της «Ηπειρωτικής Έστιας» για το σκάνδαλο του βραβείου» και «Αγνοεί οσάντα δημοσιεύματα όκτώ εφημερίδων!» όπου χρησιμοποιούνται ελάχιστα αποσπάσματα της απαντητικής επιστολής με μοναδικό σκοπό να υποστηριχθῇ ἡ θέση τοῦ κ. Γιαννάτου και τῶν οὖν αὐτῶν! ἀφαιρώντας ἐτσι, παρὰ τὰ καθιερωμένα, τὴν δυνατότητα υπερασπίσεως στὸν ἴδιο χώρο πρὸς πρῶτος ἀδίκησε κ. Σπ. Γιαννάτος. Εἶναι περιττὸν ν' ἀναπτυχθοῦμε περισσότερο.

Ἀφήνουμε λοιπὸν τοὺς ἀναγνώστες νὰ κρίνουν πῶς «μαγειρεύονται» τὰ πράγματα στοὺς δημοσιογραφικοὺς κύκλους καὶ μὲ πόση αντικειμενικότητα ἀντιμετωπίζονται οἱ ἀπόψεις τῶν πτωχῶν καὶ ἀφελῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπαρχίας... Γιά μᾶς ἡ τελευταία αὐτὴ ἐκδήλωσις ἀπέτελεσε μιὰ πολὺ πειστικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸ πῶς χυθῆκε τόση μελάνη γύρω ἀπὸ ἓνα θέμα τυπικῆς παραβίασεως καὶ ἐτέθησαν ἐν συναγερμῷ οἱ εἰδικὲς στήλες ὅκτι ἀθηναϊκῶν εφημερίδων, ὅχι τόσο γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς ὅσο γιὰ νὰ εἰρωνευθοῦν καὶ νὰ ποδοπατήσουν τὴν προσφορά ἑνὸς συγγραφέως ποὺ εἶναι ἀξία κάθε ἐκτιμῆσεως...

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ κ. Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΥ

Κύριε Διευθυντά.

Παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσετε, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σπ. Γιαννάτου ποὺ κατεχωρίσατε στὴν ἐφημερίδα «ΝΕΑ» (φύλλο 16 τε) τὰ ἑξῆς:

Ἡ πικρία ποὺ παρασύρει τὸν κ. Σπ. Γιαννάτο στὶς ἀπότομες ἐκφράσεις γιὰ τὴν ἐντιμότητα καὶ γιὰ τὴν εὐλάβεια τῆς «ἀλήθειας», καίτοι εἶναι νυν-μὲν ἓν ὕψος ἀδικημένον, μᾶς υποχρεώνει νὰ υποπτευθοῦμε πῶς αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν παράλειψί μας νὰ καταχωρίσωμε καὶ τὴν δική του ἐπιστολὴν στὴν «κωδικοποίησι» τῶν δημοσιευμάτων γύρω ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ βραβείου Σαλαμάγκα.

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» σεβομένη—ἀκριβῶς—περισσότερο τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῶν Κρατικῶν Βραβείων παρ' ὅ,τι ὁ κ. Γιαννάτος [ὁ πνευματικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος τῆς πρωτεύουσας], δημοσιεύει, χωρὶς καμμιὰ διάκρισιν θέσεως,—καθὼς γράφει—«μονάχα ἐκεῖνα τὰ κείμενα ποὺ συγκεντρώνουν τὸ βάρος τῆς ὑποθέσεως Σαλαμάγκα...» Κι' ὁ κ. Σπ. Γιαννάτος θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁλοτε-λα κακῆς πίστεως γιὰ νὰ πῇ ἐν προκειμένῳ, πῶς παραλείψαμε καὶ τίς ἀπόψεις τῶν ἀντιθέτων, ἐκτὸς ἂν ἔχη τὴν γνώμην πῶς μόνον ἡ δική του ἐπιστολὴ ἀξίζει ἀπὸ αὐτές, πρᾶγμα ποὺ γιὰ μᾶς παραμένει χωρὶς καμμιὰν ἀξίαν.

Ὅσο γιὰ τὸν «ἐπίλογο», θὰ εἴχαμε—σὲ πρὶ-πιωσὶ ποὺ θὰ ὑπῆρχαν κι' ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Γιαννάτου οἱ προϋποθέσεις κατανόησεως—νὰ πα-ρατηρήσωμε πῶς, ἂν κι' αὐτὸς εἶχε τὸ ἥθος τῶν «σημῶν αὐτῶν» πνευματικῶν ἐργατῶν τῆς ἐπαρχί-

ας—οἱ λέξεις καὶ οἱ ὑπογραμμίσεις εἶναι δικές του—, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃ ὡς ἐπίλογο τὴν ἀπόφαση τοῦ κ. ὑπουργοῦ, ἀλλὰ τὴν ὑπεύθυνη γνώμη τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ ἔκρινε καὶ ἀξιολόγησε τὰ βιβλία.

Καί, γιὰ νὰ τελειώσωμε, συνιστῶμε στὸν κ. Σπ. Γιαννάτο, πῶς ὁ θόρυβος, ποὺ τόσο φαίνεται νὰ τὸν ἐρέθισε, δὲν ὀφείλῃ παρὰ μονάχα τοὺς πραγματικοὺς δημιουργοὺς ὅσο κι' ἂν αὐτὸ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνάποδο. Στὸ χρόνῳ, ἀπομένουν μονάχα ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ποὺ ἔχουν μέσα τους τὴν πνοὴ τῆς διάρκειας. Καὶ θέλωμε τὰ πιστεύωμε πῶς ἡ ἀλήθεια τοῦτη δὲν εἶναι ὀδυνηρὴ γιὰ τὸν κ. Γιαννάτο, παρ' ὅλη τὴν ἐπιμονή του νὰ μᾶς πείσῃ πῶς οἱ «ἔξυπνοι» γίνονται... φωνάζοντας.

Ἰωάννινα 17/12/59

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Διευθυντῆς τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας»

Υ. Γ. Πληροφοροῦμε ἀκόμα τὸν κ. Σπ. Γιαννάτο, πῶς τὸ τεῦχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας»—Νοεμβρίου ἐ' 5—ὅπου δημοσιεύεται ἡ ἀπάντησί μας γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ κ. Σαλαμάγκα, εἶχε τυπωθῇ δέκα πέντε μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ κ. ὑπουργοῦ νὰ μὴν ἀπονείμῃ τὸ βραβεῖο τῶν ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων.

Αὐτὸ καὶ μόνον καταρρίπτει τὴν θέση πάνω στὴν ὁποία στηρίζει ὁ κ. Γιαννάτος τὴν ἐπιστολή του.

✱

ΤΟ ΛΟΚ—ΑΟΥΤ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Τὰ παιδιὰ τῶν Πανεπιστημίων ξαναγύρισαν στὸν τόπο τοὺς ἐφέτος δέκα μορφές ἐνωρίτερα, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπαντώντας στὴν φοιτητικὴ ἀπεργία μὲ λοκ—αουτ, ἔκλεισε τίς θύρες τοῦ ἀνωτάτου μορφωτικοῦ ἱδρύματος, καταφεύγοντας σὲ μιὰ ἀντιδικία ποὺ δὲν τιμᾷ καθόλου τὴν Παιδεία. Μὰ εἶναι ἄραγε οἱ σχέσεις φοιτητῶν καὶ πανεπιστημιακῶν διδασκάλων παρεμφερεῖς μὲ τίς σχέσεις ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν; Ἐπιτρέπονται στείρα γεροντικὰ πείσματα στοὺς φορεῖς τῆς ἀγωγῆς, σὲ κείνους ποὺ ἔχουν ταχθῇ στὸ νὰ ἐτοιμάσουν γιὰ τὸ ἔθνος τὰ μελλοντικὰ στελέχη του καὶ τοὺς μελλοντικοὺς ταγοὺς του; Ἐπιτρέπεται σὲ ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀπὸ πολλοῦ περάσει τὸ κατώφλι τῆς πείρας, καὶ ποὺ ξέρουν ἀπὸ ποιά βιώματα, ἀπὸ ποιεῖς φρι-

χτές δοκιμασίας, από ποιές στερήσεις βγήκαν τα σεμερινά νιάτα, να κόβουν την τροφή των φτωχών φοιτητών και να τους στερούν την Ιατρική περιθαλψη, για να τους δάλουν γνώση: Για όνομα του Θεού! Το πρώτο, το μεγαλύτερο μάθημα που πρέπει να παρέχη ένα γνήσιο πνευματικό ίδρυμα είναι το μάθημα του ανθρωπισμού. Και ο τρόπος που διάλεξε το δικό μας Πανεπιστήμιο για να δώσει το λοκ—άουτ, ή πείνα και ή έγκατάλειψη στην άρρώστεια—δεν έχει νομίζουμε καμμιά σχέση με την ψυχολογία ούτε με την έξυπνάδα.

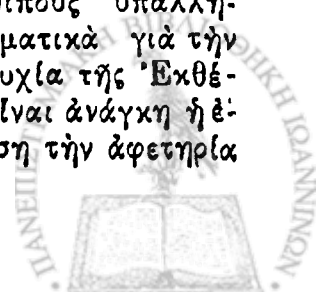
Ας βάλη το χέρι στην καρδιά ή Σύγκλητος: ας σκεφτή τα μέτρα που λαμβάνουν τα ξένα κράτη, όχι μόνον για τους φτωχούς, για όλους τους φοιτητές: ας μάθω πόσο στενή είναι στις άλλες χώρες ή πνευματική και ψυχική επαφή μεταξύ πανεπιστημιακών καθηγητών και νεολαίας και ας μη καταφεύγη σε μικρόψυχες οικονομικές κυρώσεις, εκεί που χρειάζεται ακτινοβολία και κατανόηση. Γιατί όταν σε σχέσεις τόσο οργανικές, όσο είναι οι σχέσεις του φοιτητή με το άμεσο πνευματικό του κλίμα, επεμβαίνουν, σαν αθάλαττοι ρυθμιστές, ή όργη και ή βία, τίποτε το καλό δεν μπορεί να βγή, ούτε για την επίσημη, ούτε για το Έθνος.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ίστορική—μπορεί να χαρακτηρισθ—ή έκθεση βιβλίου που οργανώθηκεν έφετος υπό του Ίπουργείου Παιδείας στην αίθουσα της Αρχαιολογικής Έταιρείας. Είναι ή πρώτη φορά, σιά μεταπολεμικά μας χρόνια, που το Κράτος αντιμετώπισε κάπως σοβαρά την οργάνωση και την προβολή των συγχρόνων επιτεύξεων του νεοελληνικού πνεύματος. Γιατί, μέσα στην άσφυξία του τεχνικού κατακλυσμού, ή πνευματική παρουσία του Έθνους κρατήθηκε πάντα αν όχι στο ήμίφως του κρατικού ενδιαφέροντος, τουλάχιστον επικινδύνως μακριά από τη θέση που επιβάλλονταν. Γι' αυτό, ή δραστηριότητα κι' οι άνησυχίες άναζητήσεων για θετικές λύσεις στα πνευματικά και καλλιτεχνικά προβλήματα, που δείχνει ο ύπουρος της Παιδείας κ. Βογιατζής χαιρετίζον-

ται γενικά ως ένα έλπιδοφόρο μήνυμα. Βέβαια, ελ' αυτό, δεν είναι άκόμα παρά ένδειξεις ότι κατανόηθηκε κι' από την κρατική αντίληψη πόσο είναι άναγκαίο να προσέξουμε τις ζωτικές αυτές φλέβες του Έθνους μας που συιστούν και την ύπόσταση του νεοελληνικού πολιτισμού. «Ο έλληνικός χώρος δεν είναι χώρος μετρούμενος εις εκτάρια ή χιλιόμετρα και στρέμματα. Βραχώς, κατά το πλείστον, φιλοξενεί από των αρχαιοτάτων χρόνων λαόν, όστις δεν έμέτρησε την ζωήν του με το πλήθος των υλικών αγαθών...», ειπε πολύ, προσφυώς, ο κ. ύπομργός της Παιδείας στην προσφώνηση του προς τους Βασιλείς, κατά τα έγκαίνια της Έκθέσεως, μεταξύ των άλλων που ανέφερε για τα μέρα που σκέπτεται να εισηγηθώ υπέρ της πνευματικής ζωής στον τόπο μας. Κι' ο πνευματικός κόσμος της χώρας έχει κάθε λόγο να πιστεύη πως ή Κυβέρνηση θα επιτύχη, πολύ σύντομα, να προωθήση σημαντικά και τα προβλήματα αυτά που μέχρι τώρα παρέμειναν δυστυχώς έξω από το περιθώριο του κυρίου ένδιαφέροντος των εκάστοτε Κυβερνήσεων. Ήδη δόθηκε, ύστερ' από κάποιες ένισχύσεις προς τους λογοτέχνες—βραδεία, αγορά διδίων, ένίσχυση περιοδικών κ.λ.π.—και ή πρώτη Έθνική Έκθεση έλληνικού διδίου που περιλαμβάνει κάπου 3.000 διβλία πάσης φύσεως, λογοτεχνικά, παιδικά, φιλοσοφικά, τεχνικά, καλλιτεχνικά, λαογραφικά, μεταφράσεις από την ξένη λογοτεχνία καθώς και σοβαρόν αριθμό περιοδικών. Ή έκθεση αυτή, κατά την όμφωνή γνώμη όλου του πνευματικού κόσμου, υπήρξε αρκετά επιτυχημένη, τόσο από άποψως προγράμματος, όσο και από άποψως έκτελέσεως κι' ή άπήχηση που ειχεν ευρύτερα ξεπέρασε κάθε προσδοκία. Το γεγονός αυτό έποτελεί άναμφισβήτητα ένα σημαντικό κεφάλαιο στο ενεργητικόν του κ. Βογιατζή και αξιώνει έναν δίκαιον επαινον στους κ. κ. Ν. Καμάρην, Γεν. Γραμματέα ύπουρ. Παιδείας, Γ. Καρνούτον, Διτην Γραμμάτων και λοιπούς υπαλλήλους που μόχθησαν πραγματικά για την οργάνωση και για την επιτυχία της Έκθέσεως. Παράλληλα, όμως, είναι άνάγκη ή επιτυχία αυτή ν' άποτελέση την άφετηρία

και για μια πιο πολύ ακόμα επίμοχθη εκστρατεία για την επίλυση των βασικών αιτημάτων που αντιμετωπίζει ο πνευματικός κόσμος της χώρας μας. Κι' αυτό είναι μια πανεθνική επιταγή εξ' ίσου ζωτική με την ανάγκη να μην ξεχαστούμε ανάμεσα στους λαούς της μεταπολεμικής εποχής που κόντεψαν τόσο πολύ την απόσταση των συνόρων τους.

✱

Η ΠΑΡΕΚΤΡΑΠΕΙΣΑ ΝΕΑΡΑ...

«Η «Ενδοχώρα» μοιάζει με την παρεκτροπεία νεαρά μαθήτρια που αντιλαμβάνεται μεν το σφάλμα της, διατηρεί όμως το πείσμα της. Και δυστυχώς το πείσμα αυτό τεκμηριώνει ευθύνη, που δεν μπορεί να την αποσειση από τους ώμους της. Αυτή την εντύπωση αποκομίσαμε διαβάζοντας το σχόλιο του δ' τεύχους της που αναφέρεται στο «σκάνδαλο» που απεκάλυψε και στο θόρυβο, που συνεπεία τούτου, έδημιούργησε. Μπορεί με αυταρέσκεια να υπερηφανεύεται πως ή άταξία της χειροκροτήθηκε ανά το πανελλήνιον, όμως οι συνέπειές της θα βαρύνουν στο μέλλον πολύ—τουλάχιστο στον τομέα της ήπειρωτικής ενδοχώρας—στο σχηματισμό γνώμης σχετικά με την ελλεικρίνεια των προθέσεων της. Έξηγείται έτσι και γιατί το σχόλιο μένει εκτεθειμένο στην οποιαδήποτε κρίση του κάθε αναγνώστη, αφού σ' αυτό δεν υπάρχει κατάληξη. Και ή κατάληξη που έπρεπε να δοθῇ είναι συνυφασμένη με το διαχωρισμό των ευθυνών της ως προς τα παραιτάγοντα των «παραιτάγουδων», τα όποια εξ' αφορμής της έδημιουργήθησαν... Πράγμα όμως που δεν έγινε...

✱

ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ούτε όμως τα συμπεράσματα που βγάζει για να υποστηρίξῃ τῇ θέσῃ της είναι πειστικά. Γιατί, πρώτο: ή «αντίδραση» του τύπου δεν έχει σαν υπόβαθρο τις προθέσεις που του αποδίδονται αλλά την παρεμβολή της επιρροής προσωπικών συμφερόντων και την αντιπολιτευτική πολιτική θέση στην οποία βρίσκεται το σύνολο των εφημερίδων—με εξαίρεση την παρένθεση του «βούτ»—

που ασχολήθηκαν με το ζήτημα. Δεύτερο. Τα συμβούλια των λογοτεχνικών σωματείων δεν εκπροσωπούν τις απόψεις των λογοτεχνών—μελών της και το κοινό ανακοινωθέν τους μόνο σαν έκφραση απόψεων ενός συνδικαλιστικού οργάνου μπορεί να θεωρηθῇ. Αντίθετα ή συντριπτική πλειοψηφία των λογοτεχνών αντέδρασε στο θόρυβο είτε ενεργητικά είτε με τῇ σιωπῇ του. Η απόφαση, τέλος, του κ. Υπουργού της Παιδείας είναι θέση πολιτική. Βαλλόμενος από τον αντιπολιτευτικό τύπο—μια και ο κ. Σαλαμάγκας προβλήθηκε και ως τοπάρχης της ΕΡΕ στην «Ηπειρο»!...—ο κ. Υπουργός ακολούθησε το δρόμο της επιλύσεως των πολιτικών προβλημάτων. Δεν κρίνουμε τῇ απόφασί του αλλά δικαιολογούμε τῇ θέσῃ του. Έτσι ή αντίδραση των αποδεκτῶν τῆς καταγγελίας κάθε άλλο παρά αυτή που παρουσιάζεται από των στηλών της «Ενδοχώρας» είναι...

✱

Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Και κάτι ακόμη πρέπει να σημειωθῇ: Τα σχόλια της «Ενδοχώρας» τούτη τῇ φορὰ είχαν γνωρίσματα γνησίας αυτοχθονιότητας. Είναι μια κατάκτηση αξία εξάρσεως. Που όμως, δυστυχώς, επισκιάζεται από τῇ μεταφορὰ του ίδιους της κριτικής του πρώτου τεύχους της, στο corpus των κειμένων της και μάλιστα—το παραδοξότερο—στην ποίηση. Μὰ έτσι που πᾶμε δὲ θ' ἀφήσουμε μορφὴ τέχνης ανεκμετάλλευτη για να τραγουδάμε τα παραιτάγοντα...

✱

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΕ;

Και μια τελευταία ερώτηση: Δεν έπρεπε ή «Ενδοχώρα» να δημοσιεύσῃ τῇ ἐπιστολῇ που ο κ. Σαλαμάγκας τῆς έστειλε εἰς ἀπάντησιν του σχολίου της για τῇ θράβεινός του; Φυσικά δεν επικαλούμεθα τὸν περὶ τύπου νόμον γιατί, νομίζουμε, πως αὐτὸς δεν έχει θέση σὲ ζητήματα ποὶ ἀναφέρονται μετὰ πνευματικῶν ἀνθρώπων. Αλλὰ ή ήθική υποχρέωση; Αυτὴ που ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἀνευρέσεως τῆς ἀλήθειας; «Η μήπως αὐτὴ εἶναι πέραν ἀπὸ τὸ «πρῶτο σκαλί» που πρέπει να ἀνέβουμε;

ΠΑΡΑΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΓΩΝΙΑ

Ἡ «Ἐνδοχώρα» ἀπέκτησε καὶ τὴν παραπληρωματικὴν γωνίαν της. Εἶναι τὸ μαθητικὸ περιοδικὸ πὺν σχολιάζοντας τὴν ἔκδοσὴ της χρησιμοποιοῦν τὸν ἴδιον τόνο τῶν προγραμματικῶν της δηλώσεων. Μὰ ἂν ὁ ὑπεύθυνος τῆς «Ἐνδοχώρας» ἤθελε νὰ συγκαλύψῃ τὸ *alter ego* του θάπρεπε νὰ σκεφθῇ πῶς, μιλώντας γιὰ τὴν πνευματικὴ κίνησιν τῶν Γιαννίνων, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ἀρχίσῃ μὲ μιὰ προσπάθεια συνεχοῦς παρουσίας—ἔστιω κι' ἂν αὐτὴ κυριαρχεῖ περισσότερο στὸν ἱστορικὸ καὶ λαογραφικὸ τομέα—κι' ὕστερα νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν νέα πνευματικὴ ἐκδήλωσιν, πὺν βρίσκεται ἀκόμα στὸ στάδιο τῶν προθέσεων. Αὐτὸ δείχνει πῶς δὲν εἶναι καὶ τόσο μαέστρος σὺς... γέφυρες πὺν κατασκευάζει καὶ πὺν διατείνεται πῶς εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς του.

*

Η «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

Ἡ «Κρητικὴ Ἑστία» ἔκλεισεν ἐφέτος δέκα χρόνια ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς της. Τὸ γεγονὸς αὐτό, γιὰ ὅσους γνωρίζουν τὺς συνθήκες κάτω ἀπ' τὺς ὁποῖες ἐκδίδονται τὰ σοβαρὰ περιοδικὰ συγγράμματα—ἰδιαίτερα τῆς ἐπαρχίας—στὴν ἐποχὴ μας, πρέπει νὰ χροισθῇ σὰν μιὰ δύσκολη πνευματικὴ νίκη καὶ πρέπει ἀκόμα νὰ θαυμάσουμε τὴν ἀντοχὴ καὶ τὴν ἱεραποστολικὴ πίστιν αὐτῶν πὺν μόχθησαν γιὰ νὰ φτάσῃ ἡ «Κρητικὴ Ἑστία» ὡς τὸν ἐνδέκατο χρόνον. Ἡ μακρὰ αὐτὴ πνευματικὴ πορεία, πὺν ξεκίνησε στὴν ἀρχὴ μὲ ἱδρυτὲς τοὺς κ.κ. Γ. Σήφακα, Σ. Μοτάκιν, Ι. Μαυρακάκην, Ἀντ. Κατσοῦρον, Δ. Σακκοράφον καὶ Ἀλ. Δρουδάκιν καὶ πὺν βρίσκεται τώρα στὰ χέρια τοῦ κ. Ἰδομ. Παπαγρηγοράκι, εἶναι γιὰ τὴν Κρήτη καὶ γενικώτερα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ Γράμματα ἓνα πολὺ μεγάλο κεφάλαιο, γιὰ τὸ ὁποῖο κάθε ἀδιαφορία τῶν ἐπισήμων θὰ εἶαν τοῦλάχιστον ἀσυγχώρητη. Γιατί, μέσα στὴν ἀποπνιγξία τῆς μηχανοποιήσεως τῆς ζωῆς μας, πὺν οἱ περισσότερες προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνάδειξιν πνευματικῶν ὁργάνων, πὺν θὰ συγκέντρωναν καὶ θ' ἀξιοποιοῦσαν τὸ πνευματικὸ δυναμικὸ τοῦ τόπου μας καὶ πὺν θὰ κρατοῦσαν τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀπ'

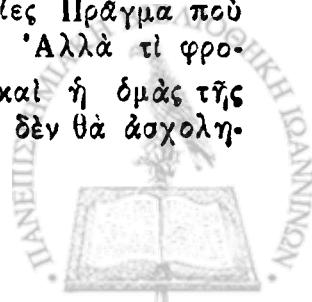
τὴν διάβρωσιν τῆς σύγχρονης πραγματικότητος, δὲν κατῶρθωσαν νὰ ζήσουν δυστυχῶς πέραν ἀπ' τὺς ὥραι-ς προθέσεις, ὁ ἄθλος αὐτὸς τῆς «Κρητικῆς Ἑστίας» πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ σὰν ἐπίτευγμα καὶ ἔξαιρεσι τοῦ κανονοῦ τῆς θνησιγένειας ἢ τῆς ὀλιγοζωίας τῶν περιοδικῶν αὐτῆς τῆς μορφῆς. Καὶ νὰ διαφυλαχθῇ αὐτὴ ἡ πολύτιμη πνευματικὴ προσφορὰ στὴν κρητικὴ λαογραφία, στὴν ἱστορία, λογοτεχνία καὶ γενικώτερα σ' ὅ,τι δίνει τὴν ἰδιαίτερην ὑπόστασιν τῇ Κρήτι καὶ τοῦ κρητικοῦ πνεύματος. Ὅλ' αὐτὰ θέλομε νὰ ἐλπίζομε πῶς δὲν θὰ ἐκτιμηθοῦν λιγὼ ἐρο κι' ἀπ' τοὺς διαφόρους παράγοντες τῆς Κρήτις, τὴν στιγμὴ, πὺν, γιὰ ὁλόκληρον τὸν πνευματικὸ κόσμον τῆς χώρας μας, ἀποτελοῦν μιὰν ἀνεπιφύλακτὴ ἀναγνώρισιν τῆς προσφορᾶς τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ τῆς Κρήτις.

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ἀπ' τὴν ὁμολογὴ θέσιν τῆς κοινῆς προσπάθειας, συγχαίρει ἐγκάρδια τὴν συνάδελφο ἔκδοσιν τῆς «Κρητικῆς Ἑστίας» γιὰ τὸ πνευματικὸ αὐτὸ ὁρόσημον τῶν δέκα χρόνων κι' εὐχεται ὁλόψυχα τόσο στὴν Δ]νση, ὅσο καὶ στοὺς Συνεργάτες της, τὴν συνέχισιν καὶ τὴν δικαίωσιν τῆς ἀνοδικῆς πορείας τοὺς στὸν δύσκολον δρόμον τῆς Δεύτερης Δεκαετίας.

*

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΔΗΜΟΤΑΙ

Τὸ ὅ,τι ὁ κ. Παλαιολόγος καὶ ὁ κ. Βεζένης ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν προβολὴν τοῦ Ὅρεινου καὶ τὰ ζητήματα πὺν ἀπασχολοῦν τὴ γύρω περριοχή, αὐτὸ θεωρήθηκε ἀπὸ τὸν Δῆμον Δελδινακίου σὰν τίτλος πὺν ἔπρεπε νὰ ἐξαργυρωθῇ μὲ τὴν ἀνακήρυξιν των ὡς ἐπιτίμων Δημοτῶν! Μὰ πότε ἐπὶ τέλους θὰ σθεναρευτοῦμε ἡμεῖς οἱ Ἡπειρώται; Γιατί ἔτσι συμπεριφερόμενοι, ἀφυδατώνομε καὶ τὴν ἔννοια τοῦ χρέους τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ κάμπτομε τὸν τόνον τῆς φωνῆς των. Ἐκτὸς ἂν αὐτοῦ τοῦ εἵδους οἱ ἐκδηλώσεις μας, εἶναι εὐπρόσδεκτες ἀπὸ τοὺς ἀποδέκτες των, ἀπὸ τοῦ κολακεύομεν ὠριμένες ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. Πράγμα πὺν ἐμεῖς δὲν τὸ πιστεύομε... Ἀλλὰ τί φρονεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἡ ὁμάς τῆς «Ἐνδοχώρας»; Ἡ μήπως δὲν θὰ ἀσχολη-

θη με το ζήτημα, μιὰ πού δὲν ὑπάρχει τοῦ μέζονος θορύβου ἢ προοπτικῆς;

✱

Η «ΒΜΕΡΑ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ»

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Σεραφεὶμ μετὰ τὴν πρωτοβουλίαν τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν διὰ τὴν οὐστᾶσιν τῆς «Ἡμέρας τοῦ Ἡπειρώτου» τέμνει καθέτως τὴν ἡπειρωτικὴν παράδοσιν καὶ διαμορφώνει τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν συνέχισιν τῆς εὐποιίας, ἥτις τόσο ἐνὶ συν-δεδεμένη μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀκριτικῆς αὐτῆς γωνίας τῆς Πατρίδος μας. Καὶ ὅπως ἐπιτυχῆς ὑπῆρξεν ἡ πρωτοβουλία, ἄλλο τόσο ἐπιτυχῆς ἦτο καὶ ἡ σύνδεσις τῆς ἡμέρας ταύτης μετὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πολιοῦχου τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ Νεομάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου. Τὴν 17ην Ἰανουαρίου λοιπὸν οἱ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἡπειρώται θὰ ἐπικοινωνήσουν νοερῶς μετὰ τὴν ἰδιαίτεραν Πατρίδα των—καὶ ἔχουν ἐξασφαλισθῇ αἱ πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις—θὰ ἀναδράμουν εἰς τὰς ρίζας τῆς κατὰ γῆρας των, θὰ ἐνθυνηθοῦν τὸν ἑαυτὸν των καὶ τὴν βαρεῖαν κληρονομίαν τὴν ὁποίαν φέρουν εἰς τοὺς ὤμους των καὶ θὰ δικαιώσουν—πιστεύομεν—ἐμπράκτως τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρουν. Ἡ ἡθικὴ—καὶ ὕλική ἐνδοχυσίς ὧν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης ὡς κέντρον ἐθνικοῦ, πνευματικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ δι' ἔργων ἐκδηλώσεων τῆς εὐποιίας.

✱

ΚΑΙ ἌΛΛΟΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΤΑΙ

Κάτι πού ἐνδιαφέρει τὰ Γιάννινα. Στους μέχρι τώρα—κι' εἶναι τόσο πολλοὶ—αὐτοὶ—διεκδικητὰς γιὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Τρίτου Πανεπιστημίου προσετέθη καὶ τὸ Ἀργίριο. Ἔτσι διαβάζουμε στὴ «Ρουμελιώτικη Βίβλα» πὺς ἡ «πρότασις...βρίσκει ἀπόλυτα σύμφωνες τὶς περισσότερες ὁργανώσεις καὶ τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τῆς χώρας...». Καὶ μεῖς νομίζαμε ὅτι, ἂν μὴ τι ἄλλο, εἴχαμε τουλάχιστο ἐξασφαλίσει τὴν ἡθικὴ συμπαράστασιν τῶν πνευματικῶν ὁργανώσεων καὶ τῶν ἄλλων ἐπαϊόντων...Τὶ λέγει ἐπ' αὐτοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ; Ἡ ἐπαναπαύεται στὶς περιγραμνές μας...Γιατὶ φοβούμαστε—ὅπως ἀντιθέτως ἐλπίζουν οἱ διεκδικηταί—ὅτι τὰ ὑδροηλεκτρικὰ ἔργα τοῦ Ἀχελώου, πού θὰ δώσουν καταπληκτικὴ ἀνάπτυξιν στὸ Ἀργίριο, θὰ ἐξουδετερώσουν τὰ, ἐλέω παραδόσεως, δικαιώματά μας.

I. N. N.

—✱—

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Π. Σ. Σπανδωνίδης: «Τὸ θέμα τῆς κριτικῆς—οἱ σύγχρονοι κριτικοὶ μας», Θεσσαλονίκη 1959.—Ἰωάν. Ἀρχιμαγδολίτου, Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ: «Τὶ παρατηρεῖ, τί ἐλέγχει καὶ τί ἀξιολογεῖ ὁ Ἐπιθεωρητὴς κατὰ τὴν Ἐπιθεώρησιν», Πάτρας 1959.—Ἐρμηνεὺς Φωτειὰ δού: «Στὴν ἄκρην τῆς θάλασσας», Διηγήματα. Ἀθῆναι 1959.

Τὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Σπανδωνίδη, πού ἀναφέρεται γενικὰ στὸ θέμα τῆς κριτικῆς, τὸ εἶχα διαβάσει στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια»—ὅπου πρωτοδημοσιεύθηκε—κι' εἶχα θαυμάσει τὸ στοχασμὸ καὶ τὴ συνθετικὴ ἱκανότητα τοῦ συγγραφέως πού κατώρθωσε μέσα ἀπο μιὰ ἔκτασι πεδίου ἀπροσδιόριστο καὶ ἀπὸ ὕλικὸ τόσο ἀμορφο νὰ δημιουργήσῃ σαφῆ περιγύμματα, νὰ δώσῃ τὸν ἐπιστημονικὸ—μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς—ὅρο στὴν κριτικὴ καὶ νὰ κἀνῃ τὴ σωστὴν ἐκκρίσιν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς. Κι' ἔγινε αὐτὸ κατορθωτὸ χάρις στὴν καταπληκτικὴ ἔκτασι τοῦ πεδίου τῆς μορφώσεως τοῦ συγγραφέως—λίγοι πνευματικοὶ ἀνθρώποι τοῦ τόπου μας μποροῦν νὰ συγκριθοῦν μὲ τὸ σημεῖο αὐτό—, στὴν τόλμη του, πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη πού ἔχει στὸ κριτήριό του, καὶ στὴν πίστιν του πάνω στὴ θέσιν πού ὑποστηρίζει.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ δοκιμίου τοῦ ὁ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται μετὰ τοὺς Ἕλληνας κριτικούς. Οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὴν προσφορά τους πηγάζουν ἀπὸ τὴν ὀρθὴ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου τους. Ἡ ὀξιολόγησίς τους γίνεται μετὰ κριτικὰ εὐρύτερα καὶ μετὰ βάση αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ βάρος των, ὡς συγγραφέων. Ὁρισμένες ἀντιρροήσεις θάχε κανεῖς σχετικὰ μετὰ τὴν τοποθέτησιν μερικῶν νέων δοκιμιογράφων, ἀλλὰ κι' αὐτὲς μπορεῖ νὰ ἀρθοῦν ἀνληφθῇ ὑπ' ὀψιν τὸ γεγονός πῶς; ὁ κ. Σπανδωνίδης μιὰ πρώτη ἀναγνώριση τοῦ ἐδάφους κάνει στὸ σημεῖο αὐτό. Θάχῃ στὸ μέλλον τὴν εὐχέρεια νὰ προβῇ σὲ ἀντικειμενικώτερη ἀποτίμησιν τοῦ ἔργου των καὶ νὰ τοὺς τοποθετήσῃ στὴ θέσιν πού πραγματικὰ ἀξίζει σὲ καθένα. Ὁπωσδήποτε τὸ «θέμα τῆς κριτικῆς» τοῦ κ. Σπανδωνίδη ἀποτελεῖ μιὰ θέσιν πολύτιμη γιὰ τὴν τόσο ἰσχνὴ σὲ τὸν τομέα αὐτὸ βιβλιογραφία μας.

* *

Ὁ κ. Ἀρχιμανδρίτης μετὰ τὸ νέο βιβλίου του, ἐρχεται νὰ δώσῃ ἓνα ἀκόμη πολύτιμο βοήθημα στὸ λειτουργιὸν τοῦ λαϊκοῦ σχολείου, πού θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκμεταλλευθῇ πρὸς ὄφελος τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς βελτίωσιν τῆς δικῆς του θέσεως, τὸν ἐνθουσιασμό, τὶς γνώσεις του καὶ τὴν πείρα του. Εἶχα τὸνίσει καὶ ἄλλοτε πόσο ἀπαραίτητα εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ βιβλία γιὰ τοὺς δασκάλους μας καὶ ὑπογράμ-

μίζα την ανάγκη να σταματήσει ή συνεχής ομ-
φαλοσκοπία γύρω από τα μεθοδολογικά ζητήμα-
τα και να δοθούν από τους επιστήμονες παιδα-
γωγούς στους λειτούργους του λαϊκού σχολείου
τά μέσα που θα τους βοηθήσουν να αξιοποιή-
σουν τις Ικανότητές τους και να συγκροτήσουν
την προσωπικότητά τους, από την ολοκλήρωση
της οποίας εξαρτώνται ύστερα όλα τα άλλα. Ο
κ. Αρχιμανδρίτης, Γεν. Επιθεωρητής, έννοιω-
σε τόν κίνδυνο πο' δημιουργεί αυτή ή μονομέ-
ρεια ένασχολήσεως και γι' αυτό καταγίνεται ά-
πό χρόνια τώρα με τη συγγραφή βιβλίων που
καλύπτουν τα άμεσα ενδιαφέροντα των εκπαι-
δευτικών και δίνουν έρεθίσματα για πλουσιώτε-
ρη από κάθε πλευρά συγκομιδή.

Σαφής στην έκφρασή του ο κ. Αρχιμαν-
δρίτης αλλά και βαθύς γνώστης όλων των θε-
μάτων που διαπραγματεύεται, δίνει την εύχέρεια
στους δασκάλους να απαλλαγούν από το άγχος
της άγωνίας και της άμφιβολίας σχετικά με την
χρήση του Προϊσταμένου των Επιθεωρητών.
Τώρα ο δάσκαλος γνωρίζει
έπακριβώς, βάσει των νόμων που δέχονται
τη Στοιχειώδη Έκπαίδευση, των απαιτήσεων
της Παιδαγωγικής Έπιστήμης και της άποστο-
λής που του ανατίθεται ή Πολιτεία, κατά ποιο τρό-
πο θα πρέπει να εργαστεί για να καταστή άποδο-
τικώτερη ή προσφορά του και να αξιολογηθί με
δικαιοσύνη το έργο του. Δεν θα είναι λοιπόν κα-
θόλου υπερβολικό να χαρακτηρίσουμε το βιβλίο
του κ. Αρχιμανδρίτη σαν αξιολογο βοήθημα.
Γι' αυτό και καταλήγουμε με τη θερμή σύστα-
ση να γίνει άπόκτημα από όλους τους δασκάλους
μας.

* *

Είναι το δεύτερο βιβλίο με διηγήματα της
κ. Φωτιάδου αυτό που κυκλοφορεί. Στο πρώτο
της «Τους ανθρώπους» (1957), είχαμε διαπιστώ-
σει ένα ταλέντο που άνίχνευε τις δυνατότητές
του και προσποθούσε με τα προσόντα που διέθε-
τε να πολιτογραφηθί στο χώρο της δύσκολης
αυτής πλευράς της τέχνης. Έχουμε τη γνώμη
πως, παρά την πρόοδο που έχει στο μεταξύ συν-
τελεσθί, δεν έφτασεν ακόμη ο καιρός της επί-
σημης παρουσίας. Η κ. Φωτιάδου διαθέτει
πολλά προσόντα. Κατορθώνει και συλλαμβάνει
την Ιδιαίτερη στιγμή αυτή που θα άποτελέσει
κατόπι το μύθο του διηγήματός της. Το γράφι-
μό της έπειτα δείχνει μια όπωσδήποτε καλλιερ-
γημένη έκφραση. Δεν άρκοουν όμως αυτά για να
άξιοποιήσουν το ταλέντο που διαθέτει και να
δώσουν έμπνοή στα κείμενά της. Τα θέματα εξα-
κολουθούν να άποδίδονται φωτογραφικά, προ-
βάλλονται άνεξάρτητα μπορεί να πη κονείς από
τη θέληση της συγγραφώς, δεν έμποτιζονται
άπό το προσωπικό πόθος—έκτός από λίγες εξαί-
ρέσεις—και δεν εξαντλούν τα περιθώρια άναντύ-
ξως των. Είναι μοιραίο, συνεπώς, και οι ήρωες
να άσφυκτιούν μέσα στο περιβάλλον που τοπο-
θετούνται ή σαν άχνά διαγράμματα μορφών να
κάνουν την εμφάνισή τους. Χρειάζεται, λοιπόν,
πρός αύτή την κατεύθυνση να στρέψι την προ-

σοχή της ή κ. Φωτιάδου, αν θέλη σταθερά να
προχωρήσι στο δρόμο που διάλεξε. Και πιστεύ-
ουμε πως θα έπιτύχη, γιατί και το ταλέντο και
τά προσόντα της διηγηματογράφου δεν της λεί-
πουν.

ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

*

Γιάννη Μπενέκου: «Οί άληθινοί
Σουλιώτες», Άθήνα, 1958.

Το βιβλίο του κ. Γιάννη Μπενέκου: «Οί
άληθινοί Σουλιώτες», είναι γραμμένο με πά-
θος για την άλήθεια. Και έπειδή ή άλήθεια
δεν ζημιώνει ποτέ την ιστορία, ούτε σε τελει-
ταία άνάλυση, τους λαούς, είναι ένα βιβλίο χρή-
σιμο. Είναι όμως επίσης γραμμένο με άγάπη.
Δεν εξιδανικεύει. Σε τι όμως θα χρησίμευε ή
εξιδανίκευση μπροστά σε μια πραγματικότη-
τα τόσο περήφανη και τόσο σπάνια; Οί Σου-
λιώτες, ή συλλογική αυτή φρουδαρχική όντό-
τητα, που έστησε σε άγρια και άγρια βουνά τα
ήρωικά της στέκια, έδωσαν τόσο ψηλαφητή,
τόσο ούσιαστική ύπόσταση και στα πιο άπίθα-
να δημιουργήματα του έπους, ώστε κάθε προ-
σπάθεια των λογίων να εξωραίσουν τις πρά-
ξεις τους θα ήταν τουλάχιστο γελοία. Και δυ-
στυχώς πολλοί ιστορικοί και ιστοριοδίφες ύ-
πέκνυαν σ' αυτό τόν πειρασμό. Άλλοι καλο-
προαίρετοι, μα άφελείς, φίλοι των άνούσιων
γλυκασμών, θέλησαν, μιλώντας για τους Σου-
λιώτες να κλείσουν στον ίδιο Παράδεισο δικαί-
ους και άδίκους. Άλλοι, συνειδητά ή όχι, όρ-
γανα προσωπικών φιλοδοξιών ή οικογενεια-
κών γοήτρων, εύκόλυναν τόν οφαιτερισμό από
δμάδες ή άτομα της συλλογικής θυσίας του
μικρού, μα άδάμαστου λαού. Άλλοι τέλος, που
δεν μπόρεσαν ποτέ να νοιώσουν ότι ή έννοια
έθνους είναι ιερώτερη από την έννοια φυλής,
γιατί δεν την καθορίζουν το σχήμα του κρανί-
ου και το χρώμα του δέρματος, αλλά κοινοί ά-
γώνες για την έλευθερία και τόν πολιτισμό, έ-
κλεισαν τα μάτια τους στις πιο έξωφθαλμες
άλήθειες, γιατί δεν μπορούσαν να χωνέψουν
τό ότι οί Σουλιώτες, ήρωες άπληστιαστοί της έ-
θνεγερσίας, άνήκουν σε φάρες φερετές από βό-
ρεια χώματα και είχαν μητρική την άλβανική
γλώσσα.

Ο κ. Μπενέκος δεν άνήκει σε καμιά ά-
πό τις παραπάνω κατηγορίες. Μόνον, που ό
τόσο δικαιολογημένος για τόν γενναίο μικρό
λοό ένθουσιασμός του, νοθεύεται καμιά φο-
ρά από τη γραμμή του, συγκεκριμένα από την
τόση διαφανή του πρόθεση να ξεχωρίση την
μάζα από την ήγεσία της. Αυτό τόν στερεί ά-
πό την άναγκαία έλαστικότητα για να αξιολο-
γήσι ψυχολογικά την συμπεριφορά του Φώτου
Τζαβέλλα, επί παραδείγματι. Η κάποια του
προκατάληψη έναντίον των άρχηγών κατ' άν-
τιδιαστολήν προς τα πλήθη—πράγμα που, ί-
διαίτερα για το Σούλι, όπου ίσχυε το κάθε-
στώς της φάρας, των δεσμών δηλαδή αίματος
και όχι ή σχέση κυριάρχου και ύποδούλου, δεν

εύρισκε απόλυτα εφαρμογή—τόν κάνει να φανή κάπως άδικος για τόν ήρωα. Μας εξένισε έπ'είσης ή αύστηρή καταδίκη τοῦ Γώγου Μπακόλα. «Άλλοι (Άρματωλοί) ξαναγύρισαν, λέει, στους Τούρκους καί Τούρκοι έμειναν ως τό τέλος τοῦ άγώνα». Άν όμως ο Μπακόλας ξαναγύρισε στους Τούρκους καί έμεινε Τούρκος, πώς εξηγείται ο ένθουσιασμός γι' αυτόν τοῦ τίμιου καί πρωτόγονου καθόλου όμως άπλοῦ κοῦ, Μακρυγιάννη, πού τόν ονομάζει πάντα: ο άθάνατος Γώγος; Άλλά καί τά καμώματα τῶν Προεστών τῆς "Υδρας δέν παρουσιάζονται μέ τήν άπαιτούμενη σαφήνεια. Άφού κατά φεραν νά πείσουν, καί νά κλείσουν σ' ένα μοναστήρι τοῦ Μοριά τόν Άντώνη Οικονόμου, πώς έστειλαν ύστερα τούς μισθοφόρους τοῦ Λόντου μέ τήν έντολή: «νά υπάγουν νά τόν εϋρουν ν' έρχόμενον καί νά τόν σκοτώσουν ο π ο υ καί νά τόν συναντήσουν;» εἶναι, μοῦ φαίνεται, προφανής ή προ κατάληψη τοῦ κ. Μπενέκου για τούς οἰουσιδήποτε ταγούς, πού τούς άποδίδει σχεδόν πάντα ιδιοτέλεια καί δολιότητα. θεωρώντας τούς ως υποδίκους μέσα στό μεγάλο δικαστήριο τῆς ιστορίας. Άλίμονο, αν ή θέση αὐτή, πού θυμίζει, *mutatis mutandis* τήν μέθοδο τοῦ Ταρκυνίου, είχε τήν δύναμη δόγματος; γιατί, τότε, θά ίσχύει καί τώρα καί πάντα, αλλά καί παντοῦ.

Άς μοῦ επιτραπῇ μιὰ τελευταία παρατήρηση: Τό βιβλίο τοῦ κ. Μπενέκου παρουσιάζεται σέ είδος μεικτό: ως ιστορική διατριβή, γιατί παρουσιάζεται σάν μελέτη εξαντλητική καί πλούσια τεκμηριωμένη μιᾶς εποχῆς. Εἶναι όμως καί ιστορικό άνάγνωσμα, γιατί ο πλοῦτος τῶν διαλόγων καί τῶν δημηγοριῶν, πού κάνουν τόσο αὐχάριστη τήν άνάγνωση τοῦ βιβλίου, πού δέν μπορεί όμως νά έχουν άξιώσεις ἐπ'ί τῆς ιστορικής ακριβείας, εἰσάγει ένα στοιχείο τελείως ύποκειμενικό, μιὰ δραματοποίηση καθ' ή πόθεσιν, πού άπομακρύνει τό έργο από τήν καθαρῶς αύστηρή καί λιτή επιστημονική μέθοδο. Προσωπικά πιστεῖω οτι τό βιβλίο θά έκέρδιζε αν είχε παραμείνει ιστορική διατριβή. Η έπιμέτεια, οί κόποι, ο ένθουσιασμός καί οί ικανότητες βῦ συγγραφέα θά έχαριζαν έτσι στήν έλληνική βιβλιογραφία μιὰ μελέτη ύποδειγματική, αν καί θά εριορίζαν τόν κύκλο τῶν άναγνωστών καί τόν άριθμό τῶν σελίδων. Τήν μελέτη αὐτή τήν περιέσουμε από τόν κ. Μπενέκο.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

*

Κώστα Σίμου, «Σκληρή Πορεία», Ποιήματα. Κάϊρο, 1955.

Εἶναι ή τέταρτη ποιητική συλλογή πού δίνει στή δημοσιότητα ο εύφήμως γνωστός στό Καΐρινά γράμματα καί διακεκριμένο μέλος τῆς έκει ήπειρωτικής παροικίας, συμπατριώτης ποιητής Κώστας Σίμος. Καί για τίς δυό άπ' αὐτές (Έλληνη καί Γῆ καί Άμαρτωλοί), έχει έν καιρῶ άσχοληθῇ αὐτή ή στήλη.

Σέ τέσσερα τμήματα χωρίζει τήν καινούργια συλλογή του ο Κ. Σ.

—Κ α λ η μ έ ρ α Νειλοχώρα, μέ τραγούδια έμπνευσμένα κατά τό πλείστο από τό έπαπειλούμενο ξεροίζωμα τῆς εκεί έλληνικής παροικίας από τήν Αίγυπτο, δεύτερης πατρίδας τῶν εκεί έγκατεστημένοι συμπατριωτῶν μας:—Κάϊροι, παραπονείται ο ποιητής, καί μοῦ κρατᾶς άπ' τό εἶναι μου, καί στήν καρδιά μου κλείνω τό λαό σου. Σάν «ξένο» μή μέ νοιώθεις. Κύτταμε—χοντά σου για νά ζήσω—σά δικό σου» γιατί, τώρα, τό Κάϊρο γράφει, στή σκέψι μου, έμίκρυνε σάν φυλακή τό βλέπω νά μέ πνίγη... Λές κάποιες μα γικές κλωστές κοπήκανε, καί οτάλαξε ή πίκρα στήν καρδιά μου». «Στή γῆ τοῦ Νείλου... δέν ήρθαμε, βεβαιώνει ο ποιητής, κατακτητές... όσοι έδω βρεθήκαμε, σκύψαμε στοργικά στό στήθος σας... Η λύπη σας, καί λύπη μας; χαρά μας ή χορά σας.

—Π λ η γ έ ς, Π ό θ ο ι καί Ό ν ε ι ρ α... Καί κύλησαν, διαπιστώνει ο ποιητής άγύριστα τά χρόνια κι' ο καιρός. Εγώ μακριά στήν ξενιτιά, παλεύω ν' άναστήσω κάποια παλιά μου όνειρα πού έπλαθα μικρός... Κάποτε τραγουδούσαμε κι' έμεῖς, καί τή χαρά είχαμε συντροφιά μας; χαμόγελα στό χείλια μας άνθούσαν; άνοιξη είχε ή καρδιά μας. Γράφουμε χρόνια, παραπονείται λυγμικά ο ποιητής, καί πασχίζουμε για τή ζωή, για τούς άνθρώπους; κανένας, όμως, δέ μάς κύτταξε; κι οὔτε καν νοιώθουν μας τούς κόπους. Πατριδολάτρης εἶναι ο Κ. Σ., κι' «ό νοῦς του, άπόψε, άραξε στής λίμνης (τῶν Γιαννίνων) τά νερά, καί τόν γλυκονανούρισαν οί φλοῖσβοι καί τό κύμα... ο νοῦς του άραξε στό Κάστρο τοῦ Άλῆ» στό Γιάννινα προσκυνητής έκλινέ του τό γόνα».

—Ν ο ε ρ ά Φ τ ε ρ ο υ γ ί σ μ α τ α' κι αὐτά όλα, νοσταλγικές άναδρομές στό γενέθλιο τόπο: Νά ένα άπ' αὐτά: μέ τίτλο Κ α λ π ά κ ι: «Περαστικά γονάτισε' (προσκύνησε μέ άκόμα). Αἷματα, Δόξα καί Τιμή, (κρύβει τοῦτο τό χῶμα».

Καί τελευταῖο Τμήμα τῆς Μ α τ ω μ έ ν η Γ ῆ, μέ έξ τραγούδια, έμπνευσμένα όλα από τόν άπελευθερωτικό άγώνα τῆς Κύπρου. Σάν Πάροικος τῆς Αίγυπτου, πού τήν άγάπησε—δεύτερη αὐτή πατρίδα του—έχει καί Ιδιαιτέρους λόγους νά εξαπολύει μύδρους κατά τοῦ, Ισμε μέ πρόσφατα, καταπιεστή, καί κατοπινού, έπιδρομέα τῆς.

Μές στή βιοπάλη πού τόν περισφίγγει καί τή σ κ λ η ρ ή—όπως κατάντησε—πορεΐα μας ο ποιητής, δίνει λυρική φόρμα στους προσωπικούς του πόθους καί τούς πόνους του, όντας όμως ταυτόχρονα έκφραστής, καί τῶν άντίστοιχων συναισθημάτων τοῦ στενώτερου κόσμου, άνάμεσα στόν όποιο ζῇ καί κινείται. καί μή μπορώντας νά μήν εἶναι πάντοτε ένας άγίατρευτος πατριδολάτρης καί νοσταλγός. Τό τραγούδι του—παρδοσιακό, όπως καί τά προηγούμενά του—έχει πάντοτε έντονη πικρία καί πολ- λούς καῦμούς.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Κώστας Ἀγνάντης: «Ματωμένη Ἀνάστασις», μυθιστόρημα, σελ 156, Γιάινα 1959.

Ὁ κ. Κώστας Ἀγνάντης δὲν εἶναι μόνον θεράπων τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν Μουσῶν. Δίπλα στίς ἐπιστημονικὲς ἀπασχολήσεις του (εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔχει νὰ ἐπιδείξη μιὰ ζηλευτὴ ἱατρικὴ σταδιοδρομία), τοποθετοῦσε πάντοτε τὴν ἀναστροφή του τῇ μουσικῇ καὶ τῇ λογοτεχνίᾳ ἐκ νεότητός του. Εἶχε ἀφήσει ἐποχὴ τὸ βιολί, ποὺ ἐπαίξε ὁ γιατρός κ. Ἀγνάντης στὰ νιάτα του.

Τὸν ξέραμε ὡς τώρα διηγηματογράφου ἀπὸ ἔργα του δημοσιευμένα στὰ περιοδικὰ «Ἡπειρωτικά Γράμματα», «Σκουφᾶς» καὶ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία». Ἐπίσης τὴν πνευματικὴν του παρουσία ὁ κ. Ἀγνάντης συχνὰ τὴν κάνει ἀπὸ τίς στήλες τῶν Ἐφημερίδων γιὰ ποικίλα θέματα. Τώρα τελευταία μᾶς χάρισε ἓνα ἄλλο ἔργο του πεζογραφικό, μιὰ ἡθοιογραφικὴ μυθιστορία μὲ τίτλο «Ματωμένη Ἀνάστασις». Ἐνα συνταρακτικὸ γεγονός ποὺ συνέβη ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια στὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα του, δίνει στὸ συγγραφέα τὴν ἀφορμὴ νὰ πλέξη μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἱστορία, ὅπου μὲ τὴ χρονολογικὴ σειρά ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει τὰ αἷτια καὶ τίς συνθήκες ἑνὸς φριχτοῦ φόνου, τίς περιπέτειες δύο ὀρφανῶν παιδιῶν καὶ τέλος τὴν τιμωρία τῶν ἐνόχων ποὺ εἶναι ἡ ἀναγκαία κάθαρση τοῦ δράματος. Ἀσκοπο θεωρῶ νὰ κάμω πλατύτερη ἀνάλυση τῆς ὑπόθεσης τοῦ μυθιστορήματος. Καλύτερα ὁ ἀναγνώστης ἀνεπηρέαστα ἀπὸ τὰ γούστα τοῦ Α ἢ Β κριτικοῦ νὰ σχηματίσῃ τὴ γνώμη του κατὰ τρόπο ἄμεσο, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ διάβασμα τοῦ ἔργου. Σκοπὸς τῆς κριτικῆς εἶναι νὰ ἐπισημάνῃ τὰ καίρια σημεῖα κάθε ἔργου καὶ νὰ εἰπῇ ἂν ἀνταποκρίνεται αὐτὸ στίς προθέσεις τοῦ δημιουργοῦ του καὶ ἂν δονῇ κάπως τὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη. Φρονῶ λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Ἀγνάντης ἀποφάσισε νὰ γράψῃ τὴ Ματωμένη Ἀνάστασις, γιατί ἡ ὑπόθεση αὐτὴ εἶχε γραφῇ, ἀνεξίτηλα μὲ πύρινα γράμματα σγὴν ψυχὴν του καὶ τοῦ πρόσφερε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πλέξῃ γύρω τῆς ἐνδιαφέρουσας ἀναμνήσεως καὶ ἐντυπώσεως, πολὺτιμα βιώματα ὅπως τὰ λέγει ἡ Ψυχολογία. Γι' αὐτὸ πειθάρχησε σὲ μιὰ Ἑσωτερικὴν του ἀνάγκη γράφοντας τὴ μυθιστορία του. Φυσικὰ δὲν ἦταν εὐκόλο τὸ ἐγχεῖρημα. Ὁποῖος καταπιάστηκε μὲ τὴ συγγραφὴ μακροῦ πεζογραφήματος ξέρει πόσο δύσκολο εἶναι νὰ δημιουργηθῇ ἐκάστοτε ἡ ἀνάλογη ἀτμόσφαιρα, νὰ κινηθοῦν ἄνετα τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, νὰ ἐκφραστοῦν τὰ ἀνθρώπινα πάθη, νὰ δημιουργηθῇ αὐτὸ ποὺ λέγεται λογοτεχνικὴ πραγματικότης χωρὶς νὰ κουράζεται ἢ νὰ χάνῃ τὸ ἐνδιαφέρον του ὁ ἀναγνώστης.

Κάθε μυθιστοριογράφος ἔχει νὰ παλαίσῃ μὲ τεράστιες δυσχέρειες. Καὶ ὁ κ. Ἀγνάντης δὲν μπορούσε νὰ ἐξαιρεθῇ τοῦ κανόνος. Ὑπάρχουν στὸ μυθιστόρημά του τεχνικὲς ἀτέλειες.

Στὸ ζήτημα τῆς πλοκῆς ὁ συγγραφεὺς ἀποφεύγει νὰ προσκολληθῇ στὸ πραγματικὸ περιστατικὸ (τὴν ἀφορμὴν δηλ. ποὺ τὸν ἐσπρωξε νὰ γράψῃ) καὶ διασκευάζει τὴν ὑπόθεσιν ἐλεύθερα, κρατῶντας ἀπλῶς τὸν πρῶτο πυρῆνα τῆς. Αὐτὸ εἶ-

ναι σωστὸ, γιατί μόνον ἔτσι ἀποδεσμευμένος μπορεῖ νὰ κινηθῇ στὸ δικό του κόσμον. Τὰ ἄλλα ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας του καὶ τέλος ἡ δίκη τῶν φονιάδων συνδέονται μεταξὺ τῶν κατὰ κάποιαν ἀναγκαιότητα. Ἄλλος ἴσως νὰ δίνε ἄλλη πλοκὴ (μὲ διαφοροτικὴ ταξινόμηση τοῦ ὕλικου), ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ζήτημα προσωπικῆς προτιμήσεως.

Ὁ σ. ἀγωνίζεται νὰ σκιαγραφήσῃ τὰ πρόσωπα (καὶ συχνὰ πετυχαίνει νὰ δείξῃ τὰ βασικά στοιχεῖα κάθε χαρακτήρα), ἐπειδὴ ὅμως γύρω στὰ οὐσιώδη κάποτε συσσωρεύεται καὶ περιττὸ ὕλικὸ ἢ πάντως λεπτομερειακὸ, δὲν κατορθώνει πειστικὰ νὰ ψυχανάλυσῃ τοὺς ἥρωές του. Σὲ ὀρισμένους ὅμως στιγμὲς πετυχαίνει νὰ μᾶς δείξῃ τὰ ὑποσυνειδητὰ κίνητρα τῶν πράξεων τοῦ Α ἢ Β προσώπου, καὶ νὰ μᾶς μεταγγίσῃ τὴ συγκίνησίν του.

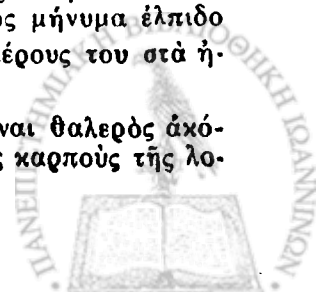
Ὁρισμένες γλωσσικὲς ἀβλεψίες ἢ ἐλαττωματικὲς ἐκφράσεις ζημιώνουν τὸ κείμενον τοῦ κ. Ἀγνάντη. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἀρχετὲς σελίδες καλογραμμένες, ὅπου ὁ λόγος κυλάει ὁμαλὸς, ἀβίαστος, ζωντανός. Ὁ διάλογος γιὰ περισσότερη ἀληθοφάνειαν δίνεται πολλὰς φορὲς σὲ διάλεκτο ἰδιωματικὴ—κι αὐτὸ ἐμφανίζει τὸν ἀναγνώστη, τὸν ἀπροσάρμοστο στὸ βόρειο γλωσσικὸ ἰδιῶμα... Δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἀπαραίτητο νὰ δίνεται φωνογραφικὰ ἢ προφορὰ τῶν ὀρεσιβίων στὴ λογοτεχνία... Ὡς φιλόλογος, συνηθισμένος νὰ κοσκινίζω σχολαστικὰ τὰ κείμενα, εἶχα ὑποχρέωση νὰ σημειώσω τὰ ψεγάδια αὐτά. Ὅμως αὐτὸ δὲν μὲ ἐμποδίζει νὰ δηλώσω, ὅτι διάβασα τὸ μυθιστόρημά του μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ συγκινήθηκα σὲ μερικὰ σημεῖα του, πρᾶγμα ποὺ πιστοποιεῖ ὅτι καὶ γνησιότητα καὶ αὐθορμητισμὸ ἔχει τὸ γράφισμά του.

Πολλὰς σελίδες ἀποπνέουν τὸν καθαρὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ, θυμίζουν εἰδυλλιακὰς σκηνὰς τῶν Τζουμέρκων, πάλλονται ἀπὸ τὰ ἀγνὰ ἡθῆ τῶν συμπατριωτῶν μας, ἔχουν ὕφος ρωσιαλέο, μολονότι ὁ συγγρ. δὲν καταβάλλει πάντοτε τὴν ἀπαιτούμενη προσπάθεια νὰ ἐκφραστῇ ἄψογα... Μὲ λίγη προσοχὴ μπορούσαν νὰ λείψουν μερικὰ φραστικὰ λάθη, (ποὺ ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος στὸ ὅτι ὁ κ. Ἀγν. δὲν συνήθισε ἀκόμα νὰ ἀποφεύγῃ τὸ ἀνακάτωμα δημοτικῆς καὶ καθαρεύουσας, ὅταν γράφει λογοτεχνικὸ κείμενον).

Ἡ ἀφήγησις πάντως γίνεται ἐντεχνα καὶ διεγείρει τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστη. Τὸ μυθιστόρημα διαβαζεται ἄνετα. ἔχει φυσικὲς περιγραφὰς καὶ πετυχημένους χαρακτηρισμοὺς προσώπων, διανθίζεται ἀπὸ χιοῦμορ καὶ παροιμίες, διαποτίζεται ἀπὸ ἄφθονο φυσιολατρικὸ στοιχείον. ἔχει εἰλικρίνεια αἰσθημάτων καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα παρουσιάζει λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον.

Λοιπὸν—ὑποχρεωμένος νὰ κρίνω μὲ ἐπιείκεια τὴν πρώτη ἐμφάνισιν τοῦ κ. Ἀγνάντη στὸ πῶρον τοῦ μυθιστορήματος—χαιρετίζω τὴ «Ματωμένη Ἀνάστασις» του ὡς μήνυμα ἐλπίδος φόρου καὶ ἄλλης προσφορᾶς ἐκ μέρους του στὰ ἡπειρωτικά Γράμματα.

Ὁ κ. Ἀγνάντης ἄλλωστε εἶναι θαλερὸς ἀκόμα καὶ θὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ ἄλλους καρπούς τῆς λο-

γοτεχνικής εργασίας του.

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

*

Νίκου Τουτουντζάκη: «Η Πολιτεία του μόχθου, (ποιήματα), Αθήναι 1958.

Ο Νίκος Τουτουντζάκης έχει ένα μεγάλο προνόμιο μέσα στη σύγχρονη ποιητική δημιουργία: Ξέρει και μπορεί ν' ακολουθεί ένα δικό του ποιητικό δρόμο. Η διαπίστωση αυτή είναι παλιά, ωστόσο. Όμως η «Πολιτεία του μόχθου» έρχεται να μάς ξαναθυμίσει ότι ο Νίκος Τουτουντζάκης, είναι ένας ραφιναρισμένος ποιητής με τη δική του προσωπικότητα και τεχνική, με τις δικές του ιδέες και τη δική του κοσμοθεωρία. Ακριβώς επειδή ο ποιητής της «Πολιτείας του μόχθου» μπόρεσε να χαράξει και να διατηρήσει ως τώρα τον προσωπικό του δρόμο, η ποίησή του, έχει πάντα έναν ανηδικό χαρακτήρα και μια πνοή διάρκειας. Ο Νίκος Τουτουντζάκης, είναι κι αυτός μυημένος στο τραγύ με γαλειό της σύγχρονης ποίησης, αλλά, αυτή τη σύγχρονη ποίηση, μάς την δίνει μέσ' απ' τον κόσμο του και με τη δύναμή του χωρίς ποτέ να φοβάται ότι θα στερέψει από αντικειμενικές συνθήκες, γιατί δεν στηρίζεται στα περαστικά φεγγοβολήματα. Όπως άλλωστε τόχουμε ξανατονίσει, η σύγχρονη ποίηση, θα αξιολογήσει εκείνους μόνο τους εργάτες που την συνειδητοποίησαν, που την ταύτισαν με τον «έσω» κόσμο της και που την απόδωσαν με προσωπικό χαρακτήρα. Ο Νίκος Τουτουντζάκης, με την «Πολιτεία του μόχθου» μάς επ'βάλλει να διαπιστώσουμε και να επαληθεύουμε όλα ταύτα όπως τ'άδια είχαμε να πούμε με την «Ικεσία» του και με την «Απολογία» του.

Η συζητούμενη τούτη δημιουργία του ποιητή, έχει κι' ένα ακόμη ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που τιμά το δημιουργό της: Είναι άντλημένη μέσ' από το κοινωνικό μας καμίνι κι' αποτελεί μιάν ωραία ωδή σ' όλους αυτούς τους «Απόβλητους», την «Προσδοκία» και το «Τραγούδι» της. Είναι τρία σημεία τρεις σταθμοί, τρεις άφορμές για να ψωθθί ή πολύβουη πολιτεία—πότε περίλυπη, πότε κλαψιάρικη και πότε εξ' αντικειμένου αισιόδοξη—του Τουτουντζάκη.

«Απόβλητοι,
με γυμνή την ψυχή
χρόνια χρούμε της ούράνιας πύλης τὰ χάλ-
κινα ρόπτρα,

άναζητώντας
άνθισμένο ένα στάχυ.
να γλυκάνει του άπηγορευμένου καρπού την

[αίωνια πίκρα».

Και άλλου, ή προσδοκία και ή πίστη, στη δύναμη.

«Στην τραχιά τούτη παλάμη

—δέν μπορεί—

παρά λουλούδια ν' άνθίσουν και ν' αστρά-
ψουνε αστρά.

Πασίχαρα μηνύματα έφτασαν
και τριγύρω οί λόφοι
ξέφτια συνέφων άνέμισαν
της χειμωνιάς άποχαιρετώντας τὸ ξόδι».

Η ποίησι του Νίκου Τουτουντζάκη, είναι μιὰ ποίηση απόλυτα συναισθηματική, ξεστή, προσωπική, λιτή, γλυκειά και άξια τόσο από τεχνική όσο και από ούσιαστική άποψη.

Η «Πολιτεία του μόχθου» είναι μιὰ θετική προσφορά στη σύγχρονη ποιητική δημιουργία κι' ο Νίκος Τουτουντζάκης ένας από τους πιο μεστους και καλούς ποιητές μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΖΗΛΕΜΕΝΟΣ

*

Γ. Κ. Σταμπολής: «Υψηλός διάλογος» (ποιήματα), Αθήνα, 1956.

Ένα είδος προηγμένης μορφής παραδοσιακή ποίηση, ο «υψηλός διάλογος» του κ. Σταμπολή, άποτελεί μιάν ανάπαυλα ένόρασης μέσα στην επανάσταση της νεώτερης μορφής στα γράμματα της εποχής μας. Θα φανή έσως παράξενο—όμως είναι σωστό—άν πούμε πως οί σταθμοί αυτού στην ποίησή μας είναι όπωςσδήποτε ανανεωτικοί. Κι' ή παραπάνω σύνθεση, καμωμένη με καλοζυγισμένη αντίφωτα, είναι μιὰ λυρική έπική πνευματική αναχώρηση στη μορφή ένός ποιητικού μονολόγου με δύο όψεις. Τὸ θέμα, συνεπώς, εναλλάσσεται πάντα στον ίδιο ψυχικό χώρο κι' είναι τοποθετημένο στην παρούσα της αιώνιας πόλης των Αθηνών, απ' τη σιωπή του κλέους της κυταγμένος δλόκληρος ὁ άνθρωπος. Ο κ. Σταμπολής, κινούμενος ἐδῶ μ' έναν ιδιόμορφο κατά βάθος λυρισμό, πετυχαίνει να κατακτήση την έκφραση κάλλους ψυχικής και νοητικής άρμονίας.

Μιά συνείδηση εκφράζω πὸν με μόχθο
[άπαρτίστη

σὰν παιδιοῦ ανατροφή
κι' εἶμαι ὕλη κι' ἐνέργεια, πὸν με φῶς ἐ-
[βαφτίστη

Τῶν προγόνων σαλεύουν μέσα θε' μου κ' οί
[πράξεις

κι' οί σβυσμένες πνοές
κι' εἶμαι σύνθετο πλάσμα, μεσ' απ' ὅλες
[τίς τάξεις

κι' ἀπὸ μύριες ζωές.

Κι' αὐτὸς λυρικός ὕμνος—πὸν εἶναι μιὰ ἐσώ-

τερη αναφορά πρὸς τὸν ἄνθρωπο—εἶναι γραμμένος με ποιητικὰ μέτρα ἀπαγγελίας καὶ διαρθρώνεται ἀπὸ μιὰ προσωπικὴ ἀντίληψη τεχνικῆς τῶν στίχων. Βέβαια ἡ μορφή—καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς τῆς ποιήσεως—δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε στὸ χῶρο τῶν ἀπαιτήσεων ποὺ ἔχουν οἱ νεώτεροι. Ἀλλὰ, ἴσια· ἴσια, γι' αὐτὸ χρειάζεται περισσότερο, δεδομένου ὅτι, μέσα στὴν ἀδιαμόρφωτη—νομίζω πὼς δὲν πέφτω πολὺ ἔξω—ἀκόμα νεώτερηποίησή μας, τὰ καθαρὰ περιγράμματα στὸ ὄψος καὶ στὴν ἐν γένει ἐκφραση μᾶς εἶναι ἀπαραίτητα.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Κύριε Διευθυντά,

Ὁ ἀγνωστός μου κύριος Μουσελίνης, δάσκαλος, ὅπως ἔμαθα ἀπὸ τὸν φίλο μου κ. Τσιάνκο, συνταξιούχος, γράφει στὸ τεύχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» Ἀυγούστου—Σεπτεμβρίου 1959, σχετικὰ μὲ τὸ ἱστορικὸ μου δημοσίευμα «Οἱ κλέφτες Ζαχαράκηδες», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ τεύχος 86]1959, ὅτι ὁ δοξαζόμενος ὁπλαρχηγὸς Κώστας Τζώρτζης ἢ Ζαχαράκης, ἀπὸ τὴν Καμαρίνα, σκοτώθηκε στὴ μάχη Γαρδικίου, στίς 13 Ἰανουαρίου 1913, ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Ὁ Πατέρας τοῦ Κώστα Ζαχαράκη λέγεται Γεώργιος Τζώρτζης. Τὸν πληροφορῶ ὅτι τὴν χρονολογία τοῦ θανάτου του, μοῦ τὴν γνώρισε ὁ Δημητράκης Παπαμιχαήλ, τώρα ἐτῶν 75 περίπου, σὲ γράμμα του ἀπὸ τὴν Καμαρίνα γραμμένο στίς 10—8—1956. Εἶναι δὲ ὁ Δημητράκης Παπαμιχαήλ, ἀνεψιὸς ἀπὸ ἀδελφῇ τοῦ ἥρωα Κώστα Τζώρτζη—Ζαχαράκη. Ἐπὶ λέξει τὸ γράμμα του γράφει:

«Ὁ Κωνσταντῆς Τζώρτζης ἀπεβίωσεν τὴν 4 μὲ 5 Νοεμβρίου 1919 ἐτῶν 56». Μόνο δὲν μοῦ γράφει ἂν στὴν Καμαρίνα ἢ στὴν Ἀθήνα ἀπεβίωσεν. Ἐγγραφα πάλι στὸν ἴδιο ὅπως καὶ στὸν δημοδιδάσκαλο κ. Σακκά, στὴν Καμαρίνα, πλὴν ὅμως αὐτοὶ δὲν μοῦ ἀπάντησαν.

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα. Ὁ Δημητράκης Παπαμιχαήλης συναγωνίστηκε στὸν Μαραθῶνιο δρόμο τῶν Ὀλυμπιακῶν τοῦ 1906 τὸν περίφημο Λούη, ἀλλὰ σὰν Τούρκος ὑπήκοος φυγάς ἀπὸ τὴν Καμαρίνα μετὰ τὸν ἀτυχὸ πόλεμο τοῦ 1897, δὲν τοῦ ἐπετράπη ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀγώνων, νὰ μπῇ στὸν κατάλογο τῶν ἐπισημοῦ. Ἐτρεξε ἔτσι, μόνος του, μαζί μὲ τὸν Λούη, καὶ τὸν ξεπέρασε.

Δὲν νομίζω λοιπὸν πὼς ὁ Κώστας Τζώρτζης—Ζαχαράκης, ἐπειδὴ πέθανε σὰν κοινὸς θνητὸς ἔπαψε νὰ εἶναι ἥρωας καὶ Ἑθνικὸς Ἀγωνιστής. Δὲν πεθάνανε ὅλοι οἱ ἥρωες στὰ πεδία τῶν μαχῶν!...

Ὅσο γιὰ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Συνταγματάρχου Ἡπίτη ἀπὸ 13—1—1913 δὲν ξέρω φυσικὰ τί νὰ πῶ. Μήπως κάμνει λάθος ὁ κ. Μουσελίνης; Μήπως πρόκειται γιὰ ἄλλον; Μήπως τραυματίστηκε τότε στὸ Γαρδικί ὁ ἐν λόγῳ ὁπλαρχηγός;

Στὸ ἀντίγραφον τῆς ἡμερησίας διαταγῆς τοῦ Κώστα Τζώρτζη—συνυπογράφουν οἱ Γεωργ. Καρράλης, ἐκ Γορτυνίας, Εὐάγγ. Σδόκας ἀπὸ τὸ Κουκούλι, Νικ. Νεοκλῆς ἢ Λύγκος, Δημ. Γερογιάννης—τὸ ὅποιον δυστυχῶς δὲν ἔχει χρονολόγιν, ἀναφέρονται μετὰξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς γιὰ τὸν Δημήτριο Παπαμιχαήλ: «Δὲν διακόπτεται ὁμως ἐδῶ ἡ ἐθελσθυρία σου καὶ ὁ πατριωτισμός. ὅτε ἐννοήσας ὅτι θύνασαι νὰ κινήσαι ἐδραξας πάλιν τὸ ὄπλον καὶ ἤλθες χωλὸς εἰς Βαλαντόραχον τὴν ἔδραν τότε τῆς φάλαγγος καὶ συμμετέσχες τότε ἐφεξῆς τῆς δράσεώς της, ἔλαβες μέρος τῆς τιμητικῆς ἐπιτροπῆς, ἣτις εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὑποταχθῆς Μαρμαρίτιον τὴν 26 Φεβρουαρίου 1913...» Λοιπὸν πὼς συμβαίνουν αὐτά; Τὰ ὀνόματα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἡπειρωτικῆς Φάλαγγος περιέχονται εἰς ἐπίσημον πίνακα ποὺ καταρτίσθηκε δυνάμει σχετικῆς διαταγῆς τοῦ τέως Ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν Παπαδήμα. Ὁ πίναξ φυλάσσεται στὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουρ. Στρατιωτικῶν, ἐπικυρωθεὶς διὰ τῆς παραπάνω διαταγῆς.

Φ.Ε.Κ. 267 8—10—1910, Παράρτημα Δυστυχῶς δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἴδω.

Ὁ συμπολίτης μου καὶ πρόεδρος τοῦ συνδέσμου τῶν Ἡπειρομάχων τοῦ 1912—13 κ. Μπατζαλούκας θὰ μπορῇ, νομίζω, νὰ φωτίσῃ καὶ μένα καὶ τὸν κ. Μουσελίνη περισσότερο.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ κάτι ἄλλο σημειώνω. Ἡ ἐρευνά μου στὸ Ἀρχεῖον Λευκάδος γιὰ τὴν ἐπικήρυξι τοῦ Ἀνδρουτσίου (Τ. Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας 47]1956) ἐγίνε το 1955, τὸν πρώτο χρόνον τοῦ Φεστιβάλ Λευκάδος, ὅχι το 1954. Λάθος ἔκαμα.

Καὶ τοῦτο ἀκόμα. Ἀνώτερος προνοητῆς Λευκάδος ἀπὸ 12—2—1785 εἶναι ὁ Μάρκος Τσικόβια. Κατώτερος ἢ Τακτικὸς τὴν χρονιά αὐτὴ ἦτοι ἀπὸ 6—6—1784 εἶναι ὁ Ἀγγελοῦ Μπαρμπάρου. Λάθος ἔκαμα παρασυρθεὶς ἀπὸ τὶς ἐξηγήσεις τοῦ κ. Ἀσδραχᾶ στὸ σχετικὸν στὸ Ν. Ἀθηναίων ἄρθρον του. Αὐτὰ λοιπόν. (Ὅσο γιὰ τὸν τίτλο τοῦ τόσο γενναιοῦδωρα μοῦ χαρίζεις (ιστοριοσυλλέκτης) ἐπειδὴ δὲν τοῦ τὸν ἐξήγησα, τοῖς τὸν ἐπιστράφω καὶ μπορεῖ νὰ τὸν κρατήσῃ γιὰ λογαριασμό του καὶ δόξα του!... γιατί, ὅπως ἔματα, ἐπαγγέλεται τὸν λόγιον).

Εἶχα γράψει τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν μου, ὅταν ἔλαβα νέο γράμμα τοῦ Δ. Παπαμιχαήλ ἀπὸ τὴν Καμαρίνα μὲ χρονολογίαν 7—11—1959, ὅπου μοῦ γράφει τὰ παρακάτω: «Οὗτος ἀπέθανεν τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1919 ἠθνήθηεν εἰς Πρέβεζαν καὶ εἶχεν ἰατροὺς τὸν Γ. Γερογιάννην καὶ Δαλάκον. Συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Δαλάκου, παρέδωκε τὸ πνεῦμα του εἰς τὴν ἐν Νέᾳ Καμαρίνῃ ἢ Μερτάρειον Βονίτσης οἰκίαν του. Μοῦ ἀνέφερες στὸ γράμμα σου ὅτι κάποιος δάσκαλος γράφει πὼς πέθανε μαχόμενος τὸ 1912—13. Τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον καθ' ὅτι ἐγὼ διὰ νὰ μάθω πότε ἀκριβῶς πέθανε κατέβηκα στὴν Βόνιτσα καὶ συνήντησα τὴν σύζυγόν του, ἐπομένως ἡ ἀκριβεστέρᾳ εἶναι ἡ ἡμερομηνία ποὺ ἐγὼ σήμερα σοῦ γράφω. Στὰ χωριὰ τῆς Τσαμουριάς καὶ σὲ μάχην γενομένην ἐκεῖ σκοτώθηκαν ἀρκετοὶ καθὼς καὶ

ὁ ἐκ Πρεβέζης Μπουραζάνης Χαράλαμπος. ἐπίσης καὶ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν Ἰσαρης, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ μοναχογιὸς. Σύνταξη παρ' ὅλες τις ἐνέργειες ποὺ κάναμε νὰ πάρη ἡ γυναῖκα του, ἡ ὁποία δὲν ἔχει πόρους ζωῆς δὲν τὰ καταφέραμε, ἀλλὰ οὔτε κι' αὐτὸς ἐπερνε σύνταξη....»

Μικρὴ διαφορά ὑπάρχει στὴν ἡμερομηνία τῆς νέας ἐπιστολῆς καὶ τῆς παλαιότερης τοῦ αὐτοῦ ἀποστολέως. Ἐτήρησα τὴν σύνταξη καὶ ὀρθογραφία τοῦ γράμματος τοῦ ἀποστολέως. Ὑποθέτω πὼς γράφει ὁ γιὸς τοῦ Παπαμιχάλη καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἀρρωστοῦ πατρός..

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 16—11—1959

Μετὰ τιμῆς
ΗΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΑΣ

*

Γιάννη Γκίγκας: «Ἡ Ἀλωση τῆς Χάλκιδας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, στὰ 1470» (Δοὸ Βενετσιάνικα Χρονικά καὶ πάντε ντοκουμέντα), Ἀθήνα, 1959.

«Ὁ τρίτος ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς μελετητὲς τοῦ νησιοῦ μας», (Εὐβοίας) (ὁ Γιάννης Γκίγκας), γράφει σὲ σημειώμα του «Οἱ ἱστορικὲς μελέτες στὴν Εὐβοία» ὁ Σπύρος Ἀ. Κοκκίνης, Διευθυντὴς τῆς Β' βιβλιοθήκης Χαλκίδας, εἶναι ἀπ' τοὺς πιὸ ἀξιολογοὺς νέους πνευματικοὺς ἀνθρώπους τοῦ νησιοῦ μας· πνευματικὸ καὶ κριτικὸ», χάρισε στὴν ἱστοριοφιλία τῆς πατρίδας του, συνεχίζει ὁ σημειωματογράφος «...μιά αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ μονογραφία», καὶ «μένει (αὐτὸς) ἀτάπηλος μετὰ τὴ μεθοδικότητα, τὴν ἀκρίβεια, καὶ τὴ γνώση τοῦ κ. Γκίγκας».

Ὁ Γιάννης Γκίγκας, δίνοντας τὰ καίμενα τῶν σχετικῶν Χρονικῶν καὶ τῶν ντοκουμέντων, ποὺ κι' αὐτὰ, εὐρύτατα σχολιάζονται κι' ὑπομνηματίζονται ἀπὸ τὸ συγγρ., προλογίζει ἀληθινά, τὴν ἐργασία του (σχ. 80 (70X100) σελ. 72, ἀντύπο ἀπὸ τὸν ΣΤ' τόμο τοῦ Περιδικοῦ «Ἀρχαῖα Εὐβοϊκῶν μελετῶν»), μὲ εἰσαγωγικά στοιχεῖα, ὅπου, μὲ σαφήνεια καὶ μεθοδικότητα, εἰσάγεται ὁ ἀναγνώστης στὴν ἱστορία τῆς Χαλκίδας καὶ γενικώτερα τῆς Εὐβοίας, γιὰ τὶς περιόδους 1204—1261, 1261—1304, 1304—1398, 1398—1453 καὶ τελικά, 1453—1470. Κατόπι προλογίζει καὶ κατατοπίζει ὁ συγγρ. τὸν ἀναγνώστη, γιὰ τὰ ἱστορικὰ τῆς ἀνέυρεσης καὶ τῆς δημοσίευσης τῶν ἐρευνώμενων ἐγγράφων, καὶ τελικά, μὰς δίνει μεταφρασμένα ἀπὸ τὰ Βενετσιάνικα, στὰ ὁποῖα εἶναι συνταγμένα, καὶ τὰ ἐρευνώμενα στὰ βιβλία καίμενα.

Πρόκειται ἔτσι γιὰ μιὰ ἀξιοπρόσχητη ἱστοριοφιλικὴ ἐργασία, γιὰ τὴν ὁποία ἀξίζει κάθε ἐπαινος στὸ νέο ἀκόμα συγγραφέα, καὶ στὸ περιοδικὸ ποὺ τὰ φιλοξένησε.

Τὰ περιεχόμενα τῶν Χρονικῶν εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

Ἀγαπητὴ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία

Συμπληρωματικὰ πρὸς ὅσα, στὸ τεῦχος Αὐγού-

στου—Σεπτεμβρίου π. ἔ. (σελ. 669 καὶ ἐπ.) τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», ἀναγράφονται ἀπὸ τὸν Β. Πυρρινέλλα, γιὰ τὴν πρώτη ἐγκατάσταση Τούρκων στὰ Γιάννινα, νομίζω πὼς θὰ ἦταν ἀναγκαῖο νὰ ὑπομνηθοῦν τοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ, καὶ ὅσα γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ἔγραψε, («Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 1955, σελ. 419 καὶ ἐπ.), ὁ Κ. Παπαγεωργίου, καθὼς καὶ ὅσα ἀπ' αὐτὸν εἰδικότερα ἀναφέρονται στὴν ὑποσ. 9 τοῦ ἀρθροῦ του (σελ. 425):

«Τὴν ἐκδοχὴν περὶ πρώτης ἐγκαταστάσεως Τούρκων στὴν περιοχὴ τοῦ Κάστρου τῶν Γιαννίνων, κατὰ τὴν πρώτην ὑποτελείαν του, ἐπὶ Δεσπότου δηλ. Ἡσαῦ Μπουοντελμόντε (Ἰζάουλου) στὰ 1389, καὶ τὴν ἄμειον ἀπὸ τὸ περιστατικὸ αὐτὸ ἐξάρτησιν τοῦ χρόνου τῆς ἰδρύσεως: τοῦ Τεκε Γαζή—Βεσνὸζ, τοῦ Τουρκοπαλάου, τοῦ Τζαμιοῦ Μπαϊρακλή καὶ τοῦ μνημεῖου «Ἐφτάμπουλες», ἀνέπτυξε γιὰ πρώτη φορὰ συνθετικὰ, ὁ Δημ. Σαλαμάγκας ἀρχικὰ μὲν, στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὰ Γράμματα», 1944, σελ. 314 καὶ ἐπ. Ἐπειτα σὲ σειρὰ σημειωμάτων μὲ γενικὸ τίτλο «Τὸ Νησι», δημοσιευμένων σὲ τῶν Γιαννίνων: «Ἐθν. Ἀγών», (φύλλ. 9—16 Γενάρη 1952). «Κῆρυξ», τῆς 9 καὶ 12 Φεβρ. καὶ 19 Ἀπριλίου 1952. Τὸ ἀρθρο του «Γαζή Ἐβρενόζ, ὁ πρῶτος ἐπικυρίαρχος τῶν Γιαννίνων» τὸ περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» τευχ. Φεβρουαρίου 1953 σελ. 163

» Μεταγενέστερα σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ Δ. Σαλαμάγκας, δὲς στὸ περιοδικὸ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»: 1) «Ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τῶν Γιαννίνων» (ἡ ἐνθύμηση τοῦ 1597), 1953, σελ. 1141 καὶ 1260. 2) «Ἡ ἐνθύμηση τοῦ 1584», 1954, σελ. 348, 453, 588 καὶ 685, καὶ 3) «Ἡ ἐνθύμηση τοῦ 1630», 1954, σελ. 784, 959, 1057 καὶ 1157».

Μεθοδικότερα τὰ θέματα αὐτὰ ἀναπτύσσονται καὶ στὸ βιβλίο μου «Γιαννιώτικα ἱστοριοφιλικὰ Μελετήματα», Γιάννινα 1958.

16/10/1959

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

*

ΦΡΑΓΚΟΣ ΔΙΚΟΤΑΡΗΣ;

Ἀγαπητὴ Ἡπειρωτικὴ Ἑστία

Στὸν καλαίσθητο καὶ πολὺ κατατοπιστικὸ «Ὁδηγὸ τοῦ Νησιοῦ» τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Δάκαρη, ποὺ κυκλοφοροῦσε τελευταῖα, εἶδα ν' ἀναφέρεται καὶ ἰδνὸμα τοῦ ζωγράφου Φράγκου Δικωτάρη. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος αὐτὸς ζωγράφος ἱστοροῦσε καὶ τὸ ἐκκλησιάζει τῆς Μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τοῦ χωριοῦ Βελταίστα—συγγενικὸ πρὸς ἐκεῖνη τοῦ νησιοῦ σὰν ἰδρυμένο ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικὸ Ἰωάσαφ—κατὰ τὴ σωζόμενη σ' αὐτὸ ἐπιτοίχια ἐπιγραφή, ποὺ πολλὰς φορὲς μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ διαβάσω καὶ δημοσίεψα ἤδη σὲ σχετικὴ ἐργασία μου, θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ διατυπώσω σὲ συνέχεια ὁρισμένους μου ἀντιρροήσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἀνπραγματικὰ ὑπῆρξε ποτὲ ζωγράφος Φράγκος ἐκ τόπου Θήβας μὲ τὸ ἐπώνυμο Δικωτάρης.

Τὸ ἐπίμαχο χωρίο τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς, πού κι ἡ ἀπλὴ ἀκόμα παρατήρησή του ὁδηγεῖ σὲ ἀντίθετες ἀπὸ τὶς παραδεδομένες σκέψεις καὶ συμπεράσματα, ἔχει ὡς ἔξῃς ἀπὸ πρόσφατη πιστὴ κι ἀπ' τὸ πρωτότυπο ἀντιγραφή του:

ΙΣΤΩΡΙΘΗ ΥΠΟ ΧΚΙΡΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΚΟΤΑΡΗΣ ΕΚ ΤΟΠΟΥ ΘΗΒΑΣ κ.λ.π. Τὸ μεταξὺ τῶν λέξεων ΖΩΓΡΑΦΟΥ καὶ τῆς χωρὶς ἀμφιβολία λειψῆς ΚΟΤΑΡΗΣ τμήμα τῆς ἐπιγραφῆς, πάνω στὸν ἴδιο βέβαια στίχο, εἶναι τέλεια κατεστραμμένο. μὴ δυνάμενο ν' ἀνσυνωστῇ οὔτε κατὰ συμπερασμό, πρᾶγμα πού συμβαίνει μὲ ἄλλα σημεῖα τῆς εὐρίσκομενα σὲ παρόμοια μ' αὐτὸ κατάστασι. Ἄν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ ἰδιότυπο τῆς γραφῆς τῶν ἀγιογράφων μὲ τοὺς ἀπίθανους συνδυασμοὺς τῶν φθόγγων, τὶς συντεμήσεως τῶν λέξεων καὶ τὴν ἔλλειψη τῶν συνηθισμένων μεταξὺ τους διασημάτων, ἀντιστοιχοῦν πτόν ὑτάρχοντα κενὸ αὐτὸν χώρο, τηρουμένων πάντοτε τῶν ἀναλογιῶν πάνω ἀπὸ ἐνδιά γραμμата. Ἀπὸ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ διότι τὸ ἐπίθετο θάπρεπε ἀποραίτητα νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν ὄνομα τοῦλάχιστο κατὰ τὴν πτώση, εἶναι ἀπίθανο ἡ λέξη ΚΟΤΑΡΗΣ ν' ἀποτελῇ μέρος τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ζωγράφου Φράγκου. Ἡ ἄρτια ἄλλωστε σύνταξι καὶ καλὴ σχετικὰ ὀρθογραφία πού ἐμφανίζει ἡ ἐπιγραφή στὸ σύνολό της, δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ καταλογίσουμε στὸ συντάκτη τῆς παρόμοιο βαρβαρισμό.

Ὁ μακρὴς Χρ. Σούλης πού κατὰ κάποια ἱστοριοδιφικὴ ἐξόρμησή του ἐπισκέφθηκα (1934) τὸ χωριὸ μαζὶ, ἂν δὲ γελιοῦμαι, μὲ τὴν καθηγητὴ κ. Ξυγγόπουλο κι ἐδιόβασε τὴν ἀξιόλογη ἐπιγραφή, εἶδε μπροστὰ ἀπὸ τὸ ΚΟΤΑΡΗΣ καὶ ἓνα ΔΗ, στὸ τέλος δὲ τῆς λέξης οὗτῃς κατὰ τὴ δημοσίευσή της ἀπὸ τὸν ἴδιο (Ἡ Χρ. τ. θ' σελ. 82) ἔθεσε ἓνα ἐρωτηματικὸ ὑπογραμμίζοντας τὴν ἀσάφειά της. Ἀλλὰ κι ἄλλο γραπτὸ μνημεῖο, ἡ ἐπιγραφή τοῦ ναοῦ Κράνης, ὅπου πῶς πάνω καταχωρημένη, ἔργο τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ζωγράφου μας Παπαγιώργη, δὲν ἀναγράφει, καθὼς θὰ ἦταν φυσικόν, τέτοιο ἐπώνυμο. Δὲν ἔχω βέβαια ἐπιγραφολογικὲς ἢ ἄλλες εἰδικὲς ἱκανότητες καὶ γινώσκω γιὰ πᾶρα πέρα ἀνάλυση τοῦ θέματος, καταλήγω ὅμως, ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτὰ, στὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα: πὼς ἂν ὁ συγγραφέας τοῦ ὁδηγοῦ ἔχει ὑπ' ὄψιν του ἄλλες ἄγνωστες σὲ μᾶς πηγές, πού νὰ μιλᾶν καθαρὰ γιὰ τὸ Ζωγράφο Φράγκο Δικοτάρη, πᾶει καλά. Ἄν ὅμως βασιζέται σὲ τυχὸν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Ξυγγόπουλου, πού χωρὶς ἀμφιβολία μελέτησε τὴν ἐπιγραφή, τότε πολὺ φοβοῦμαι, πὼς ζωγράφος Φράγκος ἐκ τόπου Θήβας μὲ τὸ ἐπώνυμο Δικοτάρης ὑπῆρξε τὸ λιγώτερο πρόσωπο φανταστικόν. Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Τὴν ἴδια ἐποχὴ (μέσα 16ου αἰ.) ἀκμάζει (Ἄγιο Ὅρος—Μετέωρα) ὁ ἐπίσης θηβαῖος ζωγράφος Φράγκος ὁ ἐπιλεγόμενος Κατελᾶνος. Δύο δηλαδὴ ζωγράφοι σύνχρονοι, συντοπίτες καὶ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα. Εἶναι τάχα τὸ γεγονός; σύμπτωσις ἀπλὴ ἢ πρόκειται γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο; Φανερό εἶναι, πὼς δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ κατατριβὴ μὲ ἀσημαντότητες ἀπὸ διάθεσιν σχολαστικὴν, ἀλλὰ γιὰ

ζήτημα οὐσίας, βασιζόμενο σὲ κείμενα αὐθεντικά καὶ τὸ πρόβλημα γιὰ τὸ ὅλοιο, νομίζουμε, θάπρεπε νὰ ὑπάρχῃ μιὰ γνώμη ἐγκυρὴ, παραμένει σκοτεινὸ κι ἐντελῶς ἀδιερεύνητο.

Αὐτά, κι' ἄς ἔχει τὸ συμπάθειο ἡ ταπεινότητά μας, πού κάποιες ἀνησυχίες τῆς καλόπιστης τῆ σπρώχνουν καλὰ καὶ σώνει νὰ καταστῇ ξένα οἰκόπεδα...

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗΣ

*

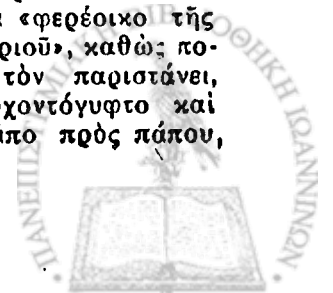
ΠΑΛΙ ἡ «ΛΑΜΠΡΟΥΣΙΩ»

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρ. Ἑστία»

Θοιαμβολογεῖ—αὐτὸ μαατυράει ἡ πλατεῖα δημοσιότητα τελευταίου σημειώματός του—ὁ κ. Μουσελίκης, νομίζοντας πὼς μὲ πιάνει ἐπ' αὐτοφῶρ ἄσχημονοῦντα σὲ βάρος τοῦ γνωστοῦ Δημ. Τραγουδιοῦ τῆς Μαργιόλας, πρᾶγμα βέβαια, πού καθόλου δὲν συμβαίνει. Ἐτοι ἀναπολόγητο καὶ στὰ καλὰ καθούμενα μὲ στρουγκιάζει καὶ μένα μὲ κείνους πού θεληματικά, κι ἀπὸ ἰδιότητά κινοῦμενοι, οἰκαιοποιοῦνται ἢ παραποιοῦν δημιουργήματα γνήσια τοῦ λαοῦ, ἀπαλλοτριώνοντας τὸν ἴδιο ἀπὸ ἀναφαίρετα πάνω σ' αὐτὰ δικαιώματά του. Μ' αὐτοὺς τοὺς παραπάνω σὲ κομμιὰ περίπτωσιν δὲν θάθελα νὰ συναρτίθῃ θῶ, ὅπου ὁ σεβασμὸς μου πρὸς τὴν ἱερότητα τῆς λαϊκῆς κληρονομιάς, στάθηκε πάντοτε βαθύτατος κι ἀπαρασίλευτος. Μὲ τὸ γραπτὸ μου ἐκεῖνο, τὴ Λαμπρούσιω, δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ πραγματευθῶ τὸν καταγωγὴν ἢ τοὺς χώρους διαβίωσης τοῦ τραγουδιοῦ, πού ναι γνωστὸ στὸ πανελλήνιο ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαργιόλα, ἀλλὰ νὰ παρουσιάσω ὑπὸ λογοτεχνικὴ μορφή τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονός, πού γέννησε αὐτὴ τοῦ τὴν παραλλαγὴν, πολὺ γνωστὴ στὸν τόπο μας. Ἀλλωστε ἡ Μαργιόλα δὲν εἶναι, καθὼς θέλει νὰ πιστεύει, ἓτοι ἀβασάνιστα, ὁ Κ. Μ. ὄνομα πού προήλθε ἀπ' ἐκεῖνο τῆς Μαρίας σὺν χυϊδευτικῇ της, ἀλλ' ἐπίθετο μὲ οὐδέτερο τὸ Μαργιόλικο (ἄλλο δημ. τραγούδι αὐτὸ) καὶ οὐσιαστικόν, ἂν δὲν κάνω λάθος, τὸ μαργιολιὰ (=πονηριὰ, σφέρτσος).

Τὸ λαϊκὸ ὑποκοριστικὸ τῆς Μαρίας δὲν εἶναι τὸ Μαργιόλα—ἐγὼ τοῦλάχιστο πονοθενὰ δὲν τᾶκουσα—ἀλλὰ τὸ Μάρω, Μαρούσιω ἢ Ρούσιω καὶ Μαρούλα,—Ρούλα ἢ Μαίρη τελευταία, τὸ δὲ Μαργιό—πού ἀκούεται συχνὰ στὸ τραγούδι—ἐκβάεται χατήρι τῆς μονικῆς ἀπὸ τὸ Μαργιόλα καθὼς τὸ Τζαβέ—Τζαβέλαινα, Ντερβέ—Ντερβέναγα καὶ κλεφτό—κλεφτόπουλα. Τὸ σωστὸ λοιπὸν τὸ πλατύτατο λεγόμενο καὶ ἀδόξενο δὲν εἶναι Μαρῖω—Μαριούλα μου κατὰ τὸν κ. Μ. μὲ τὰ πολλὰ φαιδρὰ χαμπέρια, ἀλλὰ Μαργιό—Μαργιόλα μου.

Ὅσο γιὰ τὸν ποιητὴ τῆς δικῆς μας Λαμπρούσιως, τὸν φημισμένο παλιότερα Βελτιστινὸ λαλητὴ Λάλο Φάκο, πληροφορῶ τὸν κ. Μουσελίκην, πὼς δὲν πρόκειται γιὰ «φερέοικο» τῆς δεντροκουφάλας καὶ τοῦ τσαντηριοῦ, καθὼς πολὺ ἄδικα κι ἀπὸ τέλεια ἄγνοια τὸν παριστάνει, ἀλλὰ γνωστὸ στὸν τόπο μας ἀρχοντόγυφτο καὶ πρωτονοικοκύρη τοῦ χωριοῦ πάπο πρὸς πάπον,

μηδὲ κι αὐτῶν τῶν ἀπογόνων του τῶν σημερινῶν ἐξαιρουμένων!...

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗΣ

Υ. Γ. Μὲ τὴν ἴδια περίπου σημασία καὶ σὰν ἐπίθετο χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη καὶ ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης στὸ γνωστὸ του ποίημα στὸ «Τραγούδι τῆς Ταβέρας»:

«Νὰ μὴ σὲ βρῇ τὸ κρίμα μου
μαργιόλα μ' Ἡπειρώτισσα,
ρῶϊησα
καὶ μοῦ 'παν ἄλλον ἀγαπᾷς.»

Κι' ὁ Κοσμάς Θεοπροτὸς (Σπ. Ἀραβαντινός) Ιστορῶντας ἔμετρα τὸν Ἀλῆ Πασῶ γράφει (σελ. 314) γιὰ τὸν περιώνυμο Χουρσίτ πὼς ἦταν:

«Μαργιόλας φρόνιμος πολὺ δὲν εἶχε σταῦ-
τα ταῖρι,
Ἐβαλε σφίξη δυνατὴ παντοῦ σ' οὐλα τὰ μέρη...»
ὁ Ἰδιος

*

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτ. Ἑστία».

Παρακαλῶ παραχώρησε στίς στήλες σου τὸ παρακάτω:

Ὁ Κ. Κρυστάλλης, στίς σημειώσεις τοῦ Β' ἔ-
σματος «αἱ σκιά τοῦ Ἀδου», ἀντιγράφοντας τὸν
Ἀραβαντινὸ, λέει ὅτι ἡ Δέσπω τοῦ Λιακατᾶ ἀ-
πέθανε προτοῦ ὁ Τύρανός Ἀλῆ Πασᾶς τὴ μόλ-
ναι. Ὁ Βασ. Σκαφιδᾶς ὁμως (Ἡπειρωτ. Ἑστία
1958 σελ. 99) γράφει ὅτι, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀ-
πὸ καινούργιες ἱστορικές πηγές, ἔμεινε χρόνια
στὸ χαρμεῖ τοῦ Πασᾶ καὶ δὲν ἔσκασε ἀπὸ τὴ θλι-
ψη τῆς ἀμέσως.

Ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ λέει τὸ σωστὸ, καὶ ποιὸς
εἶναι οἱ καινούργιες πηγές, ποὺ λέν πῶς ἡ Δέσπω
ἔμεινε χρόνια κλεισμένη στὸ χαρμεῖ;

Μὲ τιμὴ

ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗΣ

*

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρ. Ἑστία»

Ὅλοι ὅσοι ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέχρι τῶρα μὲ
τὴν παραγωγή τῆς λέξης συνάφι, λένε πῶς ἔγινε
ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ λανάφι, συνάφι. Γιατί ὁμως νὰ
μὴ παράγεται ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ συνάπτω, συνα-
φῆς, συνάφεια, συνάφι, ποὺ ἔχει τὴν αὐτὴ σημα-
σία μὲ τὸ ἀραβικὸ λανάφι;

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία

ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗΣ

—✻—

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΤΙΝΑ Γ. ΠΑΠΑ

(1903—1959)

Γεννήθηκε τὸ 1903 στοὺς Γιαννιτσάτες, μι-

κρὸ χωριὸ τῆς Βορείου Ἡπείρου, καὶ μεγάλωσε
στὴν Κέρκυρα, ὅπου εἶχε καταφύγει ἀπὸ χρόνια
ἡ οἰκογένειά της διωγμένη ἀπὸ τοὺς Τουρκαλ-
βανούς.

Ὡς τελειόφοιτος τοῦ Γυμνασίου Κερκύρας
ἀρίστευσε καὶ ἔλαβε τὸ χρυσοῦν μετάλλιον
«Ward Dougles», ποὺ δινόταν ἄλλοτε σὲ ὅσους
ἀρίστευαν στὴν Ἴονιο Ἀκαδημία.

Μόλις πῆρε τὸ πτυχίον τῆς Φιλοσοφικῆς
Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διορίστηκε
καθηγήτρια στὸ Ἀρσάκειο τῆς Κερκύρας καὶ
ἀργότερα σὲ γυμνάσια τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ 1930 ἡ Κατίνα Παπᾶ, ἐστάλη μὲ ὑπο-
τροφία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας στὴν Αὐστρία
καὶ τὴν Γερμανία γιὰ εὐρύτερες σπουδές καὶ εἰ-
δικεύθηκε στὴν Ψυχολογία καὶ τὴν Θεραπευτι-
κὴ Παιδαγωγικὴ στὰ πανεπιστήμια τῆς Βιέννης,
τοῦ Μονάχου, καὶ τοῦ Βερολίνου, ὅπου τῆς ἐδό-
θη καὶ ἡ ὑποτροφία Alex von Humboldt. Στὴ
Βιέννη διητέλεσε ἐπὶ διέτιν ἰδιαιτέρη μαθήτρια
τοῦ Alfred Adler, ἱδρυτοῦ τῆς Ἀτομικῆς Ψυχο-
λογίας καὶ κατόπιν τοῦ περίφημου ψυχιάτρου
Seif, στὸ Μόναχο, καθὼς καὶ τῶν Kunkel καὶ Gö-
hring στὸ Βερολίνο, ὅπου συνεργάστηκε καὶ στὰ
πειράματα μνήμης τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτού-
του τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τὸν διάσημον Köhler.

Ἐπιστρέφοντας τὸ 1933 ἀπὸ τὴν ὑποτρο-
φία παρέμεινε στὴν Ἰταλία γιὰ νὰ παρακολου-
θήσῃ συστηματικὰ καὶ νὰ μελετήσῃ τὴν λειτουρ-
γία εἰδικῶν σχολείων δι' ἀνώμαλα καὶ καθυστε-
ρημένα παιδιά.

Στὴν Ἑλλάδα ἐργάσθηκε διδακτικὰ καὶ
θεραπευτικὰ στὸ ΣΤ' Γυμνάσιο Θελέων, ὅπου
ἱδρυσε καὶ τὸν πρῶτο καὶ μοναδικὸ γιὰ τὸν τό-
πο μας «Παιδαγωγικὸ—Συμβουλευτικὸ Σταθμό».

Τὸ 1938 ἡ Κατίνα Παπᾶ εἶχε πάρει καὶ
δεύτερη κρατικὴ ὑποτροφία γιὰ τὴν Γερμανία
(Μόναχο καὶ Βερολίνο), ὅπου παρέμεινε ἕως
τὸν Αὐγούστο τοῦ 1939.

**

Ὁ πρῶτος τόμος διηγημάτων τῆς Κατίνας
Παπᾶ, μὲ τὸν τίτλο «Στὴ Συκαμιὰ ἀποκάτω», ἐ-
κυκλοφόρησε τὸ 1935 καί, τὸν ἴδιο χρόνον, βρα-
βεύτηκε ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μὲ τὸ «Βι-
κέλειον Ἐπιθλον».

Ἡ ὁμώνυμη νουβέλα ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτό,
μεταφρασμένη ἀπὸ τὴν καθηγήτρια τῆς νεολλη-
νικῆς καὶ βυζαντινῆς λογοτεχνίας στὸ Πανεπιστή-
μιο τοῦ Μάρμπουργκ κ. Ἰσιδώρα Rosenthal—
Καμαρινέα («Urter dem Mautbeerbaum»), ἐξεδόθη
ἐφέτος ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Walter - Verlag
τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Δυτ. Γερμανίας. Μὲ τὴν
εὐκαιρίαν αὐτὴ ἔγραψαν ἑκτενεῖς ἐνθουσιώδους
κριτικῆς οἱ ἐφημερίδες τῆς Ζυρίχης.

Ἐξ ἄλλου ὁ γνωστὸς ἐκδοτικὸς οἶκος «Κα-
σίρσερ» τῆς Ὁξφόρδης ἐξήτεισε τὴν ἀποκλειστι-
κότητα γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ βιβλίου στὴν Ἀγ-
γλική.

Δεύτερος τόμος διηγημάτων τῆς Κατίνας
Παπᾶ ἐκυκλοφόρησε τὸ 1948 μὲ τὸν τίτλο
«Ἄν ἄλλαζαν ὅλα». Ἐνὰ ἀπὸ τὰ διηγήματα τοῦ

βιβλίου αὐτοῦ μετὸν τίτλο «Παππού!» περιελή-
φθη στήν ὀγκώδη γερμανικὴ «Ἀνθολογία Νεο-
ελλήνων Διηγηματογράφων» σὲ μετάφραση τῆς
κ. Κασαρινέα, πού ἐκυκλοφόρησε πέρσι ἀπὸ τὸν
ἐκδοτικὸ οἶκον *Waller - Verlag*.

Ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο ἔργο τῆς Κατίνας Παπᾶ
σημειώνουμε τὸ δράμα (σὲ 3 πράξεις) «Ὁ Ξέ-
νος», τὸ ἐξοχο μυθιστόρημα «Σ' ἓνα Γυμνάσιο
Θηλέων»—(τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τρία μέρη τοῦ δη-
μοσιεύθηκε τὸ 1951 στὴ «Νέα Ἑστία») — πού τυ-
πωνόταν κατὰ τὸ διάστημα τῆς νοσηλείας τῆς
στον «Εὐαγγελισμό» καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ ἐντὸς
τοῦ ἔτους ἀπὸ τὸν «Δίφρο». μιὰ συλλογὴ ποιη-
μάτων, τὴν μελέτη «Ἡθικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλή-
νων. Τὰ πρὸς ἑαυτοὺς καθήκοντα», δυὸ διαλέ-
ξεις καὶ περιπτώσεις Θεραπευτικῆς Ἀγωγῆς: «Ἐ-
μεῖς καὶ τὸ Παιδί» κ. ἄ.

Κριτικὲς καὶ αἰσθητικὲς μελέτες τῆς γιὰ
τὸν Θεοτόκη, τὸν Τραυλαντώνη («Ψυχογραφία
τοῦ Ἀντώνη Τραυλαντώνη»), τὸν Ξενόπουλο («Ὁ
Ξενόπουλος ὡς Παιδαγωγός», «Ἡ ἀλληλογραφία
μου μετὸν Γρηγοριο Ξενόπουλο») καὶ γιὰ τὸν
Δελμούζο· δοκίμια καὶ μελέτες, ὅπως τὰ Γαμή-
λια Ἑθίμα τῆς Βορείου Ἠπείρου, Ἡ Ἡθικὴ
καὶ τὸ Θέατρο, Ἡ Φιλοσοφία τῆς Τέχνης στὴν
Ἑλλάδα, καθὼς καὶ ἀρθρα θεραπευτικῆς ἀγω-
γῆς (Ἀθήνη ἀγωγῆς καὶ ἡ θεραπεία των κ. ἄ.)
ἐδημοσιεύθησαν κατὰ καιροὺς στὰ περιοδικὰ
«Νέα Ἑστία», «Παιδεία», «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»,
στὴν ἐφημερίδα «Κερκυραϊκὰ Νέα» κλπ.

Γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τῆς Κα-
τίνας Παπᾶ, πού ἱπῆρε μιὰ ἐξαιρετικὴ φιλόλο-
γος, θεραπευτὴς παιδαγωγὸς καὶ λογοτέχνης, ἐ-
πανειλημμένως ἐξεφράσθησαν ἐπαινετικὸτατα ὁ
Γρηγοριος Ξενόπουλος, ὁ Νίκος Καζαντζάκης, ὁ
Τέλλος Ἀγρας, ὁ Σπύρος Μελάς, ἡ Γατιάνα
Σταύρου, ἡ Λιλὴ Ἰσχωβίδη, ὁ Πέτρος Χάρης,
ὁ Γιάννης Χατζίνης, ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος,
ὁ Π. Πρεβελάκης καὶ οἱ κυριώτεροι ἐκπρόσωποι
τῆς σοβαρᾶς κριτικῆς.

*

ΠΥΡΡΟΣ ΛΕΚΑΝΤΑΣ

(1898—1959)

Στις 21 Αὐγούστου 1959, πέθανε ὁ Ἡπει-
ρώτης ποιητὴς καὶ λογοτέχνης Πύρρος Λεκά-
ντας. Γεννήθηκε στὰ Γιάννινα, τὸ 1898 καὶ ἀφοῦ
ἀποφοίτησε ἀπ' τὴν ὀνομαστὴ Ζωσιμαία Σχολή,
κατατάχθηκε στὸ Σῶμα τῆς Ἀστυνομίας Πόλε-
ων, ὅπου καὶ κατέλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀστυ-
νομικοῦ Δ/ντοῦ. Ὁ Πύρρος Λεκάντας, πνεῦμα
πολυσύνθετο καὶ δραστήριο, παράλληλα μετ' τὴν
ἐπαγγελματικὴν του ἀνέλιξη, ἀναδείχθηκε καὶ ἑ-
νας παραγωγικὸς ποιητὴς καὶ πεζογράφος πού
ἄφησεν ἓνα σημαντικὸ λογοτεχνικὸ ἔργο. Ἐγρα-
ψε καὶ ἐξέδωσε ποιήματα (Καρδιακὰ φαρμάκια—
Δάκρυ ψυχῆς—Τραγούδια στὴν πατρίδα μου—
Γιαννιώτικα τραγούδια), πεζογραφήματα (Ὁρα-
στερνὴ—Κρυφοὶ φονιάδες—Τζούλια—Σκλαβω-
μένα πεζοτράγουδα), ἡθογραφίες καὶ ἀφηγήμα-

τα (Γιαννιώτικες ἡθογραφίες—Παλιὰ δράματα
—Ἀστυνομικὲς ἀναμνήσεις).

Ἐπίσης, ὁ Πύρρος Λεκάντας δημοσίευσε
καὶ ἓνα σοβαρὸ μέρος ἐργασίας του σὲ διάφορα,
ἀθηναϊκὰ περιοδικὰ καὶ συνεργάστηκε στὸ
ραδιοφωνικὸ σταθμὸ Ἀθηνῶν.

*

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Στις 22 Νοεμβρίου 1959 πέθανε, ὕστερα ἀ-
πὸ σύντομη ἀσθένεια, ὁ Ἡπειρώτης Καθηγητὴς
τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης παλαιότερα καὶ
ἀργότερα καθηγητὴς στὸ Πολυτεχνεῖο Ἀθηνῶν
Δημ. Εὐαγγελίδης. Γεννήθηκε στὸ Πλαίσιο (Πλε-
σίβιτσα) Φιλιατῶν, ἐφοίτησε στὸ Γυμνάσιο Φι-
λιππουπόλεως καὶ ἐσπούδασε ὕστερα Ἀρχαιολο-
γία—Φιλολογία στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, στὴ
Γερμανία καὶ στὴ Γαλλία.

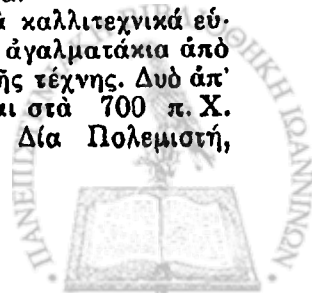
Ἦταν ποιητὴς, φιλόλογος, ἀρχαιολόγος, αἰ-
σθητικὸς, κριτικὸς τῆς τέχνης, διδάσκαλος τοῦ
Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης ὡς τὸ 1941 καὶ
ἀργότερα στὸ Πολυτεχνεῖο τῶν Ἀθηνῶν. Ἦταν
μιὰ πολυεδρική προσωπικότητα μετ' προεκτάσεις
καὶ διευρύνσεις σὲ κάθε κύκλο ἐρεῦνης ἀπὸ τίς
παραπάνω.

Στὰ νεανικὰ χρόνια ἔγραψε μετ' τὸ ψευδώνυμο
Μήτσης Κάλμας ποιήματα καὶ πεζὰ
πού δημοσιεύθηκαν στὸν «Νουμᾶ» τὴν «Ἠγη-
σώ», τὰ «Γράμματα», πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα μετα-
φράσθηκαν σὲ ξένες γλῶσσες.

Ὡς φιλόλογος καὶ ἀρχαιολόγος ἐργάστηκε
καὶ ἀνέσκαψε στὴν Ἡπειρὸν (1913—1914, 1929—
1935, 1952—1959), στὶς Μυκῆνες, στὴν Ἐπιδαυ-
ρο, στὴ Λέσβο, καὶ ἔγραψε πολυάριθμες μελέτες
γιὰ τὴν Δωδώνη, τὸ Ραδοτόβι, τὴν Βόρειο Ἡ-
πειρὸ, τίς Βυζαντινὲς ἐκκλησίαις τῆς Κωστανία-
νης, Γαρδικιοῦ, Γλυκύ, γιὰ τίς Μεταβυζαντινὲς
τῆς Οὐζυντίας, τῆς Κράψης, τῆς Βελτοίστας, τοῦ
Νησιοῦ, δημοσίευσε τίς ἐπιγραφὰς, πού ἀνεκά-
λυψε, γιὰ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τῶν Μυκηνῶν,
τὰ αἰολικὰ κιονόκρανα τῆς Κλοπεδῆς—Λέ-
σβου, γιὰ τὰ μνημεῖα τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ με-
γαλύτερο ὅμως ἔργο του, ἀνασκαφικὸ καὶ ἐπι-
στημονικὸ, ἦταν οἱ ἀνασκαφὲς στὴ Δωδώνη, τίς
ὁποῖες διενήργησε ἐπὶ 1½ χρόνια, ἀπὸ τὸ 1929—
1935 καὶ ἀπὸ τὸ 1952 ἕως τὸ 1959, ἔχοντας ὡς
συνεργάτη του, στὴν δεύτερη περίοδο, τὸν ἀρ-
χαιολόγο Σωτῆρη Δάκαρη.

Οἱ ἐρευνες αὐτὲς ἔφεραν γιὰ πρώτη φορὰ
στὸ φῶς προϊστορικὰ εὐρήματα. Ἰδίως χειρο-
ποίητα ἀγγεῖα, χρονολογούμενα ἀπὸ τίς ἀρχὲς
τῆς 2 π. Χ. χιλιετηρίδος. Ἀφθονα ἦσαν τὰ εὐ-
ρήματα σὲ ἐπιγραφὰς, ἰδίως ἀναφορὸντες στὶς
ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Δωδωναῖο Δία, σὲ ψηφίσμα-
τα καὶ σὲ ἀπελευθερωτικὲς ἐπιγραφὰς, τίς ὁποῖες
ἐδημοσίευσε μετ' πολλὴ ἀκρίβεια.

Σημαντικὰ ἐπίσης εἶναι τὰ καλλιτεχνικὰ εὐ-
ρήματα, τῆς Δωδώνης, κυρίως ἀγαλματάκια ἀπὸ
χαλκὸ, πολλὰς φορὲς ἐξαιρετικῆς τέχνης. Δυὸ ἀπ'
αὐτὰ, τὰ ἀρχαιότερα, ἀνάγονται στὰ 700 π. Χ.
περίπου, καὶ παριστάνουν τὸν Δία Πολεμιστῆ,

πού κρατεί δόρυ κι' ασπίδα. Θανμάσιο είναι το άγαλμάτιο του Διός, πού έξακοντίζει τόν κεραυνό τών χρόνων περί τό 460 π.Χ., κι' ένα χάλκινο άλογο, Κορινθιακής τέχνης, πού ταιριαζει με τόν χάλκινο άναβάτη πού βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου. Τά εύρήματα αυτά στολίζουν σήμερα, μαζί με τά έκ-της συλλογής του Καραπάνου, μιάν αίθουσαν του Έθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών. Οί νεώτερες έρευνες έρριξαν πολύ φώς στην ιστορία του Ίερού και της λατρείας της Δωδώνης. Ο άπαθαιών καθηγητής με τόν συνεργάτην του, περιλαμβάνουν τά σημαντικά πορίσματα τών άνασκαφών των εις ιδιαίτερον τόμον, ό όποιος θά παραδοθή προς δημοσίευση υπό της Αρχαιολογικής Έταιρείας έντός του 1960.

Ό,τι ιδιαίτερα χαρακτηρίζει τόν Δ. Εύαγγελίδη, είναι ή ψυχική νεότης, ή εύγένεια ήθους ή έπιστημονική άνησυχία, ή καθολικότης στην έπιστημονική γνώση. Παρακολούθησε μ' αγάπη και ένθάρρυνε τούς νέους συνεργάτες του και ιδιαίτερο τούς νέους καλλιτέχνες στις άναζητήσεις των. Η καθολικότης της σκέψεως τόν ώδήγησε εύθύς ένωρίς νά άπλώση την έρευνά του σ' όλη τή σφαίρα της άρχαιολογικής έπιστήμης. Έφορος κλασικών άρχαιοτήτων κατ' άρχάς επέκτεινε την έρευνά του στη Βυζαντινή και μεταβυζαντινή τέχνη κι' έγραψε και διδάξε λαμπρά στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης για τή Βυζαντινή τέχνη με τόση εύχέρεια με όση ένινεϊτο στην προχριστιανική Αρχαιολογία. Οί έρευνες στην Δωδώνη και στην Ήπειρο τόν ώδήγησαν εις τό νά διευρύνη τό πεδιον τών έπιστημονικών ένδιαφερόντων του και στην προϊστορία έτσι, ώστε νά καλύπτει με τις έπιστημονικές έρευνες όλόκληρο τόν χώρο από τούς προϊστορικούς μέχρι τών μεταβυζαντινών χρόνων. Η καθολικότης αυτή στη γνώση—πού καμιά φορά περιορίζει την ποιότητα της ειδικότητος—του επέτρεψε νά κατανοήση τό νόημα της τέχνης και του ώραιου. Έτσι, όταν, ώς έκτακτος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, πήγε για δευτέρα φορά στην Εύρώπη για σπουδές ή μαθήτευσή του κοντά στον μεγάλο οίσθητικό της Τέχνης Βαϊφλιν άνοιξε νέους δρόμους στις έπιστημονικές του άναζητήσεις. Άπειρα δημοσιεύματα φιλοξενούνται στα «Νέα», τό «Έθνος» στην «Νέα Έστία» και σέ άλλα πολλά έλληνικά και ξένα περιοδικά, στην Μεγ. Έλλην. Έγκυκλοπαίδεια, πού προβάλλουν διεθνώς την σύγχρονη έλληνική τέχνη.

* *

Ό Δ. Εύαγγελίδης υπήρξε κατ' έξοχήν Ήπειρώτης. Τό μεγαλύτερο έπιστημονικό και άρχαιολογικό έργο του συνδέεται μ' αυτή. Είναι ένδεικτικό ότι άρχίζει την σταδιοδρομία του πρό 45 έτών με την Ήπειρο, με τά άρχαία και Βυζαντινά μνημεία της, ως τότε έντελώς άγνωστα κι' άπρόσιτα στην άρχαιολογική έπιστήμη, και τερματίζει τό βίο του με την Ήπειρο. Ήρθε για τελευταία φορά τόν Σεπτέμβριο του 1959

στη Δωδώνη, κι' άνέσκαψε ύστερα από έξαντλητική ασθένεια. Ως τις τελευταίες μέρες έγραφε τή μελέτη του για τις τοιχογραφίες τών ναών Κράψης και Βελτισίτης, πού δημοσιεύεται στο Δελτίο της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Έταιρείας, και έτοίμαζε την έκθεση άνασκαφών της Δωδώνης του 1959 για τά Πρακτικά της Αρχαιολογικής Έταιρείας, πού την άφησε ήμιτελή. Στις μακρές έπιστημονικές άναζητήσεις του ή Ήπειρος είναι τό επίκεντρον της έρεύνης του, διδασμα βαθύ για τούς Ήπειρώτες πού βρίσκει την άναλογία του στο φιλαπόδημο Ήπειρωτισμό, πού στις περιπλανήσεις του δέν χάνει τόν προσανατολισμό και τούς ψυχικού δεσμούς με την άρχική του κοίτη, την Ήπειρο.

Ο άείμνηστος Δ. Εύαγγελίδης ήταν ένας μεγάλος κι' άληθινός Ήπειρώτης κι' ως τέκνον ή Ήπειρος πρέπει νά τόν τιμήση επάξια.

ΣΩΤ. Ι. ΔΑΚΑΡΗΣ

—✻—

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Μέσα στο δίμηνο (Ν/βριος—Δ/βριος), πού έκλεισε τόν έφετεινό χρόνο, τά Γιάννινα γνώρισαν μιάν άσυνείθιστη πνευματική δραστηριότητα. Αυτό όφείλεται κυρίως σέ τέσσερες παράλληλες προσπάθειες πού κατέβαλαν ταυτόχρονα (σάν ένα είδος ώρας άμύλλας) ή «Έταιρεία Ήπειρωτικών Μελετών», ή Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία Ίωαννίνων, ό Διδασκαλικός Σύλλογος Ίωαννίνων και ή Δέσχη Ίωαννίνων. Η δραστηριότητα αυτή, περιωρισμένη στη μορφή διαλέξεων, έδωσε, για μιάν άκόμη φορά, την εύκαιρία νά εκτιμήσουμε τις άριστες προϋποθέσεις πού προσφέρει ή πόλη μας για την πνευματική της ανάπτυξη και παράπερα στο μέλλον.

Έτσι, στις 15 Ν/βριου, ή «Έταιρ. Ήπειρ. Μελετών» ώργάνωσε μιá πολύ ένδιαφέρουσα διάλεξη με όμιλητήν τόν κ. Γ. Α. Μυλωνά (τ. Γεν. Γραμματέα του Υπουργείου Συντονισμού και μέλος της Έταιρείας Έλληνικών Σπουδών) πού κάλεσεν ειδικά απ' την Αθήνα και μίλησε στην αίθουσα της Ζ.Π. Ακαδημίας με θέμα: «Κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής». Στο τέλος της διαλέξεως, επακολούθησε και διαλογική συζήτηση γύρω απ' τό θέμα αυτό.

Εν συνεχεία, στην ίδια αίθουσα, ό Διδασκαλικός Σύλλογος Ίωαννίνων, ώργάνωσε στις 28 και 29 Ν/βριου, δύο έξ' ίσου ένδιαφερόντας διαλέξεις με όμιλητή τόν Ήπειρώτη εκλεκτό λόγο και γυμνασιάρχη στην Αθήνα κ. Κ. Στεργιόπουλο πού πραγματεύθηκε τά θέματα: «Η Έλληνοχριστιανική Παιδεία» και «Τό Νόημα της Ήπειρωτικής Εύποιας».

Κι' ή «Έθνική Νεολαία Βορείου Ήπει-

ρου», στις 21 Ν/βρίου, ανέβασε στο θέατρο της Ζ.Π. 'Ακαδημίας τὸ βορειοηπειρωτικὸν περιεχομένου δράμα «ἀδούλωτες ψυχές» πού, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία.

Ἐπίσης, ἡ Δέσχη Ἰωαννίνων, ὠργάνωσε στίς 6 καὶ 19 Δεκεμβρίου δυὸ διαλέξεις μετ' ὁμιλητὴ τὸν λόγιον γιατρὸ τῆς πόλεώς μας κ. Κων. Ἀγνάντη, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε σὲ δυὸ συνέχειες ἀντίστοιχα τὸ θέμα: «Ἱστορικὰ ἀνάλεκτα—Προϊστορικὸς καὶ ἱστορικὸς Ἑλληνισμός». Κι' οἱ δυὸ αὐτὲς ὁμιλίαι δόθηκαν στὴν αἴθουσα διαλέξεων τῆς Δέσχης.

Ἐν τῷ μεταξύ, στίς 13 Δ/βρίου, ἡ «Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν» ὠργάνωσε καὶ μιὰν ἀκόμα θαυμάσια διάλεξιν μετ' ὁμιλητὴν τὸν Ἡπειρώτην συγγραφέα κ. Εὐάγγ. Φωτιάδην, Γενικὸν Δ/τὴν τῆς Ἑθνικῆς μας Βιβλιοθήκης, ὁ ὁποῖος μίλησε μετ' ὅμιλον: «Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς διασπορᾶς» ἀφήνοντας τίς καλύτερες ἐντυπώσεις στὸ πυκνὸ ἀκρασιεῖο πού τὸν παρακολουθοῦσιν μετ' ἐξαιρετικὴ προσοχή.

Ἀκόμα, κατὰ τὸ δῖμνόν αὐτό, δόθηκε κι' ἄλλη μιὰ διάλεξις μετ' ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον καὶ γόνιμην ἀπήχησιν μεταξύ τῶν ἀκροατῶν πού τὸν παρακολουθοῦσαν. Τὴν διάλεξιν αὐτὴν ὠργάνωσε ἡ Ἀμερικανικὴ Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ 20οῦ αἰῶνος στίς 3 Δεκεμβρίου στὴν ἴδια αἴθουσα τῆς Ζ.Π. Α. μετ' ὁμιλητὴν τὸν Ἀμερικανὸν Ντέιτο, ὁ ὁποῖος, κίττοχος ἀπόλυτα τοῦ θέματος, μίλησε ἀγγλικά—μετ' αὐτόχρονον μετάφρασιν—καὶ κάνοντας χρῆσιν τῶν ἀπαραιτήτων μουσικῶν ὁργάνων καὶ ζωγραφικῶν πινάκων, κατάφερε νὰ δώσῃ ἄνετα μιὰ γενικὴν ἰδέαν γιὰ τὴν ἐξελκτικὴν πορείαν τῆς σύγχρονης μουσικῆς.

Τέλος, στίς 20 Δ/βρίου, ἡ Ζωσ. Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἰωαννίνων, ἐπ' εὐκαιρίαν τῶν ἑορτῶν, ὠργάνωσε μιὰν ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαν ἀνοιχτῆς μορφῆς γιορτὴν, στὴν ὁποία πῆραν μέρος καὶ τὰ πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα τῆς Ἀκαδημίας. Περιλάμβανε τὸ ἔργο τοῦ Σπεράντζα «ἡ Νύχτα τῆς Βηθλεὲμ», ἀπαγγελίας καθὼς κι' ἕνα ποικίλον πρόγραμμα ἀξιώσεων πού ἐξετέλεσαν μετ' ἀμνηστὴ ἐπιτυχίαν ἡ μεγάλη μικτὴ χορωδία τῆς Ζ.Π.Α. ὑπὸ τὸν καθηγητὴν κ. Π. Βρέλλην κι' ἡ χορωδία τῶν Προτύπων τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ τὸν κ. Μ. Κουνάβον.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἰδιόττερα πῶς ἡ Δ/ση τῆς Ἀκαδημίας βοηθεῖ πάρα πολὺ ὅλες τίς πνευματικὰς ἐκδηλώσεις στὴν πόλιν μας προσφέροντας πρόθυμα τὴν αἴθουσαν τελευτῶν της, δεδομένου μάλιστα πῶς, ὅστερ' ἀπὸ τὴν ἐνοικίασιν τοῦ στρατιωτικοῦ Θεάτρου, τὰ Γιάννινα δὲν ἔχουν τώρα καμμιά σχεδὸν ἄλλη κατάλληλη στέγη γιὰ παρόμοιαις ἐκδηλώσεις

Δ. Κ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Τὸ Φιλολογικὸν Περιοδικὸν τῆς Ρώμης «*Omnia*» πού διευθύνει ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς κ. Τζόρτζιο Κρότσε βράβευσε, μεταξύ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν πού ἔλαβον μέρος στὸ διαγωνισμὸ πού καθιέρωσε πέροι γιὰ τὸ ποιητικὸ βραβεῖο «Πόλις τῶν Ἀθηνῶν» τὸν Ἡπειρώτην λογοτέχνην κ. Βασ. Κρασίτην μετ' ὁργυροῦν μετάλλιον καθ' ὅσον καὶ τὴν ἐπίσης συνεργάτιδά μας ποιήτριαν Ὀλγαν Βότση μετ' ἁλκοῦν μετάλλιον. Οἱ ἄλλοι βραβευθέντες στὸν διαγωνισμὸν αὐτὸν εἶναι: Τίλλια Μπαλὴ (χρυσοῦν μετάλλιον) Τ. Δόξας (τρίτον βραβεῖον), Θ. Κεοῖσογλου (τέταρτον βραβεῖον) καὶ μετ' ὁργυρᾶ μετάλλια οἱ Κ. Κωνσταντινίδης, Ν. Τσιλιμίδης, Κ. Σαραμέτης, Ζαναδρὶς καὶ τὴν Κατίνα Σαραμέτη μετ' ἁλκοῦν μετάλλιον.

Ὁ Ἡπειρώτης χαρακτὴς καὶ ζωγράφος κ. Χρ. Δαγκλῆς ἐξέθεσεν ἔργα του στὴν Ἀθήναν (Γκαλερί Τέχνης), ἀπὸ τίς 11 ὥς τίς 31 Δ/βρίου. Ἡ ἐκθεσὶς τοῦ κ. Δαγκλῆ, περιλάμβανε πίνακες ζωγραφικῆς, χαρακτικῆς καὶ σχεδίου καὶ κρίθηκε ἀπ' τοὺς τεχνοκριτικούς καὶ καλλιτεχνικοὺς κύκλους τῆς Πρωτεύουσας μετ' εὐνοϊκώτερα σχόλια.

Ἐπίσης τὸ Πρακτορεῖο Πνευματικῆς Συνεργασίας πού διευθύνει τόσο γόνιμα ὁ γνωστὸς διανοούμενος κ. Μαρ. Βογιᾶτος (Ἀθηναί), σὲ συνέχεια τῶν ἐκθέσεων πού στέγαζε καθ' ὅλον τὸ φετινὸν χρόνον ὠργάνωσε μετ' ἐπιτυχίαν, μεταξύ 2—30 Ν/βρίου, καὶ μιὰν ἐκθεσὴν 40 πινάκων ζωγραφικῆς τῆς Ἑλ. Λαναρά καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ὁμαδικὴν ἐκθεσὴν «Νέων Μορφῶν» ἡ ὁποία σημείωσε παιελληνίαν ἀπήχησιν.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ: «Τὸ τέλος μιᾶς ἐποποιίας—Ἀπρίλιος 1941» (ἐκδοσις Δ)νοσεως Ἱστορίας Στρατοῦ), σχ. 8ον, σελ. 468 (μετὰ ἐγχρώμων σχεδιαγραμμάτων καὶ πλήρους χαρτογραφίας). Ἀθῆναι 1959.

Ἐκδοσις: Ἀντ. Ζώτον καὶ Χαρ. Κατσαλίδου: «Ἡ Δωδώνη» (δεκάτομος πανηπειρωτικὴ ἐγκυκλοπαίδεια—Τόμος Α', ἐκδοσις γ'), σχ. 8ον, σελ. 520. Ἀθῆναι 1959.

Ἀλεξάνδρου Κοτζιά: «Ὁ Ἑωσφόρος» (μυθιστόρημα) σχ. 8ον, σελ. 296, Ἀθῆναι 1959.

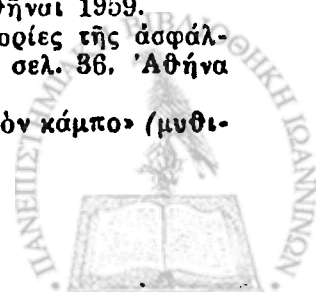
Ν. Κάσδαγλη: «Κεκαρμένοι» (μυθιστόρημα), σχ. 12ον, σελ. 206, Ἀθῆναι 1953.

Κ. Ζ. Σαρδέλη: «Τὸ μεγάλο μήνυμα» (διηγήματα) σχ. 8ον, σελ. 111, Ἀθῆναι 1959.

Φιλαρέτου Α. Βιτάλη: «Ἡ ἱερὰ Μονὴ Ζαλόγους», σχ. 8ον, σελ. 136, Ἀθῆναι 1959.

Βασίλη Λιάσκα: «Φαντασμαγορίες τῆς ἀσφάλτου» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 36, Ἀθῆναι 1959.

Θ. Μετσιμενίδης: «Βροντᾷ στὸν κάμπο» (μυθι-

- στόρημα) σχ. 8ον, σελ. 158, Σέρρες 1959.
- Α' Προτ. Γυμνασίου Ἀρρένων Πειραιῶς:** «Ἡ ἀμοιβαία ἐνημέρωσις σχολείου καὶ οἰκογενείας» (ὁμιλίας καὶ συζητήσεις—Τόμος Α'), σχ. 8ον μεγ. σελ. 136 Ἀθήναι 1959.
- Γ'. Πατριαρχία:** «Ἐν ἡμέραις ὁδύνης» (ποιήματα), σχ. 8ον μεγ. σελ. 38 Ἀθήναι 1959.
- Γ. Πιερίδης:** «Ἐν ταξίδι τοῦ Π. Μελετίου στὴ Β. Ἀφρική», σχ. 16ον σελ. 32, Ἀθήνα, 1959.
- Βυρ. Δάβου:** «Ἦχοι καὶ ἀντίλαλοι» (ποιήματα) σχ. 12ον σελ. 32, Ἀθήνα 1959.
- Μαρ. Ρουσιᾶδης:** «Τὸ τραγούδι τοῦ Στρυμῶνα», (ποιήματα) σχ. 8ον σελ. 24, Σέρρες 1959.
- Γιάννης Ἀνδρικόπουλος:** «Δυὸ ποιητὲς τῆς Ἐπυρχίας» (Σπ. Κοκκίνης—Βασ. Κραψίτης), σχ. 8ον μικ., σελ. 20, Αἴγιον, 1959.
- Κων. Γ. Τζόβα:** «Αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι ὑπὸ τὴν πίεσιν νέων πραγματικοτήτων», (μελέτη), σχ. 8ον μικ. σελ. 14, Ἀθήναι 1959.
- Β. Πάνου:** «Ἡ ἱσσοροπημένη λίπανσις» σχ. 8ον μικ., Ἀθήναι 1959.
- Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ:** «Αἷτα καὶ ἀφορμαὶ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940—1941», σχ. 8ον, σελ. 236 (Χαρτογραφία καὶ σχεδιαγράμματα ἐκτὸς χειμένου), Ἀθήναι, 1959 [Ἐκδοσις Διανοῆς Ἱστορίας Στρατοῦ Γ.Ε.Σ.].
- Στάθης Μάρα:** «Τὸ νερὸ καὶ τὸ ἄλλο» (ποιήματα), σχ. 8ον σελ. 64, Ἀθήνα, 1959.
- Νάσου Νικοπούλου:** «Ἐξοδος ἀπὸ τὴ νηνεμία» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 48, Ἀθήνα, 1959.
- Μ. Γ. Μερακλή:** «Ἡ Πιοισή μας, ὁ Διχασμὸς τὸ Μεταίχμιο» (δοκίμιο), σχ. 8ον, σελ. 94, Καλαμάτα, 1959.
- Καίτης Ἀλιφέρη—Μαυροπούλου:** «Πολιτεῖες ποὺ ξαναζοῦν» (ταξιδιωτικὸ), σχ. 8ον σελ. 140 Ἀθήνα, 1959.
- Δημοσθ. Ζαδέ:** «Ἡ ὥρα τοῦ ἀνθρώπου», (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 64, Ἀθήνα 1959.
- Κ. Στούρνα:** «Ἑλληνικά βουνά» (ταξιδιωτικὸ), σχ. 8ον, σελ. 160, Ἀθήνα 1959.
- Τάκης Α. Σινοπούλου:** «Ἀνθρώποι καὶ κατὰ κόμβους» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 32, Ἀθήνα 1959.
- Π. Χρονᾶ:** «Σφενδόνη» (ποιήματα, σχ. 8ον μεγ. σελ. 54, Κων/πολις 1959, (ἔκδοσις περιοδικοῦ «Πυρσός».
- Collection de l' Institut Francais d' Athenes: «BULLETIN ANALYTIQUE DE BIBLIOGRAPHIE HELLENIQUE» 1957, σχ. 8ον, σελ. 151 ATHENES, 1959.*
- Κώστα Ν. Δρακοπούλου:** «Ἀναδημιουργία» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 48, Ἀθήνα 1959.
- Δημ. Κάβουρα:** «Οἰωνοί» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 32, Πάτρα, 1959.
- Στεφανίας Καλοῦ:** «Φθινοπωρινὰ κρίνα» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 36, Ἀθήνα, 1959.
- Βασίλη Λιάσκα:** «Φαντασμαγορίες τῆς ἀσφάλτου» (ποιήματα), σχ. 8ον, σελ. 36, Ἀθήνα 1958.
- Γιάννου Γεωργοπούλου:** «Ὀνειρεμένη καλύβα» (ποιήματα), σχ. 16ον, σελ. 20 Σέρρες, 1959.
- Ἐπιμέλεια:** Φωτεινῆς Α. Τζωρτζάκη: «Σχολικοὶ Συνεταιρισμοί» (Ἐκδοσις Πανελ. Συνομ. Ἑνώσεως Γεωργ. Συνμῶν), σχ. 6ον, σελ. 20, Ἀθήναι, 1959.

—284—

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Στὸ ἐπόμενο τεῦχος (93ον) τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», θὰ δημοσιευθῇ μιὰ ἐνδιαφέροντα κριτικὴ μελέτη τοῦ κ. Πέτρου Σ. Σπανδωνίδη γιὰ τὴν νεώτερη ποιητικὴ μας γενεὰ («Ἡ σύγχρονη ποιητικὴ γενεὰ»). Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ κ. Π. Σπανδωνίδη, λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος ποὺ ἔχει γιὰ τὴν ἐποχὴ μας πρόκειται καὶ ν' ἀνατυπωθῇ ταυτόχρονα μὲ τὴν δημοσίευσή του στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία».

* *

Παρακαλοῦνται οἱ κ.κ. συνδρομηταί, ποὺ δὲν πληρώσαν τὴν συνδρομὴν τῶν ὥς τὸ 1960, νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἐξόφλησιν τοῦ λογαριασμοῦ των. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», παρὰ τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῆς πρὸς τοὺς καλοὺς φίλους τῆς, δὲν ἔχει, δυστυχῶς, δυνατότητες γιὰ νὰ κάμῃ οἰκονομικὰς πιστώσεις.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ

Ἐκδότης: Μιχαὴλ Μάνος—Δημοσθ. Κόκκινος, Περίβολος Ἀρχιμανδρείου ἀρ 16
Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Σπυρίδων Ξεινός, Ἀγίας Θεοδώρας ἀρ. 6

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ Η' ΤΟΜΟΥ

Σπύρος Ἀσδραχᾶς, Μαρία Κέντρου—Ἀγαθοπούλου, Ι. Ε. Ἀναστασίου, Κώστας Ἀγνάντης, Β. Ἀνδρονόπουλος, Ἡλίας Βασιλᾶς, Φιλάρετος Βιτάλης, Ἀντιγόνη Γαλανάκη—Βουρλέκη, Ὀλγα Βατίδου, Ν. Βόκοβιτς, Παῦλος Βρέλλης, Δημοσθ. Βουτυρᾶς, Μιχ. Βαλκάκης, WALT WHITMAN, Ἀγγελ. Γάιτου, Ἀρσ. Γερωντικός, Πάνος Γρίσπος, Κων. Γ. Γκωλέτσης, Π. Γραικός, Δημ. Γιᾶκος, Κων. Ἀθ. Διαμάντης, Ἀντων. Δρούγκας, Γεώργιος Δέλιος, Πανελλ. Ὁμοσπονδία Δασοπόνων, Γιανν. Δάλλας, Σωτήριος Δάκαρης, Κώστας Ἐπιταλιώτης, Ἀναστ. Εὐθυμίου, Ἰωάννης Ἐξαρχος, Χρυσάνθη Ζιτσαία, Ἀνθούλα Ζόλδερ, Ἀλεξ. Ζακυθηνός, Νικ. Π. Ζυγούρης, Δημοσθ. Ζαδές, Κώστας Ζηλεμένος, Κώστας Καιροφύλλας, Κων. Σ. Κώνστας, ROB. CURZON, Σπύρος Κοκκίνης, Κώστας Κατσούκης, Δημ. Κάβουρας, Γ. Καραβίδας, Ντὲ Κάστρο, Δημοσθ. Κόκκινος, Πανταζ. Κοντομήχης, Κ. Καζαντζής, Ἰωάννης Κουτσοχέρας, Α. Λ. Λιβαδεύς, LAFONTAINE, Κώστας Λαχᾶς, LOUISMACNEICE, Π. Λύρας, Κώστας Λαζαρίδης, Φίλιππ. Λαμούρ, Κων. Δ. Μέρτζιος, Α. Ι. Μελάς, Κων. Ἀθ. Μιχαηλίδης, Στεφ. Μπέττης, Θρασ. Μπέλλας, Σταῦρος Μπαλτογιάννης, Ἐρρίκος Μεντράς, Σπύρος Μουσελίκης, Ι. Μαρίνος, Ν. Μελιδώνης, Γκότφρ. Μπύρκερ, Ι. Ν. Νικολαΐδης, Νικόλας, Σεραφείμ Ξειόπουλος, Γεωργ. Ἀθ. Οἰκονόμου, Μάνθος Οἰκονόμου, Σόνια Ὀλλανδέζου, Βασίλειος Πυρσινέλλας, Νικ. Β. Πατσέλης, Κων. Α. Παπαγεωργίου, Γεώργιος Παΐσιος, Στ. Ι. Παπαδάτος, Ἀλεξάνδρα Παραφεντίδου, Θανάσης Πάσχος, Τάκης Πορφύρης, Παν. Ν. Παναγιωτοῦνης, Κώστας Νικ. Παπακόγκος, Σαράντος Παυλέας, Γεώργιος Ι. Παπαγεωργίου, Λένα Παπλά, Νικ. Χρ. Παπακώστας, Γ. Πράτσικας, Μιχ. Περάνθης, Βασ. Γ. Παπαγεωργίου, Κάρολος Ρυῦ, Δημ. Σαλαμάγκας, Ἀριστοτ. Σταθόπουλος, Τάκης Σωτήρης, Γιάννης Σαραλῆς, Στέργιος Σκιαδᾶς, Πέτρος Σ. Σπανδωνίδης, Λεωνδρος Σιταρᾶς, Τάκης Σιωμόπουλος, Ἀπ. Γ. Σπυρόπουλος, Σπύρος Στούπης, Εὐρ. Σούρας, Ἀθαν. Τζούλης, Δημ. Γρ. Τσάκωνας, Γιάννης Τσούτσινος, Κώστας Τσέτης, Κώστας Τσιλιμαντός, Τάκης Τσιᾶκος, Νίκος Τσούρας, Ἑρμην. Φωτιάδου, Χρ. Χρηστοβασίλης, Ἀναστάσιος Χρήστου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Η' ΤΟΜΟΥ

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

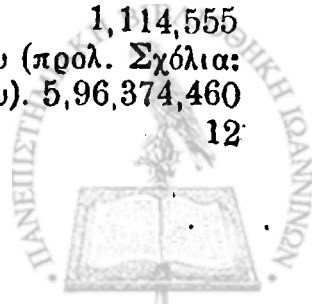
Φῶς ἐκ Δωδώνης Γ. Ι. Παπαγεωργίου 849

ΕΡΓΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

«Χειμερινή Ἀσχολία» (Ἐλαιογραφία)	Στ. Μπαλτογιάννη, τεῦχος	83ον
Μνημεῖον Μπιζανομάχων (Μακέττα)	Λ. Λαμέρα, »	83ον
Μνημεῖον Μπιζανομάχων (Μακέττα)	Π. Βρέλλη, »	83ον
«Γυναῖκες τῆς Πίνδου» (Πρόπλασμα γλυπτῆς συνθέσεως)	Νικόλα »	90ον

ΙΣΤΟΡΙΑ—ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

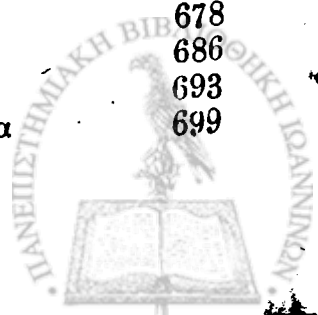
Ἡ Κοινωνιολογία τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ	Δ. Γρ. Τσάκωνα	1,114,555
Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ Ἀρτης	Σεραφ. Ξενοποῦλου (προλ. Σχόλια: Γιάνν. Τσούτσινου).	5,96,374,460
Περὶ τὸν Ἀνρδέαν Κονεμένον	Ἡλ. Βασιλᾶ.	12

Μικρὸς Ἑλληνομνήμων	Κ. Δ. Μέρτζιου.	17,182,295,468, 549,630,786,867
Παῦλος Λέοντος Μελάς	Λ. Ι. Μελά	27,108
Κασσιώπη	Κ. Ἀθ. Μιχαλίδη	32
Γύρω ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ 1584	Σπ. Ἀσδραχᾶ	87
Ἀπάντησι τοῦ συγγραφέως	Δ. Σαλαμάγκα	88
Ἡ ἵδρυσις τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἡ ὀνομασία αὐτῶν	Βασ. Πυρσινέλλα	89,206,282,357, 455,533,669,761,854,949
Γεώργιος Ριζάρης καὶ Μονοδένδριον	Ι. Ν. Νικολαΐδου	103
Ἀδελφοὶ Γεννάδιοι	Ν. Β. Πατσέλη	125
Τρεῖς ἐργάτες τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου	Γ. Ἀθ. Οἰκονόμου	141
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	Κ. Καιροφύλλα	177,272
Γεώργιος Τισαμενός	Ν. Β. Πατσέλη	191
Ἀνέκδοτα ἔγγραφα	Μ. Οἰκονόμου	198,278
Οἱ Γουδαῖοι καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν Γραμμενοχωρίων τὸ 1821	Α. Δ. Λιβαδέως	203
Πάτερ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς	Κ. Σ. Κώνστα	266,364
Ὁ Χριστόφορος Φιλητᾶς εἰς τὴν Ἑσπερίαν	Κ. Δ. Διαμάντη	290,383,
Στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας	Δ. Σαλαμάγκα	353
Ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1854	Κώστα Α. Παπαγεωργίου	441,542, 640,775,861,955
Οἱ κλέφτες Ζαχαράκηδες καὶ ὁ καπετὰν Γεωργάκης Σταθᾶς	Ἡλ. Βασιλᾶ	448
Βαρθολομαῖος Ἡγούμενος Ἱερ. Μονῆς Κακιομένου (1831—1904)	Γεωργ. Παῖσιου	477
Οἱ Οἰκονόμοι	Μ. Οἰκονόμου	481
Ἡ Μάχη τῆς Βελτισίας	Στ. Μπέτιη	529
Πηγαι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος	Κ. Δ. Διαμάντη	538
Μάνθος Οἰκονόμου	Μ. Οἰκονόμου	647
Πρὸ πενήντα χρόνων	Α. Δ. Λιβαδέως	647
Αἱ νομικαὶ βάσεις τῆς Ἀγιορειτικῆς πολιτείας	Στ. Ι. Παπαδάτου	652,795,882,967
Ταξίδι στὴν Ἡπειρὸν τὸ 1834	ROB. CURZON (μετ. Ι.Ε.Α.),	661, 770,876,962
Ἱερόθεος Μπαλκός	Φιλ. Βιτάλη	785
Ἐγεννήθη εἰς τὰ Κύθηρα ὁ Ι. Βηλαρᾶς	Κ. Δ. Μέρτζιου	945

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Στοῦ Ντοβροῦ	Ν. Χρ. Παπακώστα	35
Τὰ Ἰσνάφια καὶ τὰ Ἐπαγγέλματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας στὰ Γιάννινα	Δημ. Σαλαμάγκα	136,214,311,387, 482,563,698
Γύρω ἀπ' τὰ «Γιαννιώτικα ἱστοριοδιφικὰ μελετήματα»	Ντὲ Κάστρο	173
«Λάμπρω μ' Λαμπρούσιω μου»	Στ. Μπέτιη	219
Ἡπειρωτικὰ τραγούδια τοῦ Λαζάρου	Α. Ν. Παπακώστα	303
Τὸ «Ἀφορεσμένο βιό, χαλάλι δὲ γιένεται»	Ἀν. Εὐθυμίου	308
Τὸ νησί τῶν Γιαννίνων	Δ. Σαλαμάγκα	678
Τοπωνυμικὸν Γραμμένον Ἰωαννίνων	Στ. Μπέτιη	686
Μερικὰ ἄλλα Γιαννιώτικα τραγούδια	Γ. Ἀθ. Οἰκονόμου	693
Τὸ Γαϊτανάκι	Ν. Χρ. Παπακώστα	699

Τοῦ Λάμπρου τὸ τραγούδι	Ἀν. Χρήστου	804
Ὁ Μπέϋλερ Πτέης τῆς Ρούμελης καὶ ὁ θρύλος τῆς Παναγίας Ντουραχάν	Δ. Σαλαμάγκας	807
Ἐνα παλιὸ πανηγύρι	Δημ. Σαλαμίγκα	890

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ—ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

Τὸ Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου (Ζώνη Πείρα—Ἐπιτροπὴ Προγράμ. Ἀνα- ματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως Κονίτης—Ζαγο- ρίου—Παρακαλάμου)	Π. Γρίσπου, 43, 143, 226, 318. 397, 490, 570, 707, 815	
Τὰ ἐν Ἡπείρῳ Γεωργικὰ Ἰδρύματα	Ν. Π. Ζυγούρη	48
Ζωὴ ἐκλειπούσα	Πανελλ. Ὁμοσπ. Δασολόνων	405
Ἐνα ὑπόμνημα τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἡπείρου	Κ. Γ. Γκωλέτση	597
Κοινωνιολογικὴ διερεύνησις 3 πεδινῶν καὶ 3 ὄρει- νῶν Κοινοτήτων τῆς περιοχῆς Κονίτης (Πρόγραμμα Ἀναπτύξεως Ἡπείρου)	Ἐρρ. Μεντράς,	815, 895, 985
Ἡ παραγωγή καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ γάλακτος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον	Ν. Π. Ζυγούρη	978

ΠΑΙΔΕΙΑ

Ἡ πνευματικὴ ἀβιταμίνωσις τῶν μαθητῶν	Ἀπ. Γ. Σπυροπούλου	40, 134
Δύο σύγχρονοι διδάσκαλοι τῆς Ζωσιμ. Σχολῆς	Γ. Ἀθ. Οἰκονόμου,	223
Σχολεῖα εἰς Θεσπρωτίᾳ κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν	Σπ. Σιούπη,	316
Τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον	Β. Γ. Παπαγεωργίου	487
Τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Βελλᾶς	Β. Γ. Παπαγεωργίου,	700

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ποίησις

Τὸ τραγούδι τῶν Γύφτων	Ἀρ. Σταθοπούλου	59
Μητέρα	Ἀντιγ. Γαλανάκη—Βουρλέκη	60
Αἰσιοδοξία	Κώστα Τσέτη	60
Μπαλλάντα	Χρ. Ζιτσαίας	64
Εὐφημία	Σπ. Κοκκίνη	64
Γράμμα ἀπὸ τὸ Στρατ. Νοσοκομεῖο	Ἀθ. Τζούλη	152
Ἡπειρωτικὸ	Τάκη Σωτήρχου	152
Θεέ μου δόσμου δύναμη	Σ. Ὀλλανδέζου	153
Ζητήσαμε τὸν ἥλιο	Α. Παραφεντίδου	157
Δημιουργία	Ἀθν. Ζόλδερ	168
Ἡ αἰωρούμενη μελαγχολία	Θαν. Πάσχος	168
Νεμέρτσικα	Τ. Πορφύρη	234
Λευκὴ ἢ τρέμουσα	Γ. Σαραλή	235
Νεκροὶ πόθοι	Ἀντ. Δρούγκα	235
Στοῦ νέου δρόμου τ' ἀργασιήρι	Μ. Κέντρου—Ἀγαθοπούλου	240
Ἀπὸ τὸ τετράδιο τῆς Νύχτας	Τ. Σωτήρχου	251
Μεσολόγγι	Χρ. Χρηστοβασίλη	327

Πωγωνιανή	Κ. Τσιλιμαντοῦ	328
Στὸ γυιό μου ποὺ ἔφυγε γιὰ σπουδές	Ἄντ. Γαλανάκη—Βουρλέκη	333
Δεντρογαλιά	<i>LaFontaine</i> (μετ. Α. Γεροντικοῦ)	334
Στρατιωτικό ταχυδρομεῖο	Ἄλ. Ζακυθηνοῦ	336
Ἔτσι ἀποκοιμήθηκεν ὁ νέος	Κ. Λαχᾶ	336
Ἀπόπειρα	Ἄρ. Σταθοπούλου	340
Κιβωτός	Καρ. Ροῦ	340
Ἐπάλληλοι κύκλοι	Π. Ν. Παναγιωτοῦνη	344
Ἡπειρωτικὸ	Τ. Τσιᾶκος	408
Σιωπὴ	Τ. Πορφύρης	409
Βρεθήκαμε ἔξω	Στ. Σκιαδᾶς	409
Τῆς ἀγάπης	Κ. Τσιλιμαντοῦ	409
Εἶχα ἓναν κόσμον	Α. Τζούλη	410
Ἀπὸ τὸ «τετράδιο τῆς νύχτας»	Τ. Σωτήρχου	410
Παντοῦ πήγαμε	Κ. Λαχᾶ	416
Μικρὴ θρησκεία	Κ. Κατσούκης	421
Τραγούδια γιὰ τοὺς πίνακες τοῦ Τηλ. Μάνθου	Κ. Χρυσάνθη	422
Πορεία	Κ. Παπακόγκου	423
Λόγος ἐλευθερίας ἡ Ρήγας Φεραῖος	Σ. Παυλέα	499
Μάνα	Γιάνν. Σαραλῆ	510
Δειλινὸ	Κ. Κατσούκη	520
Ὁ Μῦθος τῆς Λευκοδόξης	Χρ. Ζιτσαίας	584
Λογισμοὶ	Ἄνθ. Ζόλδερ	585
Μοναξιά	Λένα Παπᾶ	589
Ἔχομε μέσα μας μιὰ διέξοδο	Κ. Τσέτη	590
Ὅμιλεῖ ὁ ἄνθρωπος	Ὀλγ. Βατίδου	590
Περιπλάνηση	Δ. Κάβουρας	592
Ἡ μπαλλίνια τοῦ χωρισμοῦ	Ν. Βόκοβιτς	599
Ἀρόδου	Τ. Τσιᾶκου	723
Σὲ κίτρινο	Θρ. Μπέλλα	728
Προσευχὴ πρὶν γεννηθῶ	LOUIS MACNEICE (μετάφρ. Ι. Ε.	
	Ἀναστασίου	729
Φιλοξενία	WALT WHITMAN (μετάφρ. Ι. Ε.	
	Ἀναστασίου).	730
Ἀπολογισμὸς	Τ. Πορφύρη	737
Στρατιῶτες	Γ. Καραβίδα	749
Αἰσιοδοξία	Χρ. Ζιτσαίας	823
Τρεῖς εἰκόνες	Τ. Σωτήρχου	824
Στὸ διάβα σου	Κ. Ἐπιταλιώτη	824
Ἕνας ἀπορηγόρητος ἄνεμος	Τ. Πορφύρη	830
Ἑαρινὴ συμφωνία	Π. Λύρας	830
Φιλολογία	Ἄλ. Ζακυθηνοῦ	831
Σὰν δημοτικὸ	Λ. Παπᾶ	839
Τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων	Ἄρ. Σταθοπούλου	903
Ὑστερ' ἀπὸ τῆς νύχτας	Κ. Κατσούκη	904
Μοναξιά	Τ. Πορφύρη	905
Οἱ ἐγνοίες μᾶς	Ἄγγ. Γάττου	914
Τὸ τραγούδι τῆς Εἰρήνης	Χρ. Ζιτσαίας	995
Χρειαζομαι αὐτεξούσια χέρια, Τώρα πλησίμισε	Κ. Τσέτη	995
Λενώρα	Γκοιφ. Μπύρκερ (μετάφρ. Α. Γε.	

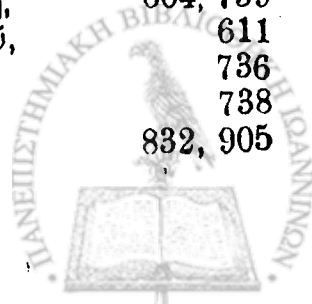
Εημέρωμα	ροντικού)	996
	Μαρία Κέντρου — 'Αγαθοπούλου	
	1002	
Σκοπιὰ 3—5	Μιχ. Βαλκάκη	1010

Π ε ρ ο γ ρ α φ ί α

Γαλήνη	Γ. Δέλιου,	61
'Η Κεφαλή και ὁ θρύλος της	Στ. Μπέττη	77
'Η Κεφαλή και ὁ θρύλος της	Στ. Μπέττη	77
Τὸ Ναυάγιο	Κ. 'Αγνάντη,	80, 236
'Ο Φάρος	'Ερμ. Φωτιάδου,	248
'Ο Βασιληᾶς προσεύχεται	'Αρ. Σταθοπούλου,	252
'Η Παλιοχώρα τῆς 'Οσδίνας	Σπ. Μουσελίμη,	337
Αὐτοβιογραφία	Δημ. Βουτυρά,	411
Παραρτάμα	Δημ. Βουτυρά,	417
'Ο θρήνος τῶν βοδιῶν	Δημ. Βουτυρά,	419
Καλὸ ταξίδι	Σ. Σωτήρχου,	586
'Η Σουλιοτομάννα	Σπ. Μουσελίμη,	591
'Εκστὶ στὸ βάθος	'Αρ. Σταθοπούλου,	593
Τριλογία	Χρ. Ζιτσαίας,	724
Τὰ Γιάννινα και τὸ τοπίο τους	'Αρσ. Γεροντικοῦ,	731
'Οργὴ Κυρίου	Κ. Καζαντζή,	825
Τὸ λαβωμένο πουλὶ	Σ. Παυλέα,	835, 916, 1003

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ—ΚΡΙΤΙΚΗ—ΔΟΚΙΜΙΟ

Τὸ θέμα τῆς Κριτικῆς	Π. Σ. Σπανδωνίδη,	55
Οὔγκο Μπέττι (1892—1953)	Π. Ν. Παναγιωτοῦνη	65
«Αὐτάρκεια»—Μιά Νεοελληνικὴ θεότητα	'Αρσ. Γεροντικοῦ,	68
'Η «ὑπερβατικὴ Συντεχνία»	Ι. Ν. Νικολαΐδου,	154
«Τὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ», (θίασος Μ. Κατράκη)	Δ. Κόκκινου,	174
Αἱ «παιδικὲς σκηνές» τοῦ Σιοῦμαν και ὁ Κ. Χρυσάνθης—Δ. Σιταρά,	Δ. Κόκκινου	241
Τὸ μνημεῖο τοῦ Μπιζανίου	Δ. Κόκκινου	261
'Η 25ῃ Μαρτίου στὴ Ζ.Π. 'Ακαδημία 'Ιωαννίνων	Δ. Κόκκινου,	262
Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος	Ν. Τσούρα,	329
«'Αθηναϊκὴ δραματογραφία»	Γ. Πράτσικα,	341
Τὰ πενήνταχρονα τοῦ Φουτουρισμοῦ	'Αρσ. Γεροντικοῦ,	346
'Ο Προμηθεὺς ἀπὸ τὸν 'Ησίοδο ἕως σήμερα	Τ. Σιωμοπούλου,	424, 511, 600
'Εκθεσις ζωγραφικῆς Στ. Μπαλιογιάννη	Δ. Κόκκινου,	437
'Η Τρισεύγενη τοῦ Παλαμᾶ	Δ. Κόκκινου,	438
Πρῶτες ἐπήρειες στὴν ποιητικὴ 'διαμόρφωση τοῦ Κρυστάλλη	Μιχ. Περάνθη,	504
Μνημεῖα	'Αρσ. Γεροντικοῦ,	518
'Η ἐκθεση παιδικῶν ἔργων Παρακαλάμου	Στ. Μπέττη,	523
'Η Λευκάδα στὴν ποίηση τῶν Λευκαδίων ποιητῶν	Παντ. Κοντομίχη,	604, 739
'Απορίες και πόθοι	'Αρσ. Γεροντικοῦ,	611
Τὸ ὕφος	Γ. Δέλιου,	736
'Ανέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ Κρυστάλλη	Δ. Σαλαμάγκα,	738
Τάκης Δόξας	Ν. Τσούρα,	832, 905

«Ἐνιαῖος Λογισμὸς»	Π. Γρίσπου,	909
Ὀλυμπιακὰ	Ἄρσ. Γερωντικοῦ,	941
Πέτρος Χάρης	Παν. Ν. Παναγιωτοῦνη	1011

Θ Ε Α Τ Ρ Ο

Πηνελόπη,	Δημ. Ζαδέ,	71, 158
-----------	------------	---------

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α Τ Α

Τῆς Συντάξεως: Τὸ Μορφωτικὸν Κέντρον, 84—Τὸ μέγαρον Χρηστο-
 βασίλη, 168—Οἱ «Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων», 168—Βράβευσις Ἑπειρωτῶν Λογοτεχνῶν,
 171—Ἡ Μέση Ἐκπαίδευσις καὶ τὸ Κράτος, 258—Τὸ Φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Δη-
 μητρίου Σάρρου, 259—Ὁ «Κῆρυξ» καὶ τὸ «Ἑπειρωτικὸν Μέλλον»—Τὰ τριαντάχρονα
 τῆς Χρυσάνθης Ζιτσαίας, 260—Ἐργασία τοῦ Λ. Βρανοῖση, 345—Ἑπειρωτικά, 433—
 Τὸ ἀρχαῖο θέατρο Δωδώνης, 521—Μία ἔκκλησις τοῦ Ὀλλανδοῦ ποιητῆ Ζ. Ἐνγκελμαν
 521—Ποιητικὲς ἀνθολογίαι, 522—Εὐχαριστοῦμεν, 522—Τὸ μνημεῖο τῶν Μπιζανομά-
 χων, 609—Ὁ «Ἑπειρωτικὸς Ἀγὼν», 610—Οἱ Ξένοι γιὰ τὴν πνευματικὴ Ἐπαρχία,
 610—«Ἡ Γλῶσσα μας», 753—Τὸ βραβεῖον τοῦ Δ. Σαλαμάγκα, 928—Συνέχεια στὸ ζή-
 τημα Σαλαμάγκα, 1015—Τὸ Λόκ·άουτ τοῦ Πανεπιστημίου, 1016—Ἡ Ἐθνικὴ Ἐκθε-
 ση Βιβλίοι, 1017—Ἡ παρεκτραπεῖσα νεαρά, 1018—Τὰ συμπεράσματα, 1018—Ἡ με-
 ταφορά, 1018—Γιατὶ δὲν δημοσιεύθηκε; 1018—Παραπληρωματικὴ γωνία, 1019—Ἡ
 «Κρητικὴ Ἑστία», 1019—...Ἐπίτιμοι Δημόται, 1019—Ἡ «Ἡμέρα τοῦ Ἑπειρώτου».

Κώστα Λαζαρίδης: Τὸ περιοδικὸ «Παιδεία καὶ Ζωή», 84—Ἀνατυ-
 πώσεις Δημοτικῶν τραγουδιῶν, 168.

Γ. Α. Οἰκονόμου: Καὶ πάλιν ἡ Ριζάρειος, 345.

Ἄρσ. Γερωντικοῦ: Ροζέ Μιλλιέξ, 750—Ἡ «Βιομηχανικὴ Ἐπιθεώ-
 ρησις», 751—*Delicta Juventutis*, 752—«Οἱ Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων», 841—Νὰ τιμηθοῦν
 οἱ μεγάλοι, 841—Ἡ Διαθήκη, 1014.

Ι. Ν. Νικολαΐδου: Τὰ εἰκοσάχρονα τοῦ Περάνθη, 433—Τὸ ἔργο τοῦ
 Δ. Σαλαμάγκα, 750—Ὁ κ. Ἄρσ. Γερωντικό, 751—Τὰ συμπληρώματα τῆς Ἀνθολογίας
 τοῦ Ἡρ. Ἀποστολίδη, 851—Ἡ πνευματικὴ ἡμέρα τῆς Α.Τ.Ε., 751—Ὁ «Παρνασσὸς»
 752—Περὶ «Δωδώνης» κ.λ.π., 753—Λησμονοῦν τὸ χρέος των, 840—«Ἑπειρωτικὴ Ἑ-
 στία» καὶ «Ἑπειρωτικὰ Χρονικά», 841—Ἡ «Ἐνδοχώρα» τὸ «Σκάνδαλο» καὶ τὰ «Πα-
 ρατραγούδα» 925—Καὶ ἄλλοι διεκδικηταί, 1020.

Δ. Σαλαμάγκα: Ἑπειρωτὲς Ἐθνομάρτυρες, 433—Καὶ κάτι ἄλλο, 434
 —24 Αὐγούστου, 11 Σεπτεμβρίου, 521—Τὸ Ἑπειρωτικὸν Ἀρχεῖον, 609—Μιά ἀξιο-
 τόνιστη δωρεά, 610—Ἐπαρχιακὴ πνευματικὴ κίνησις, 840.

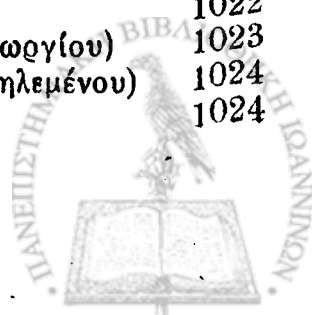
Δ. Κόκκινου: «Τὸ ξεκίνημα τῶν μικρῶν», 522—Ἡ ἔλλειψις χορωδίας, 610.

Τ. Σιωμοπούλου: Ὁ θρῦλος, 840.

Β Ι Β Λ Ι Ο Κ Ρ Ι Σ Ι Α Ι

Ἀνθου Πωγωνίτη: «Περιπώσεις»,	85
Κοιν. Ἀετόπετρας: «Λεύκωμα»	86
Χρ. Σολομωνίδης: «Ἡ δημοσιογραφία στὴ Σμύρνη», (Δ. Σαλαμάγκα)	86
Ἀλ. Ζακυνθινοῦ: «Τὸ κακὸ πουλὶ»,	172
Δ. Ζαδέ: «Κάτω ἐκεῖ στοὺς Κορσεούς», (Δ. Κόκκινου)	172
Δ. Κόκκινου: «Χειρονομία στὴ θύελλα», (Γ. Δάλλα)	173

Χρ. Ζιτσαίας: «Τραγούδια τῆς Γῆς μου», (Δ. Κόκκινου)	264
Μ. Μέσκου: «Πρὶν ἅπ' τὸ θάνατο», (Γ. Δάλλα)	347
A.D. FERRIERE: «Σύντομος εἰσαγωγή εἰς τὴν νέαν ἀγωγήν», (Κ. Λαζαρίδη)	348
Ὁλγας Βατίδου: «Ἡ μικρὴ Ρωμιοσύνη στὰ Τουρκοχώρια τῆς Ἀνατολῆς (Π. Γραικὸς)	349
Τάκη Σωτήρχου: «Ὅχτάβες»,	357
Ἀντ. Τσακιρόπουλου: «Ἐκσταση», (Δ. Κόκκινου)	350
JEAN CHATEAU: (Μετάφρ. Κ. Κίτσου): «Οἱ μεγάλοι παιδαγωγοί» (Ι. Νικολαΐδου)	434
Δ. Ματσοῦκα: «30 αἰῶνες»,	435
Δημ. Λιάτσοῦ: «Κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους»,	435
Β. Κούλη: «Δεύτερη συλλογή»,	436
Ἐφ. Δημητριάδου: «Δαρεῖοι», (Δ. Κόκκινου),	436
Δημ. Δαβαλά: «Ἡπειρωτικά»,	523
Τάκη Σιωμοπούλου: «Τὰ βιώματα στὴ Νεοελληνικὴ ποίηση». (Ε. Σούρλα)	524
Π. Α. Χρονοπούλου: «Ἀγωνίες»,	525
Ν. Παπαδημητρίου: «Τὸ ἀγριοχεῖμωνο», (Ι. Κουτσοχέρα)	526
Νέλ. Θεοδώρου: «Ποστοράλε», (Κ. Ζηλεμένου)	526
Μήτσου Λυγίζου: «Τὸ νεοελληνικὸ πλάϊ στὸ παγκόσμιον θέατρο», (Τ. Σωτήρχου)	526
Ι. Ε. Ἀναστασίου: «Οἱ παυλικιανοί», (Δ. Σαλαμάγκα)	612
Κ. Γ. Μαχαιρέ: «Ἡ Λευκάς (1700—1864)», (Π. Κοντομήχη).	612
Γιάγκου Πιερίδη: «Ὁ χειμῶνας δὲν πέρασε», (Δ. Ζαδὲ)	613
Μαρ. Γιαννοπούλου: «Ἰσαβέλλα Θεοτόκη», (Δ. Κόκκινου)	613
Δημ. Τσάκωνα: «Εἰσαγωγή εἰς τὸν Νέον Ἑλληνισμόν»,	614
Δημ. Γιάκου: «Λυρικοὶ τῆς Ρούμελης»	614
Π. Δ. Δαράκη: «Ἡ γυναῖκα στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς», (Δ. Κόκκινου)	615
Νικ. Β. Πατσέλη: «Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἡπείρου», (Ε. Σούρλα)	757
Σπ. Στούπη: Οἱ «Ξένοι» ἐν Κερκύρα,	759
Δημ. Σχολεῖα Πωγωνιανῆς: «Τὸ ξεκίνημα τῶν μικρῶν»,	759
Λ. Καρακάλου—Καρανικόλα: «Παιδικὲς φιγοῦρες» (Δ. Σαλαμάγκα)	760
Νίκου Β. Κοσμᾶ: «Μάρκος Μπότσαρης», (Δ. Κόκκινου)	760
Βασ. Μοσκόβη: «Ἡ αὐλὴ τῆς μητέρας μου», (Δ. Γιάκου)	842
Νικ. Δελιαλῆ: «Ἐφημερίδες ἐκδοθεῖσαι ἐν Κοζάνη» (Δ. Σαλαμάγκα)	843
Ἰωάν. Κιτσαρά: «Τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ μας καὶ ἡ τοποθέτησις τῆς Ἑλλάδος»	843
Ἰωάν. Κιτσαρά: «Ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς» (Ι. Ν. Νικολαΐδης)	844
Γ. Τσιούτη: «Κορυδαλὸς», (Δ. Σαλαμάγκα)	845
Δημ. Σαλαμάγκα: «Τὰ Ἰσλάφια καὶ τὰ Ἐπαγγέλματα ἐπὶ Τουρκοκρατίας στὰ Γιάννινα», (Ε. Σούρλα)	846
Νίκου Σφυρόερα: «Ἱστορίες τοῦ Νικολοῦ»,	847
Κ. Δ. Μέρτζιου: Μιὰ διαθήκη ἐκ Σίφνου τοῦ 1662», (Δ. Σαλαμάγκα)	848
Π. Σ. Σπανδωνίδη: «Τὸ θέμα τῆς κριτικῆς»	1020
Ἰωάν. Ἀρχιμανδρίτου: «Τὶ παρατηρεῖ, τί ἐλέγχει καὶ τί ἀξιολογεῖ ὁ Ἐπιθεωρητὴς»	1020
Ἐρμην. Φωτιάδου: «Στὴν ἄκρη τῆς θάλασσας» (Ι. Ν. Νικολαΐδου)	1021
Γιάννη Μπενέκου: «Οἱ ἀληθινοὶ Σουλῶτες» (Α. Γεροντικοῦ)	1021
Κώστα Σίμου: «Σκληροὶ πορεία» (Δημ. Σαλαμάγκα)	1022
Κώστα Ἀγνάντη: «Ματωμένη Ἀνάσταση» (Γ. Ι. Παπαγεωργίου)	1023
Νίκου Τουτουντζάκη: «Ἡ πολιτεία τοῦ μόχθου» (Κ. Ζηλεμένου)	1024
Γ. Κ. Σταμπολῆ: «Υψηλὸς διάλογος» (Δ. Κόκκινου)	1024

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Περὶ Γ. Γεναδίου 350. Περὶ Ἀσλάν Πασά, 440. Ἑαπνόρθωσις, 527. Περὶ Δομπόλη 754. Γύρω ἀπὸ τὸ Ναὸ τοῦ Πολιούχου ΝΜ. Γεωργίου 755. «Λάμπρῳ μ' Λαμπρούσω μ'» 755. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κώστα Τζώριξη Ζαχαράκη, 756. Περὶ τοῦ Βιβλίου «Τοπία καὶ Χρονικά» 847. Καὶ πάλι περὶ τοῦ Κ. Τζώριξη Ζαχαράκη, 1025. Πρὸς τὸν ὑπεύθυνον τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐνδοχώρα», 1026. «Φράγκος Δικοτάρης;», 1026. «Καὶ πάλι ἡ Λαμπρούσω», 1027. Περὶ τὴν Δέσπω Λιακά, 1027. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως «Ἰονάφια», 1027.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Νεκρολογίαι: Δημήτριος Μπαλάνος, 756. Κων. Σκενδέρης, 757. Κατίνα Γ. Παπᾶ, 1028. Πύρρος Λεκάντας, 1029. Εὐαγγελίδης, 1029.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ἡ «Ἡπειρ. Ἑστία» ἐπὶ τῇ 46ῃ Ἐπετείῳ τῆς πόλεως, 175. Πνευματικὲς ἐκδηλώσεις 351. Πνευματικαὶ καὶ καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις 438. Διαλέξεις 528. Πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησις, 1030.

ΠΝΕΥΜΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Νέοι Ἀκαδημαῖκοί, 527. Ἡπειρώται ἐπιστήμονες, 527

Εἰδήσεις

Σελ. 615, 1031.

Βιβλιογραφία

Σελ. 88, 175, 351, 528, 615, 847, 1031.

Ἀλληλογραφία

Σελ. 175, 351.

Παροράματα

Σελ. 264 (Ἀβλεψίαι—Διορθώσεις). 760

Ἀνακοινώσεις

Ἡ «Ἡμέρα τοῦ Ἡπειρώτου» Σ)του Μητροπολίτου Ἰωαν. Σεραφεῖμ 753
Ἀνακοινώσεις, 1032

Διάφορα

Προκήρυξις διαγωνισμοῦ «Ἡπειρωτ. Ἑστίας» Θεσσαλίας, 351.

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΜΕ 40 ΔΡΑΧΜΕΣ

6 ΣΠΙΤΙΑ ΔΙΚΑ ΣΟΥ

Ἐὰν εἶσαι ὁ πρῶτος Τυχερός

3 ΣΠΙΤΙΑ ΚΑΙ 1 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

ΔΙΚΑ ΣΟΥ

Ἐὰν εἶσαι ὁ 1ος Τυχερός τῶν 7 προνομιούχων Σειρῶν

1.000.000 ΜΕΤΡΗΤΑ

Ἐὰν εἶσαι ὁ Τυχερὸς τοῦ ΔΩΡΟΥ

1 ΣΠΙΤΙ — 1 ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ — ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΜΕΤΡΗΤΑ

Ἐὰν εἶσαι ἀπὸ τῆς πολλῆς δεκάδης τῶν ἐφετεινῶν

Τυχερῶν τοῦ Λαχείου Συντακτῶν

**ΟΣΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΛΑΧΕΙΑ ΕΧΕΙΣ ΤΟΣΟ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ
ΑΥΞΗΝΟΥΝ ΑΙ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΕΣ ΝΑ ΕΙΣΑΙ Ο ΤΥΧΕΡΟΣ**

οι
πε
7ε
τι
<
ο

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ,"

(Έτησία συνδρομή Έσωτερικοῦ Δραχ. 150, Έξωτερικοῦ Δολλ. 10)

Τόμος Α'	1952	(Βιβλιοδετημένος, σελ. 900)	Δραχ 180
» Β'	1953	(» » 1850)	» 180
» Γ'	1954	(» » 1250)	» 180
» Δ'	1955	(» » 1200)	» 180
» Ε'	1956	(» » 1064)	» 180
» ΣΤ'	1957	(» » 908)	» 180
» Ζ'	1958	(» » 952)	» 180

(Άδετοι πρὸς 180 δραχ. ἑκαστος)

Διατίθενται μόνον ὑπὸ τῆς «ΗΠΕΙΡ. ΕΣΤΙΑΣ»

Η "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ,"

Πωλεῖται εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα :

Σ τ ῆ ν Ἀ θ ῆ ν α : **Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Σταδίου 40)**
Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ (Σταδίου 38)
Στὴ Θεσσαλονίκη: **Π. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ (Τσιμισκή 23)**

